

उपविधान समिती

(तेरावी महाराष्ट्र विधानसभा)

सहावा अहवाल

(२०१९)

(दिनांक १ जुलै २०१८ रोजी विधानसभा/विधापरिषदेस सादर करण्यात आला.)

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

विधान भवन, मुंबई.

२०१९

उपविधान समिती
(तेरावी महाराष्ट्र विधानसभा)

सहावा अहवाल
(२०१९)

(तीन)

उपविधान समिती
(सन २०१७-२०१८)

- (१) श्री.विजयराव औटी, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) अॅड.रामचंद्र अवसरे, वि.स.स.
- (३) अॅड.संजय धोटे, वि.स.स.
- (४) श्री.संजिवरेड्डी बोदकुरवार, वि.स.स.
- (५) श्री.लक्ष्मण पवार, वि.स.स.
- (६) श्री.विकास कुंभारे, वि.स.स.
- (७) श्री.मोहन फड, वि.स.स.
- (८) श्री.उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (९) डॉ.राहुल पाटील, वि.स.स.
- * (१०) रिक्त
- (११) श्री.नसीम मोहम्मद आरीफ खान, वि.स.स.
- (१२) श्री.संग्राम जगताप, वि.स.स.
- (१३) श्री.राहुल जगताप, वि.स.स.
- (१४) श्री.गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (१५) श्री.नागोराव गाणार, वि.प.स.
- (१६) श्री.रविंद्र फाटक, वि.प.स.
- (१७) अॅड.राहुल नार्वेकर, वि.प.स.
- (१८) श्री.चंद्रकांत रघुवंशी, वि.प.स.
- (१९) श्री.शरद रणपिसे, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) डॉ.अनंत कळसे, प्रधान सचिव
- (२) श्री.विलास आठवले, उप सचिव
- (३) श्री.सुभाष नलावडे, अवर सचिव
- (४) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी

* उपविधान समितीवर श्री. कालीदास कोळंबकर, वि.स.स. यांचे रिक्त झालेल्या पदावर श्री.मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स. यांची मा.अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा यांनी दिनांक २२ डिसेंबर, २०१७ रोजी नामनियुक्ती केली आहे.

(चार)

उपविधान समिती

(सन २०१८-२०१९)

- * (१) श्री.रूपेश म्हात्रे, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) अॅड.रामचंद्र अवसरे, वि.स.स.
- (३) अॅड.संजय धोटे, वि.स.स.
- (४) श्री.संजिवरेड्डी बोदकुरवार, वि.स.स.
- (५) श्री.लक्ष्मण पवार, वि.स.स.
- (६) श्री.विकास कुंभारे, वि.स.स.
- (७) श्री.मोहन फड, वि.स.स.
- (८) श्री.उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (९) डॉ.राहुल पाटील, वि.स.स.
- (१०) श्री.मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (११) श्री.नसीम मोहम्मद आरीफ खान, वि.स.स.
- (१२) श्री.संग्राम जगताप, वि.स.स.
- (१३) श्री.राहुल जगताप, वि.स.स.
- (१४) श्री.गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (१५) श्री.नागोराव गाणार, वि.प.स.
- (१६) श्री.रविंद्र फाटक, वि.प.स.
- (१७) अॅड.राहुल नार्वेकर, वि.प.स.
- (१८) श्री.चंद्रकांत रघुवंशी, वि.प.स.
- (१९) श्री.शरद रणपिसे, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री.जितेंद्र भोळे, सचिव (का.)
- (२) श्री.विलास आठवले, सह सचिव (२)(का.)
- (३) श्री.सुभाष नलावडे, अवर सचिव
- (४) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी

* उपविधान समितीचे समितीप्रमुख श्री.विजयराव औटी, वि.स.स. यांची विधानसभा उपाध्यक्ष पदावर निवड झाल्याने त्यांच्याऐवजी उपविधान समितीवर समिती प्रमुख म्हणून श्री.रूपेश म्हात्रे, वि.स.स. यांची मा.अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा यांनी दिनांक ८ जानेवारी, २०१९ रोजी नामनियुक्ती केली आहे.

(पाच)

प्रस्तावना

मी, उपविधान समितीचा समिती प्रमुख, समितीने तिच्या वतीने मला अहवाल सादर करण्यास अधिकार दिल्यानुसार समितीचा सन २०१८-२०१९ या वर्षातील कामकाजासंबंधीचा सहावा अहवाल सादर करित आहे.

या अहवालात समितीने १६ अंतिम अधिसूचना विचारात घेतल्या.

समितीने शालेय शिक्षण विभागाच्या (अं. ९४) अधिसूचनेवर दिनांक ५ फेब्रुवारी, २०१९ रोजी संबंधित विभागाच्या विभागीय प्रतिनिधीची साक्ष घेतली. गृहनिर्माण विभागाच्या (अं.११८) अधिसूचनेवर दिनांक १४ नोव्हेंबर, २०१८ रोजी संबंधित विभागाच्या विभागीय प्रतिनिधीची साक्ष घेतली. नगरविकास विभागाच्या (अं.१२५) अधिसूचनेवर दिनांक १९ जून, २०१८ रोजी संबंधित विभागाच्या विभागीय प्रतिनिधीची साक्ष घेतली.

तसेच समितीने दिनांक २२ मे, २०१८, ६ जून, २०१८, १३ जून २०१८, १९ जून, २०१८, २८ ऑगस्ट, २०१८, ८ ऑक्टोबर, २०१८, १४ नोव्हेंबर, २०१८ तसेच ३० जानेवारी, २०१९, ५ फेब्रुवारी, २०१९, १२ फेब्रुवारी, २०१९ व ११ जून, २०१९ अशा एकूण ११ बैठका घेतल्या.

या बैठकांमध्ये समितीने १६ अंतिम नियम प्रसिद्ध करणाऱ्या अधिसूचनांचे परिक्षण केले. समितीने दिनांक २६ जून, २०१९ रोजी झालेल्या बैठकीत प्रारूप अहवालावर विचारविनिमय केला आणि किरकोळ सुधारणांसह तो संमत केला.

विधान भवन :

मुंबई,
दिनांक २६ जून, २०१९.

समिती प्रमुख,
उपविधान समिती.

(सात)

अनुक्रमणिका

अनुक्रमांक (१)	विषय (२)	पृष्ठ क्रमांक (३)
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग		
(एक)	अधिसूचना क्रमांक ९४ - महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) (पहिली सुधारणा) नियम, २०१६ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक वेतन १०१४/प्र.क्र.२१४/१४/टीएनटी-३, दिनांकित ६ सप्टेंबर, २०१६.	१
गृहनिर्माण विभाग		
(दोन)	अधिसूचना क्रमांक ११८ - महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक याचिका २०१५ / प्र.क्र.१७ / भाग-२ / गृनिधो-१, दिनांकित १८ नोव्हेंबर, २०१७.	१२
नगर विकास विभाग		
(तीन)	अधिसूचना क्रमांक १२५ - महाराष्ट्र नगररचना (प्रशमित संरचना) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक टीपीएस-१८१४/ प्र.क्र.८२/१४/नियम/न.वि-१३, दिनांकित ७ ऑक्टोबर, २०१७.	२०
(चार)	नियम तयार करण्यास तसेच विधानमंडळासमोर अधिसूचना ठेवण्यास आणि समितीच्या उपयोगासाठी कागदपत्रे पाठविण्यास झालेला विलंब याचे विवरण.	(परिशिष्ट-१)
(पाच)	उपविधान समितीने विचारात घेतलेले प्रारूप नियम दर्शविणारे विवरणपत्र	(परिशिष्ट-२)
(सहा)	उपविधान समितीने विचारात घेतलेले अंतिम नियम	(परिशिष्ट-३)
(सात)	कार्यावलीचे परिशिष्ट	(परिशिष्ट-४)

(आठ)

अनुक्रमणिका

(१)	(२)	(३)
(आठ)	बैठकीचे कार्यवृत्त	(परिशिष्ट-५)
(नऊ)	अनुपालन अहवाल - उपविधान समितीने केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने विभागाने केलेल्या कार्यवाहीचा तपशील	(परिशिष्ट-६)

शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग

अंतिम ९४.— महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) (पहिली सुधारणा) नियम, २०१६, प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक वेतन २०१४/प्र.क्र.२१४/१४/टीएनटी-३, दिनांकित ६ सप्टेंबर, २०१६.

उद्देश.—उपरोक्त नियम करण्यामागील उद्देश व कारणे यांची मिमांसा करताना विभागाने त्यांच्या स्पष्टीकरणात्मक टिप्पणीत असे नमूद केले आहे की...

राज्यातील विवक्षित खाजगी शाळांतील कर्मचाऱ्यांची, विशेषतः विद्यार्थ्यांच्या व त्यांच्या पालकांच्या संबंधातील आणि सामान्यतः परिसंस्थेच्या व समाजाच्या संबंधातील कर्तव्ये परिणामकारकरित्या पार पाडणे त्यांना शक्य व्हावे म्हणून त्यांना सेवेत शाश्वती व स्थैर्य मिळवून देऊन त्यांचेकरिता अनुषंगिक व परिणाम स्वरूप तरतुदी देण्याच्या दृष्टीने अशा कर्मचाऱ्यांचा सेवाप्रवेश व सेवेच्या शर्ती विनियमित करण्यासाठी दिनांक २० मार्च, १९७८ पासून राज्यात महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) विनियमन अधिनियम, १९७७ दिनांक १६ जुलै, १९८१ पासून लागू केलेली आहे.

या अधिनियमाच्या कलम १६ (२)(ब) नुसार कर्मचाऱ्यांच्या वेतनश्रेणी व भत्ते या संदर्भातील तरतुदी उपरोक्त नियामावलीच्या परिशिष्ट “क” मध्ये दर्शविण्यात आल्या आहेत.

कर्मचाऱ्यांच्या वेतनश्रेणी आणि भत्यांमध्ये कालानुरूप सुधारणा करून त्या अधिसूचित करणे आवश्यक आहे.

उपरोक्त अधिसूचनेवर दिनांक १४ नोव्हेंबर २०१७ रोजीच्या बैठकीत विभागीय सचिवांची साक्ष घेण्यात आली.

सदर साक्षीच्या वेळी समितीने अशी विचारणा केली की, मराठवाड्यातील शाळांची वेतनश्रेणी ही वेगळी आहे आणि उर्वरित महाराष्ट्रातील शाळांच्या वेतनश्रेणीत तफावत दिसते आहे. याबाबतीत माननीय उच्च न्यायालयाचा निकाल आलेला आहे.

विभागीय सचिवांनी अशी माहिती दिली की, वेतनश्रेणीमध्ये फरक नाही, पण तशी नोंद केलेली आहे. ज्यावेळेस कायदा करण्यात आला त्यावेळी नव्याने हे दोन भाग महाराष्ट्रात एकत्रित झाले होते. तेव्हा त्या कायद्यामध्ये लिहिले गेले होते. आता सदर बाब करताना त्या मूळ कायद्यातीलच सर्व शब्द वापरले जातात.

समितीने अशी विचारणा केली की, सदरील अधिसूचनेमध्ये स्पष्ट नमूद केले आहे की, केवळ मराठवाड्यातील कनिष्ठ चित्रकला शिक्षक त्याच्याच खाली असे नमूद केले आहे की, केवळ मराठवाड्यातील वरिष्ठ चित्रकला शिक्षक याचा अर्थ स्पष्ट होत नाही. तसेच सदर अधिसूचनेत “विदर्भ व मराठवाडा” असा शब्द आहे. त्याऐवजी “महाराष्ट्राचे” असे करता येणार नाही काय अशी समितीने विचारणा केली.

यावर विभागीय सचिवांनी अशी माहिती दिली की, ज्यावेळेस मूळ कायदा लिहिला गेला आहे त्या काळात हे शब्द लिहिले गेले आहेत. त्याच शैलीमध्ये ही अधिसूचना लिहिली गेली आहे, सदरील कायदा हा सर्व महाराष्ट्राला लागू आहे. सन १९६० मध्ये सदरील दोन्ही भाग मराठवाडा व विदर्भ महाराष्ट्रात आले. तेव्हा कायद्यामध्ये असे लिहिले गेले त्यामुळे ते तसेच अधिसूचनेत नमूद केले आहे. त्यावेळेस त्या प्रदेशात कार्यरत असलेल्या शिक्षक व कर्मचाऱ्यांचे नुकसान होऊ नये या उद्देशाने त्यांना महाराष्ट्रात समाविष्ट होण्यापूर्वी ज्या वेतनश्रेणी देय होत्या, त्या देण्यात आल्या. परंतु, सद्यःस्थितीत संपूर्ण महाराष्ट्रातील शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांना एकसमान वेतनश्रेणी लागू करण्यात आली असून कोणताही भेदभाव करण्यात आलेला नाही. चौथ्या वेतन आयोगाच्या वेळेस सुद्धा अशाचप्रकारची अधिसूचना काढण्यात आली होती. शिक्षक ज्यावेळेस सेवानिवृत्त होतात त्यावेळी त्यांना अडचणी येऊ नयेत यासाठी ही काळजी घेतली जाते. सन १९६० साली नोकरीत आलेला शिक्षक ४० वर्षे सेवा केली तर सन २००० सालापर्यंत सेवानिवृत्त होतो. सहावा वेतन आयोग सन २००९ साली लागू केला आहे. सन २००० नंतर कोणताही आयोग आला तर त्याचा अंतर्भाव नियमात करण्याची आवश्यकता आहे. त्याप्रमाणे नियमामध्ये दुरुस्ती करता येईल.

सदरील बाबी संदर्भात समितीमार्फत अशी सूचना देण्यात येत आहे की उक्त नियमात नमूद केलेले आक्षेपार्ह शब्द काढण्यात यावेत, सगळ्यांसाठी नियम हे सारखे असणे गरजेचे आहे.

याप्रकरणी विभागीय प्रतिनिधींनी अशी माहिती दिली की, सदर अधिसूचना प्रसिद्ध करण्यामागील न्यायालयीन प्रकरण असे आहे की, सरकारमान्य ज्या शाळा आहेत, जिल्हा परिषद शाळा असोत किंवा खाजगी शाळा असोत त्या शाळातील सरकारी नोकरांना सन २००९ मध्ये सहावा वेतन आयोग लागू झाला. कायदानुसार खाजगी संस्था कर्मचाऱ्यांना शासन पगार देत नाही. खाजगी संस्थांतील कर्मचाऱ्यांना सहावा वेतन लागू करण्यात यावा अशी मागणी होती. याप्रकरणी माहे मे, २०१० मध्ये शासनाकडून एक शासन निर्णय काढण्यात आला आणि त्यानुसार खाजगी शाळांतील कर्मचाऱ्यांना सुद्धा सहावा वेतन आयोग लागू राहिल, असे स्पष्ट करण्यात आले. राज्यातील काही संस्था सहावा वेतन आयोग देत नव्हत्या. त्यामुळे काही लोक न्यायालयात गेले. सदरील बाबतीत शासन निर्णय चालणार नाही. त्यामुळे कायद्यात दुरुस्ती करण्यात आलेली आहे सदरील कायद्यात चौथ्या वेतन आयोगापर्यंत शासनाकडून दुरुस्ती करण्यात आलेली आहे. पाचव्या वेतन आयोगाच्या वेळी नियमावलीत कोणतीही दुरुस्ती करण्यात आली नाही, थेट सहाव्या वेतन आयोगाच्यावेळी नियमामध्ये दुरुस्ती करण्यात आली आहे.

समितीने अशी विचारणा केली की, अनुसूची “क” मध्ये चौथ्या वेतन आयोगाची नोंद नियमात झाली. त्यामध्ये पाचव्या वेतन आयोगाची सुद्धा झाली आहे काय, त्यावर विभागीय सचिवांनी माहिती दिली की, ज्यावेळी चौथ्या वेतन आयोगाची नोंद झाली तेव्हा पाचव्या वेतन आयोगाची नोंद झाली नव्हती. सहाव्या वेतन आयोगाच्या वेळी याबाबतीत लोकांचा दबाव आल्यामुळे सदर प्रकरणी शासन निर्णय निर्गमित केलेले आहे. याप्रकरणी काही लोकांचे असे म्हणणे आहे की, सदर प्रकरणी शासन निर्णय मान्य नाही, याबाबतीत कायदा करण्यात यावा.

दिनांक १ जानेवारी २००६ पासून सहावा वेतन आयोग लागू झालेला आहे. शासन निर्णय विभागाकडून त्या नियमात अंतर्भूत करण्यात आला नाही. सदर प्रकरणाची ७ वर्षांनंतर कार्यवाही सुरू केली असल्यामुळे या प्रकरणी ७ वर्ष उशीर झालेला असल्याबाबत समितीने नापसंती व्यक्त केली.

तसेच समितीने असे निदर्शनास आणले की, शासन निर्णय नियमात आला पाहिजे, शासन निर्णय एका ठराविक परिस्थितीमध्ये काढला जातो. जी गोष्ट नियमात नसते, मात्र त्याची अंमलबजावणी करावयाची असते, त्याकरिता नियमात बदल करण्यास वेळ लागतो. त्यामुळे शासन निर्णय काढण्यात येतो. परंतु, शासन निर्णय हा कायमस्वरूपाचा नसतो, त्याला नियमात आणणे ही सांविधानिक जबाबदारी

आहे. ही सांविधानिक जबाबदारी पाचव्या वेतन आयोग लागू केला त्यावेळी पूर्ण झाली नाही असे दिसते. सहाव्या वेतन आयोगालासुद्धा ८ वर्षे उशीर केला. आता तर सातवा वेतन आयोग लागू होण्याची वेळ आलेली आहे. शासन निर्णयाला नियमामध्ये अंतर्भाव करण्याची प्रक्रिया विशिष्ट कालमर्यादेत झाली पाहिजे, नाही तर विभागाचे असे अनेक शासन निर्णय आहेत की, जे नियमात आलेच नाहीत आणि त्यामुळे न्यायालयात विभागाची फसगत, मानहानी होते. शासनाचे शासन निर्णय न्यायालय रद्द करते या एकाच आधारावर की, शासन निर्णय नियमात नाहीत, नियमाच्या विरुद्ध जात आहे किंवा विरोधाभासी असते. त्यामुळे ही प्रक्रिया विभागास सातत्याने राबवावी लागणार आहे की, जे शासन निर्णय विभागाकडून काढले जातात ते विहित कालावधीमध्ये नियमात अंतर्भूत केले पाहिजेत, हा एक भाग झाला.

दुसरे म्हणजे जी स्पष्टीकरणात्मक टिप्पणी दिली आहे, त्यामध्ये वेतन आयोग दिनांक १ जानेवारी, २००६ पासून लागू राहिल असे नमूद केले आहे. सदर अधिसूचना दिनांक ६ सप्टेंबर २०१६ ची आहे जर अशी तारीख नसेल तर कायदा असे सांगतो की, ज्या दिवशी अधिसूचना प्रकाशित होते किंवा मंजूर होते त्या दिवसापासून वेतन आयोग लागू होईल. परंतु, सहावा वेतन आयोग हा दिनांक १ जानेवारी २००६ पासून लागू झाला. त्यामुळे ही प्रक्रिया होऊन गेली आहे. फक्त त्या प्रक्रियेला कायदेशीर स्वरूप देण्यासाठी हा कायदा किंवा ही तरतूद विभागाने समितीसमोर आणली. समितीपुढे हे आणण्याचे कारण एवढेच आहे की, शासन निर्णयाला कायदेशीर स्वरूप द्यायचे.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, दिनांक ८ सप्टेंबर २०१६ रोजी विभागाने प्रारूप नियम प्रसिद्ध केले. त्यानंतर किती हरकती आल्या होत्या, त्यामध्ये काय नमूद होते, त्यावर काय कार्यवाही केली ? त्यावर विभागीय प्रतिनिधींनी माहिती दिली की, ग्रंथपालांची वेतनश्रेणी सुधारित करावी याबाबत दोन हरकती आल्या होत्या. ग्रंथपालांची वेतनश्रेणी सुधारावी म्हणून त्यांनी निर्णय दिलेला आहे. वेतन त्रुटी समितीने त्या शिफारशी आधीच विचारात घेतल्या आहेत.

याबाबत समितीने पुन्हा अशी विचारणा केली की, ग्रंथपालांच्या बाबतीत त्यांचे अनुदान देण्याचे सन २०११ मध्ये ठरविले होते. याबाबतचा निर्णय घेतला मात्र त्याची अंमलबजावणी आता तरी झालेली आहे काय ? त्यावर विभागीय प्रतिनिधींनी असे स्पष्ट केले की, ग्रंथपालांची जी मागणी आहे, त्या अनुषंगाने कोर्टामध्ये वेगवेगळ्या ठिकाणी केसेस सुरु आहेत. ते लोक पदवीधर शिक्षकांप्रमाणे वेतनश्रेणी मागत आहेत. तथापि, त्यांची सूचना विभागाने मान्य केली नाही.

दिनांक ३१ जानेवारी, २०१८ रोजीच्या बैठकीत सदर अधिसूचनेवर विचारविनिमय केला काही मुद्दे उपस्थित केले.

सदर अधिसूचनेसंदर्भात दिनांक ३१ जानेवारी २०१८ रोजी विभागीय सचिवांची साक्ष आयोजित करण्यात आली होती. तथापि, काही कारणास्तव सचिव बैठकीला उपस्थित राहू शकले नाही. सदर बैठकीत समितीने विभागीय अधिकाऱ्यांच्या असे निदर्शनास आणले की, महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी नियम, १९८१ मध्ये अनुसूची “क” मध्ये आज असलेली वेतनश्रेणी भोळे वेतन आयोगाची आहे. ती दिनांक १ एप्रिल १९७६ पासून लागू झालेली आहे. भोळे वेतन आयोगानंतर दिनांक १ जानेवारी १९८६ पासून चौथा वेतन आयोग लागू केला आहे. त्याचा शासन निर्णय दिनांक २ सप्टेंबर १९८९ ला काढला होता. पण त्या शासन निर्णयाचा सुधार करून त्याला अनुसूची “क” मध्ये अजूनही अंतर्भूत करून घेतलेले नाही. त्याला अंतर्भूत करून शासन निर्णय नियमात आणला पाहिजे. कारण तात्कालिक परिस्थितीची गरज म्हणून शासन निर्णय काढला जातो. पण त्याला नियमात आणले नाही तर सदा सर्वकाळ तो अस्तित्वात राहत नाही. दिनांक २ सप्टेंबर १९८९ च्या शासन निर्णयानुसार चौथ्या वेतन आयोगाचा अंतर्भाव नियमावलीत केलेला नाही. दिनांक १ जानेवारी १९९६ ला लागू केलेल्या पाचव्या वेतन आयोगाचा अंतर्भाव नियमावलीत करीत आहोत. हा अंतर्भाव झाल्यानंतर वस्तुस्थिती अशी असेल की, भोळे वेतन आयोगानंतर पाचवा वेतन आयोग लागू झालेला आहे. दिनांक १ एप्रिल १९७६ नंतर दिनांक १ जानेवारी १९९६ चा निर्णय लागू झाला म्हणजे दिनांक १ जानेवारी १९८६ हे डिलिट झाले. मग हा क्रम कसा राहणार आहे, दिनांक १ जानेवारी १९९६ नंतर दिनांक १ जानेवारी २००६ रोजी सहावा वेतन आयोग लागू झाला आहे त्याचा अंतर्भाव नियमावलीत करण्याची गरज आहे. कारण त्यानंतर सातवा वेतन आयोग लागू करण्याची वेळ आलेली आहे. विभागाकडून जी दिरंगाई झालेली आहे. म्हणजे चौथ्या वेतन आयोगाचा दिनांक २ सप्टेंबर १९८९ चा शासन निर्णय दिनांक १३ मे १९९९ चा पाचव्या वेतन आयोगाचा शासन निर्णय आणि दिनांक २३ जून २००९ चा सहाव्या वेतन आयोगाचा शासन निर्णय हे तीनही शासन निर्णय आजपर्यंत अनुसूची “क” मध्ये समाविष्ट करण्यात आलेले नाहीत. राज्य घटनेप्रमाणे कमीत कमी वेळात शासन निर्णय नियमात अंतर्भूत व्हायलाच पाहिजे. शासन निर्णय काढण्याचे अधिकार शासनाला तात्कालिक परिस्थितीमध्ये आहेत म्हणजे विधानमंडळाचे अधिवेशन सुरू नसेल तेव्हा जनतेला लाभ मिळू शकणार नाही म्हणून ते अधिकार दिलेले आहेत. विभाग ते अधिकार वापरत जातो, पण पुढची कार्यवाही करीत नाही. या दृष्टिकोनातून किमान शिक्षण विभागाकडून नियमितता आणली गेली पाहिजे. त्यामुळे त्या अनुसूची “क” मध्ये लागू असणारा आयोग लागू होण्याच्या तारखा नमूद केल्या पाहिजे. दिनांक १ जानेवारी १९८६ ची दुरुस्ती विभाग आता करीत आहे. त्यामुळे तिथे दिनांक १ जानेवारी १९८६ पासून पुढे आणि त्यानंतर दिनांक १ जानेवारी १९९६ पासून पुढे आणि सहाव्या वेतन आयोगाचे दिनांक १ जानेवारी २००६ पासून पुढे असे लिहावे लागेल, असा अंतर्भाव अनुसूची “क” मध्ये केला पाहिजे.

आणखी एक मुद्दा आहे की, विदर्भात वेगळी पदनामे किंवा वेगळ्या वेतनश्रेण्या आणि शैक्षणिक व व्यावसायिक पात्रता एकच आहे. हे संपूर्ण महाराष्ट्राच्या बाबतीत आहे, म्हणजे विदर्भ, मराठवाडा व मुंबईच्या बाबतीत देखील अशी काही पदे आहेत की, ती एका नावाने सारखी करावी लागतील आणि वेतनश्रेणी सारखीच ठेवावी लागेल शाळांतील कर्मचाऱ्यांच्या वेतनासंदर्भातील तीनही दुरुस्ती एकदाच करता येतील काय यासाठी विधि व न्याय विभागाचे मत घ्यावे लागेल, त्याच्याशिवाय ते करता येणार नाही. त्या दुरुस्त्यांमध्ये विभागाने दिनांक ०१ जानेवारी १९८६ ते दिनांक ३१ डिसेंबर २००५ किंवा सन १९९५, दिनांक ०१ जानेवारी १९९६ ते दिनांक ३१ डिसेंबर २००५, दिनांक ०१ जानेवारी २००६ ते दिनांक ३१ डिसेंबर २०१६ याप्रमाणे कालावधी अशी सुधारणा करण्यात यावी अशी सुचना समितीने केली.

समितीने दिनांक ५ फेब्रुवारी २०१९ रोजी अधिसूचनेसंदर्भात विभागीय सचिवांची साक्ष घेतली.

सदर साक्षीच्या वेळी समितीने विचारणा केली की, अनुसूची “क” मधील सुधारणा आहे. सुधारणेच्या प्रस्तावनेत लिहिले आहे की, विद्यमान वेतनमानमध्ये पाचव्या वेतन आयोगाच्या वेतनश्रेणी आखण्यात आल्या आहेत. सुधारित वेतन संरचनेत सहाव्या वेतन आयोगाची वेतनश्रेणी दाखविली आहे. परंतु अनुसूची “क” मध्ये पाचव्या वेतन आयोगाची वेतनश्रेणी ज्याला विद्यमान वेतनमान असे म्हटले आहे, ती तरतूद झालेली नाही आजही नियमामध्ये अनुसूची “क” असे सांगते की, भोळे वेतन आयोगाच्या वेतनश्रेणी सुरू आहेत, ज्या दिनांक १ एप्रिल १९७६ पासून राज्यात सुरू झाल्या होत्या. दिनांक १ जानेवारी १९८६ ला चौथा वेतन आयोग आला, त्याची सुधारणा झाली नाही. दिनांक १ जानेवारी १९९६ ला पाचवा वेतन आयोग आला, त्याचीही सुधारणा झाली नाही. दिनांक १ जानेवारी २००६ ला सहावा वेतन आयोग आला, त्याची सुधारणा अनुसूची “क” मध्ये झाली नाही. आता दिनांक १ जानेवारी २०१६ ला सातवा वेतन आयोग आला आहे. त्यामुळे दिनांक १ जानेवारी १९९६ ची सुधारणा झाली नाही आणि एकदम सन २००६ ची सुधारणा करित आहोत, हे विसंगत असल्याचे मत समितीने व्यक्त केले.

यासंदर्भात विभागीय प्रतिनिधींनी अशी माहिती दिली की, पाचव्या वेतन आयोगाची अधिसूचना शासनाने प्रसिद्ध केलेली नाही. शालेय शिक्षण विभाग, शासन निर्णय दिनांक १३ मे १९९९ याद्वारे महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी (सेवांच्या शर्ती) अधिनियम, १९७७ मधील व्याख्येनुसार असलेल्या पूर्णवेळ शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी पाचव्या वेतन आयोगानुसार वेतनश्रेण्यांमधील सुधारणा लागू केली आहे. पाचव्या वेतन आयोगाच्या सुधारणेनुसार खाजगी शाळांतील कर्मचाऱ्यांनी लाभ देखील घेतला आहे. मात्र त्याबाबतची अधिसूचना शासनाने प्रसिद्ध केलेली नाही.

पाचव्या वेतन आयोगाचा कालावधी दिनांक १ जानेवारी १९९६ ते दिनांक ३१ डिसेंबर २००५ हा जरी निघून गेला असला तरी, त्या संदर्भातील अधिसूचना सन २०१८ मध्ये निर्गमित करणे शक्य आहे किंवा कसे या संदर्भात विधि व न्याय विभागाचे अभिप्राय मागविण्यात आले असता विधि व न्याय विभागाने सदर प्रकरणी प्रत्येक वेतन आयोगासाठी वेगळी अनुसूची तयार करावी. तथापि, असे करताना त्याचा शासनावर कोणताही आर्थिक बोजा येणार नाही, याबाबत खात्री करावी, असे अभिप्राय दिले आहेत.

त्यावर समितीने अशी विचारणा केली की, ही अधिसूचना दिनांक ६ सप्टेंबर २०१६ ची आहे. महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी नियम, १९८१ मधील अनुसूची “क” मध्ये ज्या वेतनश्रेण्या आहेत त्या वेतनश्रेण्यांत झालेले बदल सुधारित करणे, या करीता ही अधिसूचना प्रसिध्द करण्यात आली. हे बदल केव्हा झाले, तर पहिला बदल हा दिनांक १ जानेवारी १९८६ रोजी झाला. त्या अनुसूची “क” मध्ये आजही ज्या वेतनश्रेण्या आहेत त्या भोळे वेतन आयोगातील आहेत. दिनांक १ एप्रिल १९७६ पासून ज्या वेतनश्रेण्या लागू केल्या त्या आहेत. त्याच्या ऐवजी चौथ्या वेतन आयोगाच्या वेतनश्रेण्या दिनांक १ जानेवारी १९८६ पासून आल्या पाहिजेत. पाचव्या वेतन आयोगाच्या वेतनश्रेण्या दिनांक १ जानेवारी १९९६ पासून आल्या पाहिजेत. सहाव्या वेतन आयोगाच्या वेतनश्रेण्या दिनांक १ जानेवारी २००६ पासून आल्या पाहिजेत. सातव्या वेतन आयोगाच्या वेतनश्रेण्या दिनांक १ जानेवारी २०१६ पासून आदेश आल्यानंतर आल्या पाहिजेत. विभाग भोळे वेतन आयोगानंतर थेट सहाव्या वेतन आयोगाच्या वेतनश्रेण्या आणत आहे. दिनांक १ एप्रिल १९७६ नंतर दिनांक १ जानेवारी २००६ च्या वेतनश्रेण्या आणत आहात. मधल्या चौथ्या व पाचव्या या दोन वेतन आयोगाच्या वेतनश्रेण्या आपण कायद्यात न आणणे ही चूक होईल. त्यामुळे त्या सर्व सुधारणा विभागास कार्यांतर मान्य कराव्या लागतील. चौथा, पाचवा, सहावा व नंतर सातवा वेतन आयोग अशी नियमांत सुधारणा झाली नाही.

विभागीय प्रतिनिधींनी असे स्पष्ट केले की, आता सहावा वेतन आयोग अधिसूचित झालेला असल्याने विधि व न्याय विभागाने अशा सूचना दिल्या आहेत की, प्रत्येक वेतन आयोगासाठी वेगवेगळे परिशिष्ट लावावे व त्याप्रमाणे प्रसिद्धी करावी.

समितीने अशी सूचना केली की, मराठवाडा, विदर्भ असे नमूद न करता सर्वसमावेशक महाराष्ट्रासाठी किंवा चित्रकला शिक्षक अशी जी श्रेणी असेल त्यानुसार नियमावलीत दुरूस्ती करावी. खाजगी शाळांतील कर्मचाऱ्यांना या अधिसूचनेप्रमाणे समान पदनाम व समान वेतन मिळते का हे पाहण्याकरिता कोणती यंत्रणा आहे ? त्यांना त्याप्रमाणे वेतन मिळत नाही अशा काही तक्रारी प्राप्त झालेल्या आहेत. या

अधिसूचनेनुसार त्यांना समान पदनाम व समान वेतन मिळते की नाही याची तपासणी कोणाकडून करण्यात येते. त्यावर विभागीय प्रतिनिधींनी असे स्पष्ट केले की, त्याकरिता वेगळी यंत्रणा नाही, कॉमन यंत्रणा आहे.

समितीने असे स्पष्ट केले की, खरे म्हणजे खाजगी शाळातील कर्मचाऱ्यांना नियमाप्रमाणे वेतनश्रेणी मिळते किंवा नाही हे पाहणारी यंत्रणाच नाही. विभाग जबाबदारी पार पाडू शकत नाहीत. कामाचा बोजा जास्त आहे. मात्र अशी व्यवस्थाच विभागाकडे नाही. अनुदानित शाळांमध्ये व्यवस्था आहे. विना अनुदानितबाबत नाही. त्यामुळे या राज्यातील कोणतीही विना अनुदानित शाळा या तरतुदीनुसार वेतन देतच नाही, हे वास्तव आहे.

तसेच समितीने असे मत मांडले की, शासनाच्या नियमानुसार खाजगी संस्था चालकांनी शाळांचे व्यवस्थापन चालविले पाहिजे. नियमानुसार खाजगी संस्था चालविल्या जात नसतील तर त्यांची मान्यता रद्द केली पाहिजे. सर्वांना शिक्षण देण्याचे धोरण शासनाने ठरविले आहे. त्यासाठी शाळांना कायद्याच्या तरतुदीनुसार मान्यता देण्यात येते. कायद्याच्या तरतुदीचे पालन केले तरच ही मान्यता अबाधित राहिल.

समितीने अशी विचारणा केली की, एखाद्या संस्थेने नियमानुसार काम केले नाही तर त्यांच्यावर दंडात्मक किंवा फौजदारी कारवाई करता येईल काय ? काही संस्थांना शाळा बंद करायच्या आहेत, त्यामुळे ते अनेक शिक्षकांचे व कर्मचाऱ्यांचे पगार थांबवितात. अशा शाळांवर दंडात्मक किंवा फौजदारी कारवाई करण्यासंदर्भात नियमात सुधारणा करता येईल काय ? विभागीय प्रतिनिधींनी माहिती दिली की, आपणाकडे ८ शाळा न्यायाधिकरण आहेत, त्यांच्याकडे तक्रार करता येते.

त्यावर समितीने असे मत व्यक्त केले की, शाळा न्यायाधिकरण यांना कारवाई करण्याचा अधिकार नाही. शाळा न्यायाधिकरण यांना केवळ सेवा समाप्ती, कामावरून काढून टाकणे, पदावनत करणे किंवा सेवा समाप्ती करणे आणि निलंबन करण्याचा अधिकार आहे. त्यासाठी माननीय न्यायालयात जावे लागते. त्यामुळे या बाबीशी शाळा न्यायाधिकरणाचा संबंध येत नाही. शाळा न्यायाधिकरणामध्ये फक्त या चार बाबी येतात. कायदा व नियमांचे पालन न करणाऱ्याविरुद्ध कारवाई करण्याची व्यवस्था नाही. विभागीय प्रतिनिधींनी असे स्पष्ट केले की, नियमबाह्य काम केले तर सदर शाळेला दंड आकारण्याची व्यवस्था आता नाही.

समितीने असे निदर्शनास आणले की, दंडात्मक व फौजदारी कारवाई करण्याची व्यवस्था केली तर या संस्था किमान चांगली कामे करतील. या शाळा विद्यार्थ्यांकडून मोठ्या प्रमाणात देणगी व शुल्क गोळा करतात.

समितीने असे निदर्शनास आणले की, ग्रामीण भागात इंग्रजी माध्यमाच्या शाळा आहेत, शासन अशा शाळांना मान्यता देते. एक दोन शाळांची चौकशी करण्यात यावी की, तेथील शिक्षकांना नियमानुसार पगार मिळतो किंवा नाही. इंग्रजी माध्यमांच्या शाळांकडून शुल्क व देणगी भरपूर घेतली जाते. परंतु तेथील शिक्षकांना नियमानुसार वेतन दिले जात नाही. नियमानुसार पगार देत नसतील तर त्यांची मान्यता रद्द करावी. यासंदर्भात शिक्षणाधिकाऱ्यांकडून जिल्हा पातळीवर अशा संस्थांची माहिती घ्यावी. त्यांच्यावर कारवाई करायची झाली तर मध्यंतरीच्या काळात कारवाई न करता आता शैक्षणिक वर्ष संपत आहे त्यावेळी अशा संस्थावर कारवाई केली तर तेथील मुलांची शिक्षणाची व्यवस्था दुसऱ्या शाळेत करता येईल. त्यावर विभागीय प्रतिनिधीनी असे स्पष्ट केले की, जे न्यायाधिकरण आहे त्यांचे अधिकार वाढवून त्यांना या सर्व बाबी कशा प्रकारे पाहता येतील याकडे विभागाकडून कार्यवाही करण्यात येईल.

ज्या विनाअनुदानित शाळा आहेत, त्यांनी शिक्षकांचे वेतन बँकेमार्फतच दिले पाहिजे व तेच ग्राह्य धरता येईल असा आदेश काढण्यात यावा. सद्यःस्थितीत मोजक्याच संस्था बँकेमार्फत पगार देत आहेत. काही शाळा बँकेमार्फत पगार देऊन पुन्हा परत घेतात अशी पद्धती काही ठिकाणी दिसून येते. बँकेमार्फत पगार केला तर काही प्रमाणात नियंत्रण करता येईल, असा आदेश सर्व शाळांसाठी काढता येईल काय, तसेच ग्रामीण भागात ज्या विनाअनुदानित शाळा आहेत त्यांना देणगी किती द्यावी लागते. इंग्रजी माध्यमांच्या खाजगी शाळांचा परिणाम जिल्हा परिषदांच्या शाळेवर होत आहे. जिल्हा परिषदेच्या शाळेतील पटसंख्या कमी होत आहे. जिल्हा परिषदांच्या शाळांमध्ये इंग्रजी व गणित विषयांचे शिक्षक नाहीत. तेथे शिक्षकांची संख्या अतिशय कमी आहे, या बाबी समितीने निदर्शनास आणल्या.

त्यावर विभागीय प्रतिनिधीनी स्पष्ट केले की, हा धोरणाचा मुद्दा आहे, ते विभागाच्या अधिकाराच्या बाहेर आहे, शासन नवीन खाजगी शाळांना मान्यता देत आहे. जिल्हा परिषद शाळेतील मुले कमी होणार आहे, त्याची समितीस कल्पना आहे. शासनाचे धोरण आहे, त्यानुसार कार्यवाही करण्यात येते.

अभिप्राय व शिफारशी :-

राज्यातील खाजगी शाळांतील कर्मचाऱ्यांचे सेवाप्रवेश व सेवेच्या शर्ती विनियमित करण्यासाठी राज्यात महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) विनियमन अधिनियम १९७७ दिनांक २० मार्च १९७८ रोजीपासून अंमलात आला आहे. या अधिनियमांच्या कलम १६ (१) नुसार राज्याचे महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) नियमावली, १९८१ लागू केलेली आहे. या

अधिनियमांच्या कलम १६ (२)(ब) नुसार कर्मचाऱ्यांच्या वेतनश्रेणी व भत्ते संदर्भात परिशिष्ट “क” मध्ये दर्शविलेल्या तरतूदीमध्ये कालनुरूप सुधारणा करणे आवश्यक आहे. त्यानुसार सदर अधिसूचनेन्वये बदल करण्यात आला आहे.

महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी नियमावली १९८१ मधील अनुसूची “क” मधील तरतूदीचे अवलोकन केले असता असे दिसून आले की, दिनांक १ एप्रिल, १९७६ पासून भोळे वेतन आयोगानुसार करण्यात आलेल्या सुधारणांचा अंतर्भाव नियमात आहे, तदनंतर दिनांक १ जानेवारी, १९८६ रोजीपासूनचा चौथा वेतन आयोग, दिनांक १ जानेवारी, १९९६ पासूनचा पाचवा वेतन आयोग, व १ जानेवारी २००६ रोजी पासूनचा सहावा वेतन आयोग लागू करण्यात आला आहे. त्यामुळे सदर वेतन आयोगांचा अंतर्भाव सदर नियमात करणे आवश्यक असून तदनंतर सातव्या वेतन आयोगाचा समावेश करणे आवश्यक आहे, असे मत समितीने व्यक्त केले.

सन १९८६, १९९६, २००६ तसेच २०१६ या वर्षात लागू झालेल्या वेतन आयोगाचा समावेश महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी नियमावलीच्या परिशिष्टामध्ये न करता तो वेळोवेळी निर्गमित करण्यात आलेल्या शासननिर्णयांन्वये लागू करण्यात आल्याने आगामी कालावधीत विधि व न्याय विभागाचे अभिप्राय घेऊन व सदर वेतन आयोगांचा अंतर्भाव नियमावलीत करावा अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे व याप्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस एका महिन्यात सादर करण्यात यावी.

ग्रामीण भागात इंग्रजी माध्यमाच्या शाळा भरमसाठ शुल्क आकारतात शासन अशा शाळांना मान्यता देते त्या शाळांची चौकशी करणे आवश्यक आहे. तेथील शिक्षकांना नियमानुसार पगार मिळतो किंवा नाही, कारण अनेक ठिकाणी शिक्षकांना पगार कमी दिला जात असल्याचे निदर्शनास आले आहे. इंग्रजी माध्यमांच्या खाजगी शाळांचा परिणाम जिल्हा परिषदांच्या शाळेवर होत आहे. जिल्हा परिषदेच्या शाळेतील पटसंख्या कमी होत आहे. शासन नवीन खाजगी शाळांना मान्यता देत आहे. त्यामुळे जिल्हा परिषद शाळेतील मुलांची संख्या कमी होत असल्याचे निदर्शनास आले आहे. शाळा नियमाप्रमाणे चालतात किंवा नाही हे पाहणे आवश्यक आहे. शाळेत क्षमता आहे किंवा नाही हे देखील तपासणे आवश्यक आहे.

राज्यातील खाजगी शाळांना मान्यता देताना शासन नियमानुसार शाळा कार्यवाही करतात किंवा नाही याबाबत त्यांच्याकडून शपथपत्र घेण्यात यावे तसेच ज्या शाळा नियमानुसार कार्यवाही करित नाहीत तसेच अनेक शिक्षकांचे व कर्मचाऱ्यांचे पगार वेळेवर देत नाहीत

अशा शाळांवर दंडात्मक व फौजदारी कारवाई करण्यासंदर्भात नियमात सुधारणा करण्यात यावी, अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे व याप्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस एका महिन्यात सादर करण्यात यावी.

गृहनिर्माण विभाग

अधिसूचना क्रमांक ११८ - “महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक याचिका-२०१५/प्र.क्र.१७/भाग-२/गृनिधो-१, दिनांकित १८ नोव्हेंबर, २०१७”

उद्देश :-

उपरोक्त नियम करण्यामागील उद्देश व कारणे यांची मिमांसा करताना विभागाने त्यांच्या स्पष्टीकरणात्मक टिप्पणीत असे नमूद केले आहे की...

संपूर्ण महाराष्ट्रामधील सक्षम प्राधिकारी, भाडे नियंत्रण कार्यालयातील प्रलंबित प्रकरणे, उपलब्ध सोयी सुविधा, कर्मचारी वृंद यांचा आढावा आणि भाडे नियंत्रण कायदा व सक्षम प्राधिकरणाबाबतचे सुयोग्य धोरण निश्चित करण्याच्या अनुषंगाने संजय जगताप यांनी रिट याचिका क्र.५१८८/२०१४ दाखल केलेली होती. सदर रिट याचिकेबाबत मा. उच्च न्यायालयाने खालीलप्रमाणे शासनास निदेश दिलेले आहेत.

(अ) महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण कायदा १९९९ मधील कलम ५७ नुसार राज्य शासनाने या कायद्यांतर्गत नियम बनवावेत.

(ब) सर्व सक्षम प्राधिकाऱ्यांच्या नेमणुका करणे.

(क) कर्मचारी वृंद व कार्यालयातील मुलभूत व इतर सोयी सुविधा पुरविणे.

सदर निदेश क्र. “अ” च्या अनुषंगाने महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ अधिसूचित करण्यात आले आहेत. महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ मधील प्रस्तावित तरतुदी या महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम, १९९९ च्या तरतुदींच्या कक्षेत करण्यात आलेल्या असून मा.उच्च न्यायालयाच्या निदेशानुसार अधिनियमाच्या कलम ५७ नुसार विधी व न्याय विभागाच्या सल्ल्याने महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ चे प्रारूप तयार करून मा. मुख्यमंत्री महोदयांच्या मान्यतेनंतर दिनांक ३ मार्च २०१७ रोजी भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ ची अधिसूचनेचे प्रारूप प्रसिद्ध करण्यात आले. अधिसूचनेचे प्रारूप प्रसिद्ध झाल्यानंतर सदर अधिसूचनेस अनुसरून हरकती व सूचना दिनांक ३० एप्रिल २०१७ पर्यंत मागविण्यात आल्या होत्या. त्यानुसार एकूण २२२ हरकती व सूचना प्राप्त झाल्या, सदर हरकती व सूचनांचे अवलोकन केले असता जास्तीत जास्त हरकती व सूचना या भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ नियम, ३ मधील जागेत केलेली सुधारणा किंवा संरचनात्मक फेरफार, विशेष वाढ अथवा विशेष फेरफार किंवा अधिक सुखसोयी इत्यादीमुळे जागेच्या भाड्यात वाढ करण्याच्या

संदर्भात होते. तसेच पागडी भाडेकरू संघटनांनी नियम तयार करताना पागडी भाडेकरू संघटनांना सहभागी करून घेण्यात येण्याच्या अनुषंगाने प्राप्त झालेल्या होत्या. परंतू प्रस्तूत नियमांमध्ये कोणत्याही प्रकारे भाड्यात वाढ करण्यात आलेली नाही व पागडी धारक संस्थांच्या समावेशनाचा प्रश्नच उद्भवत नव्हता. सदर नियम हे फक्त महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम, १९९९ मधील कलम ५७ अंतर्गत अधिकारांच्या सर्वसाधारणतेस बाधा न आणता तयार करण्यात आलेले आहेत व प्राप्त झालेल्या हरकती व सुचनांचा विचार करून मा.मुख्यमंत्री महोदयांच्या मान्यतेनंतर भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ दिनांक १८ नोव्हेंबर २०१७ रोजी प्रसिद्ध करण्यात आलेले आहेत.

विभागीय सचिवांची साक्ष :-

समितीने या अधिसूचनेसंदर्भात अधिक माहिती घेण्याच्या दृष्टीने दिनांक १४ नोव्हेंबर २०१८ रोजीच्या बैठकीत सचिवांची साक्ष घेतली सदर साक्षीच्या वेळी समितीने या अधिसूचनेसंदर्भातील पार्श्वभूमी विचारली असता सचिवांनी ह्या विषयासंदर्भातील कायदा सन २००० मध्ये अस्तित्वात आला असून त्याच्या संदर्भातील नियम तयार झाले नव्हते. त्याबाबत अशी माहिती दिली की, या विषयासंदर्भात सन २०१४ मध्ये न्यायालयाने निर्णय दिला होता व त्या निर्णयाचा अवमान होऊ नये म्हणून त्यांच्या निदेशाप्रमाणे घाईने सर्व प्रक्रिया पार पाडली, त्यामुळे समितीला प्रारूप नियम पाठविता आले नाही. भविष्यात अशी चूक होणार नाही, याची दक्षता विभागाकडून घेतली जाईल.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, जागेत केलेली सुधारणा, अधिक सुखसोयी इत्यादींमुळे शहरी भागात व इतर ठिकाणी जागेच्या भाड्यात एकाच प्रकारे वाढ करण्यात येणार आहे काय? याप्रकरणी विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, नियमामध्ये काहीही वाढ सूचित केलेली नाही. त्यामध्ये कोणताही मोठा बदल केलेला नाही. सर्वसाधारणपणे पावतीचे स्टॅंडर्डायझेशन, त्याचा नमुना तयार करून त्यांचे कॅलेंडर इअर काय असावे हे महत्त्वाचे होते. ब्रिटिश कॅलेंडरप्रमाणे ते सर्व युनिफॉर्म केले आहे. त्यामध्ये क्लेम्स, अपिल, रिक्विजन आहेत ते चालविण्यासाठी सर्व प्रोसेस सुटसुटीत केली आहे. कोणत्याही इमारतीमध्ये ऑथोरिटीच्या निदेशाने स्ट्रक्चरल चेंजेस करण्यात आले किंवा काही सुधारणा करण्यात आली किंवा भाडेकरूंच्या विनंतीवरून काही सुधारणा करण्यात आली तर त्यामुळे जी वाढ होईल त्या संदर्भातील पद्धत या नियमात दिली आहे.

भाडेवाढ करण्याच्या कार्यपद्धतीत स्टॅंडर्ड रेंटच्या संदर्भात सर्वसाधारण अॅक्टमध्ये ४ टक्क्यांची वाढ सुचविलेली आहे. पण स्टॅंडर्ड रेंट नसेल आणि न्यायालयाच्या माध्यमातून स्टॅंडर्ड रेंट फिक्स करायचा असेल तर कशी तपासणी करायची, इमारतीची परिस्थिती कशी आहे, अवतीभवती किती

रेंट आहे याची प्रोसेस दिली आहे. पण बऱ्याचशा जुन्या इमारती आहेत, त्यामध्ये दोन प्रकारच्या सुधारणा कराव्या लागतात. एक म्हणजे महानगरपालिका क्षेत्रामध्ये सर्वसाधारण सभेने काही निदेश दिले की, तुम्हाला अमुक हे सुधारणा, दुरूस्ती, संरचनात्मक बदल वगैरे करावयाचे आहेत, तर त्याची प्रोसेस यामध्ये नमूद केलेली आहे. भाडे नियंत्रण कायद्यामध्ये भाडेकरूला चांगल्या प्रकारे संरक्षण आहे. केंद्र शासनाने मॉडेल ॲक्ट तयार केला होता आणि तो थोडा जमीन मालकाच्या बाजूने होता व भाडेकरूच्या बाजूने सुद्धा होता. परंतु, महाराष्ट्र शासनाने त्यांची राज्यात अंमलबजावणी करण्यासाठी विरोध केला आणि भाड्याचे जे पूर्वीचे नियम आहेत त्याचे अनुसरण करू अशा प्रकारचा निर्णय घेतला.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, घर मालकापेक्षा भाडेकरूंना जास्त सवलती देण्यात आलेल्या आहेत. तसेच घरांची विक्री न होण्याची कारणे काय आहेत. विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, कायद्यामध्ये जमीन मालकांच्या बाजूने निर्णय दिला तर भाड्याच्या घरांची समस्या मोठ्या प्रमाणावर सुटू शकते. एमएमआर आणि पीएमआरडीए झोनमध्ये स्थावर मालमत्तामध्ये जवळपास ३ ते ४ लाख घरे उपलब्ध आहेत. परंतु, ती घरे विकता येत नाहीत. त्याची दोन कारणे आहेत. पहिले कारण म्हणजे ज्या वर्गासाठी घर पाहिजे त्या वर्गासाठी घरांची निर्मिती झाली नाही. आपले स्ट्रक्चर पिरॅमिडीकल आहे. जास्त पैसे देऊन घरे विकत घेणाऱ्यांची टक्केवारी कमी आहे. खालचा वर्ग, मध्यम वर्ग आणि परवडणारी यांची जवळपास ७० टक्के लोकसंख्या आहे. आता पर्यंत मुंबईसारख्या मोठ्या शहरांमध्ये जे घरांचे बांधकाम होत होते ते केवळ लक्झरी सेक्शन मधील २ टक्के लोकांसाठीच होत होते आणि त्या घरांची किंमत २ ते ३ कोटी रुपयांपासून सुरू होत होती. परंतु, प्रधानमंत्री आवास योजनेची पॉलिसी आल्यामुळे परवडणाऱ्या घरांच्या निर्मितीसाठी गती मिळाली आहे. पूर्वी लोक वापरण्यासाठी घरे कमी घेत होते आणि जे गुंतवणुकदार होते ते जास्त घरे घेत होते. आज अशी परिस्थिती आहे की, एखाद्या माणसाने राहण्यासाठी घर विकत घेतले तर दहा लोकांनी गुंतवणूक म्हणून घर विकत घेतले आहे. त्या इमारतीमध्ये राहणाऱ्या लोकांची संख्या २० ते ३० टक्के आहे. आज मुंबईमध्ये जवळपास ३ लाख घरे रिकामी आहेत आणि ती घरे विकता येत नाहीत, भाड्याने सुद्धा देता येत नाहीत. कारण, आपला भाडे नियंत्रण कायदा जमीन मालकांसाठी उपयुक्त नाही. कारण, घर भाड्याने दिले तर भाडेकरूच्या संरक्षणाचा प्रश्न निर्माण होतो.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, जे लोक ११ महिन्यांच्या करारावर घरे भाड्याने देतात त्यासाठी मान्यता आहे किंवा नाही ? याप्रकरणी विभागीय अधिकाऱ्यानी असा खुलासा केला की, कायद्यात ११ महिन्यांच्या कराराची कोणतीही तरतूद नाही. ती अनौपचारिक सोय आहे. लिव्द अँड लायसन्स विथ मल्टिनॅशनल कंपनी अँड कॉर्पोरेट हाऊस ही तरतूद आहे. परंतु, वैयक्तिकरित्या तशा प्रकारची तरतूद केली तर मोठ्या प्रमाणावर भाड्याने घरे उपलब्ध होतील.

मुंबईमध्ये मोठ्या प्रमाणावर घरे रिकामी आहेत. याबाबत समितीने विचारणा केली असता सचिवांनी असा खुलासा केला की, यामध्ये दोन श्रेणी आहेत. काही लोक घरे विकत घेतात आणि ज्यांना घर विकत घ्यायचे नसते ते भाड्याने घर घेतात. सर्वसाधारणपणे ६० ते ७० टक्के लोक घरे विकत घेत नाहीत, ते भाड्याने राहतात आणि भाड्यावर मिळणाऱ्या घरांची उपलब्धता होण्यासाठी भाडे नियंत्रण कायदा त्यासाठी पोषक ठरला पाहिजे. एखाद्या व्यक्तीने गुंतवणूक केली तर त्या व्यक्तीस त्यावर किमान फायदा तरी मिळाला पाहिजे. कायद्यामध्ये तशा प्रकारची तरतूद असती तर मोठ्या प्रमाणावर भाड्याची घरे उपलब्ध होऊ शकतील. कायद्यात बदल करून तो घरमालक व भाडेकरू या दोघांसाठी पोषक ठरेल. म्हणजे गुंतवणुकदारांनासुद्धा काही प्रमाणात लाभ मिळाला पाहिजे आणि भाडेकरूंना सुद्धा भाड्याने घरे उपलब्ध झाले पाहिजेत. परंतु, ते होत नाही. त्यामुळे मोठ्या प्रमाणावर झोपड्या सुद्धा निर्माण होतात. झोपड्या ही अनौपचारिक भाड्याची घरांची पद्धती आहे. लोकांना वन टाईम डिपॉझीट द्यावे लागते, भाडे द्यावे लागते. परंतु, त्याच भाड्यात चांगले घर भाड्याने मिळाले तर लोक ते घर घेतील.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, घर मालक दुरुस्ती करीत नाहीत त्यामुळे त्यांची दुरुस्ती होत नाहीत व दुसऱ्या बाजूला २ ते ३ लाख घरे रिकामी आहेत इत्यादीबाबत माहिती देण्यात यावी. त्यावर असा खुलासा करण्यात आला की, जवळपास १८ हजार इमारतींची दुरवस्था झालेली आहे आणि घरमालक ती घरे दुरुस्त करण्यास उत्सुक नाहीत. भाड्याच्या घरांसाठी मोठ्या प्रमाणावर गुंतवणूक व्हावी यासाठी केंद्र शासनाने मॉडेल भाडे नियंत्रण कायदा तयार केलेला आहे. परंतु, राज्य शासनाने त्याला सकारात्मक प्रतिसाद दिलेला नाही. मुंबई शहरात सन १९४० पूर्वीच्या १८ ते २० हजार सेस प्रॉपर्टीज आहेत, त्यांची दुरवस्था झालेली आहे आणि भाडेकरूंना मोठ्या प्रमाणावर संरक्षण असल्यामुळे संबंधित जमीनमालक तेथे कोणतीही गुंतवणूक करू इच्छित नाहीत. तेथे पुनर्विकासाची प्रक्रिया सुरू झाली तर लोकांना संक्रमण शिबिरात पाठविले जाते, परंतु त्या जागेचा पुनर्विकास केला जात नाही. पुनर्विकासाच्या अनुषंगाने ३ श्रेणी निर्माण झालेल्या आहेत. एक म्हणजे म्हाडाला पुनर्विकासासाठी केवळ ना-हरकत प्रमाणपत्र देण्याचा अधिकार होता आणि एनओसीच्या

आधारावर त्यांनी पुनर्विकास सुरू केले. परंतु, ५ ते १० वर्षे झाली तरी लोक अजूनही संक्रमण शिबिरामध्ये आहेत. दुसरे म्हणजे महानगरपालिकेने त्या इमारती धोकादायक घोषित केलेल्या आहेत, तरी सुद्धा त्या इमारती रिकाम्या केल्या जात नाहीत. कारण, पूर्वीचा जो अनुभव आहे तो चांगला नाही. त्यामुळे ते लोक इमारत रिकामी करू इच्छित नाहीत, पुनर्विकास करू इच्छित नाहीत. त्यामुळे इमारतीची पडझड होऊन जीवित हानी सुद्धा होते. तिसरे म्हणजे त्या इमारती एवढ्या जुन्या आहेत की त्या इमारतींचा पुनर्विकास केलाच पाहिजे. त्यासाठी उप समिती नियुक्त करण्यात आली होती. त्या समितीने शिफारशी केल्या होत्या. विभागाने त्या शिफारशी मा.मुख्यमंत्री महोदयांकडे सादर केलेल्या आहेत. परंतु, त्यामध्ये दोन भाग आहेत. कायद्यामध्ये कोणती सुधारणा केली पाहिजे, प्रशासनाकडून कोणत्या मार्गदर्शक सूचना घेतल्या पाहिजेत आणि म्हाडाला कोणत्या सूचना दिल्या पाहिजेत. कायद्यामध्ये सुधारणा करण्याचा जो भाग, आहे तो विभागाने स्वतःहून तयार करून पुढे पाठविला आहे. मागील अनेक वर्षांपासून पुनर्विकासाच्या ज्या योजना रखडलेल्या आहेत, त्यामध्ये म्हाडाला ना-हरकत प्रमाणपत्र देण्याच्या पलीकडे कोणतेही अधिकार नाहीत. म्हणून ९० दिवसांची मुदत देऊन जर जागामालक पुनर्विकास करीत असतील किंवा ज्यांच्याकडे विकासक आहे, ते विकास करीत असतील तर ठीक आहे, नाही तर त्या सोसायटीला पुनर्विकास करण्याची संधी देण्यात येईल तसेच जागामालक ९० दिवसात पुनर्विकासासाठी तयार झाले तर ठीक आहे नाही तर एन्कम्बर्ड प्रॉपर्टी म्हणजे जसे झोपडपट्टी पुनर्वसनामध्ये संपादन करतो त्याप्रमाणे संपादन करून एखाद्या यंत्रणेमार्फत पुनर्विकास करू, असा एक वर्ग आहे. तसेच, ज्या धोकादायक इमारती आहेत त्यामध्ये सुद्धा अशा प्रकारे तीन स्टेजेसमध्ये जमीनमालकास ठराविक कालावधी देण्यात यावा व रहिवासी पुनर्विकासासाठी तयार असतील तर होकार द्यावा आणि त्यांनी होकार दिला नाही तर त्या सोसायटीला संधी देण्यात येईल व त्यासाठी काही कालावधी निश्चित करण्यात यावा आणि त्यांनीही पुनर्विकास केला नाही तर एन्कम्बर्ड प्रॉपर्टी म्हणून ते संपादन करून घेण्यात येईल.

समितीने पुन्हा अशी विचारणा केली की, जमीनमालक इमारत विकसित का करीत नाहीत? एखादी इमारत धोकादायक असेल आणि त्या इमारतीमध्ये भाडेकरू राहत असतील तर ती इमारत विकसित करून त्याच भाडेकरूंना द्यावी, अशी योजना आहे. याबाबत विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, त्यांना जास्त क्षेत्र सुद्धा द्यावयाचे आहे. दुसरे म्हणजे पुनर्विकासामध्ये जमीनमालकाला कोणताही फायदा होत नाही. त्यामुळे ते पुनर्विकास करीत नाहीत.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, पुनर्विकासात जमीन मालकाला फायदा होण्यासाठी काही तरी उपाययोजना असली पाहिजे. या प्रकरणी विभागीय सचिवांनी असा खुलासा केला की, समितीमध्ये

भाडे नियंत्रण कायद्यामध्ये बदल करण्याबद्दल चर्चा झालेली नाही. ती उपाययोजना करण्यासाठी भाडे नियंत्रण कायद्यामध्ये बदल करावा लागेल. सध्या भाडे नियंत्रण कायद्याच्या आधारावर म्हाडा कायद्यामध्ये बदल करून पुनर्विकास कसा करता येईल या मर्यादित मुद्यावर विचार करीत आहोत. कारण, जी समिती नियुक्त करण्यात आली होती, त्या जुन्या इमारतींची पुनर्बांधणी करणे आणि भाडे नियंत्रण कायदा हे एकत्र केले पाहिजे. कै.यशवंतराव मोहिते, गृहनिर्माण मंत्री असताना कायदा आणून जुन्या इमारतींच्या पुनर्बांधणीसाठी प्रयत्न करण्यात आले होते. परंतु, त्याला फारसा प्रतिसाद मिळाला नाही. कारण, जे जमीन मालक होते त्यांना त्यामध्ये रस नव्हता. मोडकळीस आलेल्या इमारतीमध्ये राहणारे जे लोक संक्रमण शिबिरात गेले ते १० ते १५ वर्षे संक्रमण शिबिरामध्येच राहिले आणि मोडकळीस आलेल्या इमारतीचा सुद्धा पुनर्विकास झाला नाही. शासन याबाबत कोणता विचार करीत आहे ? तो विचार केवळ कागदावर असून चालणार नाही. त्यासाठी कायद्यामध्ये बदल करून मुंबईमधील जुन्या इमारतींचा पुनर्विकास करणे किंवा त्या राहण्यायोग्य करणे यासाठी कालबद्ध कार्यक्रम निश्चित करणे आवश्यक आहे. जे जमीन मालक आहेत ते इमारतीचा पुनर्विकास करीत नसतील तर म्हाडाकडून विकास करून घ्यावयास पाहिजे. परंतु, तसे होत नाही, असे मत समितीने व्यक्त केले.

सदर कायद्यामध्ये बदल केल्यानंतर बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रातील किती इमारतींचा विकास होईल अशी अपेक्षा आहे ? अशी समितीने विचारणा केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी अशी माहिती दिली की, एकूण १८ हजार इमारती असून त्या इमारतींचा पुनर्विकास करण्याची आवश्यकता आहे. कायद्यामध्ये बदल केल्यामुळे पुनर्विकास प्रक्रियेस पूर्वी पेक्षा जास्त गती मिळेल. परंतु, पूर्ण गती मिळण्यासाठी भाडे नियंत्रण कायद्यामध्ये सुद्धा बदल करण्याची आवश्यकता होती. केंद्र शासनाचा मॉडेल भाडे नियंत्रण कायदा राज्याने अंमलात आणला तर पुनर्विकास चांगल्या प्रकारे होईल.

समितीने अशी विचारणा केली की, मॉडेल भाडे नियंत्रण कायद्यामध्ये प्रमाण भाडे रेम्युनेरेटीव्ह केलेले आहेत. यावर विभागीय प्रतिनिधींनी अशी माहिती दिली की, त्यामध्ये वार्षिक वाढ रेम्युनेरेटीव्ह आहे आणि तो साधारणतः ६ ते ८ टक्के इतका आहे. तसेच, यामध्ये जो ४ टक्के आहे, तो सुद्धा चॅलेंज आहे. जमीन मालक व भाडेकरूंनी सुप्रीम कोर्टात केस दाखल केलेली आहे. मुंबई आणि आजुबाजूच्या परिसरासाठी या कायद्याचा फायदा होणार आहे.

मुंबई सारखी अनेक शहरे आहेत, तालुक्याची ठिकाणे आहेत केवळ लोकप्रतिनिधी यांची समिती नियुक्त करून चालणार नाही. कोणी तरी ती जबाबदारी घेतली पाहिजे. कायदा करण्यासाठी जबाबदार अभ्यासू लोक किंवा त्या क्षेत्रातील २ ते ३ टक्के लोक असावे केवळ कायदा करून चालणार

नाही. कायद्याची व्यवस्थित अंमलबजावणी झाली पाहिजे, अशी समितीची अपेक्षा आहे. परंतु, सध्याच्या यंत्रणेकडून ती अपेक्षा पूर्ण होईलच असे नाही. कायदा करण्यामध्ये कोणी भागीदारी करावी, कोणते तज्ञ लोक असावेत हे ठरविणे देखील आवश्यक आहे, असे मत समितीने व्यक्त केले. याबाबत विभागीय प्रतिनिधींनी असे स्पष्ट केले की, लोकप्रतिनिधीऐवजी जे या क्षेत्रातील तज्ञ आहेत त्यांची समिती नेमून त्यांनी सुचविलेल्या शिफारशी विचारात घेणे आवश्यक आहे. या विषयी निर्णय घेताना एका बाजूला भाडेकरू आणि दुसऱ्या बाजूला जमीन मालक आहेत. भाडेकरूला पुनर्विकासामध्ये मालकी हक्काने घर मिळते. या सर्व बाबींचा विचार करावा लागेल.

समितीने अशी विचारणा केली की, अजून एक महत्वाची बाब अशी की, इमारतीचा पुनर्विकास करताना घर घेण्यास जे पैसेवाले आहेत तेच तेथे येतात आणि बाकीचे लोक दूरवर जातात. हे कसे टाळता येईल याकडे देखील लक्ष दिले पाहिजे. यावर विभागीय प्रतिनिधींनी असे निदर्शनास आणले की, सर्वच श्रीमंत लोक अतिरिक्त घर असल्यामुळे ते भाड्याने देत नाही. परंतु सर्वसाधारण व्यक्ती लहान घर बांधल्यानंतर वर एक-दोन खोली बांधल्यास त्यातून २ ते ४ हजार रुपये भाडे मिळेल असा विचार करतात. यातून त्या व्यक्तीला फायदा होत असतो. प्रत्येक व्यक्तीच्या घराचे छत हे त्याच्या आर्थिक उलाढालीसाठी एक स्रोत आहे. तो छतावर एक-दोन खोली बांधतो, सोलार पॅनल टाकतो किंवा ऑर्गेनिक व्हेजीटेबल गार्डन करतो. तो उत्पन्नाचे रिसोर्स म्हणून हे सर्व करतो. तसेच याबाबत असे निदर्शनास आले आहे की, आपल्या देशामध्ये २० मिलियन हेक्टर रूफ टॉप आहेत. त्यावर आर्गेनिक फार्मिंग केले किंवा सोलार पॅनल बसविले तर उत्पन्नाचा स्रोत निर्माण होऊ शकतो.

अभिप्राय व शिफारस :-

महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ मध्ये कोणत्याही जागेत केलेली सुधारणा किंवा संरचनात्मक फेरफार, विशेष वाढ अथवा विशेष फेरफार किंवा अधिक सुखसोयीसाठी भाड्यात वाढ करणे, विशेष किंवा संरचनात्मक दुरुस्तीमुळे भाड्यात तात्पुरती वाढ करण्यापूर्वीची कार्यपद्धती विषद केली आहे. तसेच विशेष किंवा संरचनात्मक दुरुस्ती केल्यामुळे भाड्यात तात्पुरती वाढ करण्याची पद्धत देण्यात आली आहे. ब्रिटीश कॅलेंडरनुसार भाड्याची गणना करून भाडे वसूल करणे, दावे, अपिले संकीर्ण अर्ज व कार्यवाही याबाबतची कार्यवाही करण्याची कार्यपद्धती तसेच अटकावणी अधिपत्र अर्जांमधील शपथपत्रे, प्रमाणभाडे किंवा अनुज्ञात वाढ निश्चित करणे याकरिता अर्ज भरण्याची कार्यपद्धती व मुंबईमध्ये आकारण्यात येणारी न्यायालयीन फी तसेच मुंबईबाहेरील न्यायालयामध्ये आकारण्यात येणारी फी या बाबींचा समावेश सदर अधिसूचनेत करण्यात आला आहे.

मुंबईतील जुन्या मोडकळीस आलेल्या इमारतींचा पुनर्विकास करण्याची आवश्यकता आहे. कारण मोडकळीस आलेल्या इमारतींमधील रहिवासी संक्रमण शिबीरात जाऊन १० ते १५ वर्षे झाली तरी देखील त्या इमारतींची पुनर्बांधणी झालेली नाही. मुंबईतील जुन्या इमारतींचा पुनर्विकास करणे किंवा त्या राहण्यायोग्य करणे याकरिता एक कालबद्ध कार्यक्रम आखण्याची आवश्यकता आहे. तसेच जे जमीन मालक इमारतीचा पुनर्विकास करीत नाहीत त्या इमारती म्हाडाकडून पुनर्विकासित करून घेणे आवश्यक आहे. मुंबईत जागेची कमतरता आहे, तसेच मुंबईत भाड्याने मिळणाऱ्या घरांची उपलब्धता होत नाही. भाड्याने मिळणाऱ्या घरांची उपलब्धता होण्यासाठी कायद्यामध्ये बदल केला तर घरमालक व भाडेकरू या दोघांसाठी पोषक ठरेल. तसेच कायद्यामध्ये कोणती सुधारणा केली पाहिजे, प्रशासनाकडून कोणत्या मार्गदर्शक सूचना घेतल्या पाहिजेत आणि म्हाडाला कोणत्या सूचना दिल्या पाहिजेत याबाबतचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे. त्याकरिता या क्षेत्रातील ज्ञान असणाऱ्या तज्ञ लोकांची एक समिती नियुक्त करण्यात यावी व तिच्यामार्फत सदर क्षेत्रातील विविध स्तरावर उपाययोजना सुचविण्याबाबत सदर समितीस निर्देशित करण्यात यावे तसेच एखाद्या इमारतीचा पुनर्विकास केला तर सध्या त्या इमारतीत असलेले भाडे व पुनर्विकास झाल्यानंतर किती भाडे आकारावयाचे याबाबत संबंधित अधिनियमात आवश्यक ती सुधारणा करावी, असे समितीचे मत आहे.

अतः मुंबईतील जुन्या व मोडकळीस आलेल्या इमारतींचा विकास करण्याच्या दृष्टीने भाडे नियंत्रण कायद्यात बदल करून इमारतींचा पुनर्विकास करण्याकरिता शासनामार्फत एखादी यंत्रणा निर्माण करणे आवश्यक आहे. तसेच कायद्यामध्ये कोणती सुधारणा केली पाहिजे, प्रशासनाकडून कोणत्या मार्गदर्शक सूचना घेतल्या पाहिजेत आणि म्हाडाला कोणत्या सूचना दिल्या आहेत या सर्व बाबींचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे. **त्यानुसार सदर कायद्यात बदल करण्यासाठी परिपूर्ण सखोल तौलानिक अभ्यास करून भाडेकरू व घरमालक या दोघांचे हित जोपासणारा व घरबांधणीस पोषक होईल अशा उपाययोजना सुचविण्यासाठी या क्षेत्रातील अभ्यास असलेल्या तज्ञांची एक समिती नेमण्यात यावी, अशी शिफारस समिती शासनास करीत आहे. सदर प्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाही माहिती समितीस एक महिन्याच्या आत देण्यात यावी.**

नगरविकास विभाग

अधिसूचना क्रमांक १२५ - महाराष्ट्र नगररचना (प्रशमित संरचना) नियम, २०१७
प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक टिपीएस-१८१४/प्र.क्र.८२/१४/नियम/न.वि-१३,
दिनांकित ७ ऑक्टोबर, २०१७.

उद्देश :-

उपरोक्त नियम करण्यामागील उद्देश व कारणे यांची मिमांसा करतांना विभागाने त्यांच्या स्पष्टीकरणात्मक टिप्पणीत असे नमूद केले आहे की...

राज्यातील नागरी भागातील अनधिकृत बांधकामांना निर्बंध/आळा घालण्याकरिता धोरण ठरविण्यासाठी शासन निर्णय क्र.टिपीएस-१८१४/प्र.क्र.८२/१४/नवि-१३, दिनांक १२ जून २०१४ अन्वये आयुक्त बृहन्मुंबई महानगरपालिका यांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत केलेल्या समितीने त्यांचा अहवाल दिनांक ५ मार्च २०१५ रोजीचे पत्रान्वये शासनास सादर केला होता. या अनुषंगाने तयार केलेले धोरण कायद्याच्या चौकटीत नसल्याचे निरीक्षण मा.उच्च न्यायालयाने जनहित याचिका क्र.१३८/२०१२ व ८०/२०१३ यामध्ये नोंदविल्याने तसेच राज्य शासनास नव्याने धोरण करणेस प्रत्यवाय नसल्याचे नमूद केल्याने त्यानंतर तयार केलेल्या सुधारीत धोरणास राज्य मंत्रीमंडळाची दि. २८/०७/२०१६ रोजी मान्यता घेण्यात आली होती. यानुसार तयार केलेल्या सुधारीत धोरणाबाबत मा.उच्च न्यायालयात प्रतिज्ञापत्र सादर करून त्याप्रमाणे अंमलबजावणी करणेस मा.न्यायालयाची अनुमती अपेक्षित असता त्यास देखील मा.न्यायालयाने दि. २४/०३/२०१७ रोजी निर्णय पारीत करून सदरचे धोरण राज्यघटनेच्या आर्टिकल १४ शी सुसंगत नसल्याचे नमूद करून त्यानुसार कार्यवाहीस अनुमती नाकारलेली आहे.

राज्यातील नागरी भागातील दि. ३१/१२/२०१५ पुर्वी झालेली अनधिकृत बांधकामे नियमानुकूल करून त्यात राहणाऱ्या सामान्य नागरीकांना दिलासा देणेसाठी अशी बांधकामे प्रशमित संरचना म्हणून घोषित करण्याकरिता शासनाने महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम १९६६ च्या कलम ५२ मध्ये सुधारणा केली असून त्यानुसार महाराष्ट्र अधिनियम क्र.३२/२०१७ पारित होऊन दि.१५/०४/२०१७ रोजीच्या **राजपत्रात** त्याबाबतचे प्रसिद्धीकरण झाले आहे. अधिनियमातील सुधारित कलम ५२ अ (१) नुसार तसेच उक्त अधिनियमाच्या कलम-१५८(१)नुसार तयार केलेले प्रारूप नियम शासनाने दि.२१/०७/२०१७ रोजीच्या अधिसूचनेद्वारे प्रसिद्ध करून याबाबत नागरीकांकडून तसेच नियोजन प्राधिकरणांकडून सूचना/हरकती मागविलेल्या होत्या.

दरम्यानचे कालावधीत अधिनियमातील सुधारणा तसेच दि.२१/०७/२०१७ रोजीची नियमावली देखील उपरोक्त नमूद जनहित याचिकेत वादीने सुधारणा करून आव्हानित केलेली आहे. तथापि,

उक्त अधिनियमातील कलम ५२ मधील सुधारणा तसेच नियमावलीप्रमाणे कार्यवाहीस मा.उच्च न्यायालयाकडून कोणताही प्रतिबंध नसल्याने प्राप्त हरकती / सूचनांचा विचार करून दि.०७/१०/२०१७ रोजी सदर नियमावलीस शासनाने मान्यता देऊन त्याबाबतचे प्रसिद्धीकरण इंग्रजी भाषेमध्ये दि.१०/१०/२०१७ रोजीच्या **महाराष्ट्र शासन राजपत्र**, असाधारण भाग-१, कोकण विभागीय पुरवणीमध्ये केलेले आहे तसेच सदर विनियमाचे प्रसिद्धीकरण मराठी भाषेमध्ये दि.२०/०२/२०१८ रोजीच्या **महाराष्ट्र शासन राजपत्र**, असाधारण भाग-४ब, राज्यस्तरीय पुरवणीमध्ये केलेले आहे.

शासनाची मान्यता घेऊन दि.१०/१०/२०१७ रोजी इंग्रजी भाषेमध्ये व त्यानंतर दि.२०/०२/२०१८ रोजी मराठी भाषेमध्ये प्रसिद्ध केलेले सदरचे विनियम उक्त अधिनियमाच्या कलम १५८(३) मध्ये नमूद तरतुदीनुसार राज्य विधीमंडळाच्या दोन्ही सभागृहापुढे सादर करण्यात येत आहेत.

उपरोक्त अधिसूचनेवर दिनांक १३ जून, २०१८ रोजीच्या बैठकीत विभागीय अधिकाऱ्यांसोबत चर्चा करण्यात आली.

समितीने सदर अधिसूचनेसंदर्भातील माहिती विचारली असता सदर प्रकरणी विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, बांधकाम करताना कायद्याप्रमाणे पूर्वपरवानगी घेणे आवश्यक असते. ती परवानगी घेतली नसेल तर ते बांधकाम अनधिकृत ठरविले जाते. बांधकाम नियमानुसार आहे. परंतु, त्यास पूर्वपरवानगी नसेल तर ते बांधकाम अनधिकृत म्हणून ग्राह्य धरले जाते. अशा बांधकामांना तडजोड शुल्क हे किमान लागते. परंतु, ज्यांनी नियमावलीचे उल्लंघन केले आहे अशांवर कारवाई केली जाते, बांधकाम करताना पूर्वी १ एफएसआय देण्यात येत होता, आता प्रीमियम एफएसआय देण्यात येतो. हा एफएसआय शुल्क आकारून दिला जातो. दुसरा एक प्रकार टीडीआरचा आहे, पूर्वी नगरपालिकांमध्ये टीडीआर नव्हता, महानगरपालिकांमध्ये २ लाख लोकसंख्येच्या वर जास्त लोकसंख्या असेल तर अशा क्षेत्राला टीडीआर लागू होता. आता टीडीआर हा सगळीकडे लागू केला आहे. विकास योजनेमध्ये आरक्षण असते, एक एकर जमीन संपादन करण्यासाठी नगरपालिकेकडे निधी नसतो. ती जमीन मालकाने दिली तर त्याप्रमाणे त्या मालकाला विकासनाचे हक्क देण्यात येतात, यासाठी जे प्रमाणपत्र दिले जाते त्यास टीडीआर (ट्रान्सफरेबल डेव्हलपमेंट राईट) म्हटले जाते. टीडीआर बाजारामध्ये विकासकाला विकला जातो व तेथे अधिकचे बांधकाम केले जाते. हे अधिकचे/जास्तीचे बांधकाम कुठे अनुज्ञेय करायचे हे देखील निश्चित करण्यात आले आहे. जेथे रस्ता रूंदी जास्त असेल, तेथे ते अनुज्ञेय होते. १२ मीटर रूंद रस्ता असेल तर किती एफएसआय देता येईल, टीडीआर लोड करता येईल, १५ मीटर रस्ता रूंद असेल तर किती एफएसआय देता येईल, १८ मीटर, २४ मीटर रस्ता रूंद असेल तर किती एफएसआय देता येईल यासाठी विभागाने टेबल तयार केले आहे. पूर्वी जो एफएसआय अनुज्ञेय होता. त्यापेक्षा जास्त बांधकाम केले असेल तर आता जे नव्याने नियम केले आहेत त्याच्या मर्यादेमध्ये त्यांना पेड एफएसआय किंवा टीडीआर नियमित करता येईल. काही ठिकाणी रस्ता रूंदी कमी असेल ऊंची जास्त असेल मग ती कोणत्या मर्यादेपर्यंत अनुज्ञेय करायची हे ठरविले जाते. ६ मीटरपर्यंतच्या रस्त्याला १५ मीटर उंचीची इमारत बांधली असेल तर ती अनुज्ञेय करण्यात येते.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, अनधिकृत बांधकाम नियमित करण्याचे अधिकार कोणाला दिलेले आहेत ? यासंबंधात विभागाने हरकती मागविल्या आहेत काय, त्यानुसार विभागाकडे किती हरकती प्राप्त झाल्या होत्या ? त्यापैकी किती प्रकरणांची सुनावणी घेतली आहे. त्यावर विभागीय

अधिकाऱ्यांनी खुलासा केला की, याचे अधिकार नियोजन प्राधिकरणाला दिले आहेत. सहा हजारच्या आसपास हरकती आल्या होत्या. त्यात सुनावणी घेण्याची तरतूद नव्हती. एकदरीत लोकांचा विचार काय आहे हे जाणून घेण्यासाठी हरकती मागविल्या होत्या.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, रेडिरेकनरप्रमाणे इमारतीच्या दराच्या ५० टक्के तडजोड शुल्क आकारले जाते असे नमूद केले आहे ती त्या इमारतीची संपूर्ण किंमतच होत आहे. लोकांचे असे म्हणणे आहे की, तडजोड शुल्क रेडिरेकनरच्या १० टक्क्यांपेक्षा जास्त असू नये, त्या संबंधात शासनाचे काय म्हणणे आहे ? तसेच सहा हजार हरकतींमध्ये कोणत्या विषयावरील सूचना आल्या होत्या? याबाबत विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, प्राप्त झालेल्या हरकती व सूचनांमध्ये तारखेचा एक विषय होता. शासन निर्णयाच्या तारखेपर्यंत बांधकाम नियमित करावे असा एक मुद्दा होता. तसेच तडजोड शुल्काचे दर कमी करावेत असा देखील मुद्दा होता. तारखेचा मुद्दा होता त्यास कॅबिनेटने मान्यता दिलेली आहे. बांधकामाच्या ५० टक्के तडजोड शुल्क आकारणे योग्य आहे असे मत पडलेले आहे. जेवढे अधिक बांधकाम केले आहे त्याच्यासाठी शुल्क ठेवण्यात आले आहे.

समितीने अशी विचारणा केली की, तडजोड शुल्क आकारण्याचे अधिकार नियोजन प्राधिकरणाला आहेत. अंमलबजावणीचे अधिकार नगरपालिकेला आहेत की, मुख्याधिकारी यांना आहेत.

विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, हे अधिकार नगरपालिकेला आहेत. यासाठी कायद्यामध्ये ५४ ए असे कलम दाखल केले आहे. ते अधिकार मुख्याधिकारी यांना नाहीत. यावर समितीने असे मत व्यक्त केले की, नगरपालिकेची आर्थिक स्थिती चांगली नसताना अनेक जागांवर आरक्षण टाकले जाते. ज्या कारणांसाठी जागा आरक्षित केलेली असते त्यावर किती दिवसात काम झाले पाहिजे याबाबत तरतूद नाही. परंतु आरक्षण हे १० वर्षे असते. त्यात बदल करावयाचा असल्यास कलम १२७ अन्वये नोटीस द्यावी लागते. नगरपालिका जागांवर आरक्षण लागू करते, परंतु त्यानंतर सदर आरक्षणाबाबत काहीच तपासणी करण्यात येत नाही. तेव्हा यात काही तरी बदल झाला पाहिजे. यात दोन तरतुदी आहेत. महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम कलम ४९ मध्ये तरतूद आहे. अनेक ठिकाणी हेतुपुरस्सर आरक्षण टाकले जाते. त्यामुळे अनेक ठिकाणी जागा पडून आहेत. सुरूवातीला जिल्हा आराखडा तयार केला जातो. त्यावर जनतेच्या सूचना मागविण्यात येतात. त्यानंतर तो नगरपालिकेच्या किंवा महानगरपालिकेच्या सर्वसाधारणसभेकडे मंजूरीसाठी जातो. तेव्हा कोणती आरक्षणे वगळायची याबाबतचा अधिकार सर्वसाधारण सभेला आहे.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, नगरपालिकेने स्वतःहून आरक्षण टाकले आहे. त्या जागा अजून पडून आहेत. त्यामुळे त्या जमीन मालकाला पैसे मिळत नाही आणि नगरपालिका देखील काही करित नाही. तेव्हा त्यांना न्याय कसा काय देणार आहात ? यावर विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, सार्वजनिक हितासाठी आरक्षण ठेवावे लागते. आता समावेशक आरक्षण तरतूद आणलेली आहे. ज्याच्या जमिनीवर आरक्षण आहे ते स्वतः विकसित करू शकतील. दुकान केंद्रासाठी आरक्षण असेल तर ते दुकान केंद्र बांधू शकतात.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, हेतुपुरस्सर जमिनीवर आरक्षण टाकले जाते आणि त्या जागेवर १० वर्षे काहीच केले जात नाही, त्यामुळे त्या जमीन मालकाला पैसे मिळत नाही आणि नगरपालिकेचा हेतु देखील साध्य होत नाही. त्यामुळे ही एक प्रकारची अडवणूक आहे. त्यावर विभागीय अधिकाऱ्यांनी अशी माहिती दिली की, टीडीआरची संकल्पना आणली, जसे जमीन माफिया होते तसे टीडीआर माफिया मोठमोठ्या महानगरपालिकांमध्ये तयार झाले. जो दाट वस्तीचा भाग असतो तेथील टीडीआर घेतला जातो आणि तो विकला जातो. तो टीडीआर प्रचंड भावाने विकला जातो. अशाने त्या महानगरपालिकेच्या ड्रेनेज, रस्ता इत्यादी पायाभूत सुविधा वाढत नाहीत. फक्त एफएसआय वाढतो, होल्डींग क्षमता वाढते, पण पायाभूत सुविधेमध्ये मात्र वाढ होत नाही, अशी सगळी गुंतागुंत झालेली आहे.

समितीने असे मत व्यक्त केले की, पायाभूत सुविधा वाढत नाहीत. त्यामुळे यासंबंधात सर्व्हे करावा. विभागाने किती महानगरपालिकांमध्ये टीडीआर ही संकल्पना अंमलात आणली आहे आणि त्या टीडीआरचे अंमलबजावणी किती झाली आहे. तसेच एखाद्या जमिनीवर नाट्यगृहाचे आरक्षण असेल तर त्यावर नाट्यगृह बांधणे आवश्यक आहे. शॉपिंग सेंटरसाठी जागा राखीव असेल तर ते शॉपिंग सेंटर विकसित झाले पाहिजे. मुंबईच्या पायाभूत सुविधा बघाव्यात, फ्री-वे बांधला, पण तेथे रस्ता मिळत नाही, गाड्या तेथे जात नाही. फ्री वेच्या आजूबाजूला काय परिस्थिती आहे, रस्त्यांची अवस्था कशी आहे, ते तपासून घ्यावे. त्या बाजूला ८ ते १० एफएसआय दिलेला आहे. विभागाने टीडीआरच्या धोरणासंदर्भात फेर विचार करण्याची वेळ आलेली आहे. मुंबईत आणखी किती गगनचुंबी इमारती बांधल्या जाणार आहेत, याचा देखील विचार करणे गरजेचे आहे. त्यानुसार त्यांना आवश्यक त्या सोयीसुविधा विभागाकडून दिल्या जात नाहीत. यासंदर्भात सर्व डाटा एकत्रित करून त्यासंदर्भातील माहिती समितीला देण्याची आवश्यकता आहे. तसेच सन्माननीय सदस्यांकडून सूचना घेण्याची गरज असून विभागाने मुंबई शहरातील टीडीआर धोरणाचा आढावा घेण्याची

आवश्यकता असून नगरपालिका आणि महानगरपालिकेच्या हद्दीत अनेक अनधिकृत बांधकामे आहेत. ही बांधकामे कायदेशीर करण्याची तरतूद कायद्यात केलेली आहे. त्यानुसार नियम तयार केले आहेत. गेल्या १५ ते २० वर्षांपासून निवडणुका आल्या की, बेकायदेशीर बांधकामे नियमित करण्यासाठी प्रयत्न केले जातात. रस्ते खूप लहान आहेत आणि वाहनांची संख्या खूप वाढलेली आहे. काही बेकायदेशीर बांधकामे नियमित केली पाहिजेत, याबाबत दुमत नाही. नगरपालिकेच्या हद्दीत १५ फुटाचा रस्ता आहे. रस्त्याच्या बाजूला लागून घर बांधले आहे, ते बांधकाम नियमित करावयाचे म्हटले तर तो रस्ता लहान करावा लागणार आहे. रस्त्याच्या बाबतीत कोणतीही तडजोड न करता त्याच्या लागत असणारी बांधकामे तोडली पाहिजे, या अनुषंगाने समितीला माहिती देण्यात यावी.

याबाबत विभागीय अधिकाऱ्यांनी असे स्पष्ट केले की, नियम क्रमांक ६ मध्ये असे म्हटले आहे की, अनधिकृत बांधकाम प्रशमित म्हणून केव्हाही विचारात घेता येईल. रस्ते, लोहमार्ग, मेट्रो लंबाकृती आरक्षणाकरिता राखीव जमिनीवर उक्त आरक्षण विधि प्रक्रियेनुसार बदलले असेल किंवा बदल केल्याशिवाय काही करता येणार नाही. अनधिकृत बांधकामे काढण्याचे अधिकार चीफ ऑफिसर यांना आहेत. त्यानुसार नगरपालिका रस्ता किती फुटाचा करावा ते ठरविणार आहे. त्यानुसार दंड भरून ते कायदेशीर करण्यासाठी प्रयत्न केले जाणार आहेत. केवळ ठराव करून काहीही होणार नाही. कलम ३७ ची प्रक्रिया पार पाडून शासनाने मान्यता दिली तर रस्ते होणार आहेत.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, शासनाने कायदा केलेला आहे. दवाखाना किंवा शाळेच्या बाजूला अनधिकृत बांधकाम केलेले असेल तर त्याला परवानगी देता कामा नये. ती अनधिकृत बांधकाम पाडलीच पाहिजे. आता जे आरक्षण केलेले आहे ते कायमच राहणार आहे. कायद्यात अनधिकृत बांधकाम होऊ नये, अशा प्रकारची तरतूद करण्याची गरज आहे. जर अनधिकृत बांधकाम चीफ ऑफिसर किंवा वॉर्ड ऑफिसरच्या हद्दीत झाले असेल तर त्याच्यावर कारवाई केली पाहिजे. विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, बेकायदेशीर बांधकाम होऊ नये म्हणून तरतूद केलेली आहे. समितीने केलेल्या सूचनेनुसार कार्यवाही केलेली आहे.

समितीने अशी विचारणा केली की, अनधिकृत बांधकामासंदर्भात स्थापन केलेल्या समितीत कोण कोण सदस्य आहेत ? महानगरपालिकेच्या बाबतीत समिती आहे ते ठीक आहे. परंतु, नगरपालिका आणि खेड्याच्या बाबतीत काय धोरण आहे ? समितीमध्ये नगरपालिकेचे सदस्य आहेत काय ? यामध्ये लोकप्रतिनिधींचा समावेश नाही, असे दिसून येत आहे. तसेच समितीने कोणत्या शिफारशी केलेल्या आहेत ?

विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, मुंबई महानगरपालिकेचे आयुक्त यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती स्थापन केलेली आहे. नागरी भागातील बांधकामाबाबत समितीने शिफारस केलेली आहे. समितीमध्ये संचालक नगरपालिका, प्रशासन, मुंबई, मुख्याधिकारी, इचलकरंजी नगरपरिषद, मुख्याधिकारी, कुळगांव-बदलापूर नगरपरिषदेचे सदस्य आहेत. शिफारशीमध्ये अनधिकृत बांधकामाचे प्रकार व व्याप्तीची माहिती दिलेली आहे. महसूल विभागाशी निगडित बाबींचे उल्लंघन झाल्याचे निदर्शनास आले आहे. जमिनीच्या मालकी हक्काच्या वादातील बांधकामाची माहिती दिलेली आहे. अनधिकृत बांधकाम होण्याची कारणे दिलेली आहेत. वेगाने होणारे नागरिकरण, रोजगाराच्या संधीची उपलब्धता, जागेच्या वाढत्या किंमतीची माहिती दिलेली आहे.

तसेच नियोजन प्राधिकरणांच्या हद्दीमध्ये झालेली अनधिकृत बांधकामे पाडणे हा सकारात्मक उपाय होत नसून, अशी बांधकामे प्रशमन शुल्क आकारून प्रशमित करण्याशिवाय प्राप्त परिस्थितीत पर्याय दिसून येत नाही. तथापि, सरसकटपणे अशी सर्व बांधकामे प्रशमित केल्यास, ते कायद्याच्या, नियोजनबद्ध व सुनियोजित विकासाच्या विरुद्ध होईल. परंतु कायद्याच्या चौकटीत राहून काही बांधकामे शिथिलता देऊन किंवा प्रशमन शुल्क आकारून नियमित करता येऊ शकतील. महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगररचना अधिनियम, १९६६ हा अधिनियम सुनियोजित विकासास व अधिकृत बांधकामास प्रोत्साहन देण्याच्या दृष्टीने तयार करण्यात आलेला आहे. या अधिनियमान्वये अनधिकृत बांधकाम कशाप्रकारे हाताळावेत यासंबंधी तरतुदी समाविष्ट असून, अधिनियमाचे कलम १४३ अन्वये अशी बांधकामे नियोजन प्राधिकरणास प्रशमित करण्याचे देखील अधिकार आहे. याचा विचार करता अनधिकृत बांधकामे प्रशमित करण्याचा विचार करणे संयुक्तिक ठरेल. अशा शिफारशी उक्त समितीने केल्या आहेत.

समितीने अशी विचारणा केली की, कम्पाऊंडींग फी घेऊन अनधिकृत बांधकामे नियमित करण्याचे ठरविले आहे. त्याचा वेगाने होणाऱ्या नागरिकरणामध्ये समावेश होतो काय ? यावर कोणत्याही उपाययोजना होत नाहीत, लोकसंख्येचे विकेंद्रिकरण विचार केलेला आहे काय, त्यांची जेवढी कार्यक्षमता आहे, तेवढ्यातच शिफारशी केलेल्या आहेत, नियम केलेले आहेत. सभागृहापुढे हे नियम केव्हा सादर केले आहेत ? तसेच त्याची अंमलबजावणी सुरु आहे काय ? सभागृहापुढे नियम ठेवावे लागणार आहेत. त्याची अंमलबजावणी झालेली आहे किंवा कसे ?

त्यावर विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, नियोजन करताना त्याबाबतचा विचार करावा लागणार आहे. समितीने त्यावर कोणतेही भाष्य केलेले नाही. सभागृहापुढे नियम सादर केले जाणार आहेत. यासंदर्भात अहवाल प्राप्त करून घ्यावा लागणार आहे. नगरपालिका आणि महानगरपालिकांनी जाहीराती दिलेल्या आहेत. जाहीरात देऊन अर्ज मागविले आहेत.

समितीने अशी विचारणा केली की, नियमाची अंमलबजावणी केव्हापासून होणार आहे आणि नियमात कोणत्या तरतुदी केलेल्या आहेत ? त्यावर विभागीय प्रतिनिधींनी अशी माहिती दिली की, **राजपत्रात** प्रसिद्ध झाल्यानंतर नियम लगेचच त्या अंमलात आणल्या जाणार आहेत. महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियमाच्या कलम १५८ मधील तरतुदीचे पालन करून केलेले आहे. **राजपत्रात** प्रसिद्ध करण्यापूर्वी विधिमंडळातील दोन्ही सभागृहांपुढे ठेवणे बंधनकारक आहे.

समितीने असे निदर्शनास आणले की, समितीमध्ये लोकप्रतिनिधी किंवा स्थानिक नगरसेवकांचा समावेश केलेला नाही. प्रत्येक विभागात कायदा तयार झाल्यानंतर त्याच्या अंतर्गत नियम तयार केले जातात. त्यानंतर मंत्री महोदयांची स्वाक्षरी झाल्यानंतर कायद्यामधील नियम लागू होतात. विभागात उप नियम करताना एक सल्लागार समिती असली पाहिजे आणि त्या समितीमध्ये लोकप्रतिनिधींचा समावेश असला पाहिजे. मग त्यामध्ये थोडासा व्यवस्थितपणा येणार आहे. विभागाकडे ६ हजार हरकती, सुधारणा आणि सूचना आलेल्या आहेत. याबाबतचे वर्गीकरण करून त्याबाबतची माहिती द्यावी. त्यावर यामध्ये दोन पद्धतीच्या सुधारणा आलेल्या आहेत, असे संबंधित अधिकाऱ्यांनी सांगितले होते. एक कट ऑफ डेट वाढविण्याची होती. परंतु, ती त्यांनी अतिशय स्ट्रीक्ट केलेली आहे. मंत्रिमंडळाची मंजूरी घेतलेली आहे. दुसरे रेडीरेकनरच्या दराबाबत होते,

रेडीरेकनरमध्ये ५० टक्के शुल्क आकरावयाचे आहे. अशा दोन सूचनांचा समावेश या ६ हजार सूचनांमध्ये आलेला आहे, याबाबतची माहिती तसेच आरक्षणाबाबत देखील माहिती देण्यात यावी. १० वर्षांपासून अनेक जमिनी पडीक आहेत. तुळजापूरमध्ये अनेक जमिनींवर आरक्षण लावण्यात आलेली आहेत. यासंदर्भात कोणत्या उपाययोजना केल्या जाणार आहेत. आर्थिक तरतुद नसेल तर आरक्षण कोणत्या आधारे देण्यात येते याबाबतची माहिती देण्याबाबत समितीने सूचित केले.

समितीने दिनांक १९ जून, २०१८ रोजीच्या बैठकीत अधिसूचनेवर विचारविनिमय केला व काही मुद्दे उपस्थित केले.

सदरहू साक्षीच्या वेळी प्रशमित संरचना या अधिसूचनेत व्याख्या केली आहे काय ? प्रशमित संरचना हा शब्द सर्वसामान्य लोकांना समजणार नाही. डेफिनेशन करताना खंड ४ च्या (ग) मध्ये “प्रशमित संरचना” याचा अर्थ, या अधिनियमाच्या कलम-२ च्या खंड (५-अ) अन्वये व्याख्या करण्यात आलेली प्रशमित संरचना, असा आहे. याबाबत खुलासा करण्याबाबत समितीने सूचित केले.

त्यावर विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, प्रशमित संरचनाची व्याख्या कायद्यातच केलेली आहे. प्रशमित म्हणजे कम्पाऊंडेड असा शब्द वापरण्यात आलेला आहे. शासकीय मराठी भाषेतील शब्द वापरण्यात आलेला आहे. हा शब्द आताच वापरण्यात आलेला नसून पाच वर्षांपूर्वी ग्रामीण भागातील अनधिकृत बांधकामाबाबत निर्णय झाला त्यावेळी कायद्यात बदल करण्यात आला होता, तेव्हा देखील प्रशमित शब्द वापरण्यात आला होता. नियमित आणि प्रशमित यामध्ये फरक आहे. म्हणून तो प्रशमित शब्द वापरण्यात आलेला आहे. जे नियमानुसार आहे ते नियमित केले तर ते कायमस्वरूपी नियमित होते. नियमात व कायद्यात बसते ते नियमित करण्यात येते. प्रशमित संरचना म्हणजे जे स्ट्रक्चर, इमारत, एखादी खोली किंवा बांधकाम अस्तित्वात असेपर्यंत त्याला संरक्षण आहे, त्यानंतर संरक्षण नाही, असा या दोन शब्दांमधील फरक आहे.

समितीने असा प्रश्न विचारला की, याची व्याप्ती मोठी आहे, महानगरपालिका, नगरपरिषदा व नगरपंचायती या सर्वांना हा नियम लागू आहे. पूर्वी ग्रामपंचायतीमध्ये जे बांधकाम केले त्याचा देखील यामध्ये समावेश आहे काय ?

याबाबत विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, या विषयात दोन बाजू आहेत. नियमित करण्याचा एक भाग आहे. सर्व महानगरपालिका, नगरपालिका व नगरपंचायती यांनी प्रथमतः नियमित करण्याचा पर्याय अवलंबिला पाहिजे. एखादे बांधकाम केवळ परवानगी घेतली नाही म्हणून अनधिकृत असेल, परवानगी घेतली असती तर त्यांना ती मिळाली असती, अशी खूप बांधकामे असतात. त्यावेळी ग्रामपंचायत होती व बांधकाम करून टाकले. नियमित परवानगी मागितली असती तर त्यांना ती मिळाली असती. अशा बांधकामांना नगरपालिकेने नोटीस देऊन संबंधितांनी सेक्शन ४३ व ४४ खाली अर्ज करून नियमित करणे योग्य आहे. विभागाने सर्व संबंधितांना अशा सूचना दिल्या आहेत की, प्रथम नियमित करण्याचा पर्याय वापरण्यात यावा. नियमित होत नसेल तर प्रशमित करण्याचा निर्णय घ्यावा. सर्व महानगरपालिका, नगरपरिषदा व नगरपंचायतीमध्ये हे नियम लागू आहेत. ग्रामीण भागासाठी हा नियम पाच वर्षे अगोदर लागू केलेला आहे.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, नगरपालिकांमध्ये बांधकाम परवानगी नाही, त्यांनी अतिक्रमण केलेले आहे. ते दुरुस्त करता येते काय ? विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, एखाद्या व्यक्तीने अतिक्रमण केले असेल तर ते नियमित करता येणार नाही, कारण जमिनीची मालकी त्यांच्याकडे नसते. म्हणजे एखाद्या व्यक्तीने जमिनीवर अतिरिक्त बांधकाम केले असेल ते प्रशमित किंवा नियमित होऊ शकते. सरकारची किंवा इतर कोणत्याही विभागाची जमीन असेल किंवा इतर कोणाच्याही जमिनीवर बांधकाम केले असेल तर त्यांची सहमती किंवा एनओसी मिळाली

तर ते बांधकाम प्रशमित होऊ शकते. अतिक्रमण नियमित करण्याचे महसूल विभागाचे वेगळे नियम आहेत त्याच्या अखत्यारित झाले तर तो वेगळा प्रश्न आहे. हे नियम फक्त बांधकामाबाबत आहे.

समितीने अशी विचारणा केली की, काही ठिकाणी असे झाले आहे की, परवानगी न घेता अतिक्रमण केले व बांधकाम परवानगी देखील घेतलेली नाही. ते कोणत्या कक्षेत बसतील. अशा बांधकामधारकांकडून दोनदा कर घ्यावयाचा आहे काय ? विभागीय अधिकाऱ्यांनी असे स्पष्ट केले की, अगोदर अतिक्रमण नियमित करावे लागेल त्यानंतर अनधिकृत बांधकाम प्रशमित किंवा नियमित करावे लागेल. कोणता कर घ्यावा, कोणत्या गोष्टींची पूर्तता झाली नसेल व कोणत्या बाबी क्षमापित करावयाच्या आहेत, त्या अनुषंगाने किती दंड लावता येईल हे नमूद केलेले आहे. त्याउपर नगरपालिकांना अशीही सवलत दिली आहे की, त्यांच्या विशिष्ट शहरांमध्ये वेगळी परिस्थिती आहे व त्यांना दंड काही प्रमाणात कमी करावयाचा असेल आणि तसा प्रस्ताव शासनाला दिला तर शासनाकडून त्याला मान्यता देण्यात येईल.

समितीने अॅडव्हर्स पजेशनचे प्रन्सिपल यासाठी लागू होते काय ? निवासी वापरासाठी एखादी सरकारी जमीन १२ वर्षांच्या कालावधीनंतर त्या व्यक्तीच्या कब्जात, दाव्यात व अतिक्रमणात आहे, त्यावर त्या व्यक्तीने घर बांधले आहे किंवा त्याच्याकडे ती जमीन ३० वर्षांपासून आहे. याबाबत माहिती देण्याबाबत सांगितले असता विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, मालकीबाबत नगर विकास विभागामार्फत काही कारवाई करता येत नाही. सरकारची मालकी असेल व त्यावर अतिक्रमण झाले असेल तर ते अगोदर महसूल विभागाच्या नियमानुसार जमिनीवरील ताबा अधिनियमित करावा लागेल. तो, डव्हर्स पजेशनच्या माध्यमातून किंवा आणखी कोणत्या पद्धतीने होईल. तदनंतर महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना कायद्यांतर्गत या नियमाचा आधार घेता येईल.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, जिल्हा आराखड्या नुसार रस्त्यावरील अतिक्रमणाचे प्रमाण जास्त आहे, असे अतिक्रमण नियमित करण्याचे अधिकार कायद्याने नगरपालिकेला दिलेले आहेत काय ? विभागीय अधिकाऱ्यांनी असे स्पष्ट केले की, शक्यतो जेथे लिनियर रिझर्व्हेशन आहे, रस्ता किंवा पार्इपलाईनसाठी आरक्षण टाकले असेल तर जोपर्यंत पर्यायी रस्ता त्या ठिकाणी उपलब्ध होत नाही, तोपर्यंत त्या जागेवर ती बांधकामे नियमित करू नये, असे नियमात नमूद केले आहे.

समितीने अशी विचारणा केली की, या अधिसूचनेबाबत विभागाने हरकती व सूचना मागविल्या आहेत काय, त्या किती आल्या होत्या व त्यांचे स्वरूप काय होते. विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, साधारणपणे सहा हजार हरकती व सूचना आल्या होत्या त्यांचे साधारण स्वरूप काय होते त्याची माहिती उपलब्ध आहे.

(१) अनधिकृत बांधकामे प्रशमित संरचना म्हणून घोषित करण्याचा दिनांक ३१ मार्च २०१७ असा निश्चित करण्यात यावा अशी सूचना आली होती. परंतु कायद्यात ती ३१/१२/२०१५ अशी आल्यामुळे त्यामध्ये बदल करू शकत नाही.

(२) दुसरी सूचना अशी होती की, आरक्षणातील सर्व बांधकामे नियमानुकूल करावी. आरक्षणातील बांधकामाबाबत प्रसिद्ध नियमावलीमधील नियम क्रमांक ५ (बी,सी व डी) मध्ये जी तरतूद करण्यात आली, त्या नियमांचे जोपर्यंत बदल होत नाही, तोपर्यंत त्याबाबत निर्णय घेता येत नाही.

(३) तिसरी सूचना अनधिकृत बांधकामे नियमित करण्याबाबतचा दंड कमीत कमी आकारावा अशी होती. त्याबाबत अर्बन इन्फ्रास्ट्रक्चरवर प्रेशर येणार आहे, त्यासाठी स्थानिक स्वराज्य संस्थांकडे निधी असायला हवा. त्यांना किमान उत्पन्न मिळायला हवे त्या अनुषंगाने जी तरतूद करण्यात आली ती योग्य वाटली त्यामुळे त्यात बदल करण्यात आलेला नाही.

(४) चौथी सूचना अशी होती की, वर्गीकृत रस्त्यालगत झालेल्या बांधकामाबाबत रस्त्याच्या मध्यापासून सोडावयाच्या अंतरामध्ये सवलत देण्यात यावी. ही बाब सार्वजनिक बांधकाम विभागाशी संबंधित असल्यामुळे याबाबत स्वतंत्ररित्या विचार करता येणार नाही. त्यांनी जर रस्त्याच्या मध्यापासून कमी अंतर सोडण्यास ना हरकत दिली तर त्याबाबत विचार करता येऊ शकेल.

समितीने अशी विचारणा केली की, नॅशनल हायवेला अंतराची मर्यादा कायम असते ती कमी कशी करता येईल. यावर विभागीय अधिकाऱ्यांनी अशी माहिती दिली की, यामध्ये दोन भाग येतात एक बिल्डींग लाईन व दुसरी कंट्रोल लाईन असते. बिल्डींग लाईनमध्ये काहीच करता येत नाही. कंट्रोल लाईनमध्ये सवलत देण्याचे अधिकार सार्वजनिक बांधकाम विभागाने गेल्या ३० वर्षांपासून महसूल विभागाला दिले आहेत. त्यामुळे काही प्रकरणे महसूल विभागाकडे येतात व त्या प्रकरणांना सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या सहमतीने प्रकरण निहाय मान्यता दिली जाते. याबाबत शासनाने अपर मुख्य सचिव महसूल यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत केली आहे. त्या समितीमध्ये नगर विकास व सार्वजनिक बांधकाम विभागाचे सचिव आहेत. नॅशनल हायवे, स्टेट हायवे व एमडीआर या सर्व रस्त्यांसाठी बिल्डींग लाईन व कंट्रोल लाईन वेगवेगळी असावी का एक असावी, ती किती असावी यासंदर्भातील अंतिम निर्णय पुढील एक ते दोन महिन्यात होईल. सीआरझेड-वन मध्ये बांधकामे नियमित करता यावी अशी एक विनंती करण्यात आली होती. यामध्ये सीआरझेड-वन मध्ये कोणतेही बांधकाम अनुज्ञेय नसल्यामुळे याबाबत विचार करता येणार नाही.

मोडकळीस आलेल्या इमारती किंवा धोकादायक इमारती नियमित करता येणार नाहीत हा नियम नवी मुंबई क्षेत्रापुरता वगळण्यात यावा अशी सूचना होती. याबाबत मोडकळीस आलेल्या इमारतींना प्रशमित करण्याचा विचार करणार नाही कारण त्या इमारती पडणारच आहेत. त्यामुळे त्याबाबत विचार करता येणार नाही असे विभागीय प्रतिनिधींनी निदर्शनास आणले.

समितीने अशी विचारणा केली की, मोडकळीस व धोकादायक इमारतींना प्रशमित करता येणार नाही. परंतु एखाद्या इमारतीचे बांधकाम नियमित केल्यानंतर त्या इमारतीची दुरुस्ती किंवा पुनर्बांधणी करता येईल काय? विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, त्या इमारतीची दुरुस्ती करता येईल पण पुनर्बांधणी करता येणार नाही.

समितीने असा प्रश्न विचारला की, प्रशमित संरचनेच्या अनुषंगाने नगरपरिषदा व महानगरपालिकांच्या काही सूचना आलेल्या आहेत काय? विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, काही नगरपरिषदा किंवा महानगरपालिकांच्या सूचना येत आहेत, उदा. नाशिक महानगरपालिकेने सहा महिन्यांची मुदत वाढविण्याची विनंती केली आहे. पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिकेने दंड कमी करण्याची विनंती केली आहे. इतर नगरपालिकांकडून काही प्रस्ताव आले आहेत. हे सर्व प्रस्ताव एकत्र घेतले आहेत, त्यात काही सूचना आहेत त्यानुसार काही बदल करावे लागतील. उदा. एका ठिकाणी नियमात असे नमूद केले आहे की, टीडीआर किंवा प्रिमिअम एफएसआय घेऊन ३० टक्क्यांपर्यंत जास्त एफएसआय वापरला असेल तर तो नियमानुकूल करता येईल. लोकांचे असे म्हणणे आहे की, टीडीआर अॅव्हेलेबल असेल तर त्याबाबत ३० टक्क्यांची मर्यादा का घालण्यात येते. ती मर्यादा काढून टाकण्याचा शासनाचा विचार आहे. अशा प्रकारच्या सूचनांचा विचार करून काही क्लेरिफिकेशन आता विभाग इश्यू करणार आहे.

समितीने अशी विचारणा केली की, असा ४० टक्के टीडीआर मान्य आहे, नगरपालिका क्षेत्रामध्ये रेडीरेकनेरच्या दरापेक्षा २० टक्के जास्तीची रक्कम भरली तर जास्तीचे बांधकाम करण्यास परवानगी मिळते. विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, टीडीआर आणि प्रिमिअम एफएसआय अशा प्रकारे दोन्ही धरून जेवढे नियमानुकूल करायचे असेल तेवढे करावे. शक्यतो कलम ५२ ए ऐवजी कलम ५२ मध्ये बांधकामे नियमित करून घ्यावीत.

समितीने अशी विचारणा केली की, जेवढी घरे अनधिकृत आहेत तेवढी घरे नियमित झाली तर जास्त सोईचे होईल. कारण ती बांधकामे स्वतःच्या मालकीच्या जागेवर आहेत. किरकोळ चुका त्यांनी केलेल्या असतील. एखाद्या वेळी बांधकामाची परवानगी घेतली नसेल किंवा परवानगीपेक्षा जास्त बांधकाम केलेले असेल. अतिक्रमणासंदर्भात काय निर्णय घ्यावयाचा तो वेगळा विषय आहे. त्यावर

विभागीय अधिकाऱ्यांनी अशी माहिती दिली की, थोडे जास्त बांधकाम किंवा साईड मार्जिन ठेवले नाही, रिअर मार्जिन कमी केले असे सर्व प्रकार शासन नियमित करू शकते. अतिक्रमणासंदर्भात जागेचा मालक दुसरा असतो त्यांनी संमती दिली तरच ती बांधकामे नियमित करता येतात.

समितीने अशी विचारणा केली की, महानगरपालिका व नगरपरिषदांच्या डीपी मध्ये अंतर्गत रस्ते १५ फूटाचे निश्चित केलेले आहेत. त्या रस्त्यांवर अतिक्रमण केले तर गुंठेवारीमध्ये त्या रस्त्यांची मालकी कोणाकडे जाणार ? नगरपालिकेने ठराव करून दोन चार इमारती नियमित केल्या. डीपी शासनाने मंजूर केलेला आहे. रस्त्यांच्या बाबतीत तो रस्ता कमी करायचा असेल त्यासाठी शासनाची परवानगी घेतली पाहिजे काय ? त्यावर विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, रस्ता असेल तर त्यांची मालकी सार्वजनिक म्हणजे नगरपालिकेची असली पाहिजे. नियम ३७ खाली नगरपालिकेने प्रकिया पूर्ण करून शासनाकडे प्रस्ताव पाठविला तर अशा प्रकरणाचा शासनाकडून विचार केला जातो.

नगरपालिका हद्दीत ज्या जागा आरक्षित ठेवण्यात आल्या आहेत, ट्रस्टी, शाळा किंवा आरोग्याच्या कारणासाठी असतील त्यामध्ये बदल करण्यासाठी शासनाची परवानगी घ्यावी लागेल. ज्या जागा आरक्षित ठेवण्यात आलेल्या आहेत त्या जागांवर पाच ते सात वर्षे काहीही केले जात नाही, याबाबत समितीने विचारणा केली, त्यावर विभागीय अधिकाऱ्यांनी असा खुलासा केला की, सरकार आरक्षणाचे नियम ठरविते. इतक्या लोकसंख्येला इतक्या शाळा पाहिजेत, इतके दवाखाने व मैदाने पाहिजेत, त्यामध्ये हळूहळू बदल आहे. पूर्वी असे गृहित धरले जात होते की, शाळेत जाणाऱ्या मुलांची संख्या १५ टक्के होती टक्केवारी आता कमी झाली आहे. त्यामुळे आरक्षणाच्या नियमामध्ये बदल केले पाहिजेत, त्यासंदर्भातील कारवाई सुरु केली आहे. नियमाप्रमाणे अमुक लोकसंख्येला इतकी आरक्षणे ठेवावी लागतात, ती आरक्षणे ताब्यात घेण्याची आर्थिक ताकद नसते, त्यामुळे पाच ते दहा वर्षे त्या जागा तशाच राहतात.

समितीने असे मत मांडले की, १० वर्षे आरक्षण ठेवल्यामुळे त्यामध्ये मोठे नुकसान होते. गरज असेल तर आरक्षण ठेवायला पाहिजे. काही ठिकाणी आरक्षण ठेऊन ३५ वर्षे झाली आहेत, यासंदर्भात आता सुप्रीम कोर्टाचा निकाल आलेला आहे. त्यामुळे सर्व आरक्षण व्यपगत होत आहेत. औरंगाबाद खंडपीठाने निर्णय दिला आहे. १० वर्षा पेक्षा जास्त कालावधीच्या आरक्षणाबाबत कोणी कोर्टात गेले तर त्यासंदर्भातील निकाल होत असून उच्च न्यायालयाकडून त्याप्रमाणे आदेश दिले जात आहेत.

याप्रकरणी विभागीय अधिकाऱ्यांनी असे स्पष्ट केले की, १० वर्षांनंतर परचेस नोटीस द्यायला पाहिजे. नियम १२७ ची नोटीस देऊन ते आरक्षणात बदल करून आणत आहेत. १२७ ची नोटीस दिली व दोन वर्षात कारवाई केली नाही तर कायदानुसार ते व्यपगत होते. तसेच त्यांनी असे स्पष्ट केले की, कुवत नसताना आरक्षण दिले जात असून, ते विभागास मान्य आहे. गरज नसताना आरक्षण दिले जात असेल तर ते विभागास मान्य नाही. आता समावेशक आरक्षण आहे. थोडेसे बांधून द्या आणि एफएसआय घेऊन रिकाम्या प्लॉटवर बांधकाम करण्याची तरतूद केलेली आहे. टीडीआरसाठी तरतूद केल्या जात आहे किंवा शेजारच्या प्लॉटवर एफएसआय देण्यासाठी तरतूद केली जात आहे, यामुळे थोडासा तरी फरक पडणार आहे.

समितीने असा प्रश्न उपस्थित केला की, राज्यातील नागरी क्षेत्रात होणाऱ्या अनधिकृत बांधकामाला प्रतिबंध घालण्याबाबत महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियमात तरतूद केली असूनही राज्यात अनधिकृत बांधकामे मोठ्या प्रमाणात होत आहेत, यामागची कारणे काय आहेत. तसेच आयुक्त बृहन्मुंबई महानगरपालिका यांच्या अध्यक्षतेखाली प्रशमित संरचनेबाबत गठीत केलेल्या समितीने काही निरीक्षणे नोंदवून काही उपाययोजना सूचविल्या आहेत काय, त्यानुसार सदर अधिसूचनेत बदल केला आहे काय ?

यावर विभागीय प्रतिनिधींनी स्पष्ट केले की, प्रशमित करण्याबाबत शासनाने निर्णय घेतलेला आहे आणि त्यानुसार कायद्यात बदल केलेला आहे. पहिल्यांदा धोरण ठरविले होते. परंतु, माननीय न्यायालयाने धोरण करता येणार नाही असे सांगितल्यामुळे शासनाने कायद्यात बदल केला. त्यानंतर नियम केले. अनधिकृत बांधकामावर कारवाई करण्यासंदर्भातील जे बदल होते ते महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना कायद्यामध्ये आणि नगरपालिकेच्या कायद्यात बदल करण्यासाठी कार्यवाही केलेली आहे. यामध्ये अधिकार आणि सूचना वगैरे बाबींचा समावेश केलेला आहे.

समितीने महाराष्ट्र नगररचना (प्रशमित संरचना) नियमानुसार मुंबईतील व राज्यातील किती अनधिकृत बांधकामांना संरक्षण देण्यात आले आहे, याबाबतचा तपशील देण्याबाबतची सूचना केली असता याबाबतचा तपशील विभागाकडे नाही, असे विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले, तसेच नियम प्रसिद्ध झाल्यानंतर नागरिकांकडून अर्ज मागविण्यासाठी ६ महिन्याची मुदत दिली होती. त्यानंतर नगरपालिका आणि महानगरपालिकांनी अर्ज मागविले होते. मुंबई महानगरपालिकेने अजून अर्ज मागविले नाही. तसेच काही महानगरपालिकांनी मुदतवाढ मागितलेली आहे. अर्ज घेतल्यानंतर नगरपालिका किंवा महानगरपालिकेला नियमामध्ये काही बदल करावयाचे असल्यास ते शासनाकडे पाठवून मान्यता घेतल्यानंतर पुढील कार्यवाही करावयाची आहे. त्यानुसार पिंपरी-चिंचवड

महानगरपालिकेने प्रस्ताव दिलेला आहे. यामध्ये त्यांनी दंड कमी करून मागितलेला आहे. यास मान्यता दिल्यानंतर त्यांना महिनाभरात कळविले जाणार आहे. त्या ठिकाणी ५० ते ६० हजार अनधिकृत बांधकामे झालेली असावीत असा अंदाज आहे. ६ महिन्यात अर्ज मागविण्यासाठी आणि त्यानंतर पुढील १ वर्ष प्रशमित करण्याची प्रक्रिया पूर्ण करण्यासाठी लागणार आहे.

समितीने असे मत मांडले की, नियोजन प्राधिकरण नसल्यामुळे नगरपालिका जबाबदार असतात आणि नगर नियोजन अधिकाऱ्याची पदे मंजूर आहेत, पण ती भरलेली नाहीत. हे त्याचे एकमेव कारण आहे. यासंदर्भात शासनाने निर्णय घेण्याची आवश्यकता आहे.

अनधिकृत बांधकामे नियमित करण्याची प्रथा सुरू आहे. अनधिकृत बांधकामच होऊ नये यासाठी प्रतिबंधात्मक उपाययोजना करण्याची घेण्याची गरज आहे आणि त्यासाठी नियमामध्ये तरतूद करावी, अशी समितीची सूचना आहे. त्यावर विभागीय अधिकाऱ्यांनी असे स्पष्ट केले की, समितीचे मत १०० टक्के बरोबर आहे आणि त्यानुसार बदल सुचविले आहेत, त्यानुसार पुढील कार्यवाही केली जात आहे. यामधील बदल समितीला सादर केले जाणार आहेत.

नगरपालिकांना यंत्रणा देणे, जिल्हाधिकारी यांना अधिकार देणे, बांधकाम परवाना ऑनलाईन करणे, प्रत्येक बांधकामाच्या ठिकाणी बोर्ड लावण्याचे बंधनकारक आणि अनधिकृत बांधकाम चालू असेल तर ते तोडून टाकण्याच्या तरतूदींचा समावेश केला जात आहे. यामुळे अनधिकृत बांधकामांना थोडासा आळा बसणार आहे. यासंदर्भात माननीय उच्च न्यायालयात खटला सुरू आहे. त्या ठिकाणी देखील सर्व मुद्दे मांडावे लागणार आहेत. यामध्ये जे बदल केले आहे ते, समितीच्या निदर्शनास आणून दिले जाणार आहेत.

समितीने असे मत मांडले की, अनधिकृत बांधकाम भविष्यात नियमित करून मिळणार आहे, अशा प्रकारची मानसिकता लोकांमध्ये निर्माण झालेली आहे. यापूर्वी १९९९ आणि २००० सालामधील अनधिकृत बांधकामे नियमित झालेली आहेत. नगरपालिकेतील अधिकारी अनधिकृत बांधकामासंदर्भात केवळ नोटीस देतात पण कारवाई करीत नाहीत, अशी वस्तुस्थिती नेहमीच पहायला मिळते. ज्या अधिकाऱ्यांच्या कार्यकाळात अतिक्रमणांमध्ये वाढ झालेली आहे, त्यांच्यावर दंडात्मक कारवाई केली जाते.

शासनाने घेतलेल्या निर्णयानुसार दिनांक ३१.१२.२०१५ किंवा त्या पूर्वीच्या अनधिकृत बांधकामांना कम्पाऊंडिंग स्ट्रक्चर म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. तथापि सदर शासन निर्णयामध्ये चालू रेडीरेकनरप्रमाणे दराच्या ५० टक्के तडतोड शुल्क भरून अनधिकृत बांधकामे नियमित करावयाची

रक्कम ही सर्वसाधारण इमारत बांधकामाच्या खर्चा इतकी येत आहे. त्यामुळे रेडीरेकनर दराची १० टक्के इतकी तडजोड शुल्क भरून घेऊन अनधिकृत बांधकामे नियमित करणेकामी इचलकरंजी नगरपालिकेकडून कौन्सिल ठराव शासनाकडे सादर करण्यात आला आहे. त्याप्रमाणे निर्णय घेण्यात यावा, अशी सन्माननीय सदस्यांनी सूचना केलेली आहे.

यावर विभागीय प्रतिनिधींनी असे सांगितले की, नगरपालिकाचे एवढ्या कमी रक्कमेत ते संरक्षित करून देण्यासाठीचे म्हणणे असेल आणि त्यांना नागरी सुविधा देण्यासाठी इतर ठिकाणाहून पैसा घेऊ असे नगरपालिकेचे म्हणणे असेल तर विभागास ते मान्य करता येईल.

नियोजन प्राधिकरणामध्ये सदस्य कोण आहेत ? अशी विचारणा समितीने केली त्यावर विभागीय प्रतिनिधींनी असे सांगितले की, नगरपालिकेतील सर्वसाधारण सभा ही नियोजन प्राधिकरण असते. नगरपालिका नियोजन प्राधिकरण असल्यामुळे त्यांच्या सर्वसाधारण सभेलाच ते अधिकार आहेत. यामधील काही कलमांतर्गत मुख्याधिकारी किंवा आयुक्तांना अधिकार दिले आहेत. नियोजनाचे अधिकार हे सर्वसाधारण सभेला आहेत.

समितीने अशी माहिती विचारली की, अनधिकृत बांधकामे झालेली असतील तर त्यासाठी दुप्पट कर आकारणी करावी, अशी तरतूद आहे. ७ वर्षांनंतर अशी बांधकामे नियमित होणार आहेत, अशी देखील तरतूद आहे. त्यावर विभागीय प्रतिनिधींनी अशी माहिती दिली की, मालमत्ता कर दुप्पट आकारण्याची तरतूद नगरपालिका कायद्यातील आहे. ७ वर्षांनंतर आपोआप बांधकाम नियमित होते, अशी कायद्यात तरतूद नाही.

समितीने अशी माहिती विचारली की, दुप्पट कर आकारण्याची अंमलबजावणी काही नगरपालिकांनी केलेली आहे. नगरपालिकांना अनधिकृत बांधकाम पाडण्याचा अधिकार आहे. यासंदर्भात माननीय न्यायालयात प्रकरण दाखल करण्याचा अधिकार आहे. न्यायालयात जी प्रकरणे दाखल आहेत, त्याबाबतीत कोणत्या तरतुदी केलेल्या आहेत ?

यावर विभागीय प्रतिनिधींनी अशी माहिती दिली की, कायद्यामधील तरतूदी जुन्या असून, त्यामध्ये कोणताही बदल केलेला नाही. अनधिकृत बांधकाम चालू असेल किंवा एकदा बांधकाम पाडल्यानंतर पुन्हा तेच बांधकाम सुरु असेल तर त्याला २४ किंवा ४८ तासाची नोटीस पुरेशी असावी. अन्यथा कायद्यात ७ किंवा १० दिवसाचा कालावधी असतो, नोटीस दिल्यानंतर स्टे मिळतो. याएवजी माननीय उच्च न्यायालयाच्या सल्ल्याने हा बदल केला जात आहे.

अभिप्राय व शिफारशी :-

राज्यातील नागरी भागातील अनधिकृत बांधकामांना निर्बंध घालण्याकरिता शासनाने आयुक्त, बृहन्मुंबई यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत केली होती. सदर समितीने त्याबाबतचे धोरण निश्चित केले. तथापि, सदर धोरण कायद्याच्या चौकटीत बसत नसल्याने सुधारीत धोरण तयार करण्यात आले ते सुद्धा संविधानाच्या अनुच्छेद १४ शी सुसंगत नसल्याचे मत न्यायालयाने नोंदविले व त्या कार्यवाहीस अनुमती नाकारली. त्यानंतर सदर धोरणात सुधारणा करण्यासाठी मालकाने किंवा भोगवटादाराने प्रशमन आकार पायाभूत सुविधा आकार व अधिमूल्य भरल्यानंतर प्रशमित संरचना म्हणून अशा संरचना घोषित करून ती अनधिकृत विकासकामे विकास नियंत्रण विनियमांशी सुसंगत आहेत अशी अनधिकृत विकास कामे दिनांक ३१ डिसेंबर, २०१५ रोजी किंवा त्यापूर्वी केलेली असतील त्यांचे नियमाधीन करण्याबाबत नियोजन प्राधिकरणाकडून राज्य शासनाला विनंती करणे, तसेच त्यांच्या संबंधित अधिकारितेत पार पाडलेल्या अनधिकृत विकास कामांवर नियंत्रण ठेवणे शक्य व्हावे यासाठी महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियमात सुधारणा करण्यात आली व त्यानुसार सदर नियम तयार करण्यात येऊन ते दिनांक ३१ डिसेंबर, २०१५ रोजी किंवा त्यापूर्वी स्थानिक प्राधिकरणे/नियोजन प्राधिकरणे यांचे कार्यक्षेत्रातील तसेच महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६ च्या कलम ११३ अन्वये स्थापन करण्यात आलेल्या नवनगर विकास प्राधिकरणांच्या अधिकार क्षेत्रात करण्यात आलेल्या अनधिकृत विकास कामांना लागू करण्यात आले. व त्यात प्रशमित संरचना म्हणून अनधिकृत विकास कामे घोषित करतेवेळी नियोजन प्राधिकरणाने विचारात घ्यावयाचे निकष अनधिकृत विकास कामाचे प्रकार अधिनियमाच्या कलम ५२-अ अन्वये प्रशमित संरचना म्हणून घोषित करण्याकरिता विचारात घ्यावयाच्या व न घ्यावयाच्या बाबी, तसेच जी विकास कामे विकास विनियमांचा भंग करून निवासी किंवा वाणिज्यीक किंवा सार्वजनिक निम सार्वजनिक किंवा औद्योगिक क्षेत्रामध्ये करण्यात आली आहेत त्यांचा प्रशमित संरचना म्हणून घोषित करण्याकरिता करावयाचा अर्ज त्याबाबत आकारावायाचे शुल्क इत्यादी नियामांचा अंतर्भाव सदर अधिसूचनेत करण्यात आला आहे.

याबाबतची माहिती घेत असताना समितीच्या असे निदर्शनास आले की, एखाद्या ठिकाणी परवानगी न घेता अतिक्रमण केले व बांधकाम परवानगी देखील घेतली नाही अशी बांधकामे नियमित किंवा प्रशमित करावी लागतील व तसे करताना कोणत्या बाबी क्षमापित करावयाच्या दंड किती लावायचा याबाबी नियमात नमूद करण्यात आली असून त्याअन्वये अनधिकृत बांधकामे नियमित करण्याची प्रथा सुरू झाली आहे. अशी अनधिकृत बांधकामे टप्प्याटप्प्याने नियमित होत आहे. परिणामी राज्यात

अनधिकृत बांधकामाच्या संख्येत सातत्याने वाढ होत आहे व अशा प्रकारची बांधकामे करणाऱ्याच्या मनात अशी भावना निर्माण होत आहे की भविष्यात आपण केलेली अनधिकृत बांधकामे ही टप्याटप्याने नियमित होणार आहेत, त्यामुळे अस्तित्वात असलेल्या कायद्याचे किंवा नियमाचे पालन करण्याची आवश्यकता नाही.

तथापि, अशा प्रकारची बांधकामे का होतात नियोजन प्राधिकरण कुठे कमी पडते. प्राधिकरणाकडे आवश्यक असणारे तज्ञ तांत्रिक मनुष्यबळ उपलब्ध आहे किंवा कसे इत्यादी प्रश्न उपस्थित होतात तसेच प्राधिकरणाकडून एखाद्या जागेवर आरक्षण टाकल्यानंतर त्या जागेची खरेदी संबंधित शासकीय यंत्रणेकडून काही कारणास्तव केली जात नाही त्यावेळी अशा जमिनी पडून राहतात त्यामुळे जमीन मालकास देखील त्या जमिनीचा वापर अथवा विकास करता येत नाही. **आरक्षण कालावधी संदर्भात योग्य ती सुधारणा करणे आवश्यक असून उपरोक्त सर्व बाबींचा अभ्यास करून शहरी व ग्रामीण भागाचा नियोजित विकास व पायाभूत सुविधा निर्माण करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या सुधारणा संबंधित अधिनियमात तसेच नियमात करण्यात याव्यात, अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे याप्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती एक महिन्यात सादर करण्यात यावी.**

समितीच्या पुढे असे ही निदर्शनास आले की, नियोजन प्राधिकरणाने जागावरचे आरक्षण निश्चित केल्यानंतर ज्या कारणांसाठी जागा आरक्षित करण्यात आली आहे ते काम विहित कालमर्यादेत सुरू होत नाही. अशा जागा वर्षानुवर्षे अशाच पडून राहतात. यासंदर्भात टीडीआरची संरचना आणली आहे. तथापि त्यामुळे महानगरपालिकाच्या हद्दीमध्ये टीडीआर माफिया तयार झाले आहेत. त्याचा परिणाम अस्तित्वात असलेल्या पायाभूत सुविधावर झाला आहे. या सर्व बाबींचा अभ्यास करून त्याबाबतचा आढावा घेणे आवश्यक आहे. तसेच **राज्यातील अनधिकृत बांधकामासंदर्भात स्थापन केलेल्या समितीत लोकप्रतिनिधीचा समावेश करण्यात आला नव्हता. त्यामुळे विभागीय स्थरावर सदर नियमांची अंमलबजावणी करतांना लोकप्रतिनिधींची एक सल्लागार समिती गठित करण्यात यावी अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे. याप्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती एका महिन्यात सादर करण्यात यावी.**

समितीसमोर राज्यातील विविध नगरपालिकांकडून त्याच्या हद्दीत झालेले अनधिकृत बांधकाम सदर नियमानुसार प्रशमित करताना नियमानुसार आकारावयाच्या दंडात्मक रकमेत सुट देता येईल किंवा कसे असा प्रश्न उपस्थित झाला असता. अशा प्रकारची सुट देताना संबंधित स्थानिक प्राधिकरणाची आर्थिक क्षमता देखील लक्षात घेणे आवश्यक आहे. राज्यातील सर्वच शहरातील परिस्थिती वेगळी असल्याने एखाद्या प्राधिकरणास त्यात सुट द्यावयाची असल्यास त्याबाबतच्या प्रस्ताव शासनाकडे मान्यतेसाठी पाठवावा लागेल.

समितीच्या असे ही निदर्शनास आले की, राज्यात अनधिकृत बांधकामे नियमित करण्याची प्रथा सुरू झाली आहे. तथापि, अनधिकृत बांधकामच होऊ नये याकरिता प्रतिबंधात्मक उपाययोजना करण्याची आवश्यकता आहे. त्याअनुषंगाने अस्तित्वात असलेल्या नियोजन प्राधिकरणाने पूर्ण कार्यक्षमतेने कार्यवाही करणे आवश्यक असून सदर प्राधिकरणाच्या प्रभावी कार्यक्षमतेसाठी आवश्यक असणारे तांत्रिक मनुष्यबळ देखील उपलब्ध करून देण्याची आवश्यकता असून प्राधिकरणाच्या बळकटीकरणासाठी शासन स्तरावर कार्यवाही करण्यात यावी, अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे व शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती एका महिन्याच्या आत समितीस देण्यात यावी.

(चार)
परिशिष्ट - एक

परिशिष्ट - एक
अधिसूचना सभागृहासमोर ठेवण्यास तसेच उपविधान समितीस माहिती पाठविण्यास विभागस ज्ञालेला विलंब दर्शविणारे विवरणपत्र.

अ. क्र.	अधिसूचना क्रमांक	विभागाचे नाव	अधिसूचनेचा विषय	अधिसूचना राजपत्रात प्रसिद्ध केल्याचा दिनांक	विभागाकडून अधिसूचनेच्या ७५ प्रती व स्पष्टीकरणालाक टिप्पणी प्राप्त झाल्याचा दिनांक	विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांसमोर अधिसूचना ठेवण्यासाठी अधिसूचना पाठविण्यास विलंब वर्षे, महिने, दिवस	समितीसमोर विचारार्थ ठेवण्यासाठी अधिसूचना पाठविण्यास विभागाकडून झालेला विलंब (८)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
(१)	(१३७)	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	महाराष्ट्र विनाअनुदानित खाजगी व्यावसायिक शैक्षणिक संस्था (पूर्ण वेळ व्यावसायिक पदविका तंत्रिक पाठ्यक्रमांच्या प्रवेशाचे विनियमन), (सुधारित) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक टीईएम-२०१८/ (प्र.क्र.१०३/१८)/तांशि-५, दिनांकित ५ जून, २०१८.	५/६/२०१८	१७/७/२०१८	वर्षे महिने दिवस २७	२७ दिवस
(२)	(१३८)	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	महाराष्ट्र विनाअनुदानित खाजगी व्यावसायिक शैक्षणिक संस्था (पूर्ण वेळ व्यावसायिक पदव्युत्तर पदवी तंत्रिक पाठ्यक्रमांच्या प्रवेशाचे विनियमन), (सुधारित) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक टीईएम-२०१८/ सी.आर.२८/टीई-४, दिनांकित ५ जून, २०१८.	५/६/२०१८	१७/७/२०१८	वर्षे महिने दिवस २७	२७ दिवस
(३)	(१३९)	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	महाराष्ट्र विनाअनुदानित खाजगी व्यावसायिक शैक्षणिक संस्था (पूर्ण वेळ व्यावसायिक पदव्युत्तर तंत्रिक पाठ्यक्रमांच्या प्रवेशाचे विनियमन), (सुधारित) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक टीईएम-२०१८/ सी.आर.२६/टीई-४, दिनांकित ५ जून, २०१८.	५/६/२०१८	१७/७/२०१८	वर्षे महिने दिवस २७	२७ दिवस

परिशिष्ट - एक-चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
(४)	(१४०)	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	महाराष्ट्र अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, ३/७/२०१८ इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग (जातीचे प्रमाणपत्र देण्याचे व त्याच्या पडताळणीचे विनियमन) (सुधारणा) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करण्याची अधिसूचना क्रमांक सीबीसी/२०१७/ प्र.क्र.२१९/मावक. दिनांकित ३ जुलै, २०१८.	३/७/२०१८	१९/७/२०१८	..	२७ दिवस
(५)	(१४१)	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	महाराष्ट्र अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, ३/७/२०१८ इतर मागास वर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग (जातीचे प्रमाणपत्र देण्याचे व त्याच्या पडताळणीचे विनियमन)(दुसरी सुधारणा) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करण्याची अधिसूचना क्रमांक सीबीसी/२०१६/प्र.क्र.२१३/मावक, दिनांकित ३ जुलै, २०१८.	३/७/२०१८	१९/७/२०१८	वर्षे	दिवस
(६)	(१४२)	गृह विभाग	महाराष्ट्र कारागृह (संबंधी संघित व अभिवक्त रजा) (सुधारणा) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करण्याची अधिसूचना क्रमांक एमआयएस १३१६/प्र.क्र.६६९/१६/पीआरएस-३, दिनांकित १६ एप्रिल, २०१८.	१६/४/२०१८	१९/७/२०१८	वर्षे	७६ दिवस
(७)	(१४३)	वित्त विभाग	महाराष्ट्र मूल्यवधित कर अधिनियम, २००२ च्या कलम ९ च्या उप कलम (१) द्वारे उक्त अधिनियमास जोडलेल्या अनुसूची "ख" मध्ये केलेली सुधारणा प्रसिद्ध करण्याची अधिसूचना क्रमांक मूवक. १५१७/ प्र.क्र.१३६ (अ)/ कराधान-१, दिनांकित २४ ऑगस्ट, २०१७.	२४/८/२०१७	२/८/२०१८	वर्षे	३२८ दिवस
(८)	(१४४)	कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय (कृषी) विभाग	महाराष्ट्र कापूस बी-बियाणे (पुरवठा, वितरण, विक्री व विक्रीच्या किमतीचे निश्चितकरण यांचे विनियमन) नियम, २०१० प्रसिद्ध करण्याची अधिसूचना क्रमांक बियाणे २००९/प्र.क्र.०४/१अ, दिनांकित १५ ऑक्टोबर, २०१०.	१५/१०/२०१०	३०/१०/२०१८	वर्षे	२९३४ दिवस

परिशिष्ट - एक-चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
(९)	(१४५)	उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग	महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (सल्लागारांच्या नेमणुकीच्या अटी व शर्ती) (पहिली सुधारणा) विनियम २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/प्रशा/२०१८/०६७३, दिनांकित ३० मे, २०१८.	३०/५/२०१८	१३/११/२०१८	वर्षे .. ४ २९	१५२ दिवस
(१०)	(१४६)	उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग	महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग [सौर आणि पवन ऊर्जा निर्मितीकरिता पुर्वांनुमान, काल व परिमाण निर्धारण (शेड्युलिंग) आणि तफावतीची हिशोबपत्ती] विनियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ / प्रशासन/विनियम/२०१८/१०७, दिनांकित २० जुलै, २०१८.	२०/७/२०१८	१३/११/२०१८	वर्षे .. ०३ १०	१०१ दिवस
(११)	(१४७)	उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग	महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (अपील प्राधिकारी यांचे समोर अपील दाखल करण्याची कार्यपद्धती) (पहिली सुधारणा) विनियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/लिंगाल २०१८/१०८, दिनांकित २३ जुलै, २०१८.	२३/७/२०१८	१३/११/२०१८	वर्षे .. ३ ७	९८ दिवस
(१२)	(१४८)	उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग	महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (मे. गिगावलेक्स इस्टेट प्रा. लि. च्या एरोली नॉलॅज पार्क, टॉर्टोसी इंडस्ट्रियल एरिया, एरोली, जिल्हा ठाणे, येथील माहिती तंत्रज्ञान/माहिती तंत्रज्ञानावर आधारित सेवाविवेक विशेष आर्थिक क्षेत्राला (आयटी/आयटीइएस व एसईझेड) लागू असलेल्या वीज-वितरण परवान्याच्या विशिष्ट अटी) (दुसरी सुधारणा) विनियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ / तांत्रिक / परवाना अटी/ जॉईन्ट/२०१८/११४, दिनांकित २९ सप्टेंबर, २०१८.	२१/९/२०१८	१३/११/२०१८	वर्षे .. १ १७	४७ दिवस

परिशिष्ट - एक-चालू

एचबी ७८४-४अ

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
(१३)	(१४९)	शालेय शिक्षण विभाग	महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) १६/१०/२०१८ २६/११/२०१८	२६/११/२०१८	२६/११/२०१८	वर्षे	२६ दिवस
			(माहिती सुधारणा) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक वेतन १०१४ / प्र.क्र.२१४ / १४ / टीएमटी-३, दिनांकित १६ ऑक्टोबर, २०१८.			..	२६
(१४)	(१५०)	उद्योग, ऊर्जा व कामगार (कामगार) विभाग	महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ अग्निशमन विभागातील अधिकारी / कर्मचारी (वर्गीकरण, सेवाभरती व पदेव्रती) विनियम, २०१३ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक आयडीसी २००८ / प्र.क्र.९९७ / उद्योग-१४, दिनांकित २१ ऑगस्ट, २०१८	२१/०८/२०१८	२६/११/२०१८	वर्षे	२१ दिवस
(१५)	(१५१)	महसूल व वन (महसूल) विभाग	भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळवण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क (महाराष्ट्र) सुधारणा नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक एलव्यूएन.१२/२०१३/प्र.क्र.१९० (भाग-१६)/ अ-२, दिनांकित २८ जून, २०१८.	२८/६/२०१८	१९/१/२०१९	वर्षे	१७३ दिवस
(१६)	(१५३)	गृहनिर्माण विभाग	महाराष्ट्र स्थावर संपदा निवामक प्राधिकरण, अध्यक्ष, सदस्य, अधिकारी व इतर कर्मचारी (नियुक्ती व सेवाशर्ती) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक रिडप्रा.२०१६/प्र.क्र.७९/डुवपु-२, दिनांकित १७ एप्रिल, २०१७.	१७/४/२०१७	१३/२/२०१९	वर्षे	६२२ दिवस
(१७)	(१५३)	गृहनिर्माण विभाग	महाराष्ट्र स्थावर संपदा निवामक प्राधिकरण (वार्षिक लेखा विकरणपत्राचे नमुने व वार्षिक अहवाल) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक आरईए. २०१६/प्र.क्र.१२३/डिक्लीपी-२, दिनांकित १८ एप्रिल २०१७.	१८/४/२०१७	१३/२/२०१९	वर्षे	६२१ दिवस

परिशिष्ट - एक-चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
(१८)	(१५४)	गृहनिर्माण विभाग	महाराष्ट्र स्थावर संपदा (विनियमन व विकास) (व्याज, ११/४/२०१७) (व्याज, ११/४/२०१७) १३/२/२०१९	वर्षे	महिने	दिवस	६२० दिवस
			शास्त्री, नुकसानभरपाई, देय दंड याची वसुली, तक्रारी व अपील इत्यादींचे नामने) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक सी३३.२०१६ / प्र.क्र.७९/दुवपु-२, दिनांकित १९ एप्रिल, २०१७.	१	१	१०	
(१९)	(१५५)	गृहनिर्माण विभाग	महाराष्ट्र स्थावर संपदा अपील न्यायाधिकरण (अधिकारी व कर्मचारी)(नियुक्ती व सेवाशर्ती) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक रि३३.२०१६/प्र.क्र.७९/दुवपु-२, दिनांकित २० एप्रिल, २०१७.	वर्षे	महिने	दिवस	६१९ दिवस
			महाराष्ट्र स्थावर संपदा अपील न्यायाधिकरण (अधिकारी व कर्मचारी)(नियुक्ती व सेवाशर्ती) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक रि३३.२०१६/प्र.क्र.७९/दुवपु-२, दिनांकित २० एप्रिल, २०१७.	१	१	९	
(२०)	(१५६)	गृहनिर्माण विभाग	महाराष्ट्र स्थावर संपदा (विनियमन व विकास) (स्थावर संपदा प्रकल्पांची नोंदणी, स्थावर संपदा एजंटांची नोंदणी, व्याजदर आणि संकेतस्थळावर त्याचे प्रकटने) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक आ३३.२०१६/प्र.क्र.७९/दुवपु-२, दिनांकित २१ एप्रिल, २०१७.	वर्षे	महिने	दिवस	६१८ दिवस
			महाराष्ट्र स्थावर संपदा (विनियमन व विकास) (स्थावर संपदा प्रकल्पांची नोंदणी, स्थावर संपदा एजंटांची नोंदणी, व्याजदर आणि संकेतस्थळावर त्याचे प्रकटने) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक आ३३.२०१६/प्र.क्र.७९/दुवपु-२, दिनांकित २१ एप्रिल, २०१७.	१	१	८	
(२१)	(१५७)	गृहनिर्माण विभाग	महाराष्ट्र स्थावर संपदा अपील न्यायाधिकरण (सदस्य, अधिकारी व कर्मचारी) (नियुक्ती व सेवाशर्ती) (दुसरी सुधारणा) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक स्थासंअ-२०१८ / प्र.क्र.१०६ (भाग-१)/दुवपु-२, दिनांकित २३ जानेवारी, २०१९.	वर्षे	महिने	दिवस	६ दिवस
			महाराष्ट्र स्थावर संपदा अपील न्यायाधिकरण (सदस्य, अधिकारी व कर्मचारी) (नियुक्ती व सेवाशर्ती) (दुसरी सुधारणा) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक स्थासंअ-२०१८ / प्र.क्र.१०६ (भाग-१)/दुवपु-२, दिनांकित २३ जानेवारी, २०१९.	६	
(२२)	(१५८)	गृहनिर्माण विभाग	महाराष्ट्र स्थावर संपदा अपील न्यायाधिकरण (अधिकारी व कर्मचारी)(नियुक्ती व सेवाशर्ती) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक स्थासंअ-२०१८/प्र.क्र.१०६ (भाग-१)/दुवपु-२, दिनांकित २९ नोव्हेंबर २०१८.	वर्षे	महिने	दिवस	६१ दिवस
			महाराष्ट्र स्थावर संपदा अपील न्यायाधिकरण (अधिकारी व कर्मचारी)(नियुक्ती व सेवाशर्ती) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक स्थासंअ-२०१८/प्र.क्र.१०६ (भाग-१)/दुवपु-२, दिनांकित २९ नोव्हेंबर २०१८.	...	२	१	

परिशिष्ट - एक-चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
(२३)	(१५९)	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	डॉ. होमी भाभा स्टेट युनिव्हर्सिटी, मुंबई स्थापन करण्याबाबत प्रसिध्द करणारी अधिसूचना क्रमांक संकीर्ण. २०१८ / प्र.क्र. २४८ / वि.शि.३, दिनांकित १३ फेब्रुवारी, २०१९.	१३/२/२०१९	२२/२/२०१९	वर्षे	दिवस
(२४)	(१६०)	उद्योग, ऊर्जा व कामगार (कामगार) विभाग	महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व कल्याण) योजना, २०१९ प्रसिध्द करणारी अधिसूचना क्रमांक एसजीए २०१७ / प्र.क्र. २८७ / कामगार-५, दिनांकित १४ फेब्रुवारी, २०१९.	१४/२/२०१९	२२/२/२०१९	वर्षे	दिवस
(२५)	(१६१)	अल्पसंख्याक विकास विभाग	महाराष्ट्र राज्य वक्तव्य न्यायाधिकरण (अध्यक्ष व सदस्यांची नियुक्ती व सेवाशर्ती) नियम, २०१५ प्रसिध्द करणारी अधिसूचना क्रमांक वक्तव्य. २०१५/प्र.क्र. ५७/का-४, दिनांकित २९ डिसेंबर, २०१५.	२९/१२/२०१५	७/३/२०१९	वर्षे	दिवस
						३	१ २३

(पाच)
परिशिष्ट - दोन

(पाच)

परिशिष्ट-२

उपविधान समितीने विचारात घेतलेले प्रारूप नियम
दर्शविणारे विवरणपत्र

निरंक

(सहा)
परिशिष्ट - तीन

(तीन)

परिशिष्ट - ३

उपविधान समितीने विचारात घेतलेले अंतिम नियम दर्शविणारे विवरणपत्र

१. अधिसूचना क्रमांक ९४ - महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) (पहिली सुधारणा) नियम, २०१६ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक वेतन १०१४/प्र.क्र.२१४/१४/टीएनटी-३, दिनांकित ६ सप्टेंबर, २०१६
२. अधिसूचना क्रमांक १११- महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (निदार युटीलिटीज पनवेल एलएलपीच्या पनवेल, जिल्हा रायगड, महाराष्ट्र येथील बहुविध सेवांविषयक विशेष आर्थिक क्षेत्राला लागू असलेल्या वीज वितरण परवान्याच्या विशिष्ट अटी) विनियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/तांत्रिक/परवाना अटी/ एनयुपी/ २०१७/ ०२०६३, दिनांकित २६ मे, २०१७.
३. अधिसूचना क्रमांक ११४- महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (छपरावरील सौर फोटो व्होल्टेजक यंत्रणांकरिता नक्त मापन)(पहिली सुधारणा) विनियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/लिंगल/२०१७/३९७२, दिनांकित २१ जुलै, २०१७.
४. अधिसूचना क्रमांक ११८ - महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक याचिका-२०१५/प्र.क्र.१७/भाग-२/ गृनिधो-१, दिनांकित १८ नोव्हेंबर, २०१७.
५. अधिसूचना क्रमांक ११९ - महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (वितरण परवाना-धारकांच्या कृतीची मानके, विद्युत पुरवठा सुरू करावयाचा कालावधी आणि भरपाईचे निश्चितीकरण) (पहिली सुधारणा) विनियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/ लिंगल/ २०१७/४२१९, दिनांकित १९ सप्टेंबर, २०१७.

६. **अधिसूचना क्रमांक १२०** - महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ च्या कलम ९ च्या उप कलम (१) द्वारे उक्त अधिनियमास जोडलेल्या अनुसूची "घ" मध्ये केलेली सुधारणा प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मूवक.१५१७ / प्र.क.४४ / कराधान-१, दिनांकित २१ एप्रिल, २०१७
७. **अधिसूचना क्रमांक १२२** - महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (बहु-वर्षीय वीज दर) (पहिली सुधारणा) विनियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/विधी /२०१७/ ४७९२, दिनांकित २९ नोव्हेंबर, २०१७.
८. **अधिसूचना क्रमांक १२३** - महाराष्ट्र जमीन महसूल (जप्त केलेली आणि जिल्हाधिकारी यांच्या व्यवस्थेखाली आणलेली स्थावर मालमत्ता परत करणे) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक जमीन-२०१७/प्र.क्र.६३/ज-१, दिनांकित १ जानेवारी, २०१८.
९. **अधिसूचना क्रमांक १२४** - आपत्ती व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ च्या कलम २५ च्या पोट-कलम (१) (२) आणि (४) द्वारे आणि महाराष्ट्र जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन (मुंबई शहर आणि मुंबई उपनगर या जिल्ह्यासाठी जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरणाची रचना) नियम, २०१८ च्या नियम ३ अन्वये प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक आव्यप्र.२०१७/ प्र.क्र.३४४(अ)/आव्यप्र-१, दिनांकित १२ जानेवारी, २०१८.
१०. **अधिसूचना क्रमांक १२५** - महाराष्ट्र नगररचना (प्रशमित संरचना) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक टिपीएस-१८१४/ प्र.क्र.८२/१४/नियम/ न.वि.-१३, दिनांकित ७ ऑक्टोबर, २०१७.

११. अधिसूचना क्रमांक १२६ - महाराष्ट्र जमीन महसूल (गौण खनिजांचे उत्खनन व ती काढणे) (सुधारणा) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक गौखनि-१०/०२१५/प्र.क.९२/ख, दिनांकित १२ जानेवारी, २०१८.
१२. अधिसूचना क्रमांक १२७ - महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) (सुधारणा) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक गौखनि-१०/०३१६/प्र.क्र.४७२/ख., दिनांकित १२ जानेवारी, २०१८.
१३. अधिसूचना क्रमांक १२८ - महाराष्ट्र राज्य बाल न्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक पीआयएल २०१६/ प्र.क्र.१३१/का.०३, दिनांकित १३ मार्च, २०१८.
१४. अधिसूचना क्रमांक १३० - महाराष्ट्र ठेवीदारांच्या (वित्तीय संस्थांमधील) हितसंबंधाचे संरक्षण (सुधारणा) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक ईओएफ १११६/प्र.क्र.४७३/पोल-१३, दिनांकित ११ मे, २०१७
१५. अधिसूचना क्रमांक १३४ - महाराष्ट्र जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन (मुंबई शहर आणि मुंबई उपनगर या जिल्ह्यासाठी जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरणाची रचना) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक आव्यप्र-२०१७/प्र.क्र.३४४/आव्यप्र-१, दिनांकित १९ एप्रिल, २०१८
१६. अधिसूचना क्रमांक १४२ - महाराष्ट्र कारागृह (मुंबई संचित व अभिवचन रजा) (सुधारणा) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक एमआयएस.१३१६ / प्र.क्र.६६९ / १६ / पीआरएस-३, दिनांकित १६ एप्रिल, २०१८.

(सात)
परिशिष्ट - चार
कार्यावलीचे परिशिष्ट

(सात)

परिशिष्ट-चार

कार्यावलीचे परिशिष्ट

उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग

१. अधिसूचना क्रमांक १११ - महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (निर्दार युटीलिटीज पनवेल एलएलपीच्या पनवेल, जिल्हा रायगड, महाराष्ट्र येथील बहुविध सेवांविषयक विशेष आर्थिक क्षेत्राला लागू असलेल्या वीज वितरण परवान्याच्या विशिष्ट अटी) विनियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/तांत्रिक/परवाना अटी/ एनयूपी/ २०१७/०२०६३, दिनांकित २६ मे, २०१७.
२. अधिसूचना क्रमांक ११९ - महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (वितरण परवानाधारकांच्या कृतीची मानके, विद्युत पुरवठा सुरू करावयाचा कालावधी आणि भरपाईचे निश्चितीकरण) (पहिली सुधारणा) विनियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/ लिगल/ २०१७/४२१९, दिनांकित १९ सप्टेंबर, २०१७.
३. अधिसूचना क्रमांक १२२ - महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (बहु-वर्षीय वीज दर) (पहिली सुधारणा) विनियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/विधी /२०१७/ ४७९२, दिनांकित २९ नोव्हेंबर, २०१७.

समितीने उक्त अधिसूचनांवर दिनांक २२ मे, २०१८ रोजीच्या बैठकीत विचारविनिमय केला व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

महसूल व वन विभाग

४. अधिसूचना क्रमांक १२३ - महाराष्ट्र जमीन महसूल (जप्त केलेली आणि जिल्हाधिकारी यांच्या व्यवस्थेखाली आणलेली स्थावर मालमत्ता परत करणे) विनियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक जमीन- २०१७/प्र.क्र.६३/ज-१, दिनांकित १ जानेवारी, २०१८.

समितीने उक्त अधिसूचनेवर दिनांक ६ जून, २०१८ रोजीच्या बैठकीत
विचारविनिमय केला व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

५. अधिसूचना क्रमांक १२६ - महाराष्ट्र जमीन महसूल (गौण खनिजांचे उत्खनन व ती काढणे) (सुधारणा) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक गौखनि-१०/०२१५/ प्र.क.१२/ख, दिनांकित १२ जानेवारी, २०१८.
६. अधिसूचना क्रमांक १२७ - महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) (सुधारणा) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक गौखनि.१०/०३१६/प्र. क्र. ४७२/ख, दिनांकित १२ जानेवारी, २०१८.

समितीने उक्त अधिसूचनांवर दिनांक १३ जून, २०१८ रोजीच्या बैठकीत
विचारविनिमय केला व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

नगरविकास विभाग

७. अधिसूचना क्रमांक १२५ - महाराष्ट्र नगररचना (प्रशमित संरचना) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक टिपीएस-१८१४/प्र.क्र.८२/१४/ नियम/ न.वि.-१३, दिनांकित ७ ऑक्टोबर, २०१७.

समितीने उक्त अधिसूचनेवर दिनांक १९ जून, २०१८ रोजीच्या बैठकीत विभागीय सचिवांची साक्ष घेतली व माहिती मागवून अधिसूचनेवर खालील शिफारस सुचविली आहे.

प्राधिकरणाकडून एखाद्या जागेवर आरक्षण टाकल्यानंतर त्या जागेची खरेदी संबंधित शासकीय यंत्रणेकडून काही कारणास्तव केली जात नाही त्यावेळी अशा जमिनी पडून राहतात त्यामुळे जमीन मालकासदेखील त्या जमिनीचा वापर अथवा विकास करता येत नाही. आरक्षण कालावधी संदर्भात योग्य ती सुधारणा करणे आवश्यक असून उपरोक्त सर्व बाबींचा अभ्यास करून शहरी व ग्रामीण भागाचा नियोजित विकास व पायाभूत सुविधा निर्माण करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या सुधारणा संबंधित अधिनियमात तसेच नियमात करण्यात याव्यात. अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे याप्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती एक महिन्यात सादर करण्यात यावी.

उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग

८. अधिसूचना क्रमांक ११४ - महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (छपरावरील सौर फोटो व्होल्टेज यंत्रणांकरिता नक्त मापन) (पहिली सुधारणा) विनियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मविनिआ/लिंगल/२०१७/३९७२, दिनांकित २१ जुलै, २०१७.

समितीने उक्त अधिसूचनेवर दिनांक २८ ऑगस्ट, २०१८ रोजीच्या बैठकीत विचार विनिमय केला व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

महसूल व वन (मदत व पुनर्वसन) विभाग

९. अधिसूचना क्रमांक १२४ - आपत्ती व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ च्या कलम २५ च्या पोट-कलमे (१) (२) आणि (४) द्वारे आणि महाराष्ट्र जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन (मुंबई शहर आणि मुंबई उपनगर या जिल्ह्यासाठी जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरणाची रचना) नियम, २०१८ च्या नियम ३ अन्वये प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक आव्यप्र-२०१७/प्र.क्र.३४४(अ)/आव्यप्र-१, दिनांकित १२ जानेवारी, २०१८.
१०. अधिसूचना क्रमांक १३४ - महाराष्ट्र जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन (मुंबई शहर आणि मुंबई उपनगर या जिल्ह्यासाठी जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरणाची रचना) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक आव्यप्र-२०१७/प्र.क्र.३४४/आव्यप्र-१, दिनांकित १९ एप्रिल, २०१८.

समितीने उक्त अधिसूचनांवर दिनांक २८ ऑगस्ट, २०१८ रोजीच्या बैठकीत विचारविनिमय केला व अंतिम १२४ ही अधिसूचना रद्द करून अंतिम १३४ वर कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

गृहनिर्माण विभाग

११. अधिसूचना क्रमांक ११८ - महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक याचिका-२०१५/प्र.क्र.१७/भाग-२/गृनिधो-१, दिनांकित १८ नोव्हेंबर, २०१७.

समितीने उक्त अधिसूचनेवर दिनांक १४ नोव्हेंबर, २०१८ रोजीच्या बैठकीत विभागीय सचिवांची साक्ष घेतली व खालील शिफारस सूचविली आहे.

मुंबईतील जुन्या व मोडकळीस आलेल्या इमारतींचा विकास करण्याच्या दृष्टीने भाडे नियंत्रण कायद्यात बदल करून इमारतीचा पुनर्विकास करण्याकरिता शासनामार्फत एखादी यंत्रणा निर्माण करणे आवश्यक आहे. तसेच कायद्यामध्ये कोणती सुधारणा केली पाहिजे, प्रशासनाकडून कोणत्या मार्गदर्शक सूचना घेतल्या पाहिजेत आणि म्हाडाला कोणत्या सूचना दिल्या आहेत या सर्व बाबींचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे. त्यानुसार सदर कायद्यात बदल करण्यासाठी परिपूर्ण सखोल तौलानिक अभ्यास करून भाडेकरू व घरमालक या दोघांचे हित जोपासणारा व घरबांधणीस पोषक होईल अशा उपाययोजना सुचविण्यासाठी या क्षेत्रातील अभ्यास असलेल्या तज्ज्ञांची एक समिती नेमण्यात यावी, अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे. सदर प्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाही माहिती समितीस एक महिन्याच्या आत देण्यात यावी.

वित्त विभाग

१२. अधिसूचना क्रमांक १२० - महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ च्या कलम ९ च्या उप-कलम (१) द्वारे उक्त अधिनियमास जोडलेल्या अनुसूची "घ" मध्ये केलेली सुधारणा प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक मूवक.१५१७ / प्र.क.४४ / कराधान-१, दिनांकित २१ एप्रिल २०१७.

समितीने उक्त अधिसूचनेवर दिनांक १४ नोव्हेंबर २०१८ रोजीच्या बैठकीत विचारविनिमय केला व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत

महिला व बाल हक्क विकास विभाग

१३. अधिसूचना क्रमांक १२८ - महाराष्ट्र राज्य बाल न्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक पीआयएल २०१६/ प्र.क्र.१३१/का.०३, दिनांकित १३ मार्च २०१८.

समितीने उक्त अधिसूचनेवर दिनांक १४ नोव्हेंबर २०१८ रोजीच्या बैठकीत विचारविनिमय केला व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग

१४. अधिसूचना क्रमांक ९४ - महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) (पहिली सुधारणा) नियम, २०१६ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक वेतन २०१४/प्र.क्र.२१४/१४/टीएनटी-३, दिनांकित ६ सप्टेंबर २०१६.

समितीने उक्त अधिसूचनेवर दिनांक ५ फेब्रुवारी २०१९ रोजीच्या बैठकीत विचारविनिमय केला व त्यावर खालील शिफारशी सुचविल्या आहे.

सन १९८६, १९९६, २००६ तसेच २०१६ या वर्षात लागू झालेल्या वेतन आयोगाचा समावेश महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी नियमावलीच्या परिशिष्टामध्ये न करता तो वेळोवेळी निर्गमित करण्यात आलेल्या शासननिर्णया अन्वये लागू करण्यात आल्याने आगामी कालावधीत विधी व न्याय विभागाचे अभिप्राय घेऊन व सदर वेतन आयोगाचा अंतर्भाव नियमावलीत करावा अशी शिफारस समिती शासनास करीत आहे व याप्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस एका महिन्यात सादर करण्यात यावी.

राज्यातील खाजगी शाळांना मान्यता देताना शासन नियमानुसार शाळा कार्यवाही करतात किंवा नाही याबाबत त्यांच्याकडून शपथपत्र घेण्यात यावे तसेच ज्या शाळा नियमानुसार कार्यवाही करीत नाहीत तसेच अनेक शिक्षकांचे व कर्मचाऱ्यांचे पगार वेळेवर देत नाहीत अशा शाळांवर दंडात्मक व फौजदारी कारवाई करण्यासंदर्भात नियमात सुधारणा करण्यात यावी अशी शिफारस समिती शासनास करीत आहे व याप्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस एका महिन्यात सादर करण्यात यावी.

गृह विभाग

१५. अधिसूचना क्रमांक १३० - महाराष्ट्र ठेवीदारांच्या (वित्तीय संस्थांमधील) हितसंबंधाचे संरक्षण (सुधारणा) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक ईओएफ १११६ / प्र.क्र.४७३ / पोल-१३, दिनांकित ११ मे २०१७.

१६. अधिसूचना क्रमांक १४२ - महाराष्ट्र कारागृह (मुंबई संचित व अभिवचन रजा) (सुधारणा) नियम, २०१८ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक एमआयएस. १३१६/प्र.क्र.६६९/१६/पीआरएस-३, दिनांकित १६ एप्रिल, २०१८.

समितीने उक्त अधिसूचनांवर दिनांक १२ फेब्रुवारी २०१९ रोजीच्या बैठकीत विचारविनिमय केला व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

(आठ)
परिशिष्ट-पाच
समितीच्या बैठकींचे कार्यवृत्त

(आठ)

परिशिष्ट-पाच

बैठकींचे कार्यवृत्त

उपविधान समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक २२ मे २०१८ रोजी सकाळी ११-०० वाजता राजभवन गेस्ट हाऊस, महाबळेश्वर ता. जि. सातारा येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. विजयराव औटी, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (३) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (४) श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.
- (५) श्री. चंद्रकांत रघुवंशी, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,

श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव.

विभागीय प्रतिनिधी :-

- (१) श्री. अशोक आत्राम, सह सचिव, ऊर्जा विभाग
- (२) श्री. प्रफुल्ल वऱ्हाडे, संचालक, महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग, मुंबई
- (३) श्री. घनश्याम पाटील, उप संचालक (तांत्रिक) महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग, मुंबई
- (४) श्री. विलास राजूरकर, अवर सचिव, ऊर्जा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- (५) श्री. सतिश तळणीकर, मुख्य व्यवस्थापक (वित्त)
- (६) श्री. संजय राजपूत, अधिक्षक अभियंता (वीज खरेदी) महावितरण
- (७) श्री. ना. शे. इटवाडकर, मुख्य अभियंता, महावितरण बारामती परिमंडळ

(८) श्री. संजय बा. साळे, अधीक्षक अभियंता, सातारा महावितरण

(९) श्री. अरूण वसंत वाळुंज, अवर सचिव, महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग, मुंबई

उक्त बैठकीत समितीने उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभागाच्या अधिसूचना क्रमांक १११, ११९ व १२२ यावर विचारविनिमय केला व त्यावर कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

उपविधान समितीची बैठक बुधवार, दिनांक ६ जून २०१८ रोजी सकाळी ११-०० वाजता कक्ष क्रमांक २००२, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. विजयराव औटी, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. रामचंद्र अवसरे, वि.स.स.
- (३) श्री. विकास कुंभारे, वि.स.स.
- (४) श्री. उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (५) श्री. मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (६) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (७) श्री. चंद्रकांत रघुवंशी, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,

- (१) श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव
- (२) श्री. सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी.

विभागीय प्रतिनिधी :-

- (१) श्री. राजेंद्र क्षिरसागर, सह सचिव, महसूल विभाग
- (२) श्री. सुनिल कोठेकर, उप सचिव, महसूल विभाग
- (३) श्री. दिनेश चव्हाण, अवर सचिव, महसूल विभाग

सदर बैठकीत समितीने महसूल व वन विभागाची अधिसूचना क्रमांक १२३ वर विचारविनिमय केला व त्यावर समितीने कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

उपविधान समितीची बैठक बुधवार, दिनांक १३ जून, २०१८ रोजी सकाळी ११-३० वाजता कक्ष क्रमांक २००२, विसावा मजला, विधान भवन, मुंबई, येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. विजयराव औटी, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. रामचंद्र अवसरे, वि.स.स.
- (३) अॅड. संजय धोटे, वि.स.स.
- (४) श्री. उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (५) श्री. मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (६) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (७) श्री. शरद रणपिसे, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,

- (१) श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव
- (२) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी.

विभागीय प्रतिनिधी :-

(महसूल विभाग)

- (१) श्री. मनुकुमार श्रीवास्तव, अपर मुख्य सचिव महसूल विभाग,
- (२) श्री. राजेंद्र क्षीरसागर, सहसचिव, महसूल विभाग.
- (३) श्री. महेंद्र बा. हजारी, सहसचिव, पर्यावरण विभाग.
- (४) श्री. अभय म. पिंपरकर, उप सचिव, पर्यावरण विभाग.
- (५) श्री. रामचंद्र शिंदे, अपर जिल्हाधिकारी, सोलापूर.
- (६) श्री. दिनेश चव्हाण, अवर सचिव, महसूल विभाग
- (७) श्री. सुनिल कोठेकर, अवर सचिव, महसूल विभाग
- (८) श्री. बी. एच. पालवे, अपर जिल्हाधिकारी, अहमदनगर
- (९) श्री. प्रकाश इंदूलकर, अवर सचिव, महसूल विभाग

(१०) श्री. ग. ध. दाभिळकर, कक्ष अधिकारी, महसूल विभाग

(नगरविकास विभाग)

(१) श्री. श्रीरंग लांडगे, सहसचिव, तथा संचालक नगरविकास विभाग

(२) श्री. रा. म. पवार, अवर सचिव, नगरविकास विभाग

(३) श्री. म. बा. हजारी, सह सचिव, पर्यावरण विभाग

(४) श्री. अ. म. पिंपरकर, उप सचिव, पर्यावरण विभाग

सदर बैठकीत समितीने महसूल विभागाच्या अधिसूचना क्रमांक १२६ व १२७ वर विचारविनिमय केला व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत. तसेच अधिसूचना क्रमांक १२५ वर विभागीय अधिकाऱ्यासमवेत चर्चा केली व माहिती मागविण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

उपविधान समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक १९ जून २०१८ रोजी सकाळी ११-३० वाजता कक्ष क्रमांक २००२, विसावा मजला, विधानभवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स. तथा कार्यकारी समिती प्रमुख
- (२) श्री. रामचंद्र अवसरे, वि.स.स.
- (३) श्री. उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (४) श्री. मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (५) श्री. शरद रणपिसे, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,

- (१) श्री. विलास आठवले, उप सचिव
- (२) श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव

विभागीय प्रतिनिधी :-

- (१) श्री. नितिन करीर, मा. प्रधान सचिव, नगरविकास विभाग
- (२) श्री. श्रीरंग लांडगे, सह सचिव, नगरविकास विभाग
- (३) श्री. रा. म. पवार, अवर सचिव, (न.वि.१३ नगरविकास विभाग)
- (४) श्री. रा. मा. साठे, उप सचिव (कामगार)
- (५) अ. हि. बनकर, प्रा.नि.सह सचिव, विधि व न्याय विभाग
- (६) श्रीमती सुनिता म्हैसकर, सहायक कामगार आयुक्त
- (७) श्री. श. र. साळुंखे, कक्ष अधिकारी, उद्योग, ऊर्जा व कामगार

सदर बैठकीत समितीने नगरविकास विभागाची अधिसूचना क्रमांक १२५ वर विभागीय सचिवांनी साक्ष घेतली व माहिती मागविली तसेच अधिसूचनेवर शिफारस सुचविली.

उपविधान समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक २८ ऑगस्ट २०१८ रोजी दुपारी ०२-०० वाजता कक्ष क्रमांक २००२ विसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. विजयराव औटी, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. लक्ष्मण पवार, वि.स.स.
- (३) श्री. मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (४) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (५) श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,

श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव

विभागीय प्रतिनिधी :-

महसूल व मदत व पुनर्वसन विभाग

- (१) श्री. दौलत देसाई, संचालक, आपत्ती व्यवस्थापन प्रभाग
- (२) श्री. श्रीरंग घोलप, अवर सचिव, आपत्ती व्यवस्थापन प्रभाग, मंत्रालय, मुंबई
- (३) श्री. श्रीदत्त कामत, राज्य प्रकल्प अधिकारी, आपत्ती व्यवस्थापन प्रभाग, ऊर्जा विभाग
- (४) श्रीमती कविता घरत, मुख्य अभियंता (वाणिज्य) महावितरण
- (५) श्री. उ. द. वाळुंज, सह सचिव, ऊर्जा विभाग
- (६) श्री. प्रफुल्ल वन्हाडे, संचालक (विद्युत नियामक आयोग)
- (७) श्री. व्ही शिरतरे, विद्युत नियामक आयोग
- (८) श्री. नितिन गायकवाड, अवर सचिव, ऊर्जा विभाग
- (९) श्री. अनिल महाजन, कार्यकारी अभियंता, महावितरण प्रकाशगड, बांद्रा
- (१०) श्री. विकास पाटील, उप संचालक, महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग
- (११) श्री. ना. रा. ढाणे, अवर सचिव, ऊर्जा विभाग

शालेय शिक्षण विभाग

(१२) श्रीमती स्मिता निवतकर, उप सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.

गृह विभाग

(१३) श्री. युवराज ब. अजेटराव, उप सचिव, गृह विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.

उक्त बैठकीत समितीने उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभागाच्या (अधिसूचना क्रमांक ११४) या अधिसूचनेवर विचारविनिमय केला व त्यावर कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत. महसूल व वन (मदत व पुर्नवसन) विभागाची अधिसूचना क्रमांक १२४ ही अधिक्रमित करण्यात आली व (अधिसूचना क्रमांक १३४) या अधिसूचनेवर समितीने विचारविनिमय केला व त्यावर कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत. तसेच महिला व बाल विकास विभाग (अधिसूचना क्रमांक १२८) या अधिसूचनेवर समितीने आगामी बैठकीत साक्ष घेण्याचा निर्णय घेतला व गृह विभाग (अधिसूचना क्रमांक १३०) या अधिसूचनेवर समितीने विचारविनिमय केला व त्यावर माहिती मागविण्याचा निर्णय घेण्यात आला. तसेच दिनांक २२ मे २०१८ रोजी महाबळेश्वर येथे झालेल्या बैठकीत ऊर्जा विभागाकडून अधिसूचना क्रमांक १११, ११४, ११९ व १२२ बाबत मागविलेली माहिती समितीने विचारात घेतली.

उप विधान समितीची बैठक सोमवार दिनांक ८ ऑक्टोबर २०१८ रोजी सकाळी ११-३० वाजता कक्ष क्रमांक २००२ विसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स. तथा कार्यकारी समिती प्रमुख
- (२) श्री. रामचंद्र अवसरे, वि.स.स.
- (३) श्री. लक्ष्मण पवार, वि.स.स.
- (४) श्री. मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (५) श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,

- (१) श्री. विलास आठवले, उप सचिव,
- (२) श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव,
- (३) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी.

विभागीय प्रतिनिधी :-

- (१) श्रीमती वंदना कृष्णा, अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
- (२) श्रीमती चारुशीला चौधरी, उप सचिव, शालेय शिक्षण विभाग महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
- (३) श्री. संजय माने, अवर सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
- (४) श्री. रामदास धुमाळ, कक्ष अधिकारी, शालेय शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.

उक्त बैठकीत समितीने शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग (अधिसूचना क्रमांक ९४) या अधिसूचनेवर अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण विभाग यांची साक्ष घेतली. तसेच (अधिसूचना क्रमांक ९९ व ११३) या अधिसूचनांवर १ महिन्यांनंतर साक्ष घेण्याचा निर्णय घेण्यात आला. तसेच गृहनिर्माण विभागाची (अधिसूचना क्रमांक ११८) ही अधिसूचना पुढील बैठकीत चर्चेला घेण्याचा निर्णय घेण्यात आला. तसेच सन २०१७ च्या चौथ्या अहवालातील महसूल व वन विभागाच्या अधिसूचना क्रमांक २ व ८४ या अधिसूचनेवर केलेल्या शिफारशीची माहिती समितीच्या विचारार्थ ठेवण्यात आली.

उपविधान समितीची बैठक बुधवार, दिनांक १४ नोव्हेंबर, २०१८ रोजी दुपारी ०२-०० वाजता कक्ष क्रमांक २००२, विसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. विजय औटी, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. लक्ष्मण पवार, वि.स.स.
- (३) श्री. उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (४) श्री. मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (५) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

- (१) श्री. विलास आठवले, उप सचिव
- (२) श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव
- (३) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी

विभागीय प्रतिनिधी :-

महिला व बालविकास विभाग

- (१) श्रीमती विनीता सिंगल, सचिव, महिला व बालविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- (२) डॉ. एच. बी. वासोट, आयुक्त
- (३) श्रीमती स्मिता निवतकर, उप सचिव, महिला व बालविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई

गृह विभाग

- (४) श्री. युवराज आजेटराव, उप सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- (५) श्री. पराग मेणसे, अपर पोलिस आयुक्त, मुंबई
- (६) श्री. दिलीप शेडमेखे, कक्ष अधिकारी, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई

गृहनिर्माण विभाग

- (७) श्री.संजय कुमार, अपर मुख्य सचिव, गृहनिर्माण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
 (८) श्री.अरविंद तु.शेटे, अपर सचिव, गृहनिर्माण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
 (९) श्रीमती शामबाला दबडे, कक्ष अधिकारी, गृहनिर्माण विभाग, मंत्रालय, मुंबई

वित्त विभाग

- (१०) श्री.राजीव जलोटा, राज्यकर आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
 (११) श्री.राजेंद्र भगत, उप सचिव, वित्त विभाग
 (१२) श्री.श्रीराम उमाळे, राज्यकर सहआयुक्त, मुख्यालय-१, मुंबई.
 (१३) श्री.अजित चाकरे, राज्यकर सहआयुक्त, मोकक-१, मुंबई
 (१४) श्री.प्रविण पट्टे, राज्यकर अधिकारी, (वित्त), मुंबई.

उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग

- (१५) श्री.उ.द.वाळुंज, सहसचिव, उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
 (१६) श्री.प्रफुल्ल श्री.वन्हाडे, संचालक, विद्युत नियामक आयोग, मुंबई.
 (१७) श्री.ना.रा.ढाणे, अपर सचिव, उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
 (१८) श्री.एन.एम.चौधरी, कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र राज्य विद्युत नियामक आयोग, प्रकाशगड, वांद्रे.
 (१९) श्री.जी.के.पानपाटील, प्रभारी कार्यकारी अभियंता, वाणिज्य, महाराष्ट्र राज्य विद्युत नियामक आयोग.

उक्त बैठकीत समितीने महिला व बालविकास विभागाची (अधिसूचना क्रमांक १२८) या अधिसूचनेवर विभागीय सचिवांची साक्ष घेतली व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत गृहनिर्माण विभागाची (अधिसूचना क्रमांक ११८) या अधिसूचनेवर विभागीय सचिवांची साक्ष घेतली व शिफारस सूचविण्यात आली, तसेच वित्त विभागाची (अधिसूचना क्रमांक १२०) या अधिसूचनेवर माहिती घेऊन कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत. गृह विभागाची (अधिसूचना क्रमांक १३०) या अधिसूचनेवर तसेच उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागाच्या (अधिसूचना क्रमांक १३१) यावर विभागीय सचिवांची साक्ष अधिवेशनानंतर घेण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

उपविधान समितीची बैठक बुधवार, दिनांक ३० जानेवारी, २०१९ रोजी दुपारी १२-०० वाजता कक्ष क्रमांक २००२ विसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीत खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती

- (१) श्री. रूपेश म्हात्रे, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (३) श्री. उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (४) श्री. मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (५) श्री. लक्ष्मण पवार, वि.स.स.
- (६) श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. विलास आठवले, सहसचिव (२)(का.).
- (२) श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव
- (३) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी.

उक्त बैठकीत श्री. रूपेश म्हात्रे, वि.स.स. यांची उपविधान समितीचे मा. समिती प्रमुख म्हणून निवड झाली असल्यामुळे त्यांचे स्वागत करण्यात आले. समितीच्या प्रलंबित कामकाजाचा आढावा बैठकीत घेण्यात आला. तसेच आगामी बैठक दिनांक ५ फेब्रुवारी, २०१९ रोजी घेण्याचा समितीने निर्णय घेतला.

उपविधान समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक ०५ फेब्रुवारी, २०१९ रोजी दुपारी १२:३० वाजता कक्ष क्रमांक २००२ विसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री.रूपेश म्हात्रे, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (३) श्री. मधुकरराव चव्हाण, वि.स.स.
- (४) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (५) श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री.विलास आठवले, सहसचिव (२) (का.)
- (२) श्री.सुभाष नलावडे, अवर सचिव
- (३) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी.

विभागीय प्रतिनिधी :-

उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग

- (१) श्री.राजेश कुमार, प्रधान सचिव, कामगार विभाग
- (२) श्री.राजीव जाधव, आयुक्त, कामगार विभाग
- (३) श्री.प्रविण बबनराव जाधव, अध्यक्ष, महाराष्ट्र मच्छिमर उद्योग, उद्योग विभाग
- (४) श्री.रविराज इळवे, कामगार उप आयुक्त, मुंबई
- (५) श्री.र. ह. श्रावण पाटील, अवर सचिव, कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- (६) श्री.संजय वि.काळभोर, कक्ष अधिकारी, कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

शालेय शिक्षण विभाग

- (१) श्रीमती वंदना कृष्णा, अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- (२) श्रीमती चारुशीला चौधरी, उप सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

- (३) श्री.गंगाधर म्हमाणे, शिक्षण संचालक, पुणे
(४) श्री.स्वनिल कापडणीस, अवर सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
(५) श्री.रामदास धुमाळ, कक्ष अधिकारी, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

उक्त बैठकीत समितीने उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागाच्या (अधिसूचना क्रमांक ७९) या अधिसूचनेवर विचारविनिमय केला व आगामी बैठकीत विभागीय सचिवांची साक्ष घेण्याचा निर्णय घेतला तसेच शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग (अधिसूचना क्रमांक ९४) या अधिसूचनेवर शिफारस सुचविली तसेच (अधिसूचना क्रमांक ९९ व ११३) या अधिसूचनांवर आगामी बैठकीत विभागीय सचिवांची साक्ष घेण्याचा निर्णय घेतला.

उप विधान समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक १२ फेब्रुवारी २०१९ रोजी दुपारी १२:३० वाजता कक्ष क्रमांक २००२ विसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. रुपेश म्हात्रे, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (३) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (४) श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. विलास आठवले, सह सचिव (२)(का.)
- (२) श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव
- (३) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी

साक्षीदार

उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग

- (१) श्री. अरविंद सिंह, प्रधान सचिव, ऊर्जा विभाग
- (२) श्री. प्रफूल्ल वऱ्हाडे, संचालक, विद्युत नियामक आयोग
- (३) श्री. अंकुश नाळे, कार्यकारी संचालक, महावितरण

गृहनिर्माण विभाग

- (५) श्री. करन सिंह, अप्पर मुख्य सचिव, गृहनिर्माण विभाग
- (६) श्री. नारायण कराड, उप सचिव, गृहनिर्माण विभाग
- (७) एस. एन. ढमाळ, उप अधिक्षक, गृहनिर्माण विभाग

गृह विभाग

- (८) श्री. सं. शा. कांबळे, अवर सचिव, गृह विभाग
- (९) श्री. अमिताभ गुप्ता, प्रधान सचिव, गृह विभाग

- (१०) श्री.विनय कुमार चौबे, सह आयुक्त,
(११) श्री.प्रभात कुमार, अ.पो.म.(आ.गु.शा) गृह विभाग
(१२) श्री.युवराज अजेटराव, उप सचिव, गृह विभाग
(१३) श्री.दिलीप जयराम शोडमेखे, कक्ष अधिकारी, गृह विभाग

उक्त बैठकीत समितीने उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागाची (अधिसूचना क्रमांक १३१) या अधिसूचनेवर विचारविनिमय केला व आगामी बैठकीत विचारात घेण्याचा निर्णय घेण्यात आला. तसेच गृह विभागाच्या (अधिसूचना क्रमांक १४२ व १३०) या अधिसूचनांवर विचारविनिमय केला व कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाही. तसेच २०१० च्या पहिल्या अहवालातील अधिसूचना क्रमांक ६३ वर केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने विभागाकडून प्राप्त झालेली माहिती समितीसमोर ठेवण्यात आली.

उप विधान समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक ११ जून २०१९ रोजी दुपारी ०१:०० वाजता कक्ष क्रमांक २००२, विसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. रुपेश म्हात्रे, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. रामचंद्र अवसरे, वि.स.स.
- (३) श्री. उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (४) श्री. गणपतराव देशमुख, वि.स.स.
- (५) श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. विलास आठवले, सह सचिव (२)(का)
- (२) श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव
- (३) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी

उक्त बैठकीत समितीने प्रलंबित अधिसूचनांवर विचारविनिमय केला व कृषी विभागाची अधिसूचना क्रमांक १४४, कामगार विभागाची अधिसूचना क्रमांक ७९ तसेच ऊर्जा विभागाची अधिसूचना क्रमांक १३१ या अधिसूचनांवर आगामी बैठकीत विभागीय सचिवांची साक्ष घेण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

उप विधान समितीची बैठक बुधवार, दिनांक २६ जून २०१९ रोजी ०३:०० वाजता कक्ष क्रमांक ७१२, सातवा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) श्री. रुपेश म्हात्रे, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. रामचंद्र अवसरे, वि.स.स.
- (३) अॅड. संजय धोटे, वि.स.स.
- (४) श्री. संजिवरेड्डी बोदकुरवार, वि.स.स.
- (५) श्री. लक्ष्मण पवार, वि.स.स.
- (६) श्री. उल्हास पाटील, वि.स.स.
- (७) श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.
- (८) श्री. रविंद्र फाटक, वि.प.स.
- (९) श्री. चंद्रकांत रघुवंशी, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. विलास आठवले, सह सचिव (२)(का).
- (२) श्री. सुभाष नलावडे, अवर सचिव.
- (३) श्रीमती सीमा तांबे, कक्ष अधिकारी.

उक्त बैठकीत प्रारूप अहवालावर विचार विनिमय करून तो संमत करण्यात आला. तसेच नगरविकास विभागाची अधिसूचना क्रमांक १२५ वर झालेल्या चर्चेच्या अनुषंगाने विभागाने पाठविलेली माहिती समितीच्या विचारार्थ ठेवली तसेच सन २०१५ च्या पहिल्या अहवालातील महसूल व वन विभागाच्या अधिसूचनेवर केलेल्या शिफारशीवरील कार्यवाहीची माहिती समितीसमोर ठेवण्यात आली. उक्त दोन्ही माहितीवर समितीने कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

(नऊ)
परिशिष्ट - सहा
अनुपालन अहवाल

(नऊ)

परिशिष्ट-सहा

अनुपालन अहवाल**उद्योग, ऊर्जा व कामगार (ऊर्जा) विभाग :-**

ऊर्जा विभागाच्या (अंतिम १११, ११४, ११९ व ०२२) एकूण ४ अधिसूचना दिनांक २२ मे, २०१८ रोजीच्या बैठकीत विचारात घेण्यात आल्या सदर अधिसूचनेसंदर्भात समितीने काही मुद्यांबाबतची माहिती दर्शविली होती त्या अनुषंगाने विभागाने खालील मुद्यांची माहिती पाठविली आहे :-

मुद्दा क्रमांक १ :- नेट मिटरिंगबाबत महाऊर्जाकडे नोंदणीकृत झालेल्या संस्था.

मुद्दा क्रमांक २ :- सौर पंप/कृषी पंपाची ५ लाखाचे उद्विष्ट होते, ते १० हजारांवर आणण्यात आले याबाबतच्या कारणामीमांसा व अभिप्राय द्यावेत.

मुद्दा क्रमांक ३ :- मेडा ही उच्चस्थ संस्था आहे. ती जाहिरात करते. एकूण किंमतीच्या दोन ते अडीच टक्के पैसे घेते. त्यातून ते कर्मचाऱ्यांचा पगार करतात. मेडा संस्था पॅनल उभी करत असेल तर त्यातून घरगुती ग्राहकांना फायदा होईल व त्यातून ५ ते १० टक्के विजेची बचत होईल या मुद्यांबाबतची माहिती.

मुद्दा क्रमांक ४ :- मा. अर्थमंत्र्यांनी विधानसभेत अर्थसंकल्प सादर करतांना केलेल्या घोषणेच्या अनुषंगाने माहिती.

मुद्दा क्रमांक ५ :- डी. पी. जळणे, ऑईल वेळेवर न मिळणे सदर कारणामुळे डी. पी. दुरुस्त होत नाही या अनुषंगाने माहिती.

मुद्दा क्रमांक ६ :- सेझबाबत

सदर अधिसूचनांच्या अनुषंगाने समितीने मागविलेली माहिती विभागाने दिनांक १७ जुलै, २०१८ रोजीच्या पत्रान्वये पाठविली आहे. सदर माहिती समितीने दिनांक २८ ऑगस्ट, २०१८ रोजीच्या बैठकीत विचारात घेतली व त्यावर समितीने कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत. (माहिती परिशिष्ट “अ” मध्ये सादर करण्यात येत आहेत.)

Sl.No	मुद्दा क्र. -1 :- नेट मितरीयतावत महसुलद्वयिकृत साठेव्या संस्थेच्या नावेचा Name, Address of NGO/Pannel
1	POJAMIT ENERGY PVT.LTD. JA, D1, Khan Road, Kolkata - 760027 District: Kolkata State - WB
2	BUSINESSALCOORITRANS P.LTD. 39 Shekhar Nagar Nagpur 400010 District: Nagpur State -MHA
3	BIPIN ENGINEERS PVT. LTD. GAT NO.135 VARVE BIJORK TALUKA BHOR DIST.P.District: Pune State: MAHARASHTRA
4	LAXMI AGRO ENERGY PVT LTD PLOT NO.X-483 NEAR ICS EPHONE EXCHANGE MISHRGAON KULHAPUR-410234 MAHARASHTRA District: Kolhapur State: MAHARASHTRA
5	STERLING POWERGENSYS LIMITED 2/10, Meghal, Sector Ind. Estate, Divaldey Road, Mumbai ? 400 040 District: Mumbai State: MAHARASHTRA
6	RELYON SOLAR PVT. LTD Adas Icon, Opposite to JEMBL, Bhaugore-Mumbai Highway, 621 District: Pune State: MAHARASHTRA
7	TATA POWER SOLAR SYSTEMS LIMITED Tata Power Solar Systems Limited Shilabadi BhamB-12 & 13 Sector 4 Noida CP 201301 India District: Noida State: UTTAR PRADESH
8	WAAREE ENERGIES LIMITED 602, Western Edge-1, Off. Western Express Highway, Borivali-400066 District: Mumbai (Suburban) State: MAHARASHTRA
9	SIRCO ENGINEERING SERVICES B-97, Sector-12, Kharjekar, Kaly Mumbai - 410210 District: MAHARASHTRA
10	BD KHANNA ESTATES PVT LTD 109, Siam Road, Rectangle-1, 2-1 Saker Dumper centre, 846/110017
11	ADURJA PVT LTD 24-A, N-5 GIDCO, Aurangabad 431003, Maharashtra District: Aurangabad MAHARASHTRA
12	SEVEN GREENS SOLAR SYSTEMS PVT LTD 33-34/1, Shree Ram CHS, Near Ram Mandir Rur, Bandra East, Mumbai - 400051 District: Mumbai State: MAHARASHTRA
13	AADITYA GREEN ENERGY PVT LTD, Block No. 1, Kapur Plaza, Near Hing Bhawan, Signal-413517 District: Latur State: Maharashtra
14	UJAS ENERGY LIMITED 701, 3N6, Business Park, Vijay Nagar Square Indore 492010 District: MADHYA PRADESH
15	POWERMAX W.MAI/PHASE-I,M/LD C, DOMRIVJI (EAST)/DIST:-THANE, MAHAR/261 District: Thane State: MAHARASHTRA
16	SOYO SYSTEMS M-91 MILK AREA NEAR GODAVARI ENGG.COLLEGE TALASAJON -DRAASHTRKA-INDIA District: Jalgaon State: MAHARASHTRA
17	KABIRJI SOLAR EQUIPMENTS PVT LTD 76/77, Nehru colony, Near PFC Gymkhana, Pune District: Pune State: MAHARASHTRA
18	GENUS INNOVATION LAB/TEDESP-28, RICO INDUSTRIAL ROAD, FONG ROAD,STAR,37022 District: Jaipur State: RAJASTHAN
19	VITRONICS CONTROLS S.No 587/51, Opp Khazanwar Ashram, Karmy Kondhwa Road, Nizol/Village Kondhwa Bk Tal Haveli Dist Pune 411048 District: Pune State: MAHARASHTRA
20	BULBEE LED LIGHTING PRIVATE LIMITED BULING ENTERPRISE, BISSER HOUSE, OPRNK OF INDIA, CIVIL LINES, NAGPUR 490061 District: Nagpur State: MAHARASHTRA
21	AUTONIC ENERGY SYSTEMS PVT LTD B-13, Pravan Industrial Estate, Off. Arany Road, Chokumbal - 400 063 District: Mumbai State: MAHARASHTRA
22	Neeraj Energy Solutions Pvt Ltd 1 Nayok Navarna Camp, Badli Road, Lajapur - 313011 Rajasthan State: RAJASTHAN
23	AMITASHA ENTERPRISES PRIVATE LIMITED 36 Village Nidoh, Himgir Road, Nagpur, 44 District: Maharashtra
24	GREEN RIPPLES PRIVATE LIMITED 39A, Vinay Bhawan, 1st Floor, New Shree Nagar, Rajpura State: CHHATTISGARH
25	SUNGRACE ENERGY SOLUTIONS PVT LTD F4 Road No.12, IDA, Nadiadom, Hyderabad 50 District: Telangana
26	ZODIAC ENERGY PRIVATE LIMITED A-1204, SIDDHIVINAYAK TOWERS, SH, EXP OKATRIA AUTO, MAKARBA, OFF. S.G.HIGHWAY, AJMER/ABAD - 380031 District: Alwar State: GUJARAT
27	TRUPTI ELECTRONICS G-12, Mohd Asmus-2, Panchsahi, Badli, Pune-411008 Maharashtra State: MAHARASHTRA
28	GK ENERGY MARKETERS PVT LTD 350, B no 25, Lokanayak nagar, 135 Road, Pune - sr. Pune State: MAHARASHTRA
29	AKKONS SOLAR EQUIPMENTS PVT. LTD. 42/1, Sainjanand Society, Chaudhi Railway, Kulkarni 038 District: Pune State: MAHARASHTRA
30	FOURTH PARTNER ENERGY PVT. LTD. Plot No. 946, House No. 4-9-10, (1st Left after IIM), HMT Nagar, Hyderabad ? 500 076 District: Raigachdy State: TELANGANA
31	PEARL ENERGY SOLUTIONS INDIA PVT LTD 118A, Office No 77, Good Wings, Behind Ja Enclave, Sindhgad Road, Parvat, Pune - 411030 District: Pune State: MAHARASHTRA

21. G:ENERGY-3/ENERGY-3/2018/CR 34.18 Upvidhan Samiti List Net Meter

Sr.No.	बुद्धि क्र. - 1 :- नेट मितरीयवावात महाउत्पाकडे नोंदणीकृत साठोव्या संस्था Name, Address of NGO/Pannel
32	ACUTECH SOLAR PRIVATE LIMITED 202/AS, Camels, Near MCHADA Colony, Viman Nagar, Pune, Maharashtra, Distric: Pune State : MAHARASHTRA
33	SALUNKHE INDUSTRIES PUNO 9/423, Old M.I.D.C., Distric: Satara State : MAHARASHTRA
34	HASAN MARKETING PVT.Ltd.No. 5, CO Haveli Malwana Building, Ekani Wari, Chandrapur Distric: Chandrapur State : MAHARASHTRA
35	CONCEPT POWERTECH PVT. LTD - #506, 5th Floor, Rainbow Plaza, Rahimani, Pune - 411017 Distric: Pune State : MAHARASHTRA
36	SAVITRIMAX SOLAR SYSTEMS (P) LTD. Saventax Solar System (P) Ltd. Nehru International Zone, S. No.482/4/42, Plot B, Near Smithy (Medical College, Natic, Pune-411041 (India) - Mobile No - 97300158072/9495746163 - 9112-20-24358613 Distric: MAHARASHTRA
37	GLW ENERGY TRANSMISSION 1st floor, Beshlshwar complex, Near Jyothi collection , Besht CXCC ulam Travel , Talabwa Road , Takum , Chandrapur , PIN : 44240 , Maharashtra , India Distric: Chandrapur State : MAHARASHTRA
38	MAPOWER SOLAR PVT LTD 7&A1-Dhange Estate S.No.14, Vanded Village, Sthigha Rd Pune 41 Distric: Pune State : MAHARASHTRA
39	DATUM ENERGY SYSTEM PVT LTD Fur NO. 101, Kunal Sandhya, Plot NO. 59, Pradhan Comp Elnsing Society, Paud Road, Kothrud, Pune 411 Distric: Pune State : MAHARASHTRA
40	SUN ZONE SOLAR SYSTEMS # 1/A, BALAGANGADHAR NAGAR, NEAR AMBEDKAR ENRGY COLLEC, MALLAPAHALLI, BANGALORE - 560 066 Distric: Bangalore State : KARNATAKA
41	PV-POWER TECHNOLOGIES PVT LTD GJ-14, SEF-7, SEEPZ SEZ Andlent, Dist. MULBAI-400096 Distric: Mumbai State : MAHARASHTRA
42	SYNERGY AKSHAY URJA SHOP 541, Salt Complex, Near B.P. Petrol Pump, College Road, Kullai, Dist-Sindhudurg, Maharashtra, Pin No. 416220 Distric: Sindhudurg State : MAHARASHTRA
43	MAKO SCIENCES AND OZONE TECHNOLOGIES PVT LTD Devi Plaza, No. 3,9th V Cross 4th Block, HBR Layout, Near Hemu Circle Ring Road Bangalore 560043 Distric: Bangalore State : KARNATAKA
44	AUTOBAT ACCUMULATOR PVT.LTD S.NO.36/1/1, PLOT NO.10/1, VADGAON KHURD, SINGAGAD ROAD, PUNE - 411041 Distric: Pune State : MAHARASHTRA
45	SPAN PUMPS PVT. LTD., Office No. 101, Tower - 2, Mahantel Business Center, Borer, Distric: Pune State : MAHARASHTRA
46	ECE (INDIA) ENERGIES PRIVATE LIMITED H NO 54-701, PASARA MAIDAN ROAD 65, KRUSHKARAN COLONY, ANBAVATI - 444603, Maharashtra, INDIA Distric: Anambati State : MAHARASHTRA
47	GENSAL ENERGY PRIVATE LIMITED 14/11, Mast Society, Bhyranjini Town, Nagpur 462015 Distric: Nagpur State : MAHARASHTRA
48	MADHAV INFRA PROPECTS LIMITED Madhav House, Plot No. 4, Near Panchelona Building, Subhanpura, Valsolara-390 023, Gujarat ? India Distric: Valsolara State : GUJARAT
49	HINDUSTAN SYSTEM UG 23 KARTAR ARCADE RAJSEN ROAD NEAR CAPITAL PETROL PUMP BHOPAL - 462023 Distric: Bhopal State : MADHYA PRADESH
50	GREEN LIFE SOLUTIONS PRIVATE LIMITED F-2, Priser Complex, Champap Sq, Wadhwa Road, Nigadi-440015 Distric: Nagpur State : MAHARASHTRA
51	REDREN ENERGY PVT LTD Survey No. 1347 & 2, National Highway No. 27, Opp. Rangar Bus Stop, Village-Jalva, Taluka-Wankar, Dist-Morbi-363621 (Gujarat) Distric: Rajkot State : GUJARAT
52	GI ENERGY SOLUTIONS PRIVATE LTD 304 BK 4 PARTMENT, 201, PRECAN COLLEGE ROAD, YERAWADA, PUNE 411066 Distric: Pune State : MAHARASHTRA
53	SIDMATE ENTERPRISES PRIVATE LIMITED 371, SIDCO Industrial Estate Opp. Godeb Gate No. 21, NP Ambaner, Cheman 600 095, India Distric: Chennai State : TAMIL NADU
54	PRAGAT AKSHAY URJA LTD, Plot no-41 (Sector-3), Pibhanpur Industrial Area, Bagdoin Village, Dist-434 715 (M.P) Distric: Dhar State : MADHYA PRADESH
55	SPACE SOLAR SHORTE 20, VYANKATESH SOCIETY, JAWAHAR COLONY, AURANGABAD 431 065, Distric: Aurangabad State : MAHARASHTRA
56	NANAYA TECHNOLOGIES 117, Gaudesh Industrial complex, Akheri Road, Kundinoli (East), Mombai 400 001 (Gujrat), Mombai State : MAHARASHTRA
57	VISTAR ELECTRONICS PVT LTD 42A/1/B, NI(CUR) APT KARVE ROAD FCNE 411034 Distric: Pune State : MAHARASHTRA
58	ANKUR POWER ENGINEERS PVT LTD ANKUR POWER ENGINEERS PVT LTD Ahlu, B- Wing, 4th Floor B-401, Space Olympia Sports Complex, Surgini Chowk, Gandhinagar, Aurangabad Distric: Aurangabad State : MAHARASHTRA
59	PUNCA, Office Unit No.38, Electronic Station No.1, Bhaerli MIDC, Pune-411026 Distric: Pune State : MAHARASHTRA
60	SOLARAY HOMES PVT LTD FR. CHARAT SINGH COLONY, DR. CHARAT SINGH BUNGALOW, ANDHERI KURLA ROAD, CHAKALA, MUMBAI-400093 Distric: Mumbai State : MAHARASHTRA
61	Greenenergy Sustainability, 10-Phule Corner, Satara Road
62	MERUNEE INDUSTRIES LLP PLAT NO 104, STEELJING HABITAT, S.NO.22/4/22, BEHIND KARATHA MANUR, BAVDHAN, PUNE 411021 M.S

21. GREENENERGY-3ENERGY-3(2018)CR 34,18 Upridhan Samiti List Net Metering

Sl. No.	Name of the Applicant	Name of the Company	Address of the Company
63	Usha solar systems SMO 311112, Gopabandh Nagar, Gram panch, jampur dist.nagaland (Pvt) coop. Jampur, jampur-711061		
64	M/s. Greenstar Energy Systems Pvt.Ltd, Plot No. C-71, MIRC, Wala Indl. Area, Anugachal-411136		
65	SOLAR SHAKTI Adithan		
66	Sunni Shakti Systems Pvt.Ltd Plot No-G-114, Sector No-14, shir dinohla, near PUNDA near UMS gate near Chhabra Pura-412114		
67	DRYX SOLAR ENERGY OFFICE NO. 20, 2ND FLOOR, PRIDE PLAZA, BEHIN J AMBEIKAR GARJEN, OULJIMHAI PUNA ROAD, HUPHU CHAUK, NIARAWACH, IMPHUL, PUNE		
68	NPISHA ELECTRONICS FABRICATOR TOWER 3107 NO-2, PLOT NO 30, SAHJND COLONY, JAHIND, CHOKK DORHUK, DIII-ILE		
69	VED ADITYA SOLAR SHOWS: HEJINDI SOCI HOUS, NEAR NANO SIOP, AUSA ROAD, OPP. PARJAT NANGAL, EARLY-AYLA		
70	Agri vision Green Energy Pvt. Ltd. T & S Unit No. 3, Kushi, Ayo Block N, Kishan Mahal, Jalandhar-144001, Mahanagara, India		
71	NO CORPORATE SOLUTIONS RETI NO 3 ELECTRONIC SADAN-1 MIDC, BHOSARI, PUNE-411028		
72	Sunni Elexco Sulu Systems P. Ltd 103 104 Eshim Plaza Near Bohanes Road Pump House		
73	YASHIKA ENERGY SYSTEMS PRIVATE LIMITED Durgai Complex, Opp Adharaman Chhapras Ghos, Atyok Shambh Naski Mahanagra		
74	INDIAR PRIVATE LIMITED 45 PADMINI NAGAR, NIGAR, PRAGATI SCHOOL, SARAVATI (MADHANSI IIRA)		
75	ANGEL TECHNO POWERPICE NO.2, SUREP, VARAD VINAYAK CHS, OPP. SHANTI NAGAR, VEDYALAYA, GOBRASWALI, PATHARSI ROAD, DOKHIVI EAST		
76	Sunshine Star Shakti Pvt. Ltd-5, Tank Colony, Opp. Kankarhalla Dabbar, Adana, Road By Tank Road, Anugachal-411075		
77	M AND P ENERGY TECH LLS INDIA 023 PLOT NO. 76, HESARIKI SROJICI, JAMBHUL WADI, P. N. E. -411046		
78	SURYATECH SOLAR SYSTEMS (PVT) LTD SOLAR SYSTEMS OFFICE NO 2 & 3, Hissale House No. 208, Opp. Kest, Sali, Sate Kante Road Pune-411004		
79	INTERFACE AUTOMATION PVT LTD MANTRI HOUSE CH-ARMPETH EXTN-CEMENT ROAD, MAGP R-446010		
80	Sunni Engineering Co. Ltd-2, Vishnu Vihar, Kamal Nagar, Bibra-wadi, Pune		
81	RED ECO POWER LLP USHI SANGHVI CONFOUND SHIWAHAGAR, PUNE		
82	ENERCOS POWER SOLUTIONS: NO. 10, SHANDARI HERITIS, KOPOLI MIDC, DEGAORI PHATA, SATARA		
83	M/s. Shandari herit enterprises 20A, Yashwantrao Tarewadi (B), HADAS		
84	Pratik Infra services Pvt Ltd "Sipani King", Plot No-11, sector No P-1, S-4, Chhatrapati Nagar, Chidol, Aurangabad		
85	ZENITH ENERGY SYSTEMS, Ghatalgaon survey, Heina, Sastkar Hospital, Near Dulligale, Amethnagar		
86	Sri Venkatesh Solar Solutions, Subbar, Karamnagar, Anar road, Satar		
87	AGRONOVA TECHNOLOGIES 25, Akanghat - 2, Plot C-11, Near Avta MIDC, Satep, Kanganer Nagar, Road Bhatk		
88	Powerwin Energy Solutions Pvt. Ltd - Powerwin Horiz. Et-311, Block, MIRC Bhosari Pune,		
89	Sunni Enterprises 10, Pindakhal Boring, chhatk, sector no 25, near Shakti ghar, station, Fardhulnagar, Nigdi, Pune		
90	CONSULTECH ENGINEERS SHRIKRIPA, 2105 AHAD EYAN NAGAR SHRIKRIPANA SOCIETY, PARVATI, PUNE 9		
91	Power Solar Pvt. Ltd. 475 Metra Park, Housing Survey, Row House-06, Shalguni MIDC, Chhatrapati, Pune-411009		
92	SUNERGIZE SOLUTIONS PVT-LTD, Cummins Mall Plot no 98-11, Sector 15A, Nandur, Near Mansal		
93	Synergi Energy Pvt.Ltd, Hub-04, P.N. 7, Durgaji Housing, PUNDA, Chhatk, Pune, Maharashtra, INDIA		
94	Sunni Instruments Pvt.Ltd, Akhanghat, Tione, Akhanghat road, near hind Mosamk lid, near Housing Road, Housing-04, Pune, Maharashtra		
95	"V. Sankar Energy Systems Pvt.Ltd 475, Shalguni near, and near behind railway station, vijaynagar, pune		
96	PHOTON ENERGY TECHNOLOGIES PRIVATE LTD-9, SHREEKAL, OPP. AHAD EYAN, MIDC, SHRIKRIPANA SOCIETY, PARVATI, PUNE		

C:\Users\AMWIN-1\MyAppData\Local\Temp\CR_24_18_1\pvt\ltd\Sunni\List\BCL_Mastering

Sl. No.	Company Name	Registered Office Address of the Company	Registered Office Address of the Company
97	AGRIUM Energy LLP	102, Swati Apartment, Road No. 6, Rajanagar, Pune	102, Swati Apartment, Road No. 6, Rajanagar, Pune
98	Amgen Solar Tech	9/10 No. 47, Yashwantrao Chavan Marg, W.P., Aundh, Pune	9/10 No. 47, Yashwantrao Chavan Marg, W.P., Aundh, Pune
99	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	83, Khande Marg, Shivajinagar, Opp. Deccan Gymkhana, Pune	83, Khande Marg, Shivajinagar, Opp. Deccan Gymkhana, Pune
100	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	Empire Square, CTS No. 45/107, Near to Amgen Estate, Off. Mumbai Fire Road, Chhatrapati Shivaji Maharaj, Pune	Empire Square, CTS No. 45/107, Near to Amgen Estate, Off. Mumbai Fire Road, Chhatrapati Shivaji Maharaj, Pune
101	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	1, PESHWE MAGANE, SUTARA PARISHAD, AURANGABAD	1, PESHWE MAGANE, SUTARA PARISHAD, AURANGABAD
102	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	39, A, Richardson Colony, Station Road, Aurangabad	39, A, Richardson Colony, Station Road, Aurangabad
103	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	803 & 804, 3th Floor, Laxmi Sky Villa, New Aundh Road, Vihar, Nagar, Pune. Phone: 411114	803 & 804, 3th Floor, Laxmi Sky Villa, New Aundh Road, Vihar, Nagar, Pune. Phone: 411114
104	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	3rd Floor, Puraskar Complex, Chhatrapati Shivaji Maharaj, Thane (W), 400615	3rd Floor, Puraskar Complex, Chhatrapati Shivaji Maharaj, Thane (W), 400615
105	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
106	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
107	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
108	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
109	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
110	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
111	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
112	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
113	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
114	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
115	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
116	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
117	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
118	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
119	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
120	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
121	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
122	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
123	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
124	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
125	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
126	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
127	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
128	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
129	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra
130	Amgen Solar System Pvt. Ltd.	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra	101, 8/12, Anandnagar Building, Indira Nagar Road, IT Market, Pune, Maharashtra

C:\Users\WIN-1\My Documents\Temp\CR 14.18 Upd.dba\Source List\NGI Makereg

165	COSMOS MARKETING CS No. 260, Sri-Ganesh Complex, Dr. Ambedkar Road, South-West, Korwad (M. Corp.), Ghatkesar, Sangli, 416416
166	POWERCOK ELECTROSYSTEMS C-116 MIDC AREA WALLI, AURANGABAD, 431116
167	SURESH ANHAY INDUSTRIES SHIRAM ESTATE (PREDIS), MAIN ROAD, SHIRGAON
168	Trishakti Solar Tech Consultancy Pvt.Ltd. Office No.1, 2nd Floor Ratnaji Plaza Karve Road, Hiranagar, Pune
169	GALAXY ENERGY SYSTEMS C-1, Nandawan Row House, Kharangate, Hiranagar, Kolhapur
170	MAHESH SOLAR INDIA PVT LTD SAMJODDILEKRAVE, OFFICE 35 KAKA, BALAWAI INDUSTRIAL ESTATE PARVATHI PUNE
171	KRISHNA SOLAR SOLUTIONS B-10, ANAND NAGAR, MIDC, AURANGABAD, ANANDNAGAR (F)
172	Shivraj Energy Pvt.Ltd. C/176, Kamal Goven Lane, Near Z.P. School, Khatwadi, Pune.
173	valadi solar H.NO-46-35-357 NO. 363, Keshavnagar, Keshavnagar, Shivajinagar, Shivajinagar, Shivajinagar
174	DHARASHREE ENTERPRISES PLOT NO 234, SHREE DATTI MANDIR MOWAS, SHIRDI NAGAR, BING ROAD, RAJGUR
175	Nagru Renewable Energy Solutions Psc no 36, Bakshiwa Sra, Akshay Nagar, (Dhule), Dist. Dhule, Pune-43
176	Solarwateq Energize Private Limited A-1666, Sopa Zorich, Indhapuram, Ghuzibhat
177	SOLARC GREEN ENERGY SOLAR PANS 327, Near Radhikasthan Hall, Keshavnagar, Keshavnagar, Shivajinagar
178	Arrow Sales Corporation shop No 121, Rahil complex 2, Pns Street Sq., Ghatebhat, Rajgurun.
179	SURYA RESERVABLES 1, Pradana Building, Opp. P. W. D. colony, Sangli, (P) 416
180	Saavbh Solar House -4, Rautbhar House, opposite Durgak Hospital, Nagar-Vanwad highway, Savadi, A/P & Dhuner, Dhunerwager
181	limbajava Green Resources OPV Pvt Ltd 18, Silver Plaza, Conchhi Corner, Sharnapur Road, Nashik
182	Emerald energy solutions pvt ltd 215, shantapuri complex, Nr. Sagar Patel Stone, Naranpeta, Ahmednagar, agram: phno:0194638321, email: emerald_solutions@gmail.com
183	Best Acoura 118/121 DS, Sushila Estate, Western Express, Nandgaon, Dhule, East Mumbai
184	Prime Renewable Pvt. Ltd. Gokul Square, CTS No. 304, Naha, Paha, Jambhatal, Nera, Murg, Pune
185	INTEGRATED ENERGY CONSULTING PLOT NO 255, PIMPRI MIDC, RAJGU, H/O 256
186	SURESH SOLAR LLP Mar. road, Dhasall, Tal. walur, Dhule
187	KAP ENGINEERS PVT LTD
188	LOTUS R-107 MILLAP NAGAR MIDC INDUSTRIAL AREA PHASE 2 DOMBIVLI EAST
189	INAYA RENEWABLE ENERGIES PRIVATE LIMITED 29/30, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000
189	INDEAVOUR SOLUTIONS EGGH VYANKATESH NAGAR NEAR KUDVALLI OFFICE BANDRANAGAR
190	SHIRDI ELECTRIC COMPANY F-153, M.L.D.C. ANUND, NASHIK
191	Sol Power, Shop No. 38, Shoppee Chik, Dr. Floor, Dhor, Acres Complex, Shop 511, Wadala (P), Mumbai
192	SUNRISE ELECTRIC & ENGINEERING A/P Post-Khandoli, Shop 2, Hind, Hind, Madhara, Chitambar, Solapur
193	INDEAVOUR SOLUTIONS EGGH VYANKATESH NAGAR NEAR KUDVALLI OFFICE BANDRANAGAR
194	SHIRDI ELECTRIC COMPANY F-153, M.L.D.C. ANUND, NASHIK

Sl. No.	Company Name	Registered Office Address of the Company
155	Chulpa Power Pvt Ltd. C-11, MIDC, MEAN LAW COLLEGE	
156	Affordable Solar Energy Pvt Ltd	Gall No. 3 S No. 10, Ehsa No. 3, Shakti Colony, Durg 411223
157	PAE RENEWABLES PRIVATE LIMITED	402/202, TTC Industrial Area, MIDC, Tundlichi (Mumbai)
158	Power Dam Systems	C-18/70, Vajra Complex, VIP Road, Opp. Hotel Taj Park, Nanded
159	SUNROVE ENERGY PVT LTD	Satich, the Flare, Laxmi Supremus II, Road no. 22, 'A' Wing, New New Flangar Office, Wagle Estate, Thane (W)
200	OFFANE SAKI ENGINEERING ENTERPRISES	15/214, CS BLOCK, MEDC, RHOSARI PUNE
201	AGNI SOLAR SYSTEMS PVT. LTD.	702 ONYX, NORTH MAIN ROAD KOREGAON PARK
202	VIRENSOL ENERGY LLP	GAIN House, Plot no. 382, Saharajayam Road, N-2, CIDCO, Aaregamboli, Maharashtra
203	MPSOLAR ENTERPRISES	344 GANESH PRITHI, NEAR HYSYASABURJI BANGERS, PUNE
204	DYNAMIC CORPORATE SOLUTIONS PVT. LTD.	OPEN 6 NO. 204, 2ND FLOOR, INDIRA CHAMBERS B'LDING, TILAK ROAD, SADASHIV PETH PUNE-411030
205	INDIA RENEWABLE ENERGY LLP	SHOP AA-SAINATHWADI CHS LTD, ASALFA VILLAGE, A/LINK ROAD, CHAITKOPAR W, MUMBAI
206	Energy Solar LLP	FL-2/1106, MONTVIST BLDG, SU. NO. 127/101, PLOT NO 8, BANER PASHAN ROAD, PUNE
207	ZIKAC India Private Limited	501 Crystal Homes, Sakinaka Park Phase Road, Baner Pune
208	Alited Electra-Mechanics Pvt Ltd	265 Siddhivinayak, Laxmi road, Pune
209	Energy Tech Systems	Midc Indraprastha, Marol, Kasparguda, Palghar, Chikara, Thane, 411062
210	HARSHAL ENTERPRISES DIGITAL NEW ALANCA AVENUE PALD ROAD KOTHURJID, PUNE	
211	Indology Technologies	3rd Floor, Plot 267, Sector 21, Near, Near Mumbai, Thane
212	Translogix International Pvt. Ltd	B-8 & 9, VILC, Gaid, Area, Chikallithana, Suragghad, Maharashtra, India
213	SHUKRA SOLAR ENERGY PVT LTD	GAT NO 528, APSCLY ALANDEMARKAL ROAD TAL-KHED DIST. PUNE
214	Melbae Energy Systems Private Limited	19A, Second Floor, Karam Puri, Chinchwad Station Road, Chinchwad, Pune
215	Avampena Venture Sol Pvt. .	Opp. Aggavan Dori, Pandh Puri, Ghanshera, Nagpur
216	SWAPNAGANDHIA ENERGY TRUSSES & ELECTRICALS	GAT NO 734 HOUSE NO. 99, SANGRE, PHATA, KOPARDE TALUKA, KARVIR, DIST. KOLHAPUR, STATE MAHARASHTRA
217	Cooper CleanTech Private Limited	607, Chhatrapati Shahu, Shivajinagar, Shivajinagar, Mumbai, Maharashtra
218	Green solar Energy and services	Tadgaon Complex, Jaggi Hospital road, Sakinaka, Mumbai
219	Alpina Multi Sales & Services	D-106, MIDC, Skandev Aaregamboli
220	Alpina Multi Sales and Services Pvt Ltd	132, Durgam, Plot 11, Near, Near Mumbai
221	SV SOLAR KRUSHNA NAGAR	PRABHAR NO. 13, NEAR OLD INCOME TAX OFFICE, WARDHA - 431001 (MAHARASHTRA)
222	P F Gogel	Sunchari Apartment, Rasthala High School Road, Off Sitapur Road, Nagark
223	ISO HUEL TECHNOLOGIST PVT LTD	25, Chhatrapati Shahu, Shivajinagar, Shivajinagar, Mumbai
224	IVYTRIMAY SOLAR PVT LTD	APRABHUWAL CI ASSK TAPADIYA NAGAR, SAKINAKA, WARDHA ROAD, AURANGABAD
225	ASHOCHOR INNOVATION PVT LTD	S No. 3/240/22 Near, Jai Kambha Tal, Purna, Shivajinagar, Shivajinagar, Mumbai
226	Green Energy And Sustainability	2nd Floor, Block 16, near, near, Sakinaka, Mumbai
227	CORPORATE ASSOCIATES	SHIP-30/9 & 10, SHRIKIRITINA VEHAR, APPARMENT TOP-505, 1E, DISEN 4 LINK NEAR SAKINAKA, CIDCO, ROAD, SHAH NEAR, SHIVAJINAGAR, AURANGABAD

Company Name: LMA Yaddanah and Tempal R 34 18 Upadha Samit Ltd No. Mularag

Sl. No.	Name of the Company	Address of the Company
228	Linear Ecologies Pvt Co. 17 Saadji Parnal Housing Society, Gopinath Mahaling (Mandir), Chaklata Patis, Aurangabad	
229	OPTI ENERGY PVT LTD. 150, 151, OSHEWARA PARADISE C/8 LTD, GSHWARA, NEW DISE, RGAC, PATLIPUTRA NAGAR, DODSIWARI (WEST), MUMBAI	
230	PACIFIC ENTERPRISES 16 PAUKA HAZAR NEAR WATER TANK, MAIDWA NAGAR, NASHIK	
231	Solar Solutions 16, Dharampeth Stoley Layout, Dombival nagar, Nsgar	
232	Nva Techsolvers Pvt. Ltd. 141A, Electronic Complex Pradhishikha, Indiro	
233	Stans Power Systems Pvt Ltd. B. Bui, Gringa Swam, Wairawadi, Pune	
234	Manoj Trading Company 2, Titlenofwar Commercial Complex, Mangaldas bhoket, TCM, Ravol Akola Jalnar bhoket	
235	SUDEEP ENTERPRISES BLDG NO 15, H/11 NO 8, SHIRADIYA GARDEN, GA WIDE PARK, CHIRCHWAL, PUNE	
236	Greens Energy Solutions H no 120 Sal Yagank Sal garden, Anarzon, 444697	
237	Empire Solar Energy Private Limited Plot No. 16, Sitasen Nagar, Ramdham Road, Nagpur	
238	MAHUP ENTERPRISES, A7 AKOLE TAL, AKOLE DIST AHMEDNAGAR	
239	SRAMEVA ENTERPRISES C-02 SHIV OM SHAKTI CHS, SRV MANDIR ROAD, DOMBIVALI EAST	
240	SUNPOWER SOLAR EQUIPMENTS SHOP NO.6, ABHIVRITHA S COMPLEX, INDURAJAN PHATA, MIDC, AHMEDNAGAR	
241	AM Energy Systems Gali no 100, at post shiroli, post road, tal liked das pune	
242	HENX INTERNATIONAL, TECHNOLOGI'S PVT LTD, SREKSHWALLSIR NO.251, AHMED NAGAR, YETHALWADI, SINGAGAD ROAD HINGARE KHED PUNE	
243	Yogevantra LLP, F No 4, Sasawad, A/C, Dpp Haseeta Hada, Haseewad	
244	Renova Green Energy PVT. L. A-1B, Indusroad Farms, Pratigrahar, Udaipur, Rajasthan	
245	Souravraj Power Pvt Ltd, 1003, Cyber One Building, Behind CIDCO Facilities Center, Plot No. 4, 2nd, Sec-16 A, Vashi, Navi Mumbai	
246	zen enterprises 200 no 5, Bokal oland, Kundaswadi, Kalyan west, Distrc: Thane, Pin 411221	
247	ADITYA SOLAR SOLUTIONS Plot no -128/123, plot no - 128, shirahaji Nagar, parola, dist. Jalgaon.	
248	E. S. Energy India Pvt. Ltd. 802, 8th floor, pollution control, Behind Dnyas bhawan Press, Pralishahar, Ahmedabad, Gujarat	
249	TAPPS GLOBAL, Plot No. - 175, Haseeta, Nigam Nirmawada Road Nagpur - 440024	
250	Sun enterprises shop number-92, ashali, ahambard, surat, Dist. ahmadnagar	
251	Silver Gyanam Kram 1, Siro, Anupur, 3 Year Road, Bhadadra (AS)	
252	POWEREDGE ENERGY PRIVATE LIMITED # 730, # B Main Road, # 110 Block, Nigodhava, 2nd Stage, Bangalore	
253	Aditya Green Energy 21/22, Shahu complex, Near telephone bhawan, Latur-435112	
254	Sunshad Renewable Solutions 21, Chandrabag colony, gauran road, deapur, dhule	
255	MAJESTY ENERGY SOLUTIONS CS NO-1002 A, Plot No-2, Near Subashy Petrol Pump, Vidhar-Nagar Road, Sauggi, Jalga District, Sauggi.	
256	WLO MATHAR AND PLAT PUMPS PVT LTD, Sur. No. 102, Mumbai Pune Road, Chinchwad Pune	
257	GREEN ENGINEERING 176, PUSHPALUSHI, GANDESI COLONY, AM GAON	
258	INDO ELECTRICALS, OFFICE NO 2 & 3, KANEMARK BULBERG, JAMBHRI, KANSA PETH PUNE	
259	SUNJEE SOLAR SYSTEMS-UDCOWAS, KALADICHONK, PAVAS NAGAR, CIDCO, A NIK	
260	SOLAR GREENSON PVT LTD, 873, Nandankh, Thaneas Road, (Gauran) Dist. Sauggi.	

Sl. No.	Company Name	Address	Pin Code	State
251	4. NEW HOUSING SOCIETY, WADHURI, KALYAN WEST 421 202			
252	Star Engineers and Consultants Pvt. Ltd	Star Engineers and Consultants Pvt. Ltd, Plot No. 108, Akshay Society, Ghat-I, RSC, 16, Dornak, west Mumbai 400029.		
253	POWERCON 324, MADHUNAGRI, MIDYANAGAR, JKR SEVEN HILL JALANA ROAD, AURANGABAD-431665			
254	SIRSHI GANESH ELECTRICALS C/2 SAMARTI GARDEN MATH PRANGAR, BHEPHI KARGEL GARDER GARKHEDA, AURANGABAD-431009			
255	SUN SOLAR SYSTEM VASHWAI BUILDING, VASANT NAGAR, NEAR ANAND NAGAR, NANDED, CITY - NANDED, WAGHALA			
256	Ashwin Alternates Energy 1M9 Ramnani P Aditya Garden, Opp. Vajra			
257	Tejason Electronics S-13, 36thly corner, Opp Rajar Gandhi Bhavan, Shantipur, west, Nashik			
258	SHRI GUNJANI ELECTRICAL WORK, MIC D-375, DCCO, WALDIAF ANAGAR, J, AURANGABAD-431156			
259	Energy Sri No 152921, Vishnubara, Heritage Ship No. 105 3, Ambegaoi Bld, Pune			
270	Galaxy Sales Nashik P. Ltd, Madhureshwar, Near Gharokan Trees, Tank Road, Nashik-422001.			
271	SPARK SOLAR TECHNOLOGIES LLP 7, 5th Floor, Nalanda Tower, Swider Nagar, SY Road, Malad (W), Mumbai			
272	PROVEN CONSULTING SERVICES, House No. 149, S. Samudra Housing Society, Near Aditya Nagar Mall, Bhandari Khurd, Pune-411021			
273	Sunvark Energy Private Limited, B-24, Central Tigon New Link Road Opp Infront Madh Aashir, West Mumbai, Maharashtra			
274	MAHAR POWER SOLUTIONS SHIP NO.7, RAJAH COMPLEX ARCADE, DANTA MANDIR, SIKVAL, NASHIK ROAD, NASHIK - 422101			
275	JALAY INDUSTRIES C-55, MIDC, WALDI, AURANGABAD, MAHARASHTRA, INDIA			
276	Suryan Lifestyle Private Limited 1128, Office No 2, Ashwasgalk Avarammit, Opp. Sales Colony Bldg, C/S/1111, Link Road Bhandari, Pune			
277	DIASKRMA, Sr. No 13111, 4249, Saneshel, Pungan D/S Bazar, Palswadi road, Huseer, Pune			
278	Vijayalaxmi Sales Corporation 414, Bil. M.S. Co-op Bank Ltd, Gadhachin, Malad, Mumbai			
279	NANMATA ENERGY, SAMARVA OPP NANDAD, SUREKITY, GROUNDNAGAR, PADAMPURGA, AURANGABAD			
280	SOPIANO BILUOPVT LTD, 20/A, A.G. Trade Center, NDA - Pawan Road, Ramnagar Colony, Bhandari, Pune			
281	Urea Solar Power Pvt. Ltd, 10, L.I.C. Colony, Aurangabad - 431016			
282	SARA SOLAR ENERGY SURVEY NO 2, 'OMKAR BUILDING' GAIKWAD NAGAR, AJANDI ROAD, NEAR GAIKWAD SCHOOL, DHIHURGA			
283	Small Process Technologies Private Limited, 1016, Subash Path, Pashanant, Apartment Flat no. 4, Opp. Lokaranye Vashanbya, Pune			
284	HOME APPLIANCE SOLUTIONS KRURASHAN COMPLEX OLD SBI, NDB BANK BUILDING, ROAD MALAKAPUR WEST, BUREDM			
285	JAIN IRRIGATION SYSTEMS LIMITED JAIN PLASTIC PARK, P.O BOX NO. 72, DUDAMPUR, JALGAON, JALGAON			
286	Edage Enterprises Co., Akshay Avenue, Sakinaka, Near Pashanagar, Karajghat-421011			
287	POWERTRAC SOLAR PRODUCTIONS LTD SURVEY NO 421, BILHOD ARDLE ENGINEERING WADSWAN MIDC, SURBERANAGAR, CHURATNIPS			
288	HC SOLAR SYSTEMS CO. Alpana Jewellery, Sagardhara Galli, Sagar, Humnagar, Opp. Ghumandi, Animgalgaol			
289	Dhat Systems LLP, D32102, Maharashtra Heritage, Sector 555, 13th Floor, Food Market			
290	Solar Electronics, Ujjanwan Banglow, Near Mahalaxmi Bank, Sakinaka, Sakinaka			
291	Deshmukh Enterprises, Dham Fort, Opp. Jowala, Sakinaka, T.J. Sangamner, Dist. Ahmednagar			
292	SUNKAS INFRASTRUCTURE, 1, Sahasra CTIS Ltd, Asha Nagar, Theat, Complex, Keshavnagar, and Yambal			
293	SUREGANESH ENTERPRISES, BHARIAL NAGAR, NEAR AME HOTEL, PALNA-41200			

284	SUNSHINE ENERGY PRIVATE LIMITED	D20248, 2nd Floor, Bhagadag, Bangalore, Near Sangeetha Bakery, Apte Road, Shivajinagar.
285	V V Associates	Plot No. 13, Ram Krishna Nagar, Opp. Tajlaxmi Iconika, K. K. Mohan Road, Nagpur
286	Jay Renewable Energy Private Limited	Plot No. 13, Ram Krishna Nagar, Opp. Tajlaxmi Iconika, K. K. Mohan Road, Nagpur
287	SUN TON ENERGY	Shreevastu Complex, Kings-C, Flat No. 2, 5 No. 141/5729, Vandalagan, Wagholi, Dist. Pune
288	SolarTech Power Solution	69, Shambhaji Nagar, P. O. B. H. S. Nagar, Shivajinagar, Pune-411007
289	INVERMAX SYSTEMS	4K, NEW ASHOK VIHAR, SEKATI NAGAR, GANGADUR ROAD, NAASHIK
290	Janus Energy Pvt Ltd	30A3, Suburban, Roushing Colony, Near Park, Pune
291	NOVELUS TECHNOLOGIES INDIA PVT. LTD.	131, Shiv Kalyan, Near Anandade Hospital, Sector 27, Nigdi, Pradhikaran
292	POWER SQUARE CORPORATION	HOUSE NO 2, INDRAYANI CHS TALEGAON ENHILADE TAL. MAVALI PUNE 411016
293	Prans Solar PV Systems	Indragagar, Sakant, Tal. Rahata, Dist. Ahmednagar, Maharashtra.
294	ELTECH	11/10, Laxmi Nagar, NAGPUR-44007
295	Chaitanya Engineers	3, Gunprastha, Chiplurkar Road, Ramnagar, Dombivli East.
296	Mahalakshmi Grand Solar Park Pvt Ltd	Sunstick House, MIDC G. BASSI, Near Pimpri Station, Thane, Chok, Chindwad, Pune
297	Mughda Electronics	10-10, Laxmi Nagar, NAGPUR-44007
298	Pejare Energy Systems Pvt Ltd	03, Sverni Mahal, CST HO 710, Gunanagar, Nagar, OES/Shekharade Road, Shivan Park, PUNE -411002
299	Scandico	16/3 Post Box A-3-902, Maharashtra roads, 405 9, Sarpada, Near Mumbai
300	RENYOT CREATIONS	NO. 48, SRI VIKRAM NAGAR, SECTOR 1, OFF. PLYA Hill DING, VASBI, NAVIMUGRIBAI
301	Mega Enterprises	Plot No. 1922 New, Nandavan Near Pradak College, Pune Maharashtra. Nagpur-460029
302	APPSOLAR LLP	C-205, segment technology Shikhar Lane, Khandivli, W
303	MAYAR RENEWABLE SOLUTIONS PRIVATE LIMITED	20, Sangam Project Phase 2 and 3, Wellesley Road, New RTO, Pune
304	Jevecon India systems pvt ltd.	D-01, wharable junction, dheerprastha premises near old post office, pune -411013
305	IRIS SOLAR	WING NO. B-9, PRIDE TOWER, ARTILLERY CENTER ROAD, NASHIK, ROAD, NASHIK.
306	GREEN SUN SOLAR	NATH SAWALI APARTMENT, SHIVCHARAN PETH OLD CITY, AGOLA
307	Technology	104, Hiranvathi chs, Sur bungalow near to office, midland, vashi, Mumbai
308	Multitech	Solar systems, Samvad, Bump/road bhilgaon/ pune
309	Greenlight Energy Pvt.Ltd.	A-19, Kirti Chowk, Behind Balwadi, Pratik at Dal-Pur
310	ALPHEX ENERGY PVT LTD	602, MATHELI SONYNET, SECTOR 30A, MASHI NAGAR, MIDC/601
311	Sambal Enterprises	Mahanta Phule Road, Behind Etc Brigade Mahi Mahi Pune
312	Dives Corporation	Sr. No 124, AMBARNAYAN NAGAR CDP, NO 3, WADHUKERWADI CHARRUOTSK, PUNE
313	Am Enterprises	Sarver, No. 12/1/1, Yashwantrao Chavan, Opposite Old Sub. Building, Ambegaon, Pune
314	Om Energy Private Limited	95 Digital Park Road, 7th Stage, Yashwantrao Chavan, Bangalore 560022, India
315	UMBARA ELECTRONICS	SILKINOS-011, RAJRAYA APARTMENT, GANDHICROSS, GULSHAN, Road to Stadium, Ambegaon
316	SKALUP ENERGY SOLUTIONS PVT LTD	30, Spicy Oberoi, Sakinaka Chowk, Gulshane, Road to Stadium, Ambegaon
317	KALUP OVERSEAS	38/41, Shambhaji, N. Road, Near Shree Saiji road, Off. Radisson Hotel, K. K. Mohan Road, Nagpur-440014

C:\Users\ASWIN-I-MAN\AppData\Local\Temp\CR_34_18_Ujvdiulm\Suntili List Not Matched

Sl. No.	Company Name	Address of the Company
328	SAVO ENERGIS PVT LTD	N-307/INDC AREA NEAR GODAVARI ENGINEERING COLLEGE HUSSAINI ROAD NITEL HALUSAN 523003 MH
329	MANDUS ENTREPREISES	102, BIRYAKRUPA CHS PHASE NO.116, P.P.MARU, VIRAT NAGAR, VIRAR WEST DIST. PALGHAR
330	Shree Sun Energy	Plot No. 16, Mera Apartment, Sarangdhi Chowk, Ulhasnagar, Nashik
331	SURYODAY SOLAR ENERGY SYSTEMS	11618, Landeewadi, Vikas colony, near Santosh niwar Kemppe, Bhusri, Pune-39
332	TECHNOMANIA CORPORATION	SR NO. 117, LEAN NO. 29, SHIVSAI NAGAR, SUTARWARA, KOTHICHA, MUMBAI
333	Nutan Power Systems	3, Siddhant, frutand wad, awalder camp, kalyan, pune. near kalyan railway station, H. G. B. Road, Jangaso, Maharashtra
334	YRS Solar India Private Limited	1038, Main Road, Vidy Nagar Colony, Bapur, Jalapur, N.P
335	Sunrun Energy	415, Himelkhar Apartment, Shivajinagar
336	Genus Engineering India Pvt. Ltd	795, Oshnis Nigadi Emporium, Realiti Chowk, Bhatkar Pune
337	Sunavast Ventures Private Limited	Plot no 2, Shri Maharaj, Suryanagar, Kalyan, Datta Nagar Road, Yernand
338	Sachan distributor	shop no. 2, balaji complex, unique park, near bhat niwar, pune. - 411 004, pune. - 411 004, pune. - 411 004
339	Liberty Electronics	SR No. 62, Kalyan Nagar, Behind Ashwin, Mahila, Thergadi, Pune
340	WSH Energy Solutions Pvt Ltd.	Plot No. 15/40/ Wadga village, Off Pune road, off road Pune 412003
341	TAWDE ENTERPRISES	NATR NAGAR, NEAR AGM COLLEGE, NANDED
342	SHANTIKON POWER SOLUTIONS (INDIA) PVT LTD.	125/14, Ram Prasang, F. West Shreeji, Udaynagar, Kolhapur-416004
343	Shree Solar Power	Plot: 30/100, Nandan Society, Community Nagar, Nagpur
344	SAIPESU TECHNOLOGICAL SYSTEMS	P-75, MIDC, WADGA, AURANGABAD
345	Entrepreneur Solar Ltd	43/41, PHASE 2, GUIDO PATYA, AHMEDNAGAR, GUJARAT
346	Karyashil Enterprises	Plot No. 3, Shivani Apartment, Govind Nagar, Bhus
347	VEERAKUTTA ENGINEERING PVT. LTD.	A-2, Lotus Court, Madam Colony, Pl No. 15, S.No. 12, Off Pimpri Road, Kolhapur, Pune
348	PAUL ELECTRONICS SOLUTIONS PRIVATE LIMITED	KASIMJAL FARUKIANG, NASHIK ROAD, MATIYA, RAJGIRAN, AURANGABAD
349	ADITYA SOLAR SYSTEM	Off No. 37, Street, Gunadaha Sahasra, (104-98), Shivajinagar, Pune Pune
350	PAWANEE SOLUTIONS	Shreehari Complex, Opp. Nijamkar college, G.E Road, Rajpur (C.G.)
351	BU TECH CONTROLS	NO.12, JALGAON MIDC, BHINDLI, GUZARAVAR, (1147206), AJALGAON
352	PUNE SOLAR ENERGY PRIVATE LIMITED	288, gow. Jankote, Lala Nagar, KONDHWA
353	TECH SOLAR AND SYSTEMS	C.B. Aherwadi, Park Road, Society, Kowdi Vada, Nagpur
354	Tunji Power Services Pvt. Ltd.	C-11, near on 20, KITE Industrial Area, N.H.C. Salgaon, Nashik
355	Abhijeet Okhla Systems & Solutions Private Limited	Plot No. 8, Rajanagar, Society, Plot No. 63A, Barabhai Colony, Pimpri Road, Kolhapur, PUNE
356	NOVA ENERGY INNOVATIONS PRIVATE LIMITED	OFFICE NO. 2, KVV-4177, TECHNICAL, ARNAVSHWAR, Pl No. 413069
357	Pragati Green Solutions	98, Hadasa, Gokul, opp. N.N college, Gokul, pune. near station
358	SURE SUN ENERGY PVT LTD	8/103/21, Nalla Napa, Latur
359	MAAS SOLAR POWER	13/31, 1st Floor, Nalla Napa, Nallas, Nallas, Marath
360	Pragati Electronics Pvt Ltd	1417, Nizalim Apartment, Khatra Vihar, Chowk, Solapur, Path, Path
361	PROTECH SOLAR LLP	R-256, TR INDUSTRIAL AREA, MIDC, KALYAN, KAVAYAKUMBI, 262701, MAHARASHTRA

C:\SUNAS\WIN-1\MAY\Appendix-Excel\Temp_C\3418117\Tata\Tata Nami_Ltd_Ne_Metering

S.No.	Company Name	Address of NGO/Institution
356	Nolgen Energy Pvt Ltd	22/3/4/9, Saranikolli P.O., Chinnar, Kerala, India.
357	DEVIAR SOLAR ENERGY PVT LTD	3018 K-18/63, SHIKHATKALA COMPLEX, 4TH FLOOR, RAJAMPURI, KOLLAPER, MAHARASHTRA
358	SUNSAM POWER SYSTEMS LTD.	54, LUDOG, WEHAR, PHASE 6, SECTOR 37, GURGAON
359	Sonthea Electric Company	191, Swagat House, 4/59 near 116th (Banjara), off/Thak road, sadashy path, Pune-11610
400	Kanchan Power Systems	Plot no 3, Shilpa Society, near Chintaman Nagar 1, Near Kunal, Maharashtra, Rajpur 410127
401	EN ENTERPRISES	OPP MANGALGI MANSION, MAHAKALI WARD CHANDRAPUR
402	SUNSHINE ENGINEERING	446, JRD FLOOR, UNQUE, BERCH, NEAR KRADIM FOOTWEAR, MAIN ROAD STADULDI, NAMPUR
403	DAMODHAR TECH INTERNATIONAL PRIVATE LIMITED	481-64 HELTON CENTRE, SECTOR 11, CRD BELAPUR NAVI MIRAHAJI 110611
404	GREEN POWER CONSORTIUM MANAGEMENT COMPANY PRIVATE LIMITED	482, LAVESH COUCH, V PRINDALIK NAGR, OFF TURNER ROAD, BANDRA WEST, MUMBAI
405	Concept Engineering Project Private Ltd.	Office No-462, 4th Floor, Stellar Endline Opp Mettace, Near Aundh, Pune
406	Omkar Uga Pvt Ltd	Plot No: 25, Karmad Nagar, Agri Road, Near SIR ATM, Nalhe
407	Adharnage V. Saha Pvt Ltd	Plot no 1, A/50, 3/2/29, off/old road lane no 3, standhane pune
408	AKSHAY SOLAR	5766, 48 Gyanwadi Plaza, Indhax Nagar, Pune- Sistema Road, Kashi, Pune
409	Topsons Energy Limited	101, GPK, Electronic Zone, Sector 25, Chinchwad, Gajwad ENDA
410	Ess Power Solutions E.I.	Kasibulw Kanwad, Gadkheda, 3/Ganeshd
411	SWELECT ENERGY SYSTEMS LIMITED	SWEI HCT House, No.5, Sir P.S. Saraswaj Salai, A/S/Report
412	SUNBRATE SOLUTIONS PVT LTD	Plot No. 17, Pashwanth Nagar, Soprunu, Tel. Malganga, Dist. Nalka, Maharashtra, India
413	FIRST GREEN ENERGY SOLAR SOLUTIONS	GAT NO-223, PLOT NO-56, KANWARWADI ROAD, NEAR DARGA SAVALI, KALWAD, MUMBAI, PUNJAB 116156
414	Karnab Industries	Plot no. 2, Bhagya Bangli opp- sri stambh near ramdar abh, ramdarpara dist- aurangabad
415	A K Enterprises	46, Ashwathi Bhoir, Dnyanesh Chhatrapati Shahu College, Nigpur-410111
416	SURYANITRA SOLAR POWER SYSTEMS PRIVATE LIMITED	KORBA PARK, S.NO. 52/1-16, NEAR GURUGANESHI NAGAR, KOTHRUD, PUNE- 411029
417	HESE COMPUTER SERVICES	407 VNI ROAD, KALAI NAGAR NAGPUR
418	LUKATIVE SOLAR SOLUTIONS	3411 SAJI VILLA, BEAT AGNOR, (PUNE 6)
419	ALLTEAMA RENEWABLE PRIVATE LIMITED	608, PRITING FORIYA, S.NO.22, V.NO. 1/430, 10, 1/426A, BEHIND MARA PHA NAGUR, BANDBHAN, PUNE - 411021, MAHARASHTRA
420	NUTAN ELECTRIC	A, SHIVAJI P, B, A CHOWKS, MAINS ROAD, KARANA LAD, DIST WASHIM MAHARASHTRA
421	Sunvaldi Technology	808 - Renta Complex, 1th Floor, R. N Road, Dhevesher (W), Bhandur
422	SUNLIFE ENERGIES	Shop no 5, Krishna Building, Near Sha Chowk, Indraprastha Society Road, Sec. 5, Sangli, Pune
423	Golden Glowwans	Buzar, Humpaw, opp mucka yant, near hindaw stambh, Sangli 416416
424	Syruat Meta Tech Pvt Ltd	E-61, Supur MIDC, Mahab, Maharashtra
425	Shreey Enterprise Pvt Ltd	7/26m, 50/10, 26, 7, Public Society, Aay Jagap, Prang Nagar, Sangli
426	SUNTECH INFRA	3, Shikhar, Dhevesher, Old Sakhsda Road, Tal Road, Sangli, Maharashtra
427	M/S Parvati Green Solutions Pvt Ltd	Plot No. 1911, 2965, 26-06, No. 12/14, Hiranvadi Industrial Estate, Saphin, Rajgiri, Hiranvadi, Sangli - 416230, India
428	Shree Sai Solar Solutions	Plot No. 1, 1st Floor, R.P. Agrawal Estate, Anantwadi Road, Sangli, Dist. Sangli

Cell: 9850581111 | E-MAIL: sap@dnid.in | cell: 9850581111 | E-MAIL: sap@dnid.in | cell: 9850581111 | E-MAIL: sap@dnid.in

Sl. No.	Company Name	Address	State	Pin Code
429	ENGINTECH PRIVATE LIMITED	116, MACHON NAK, HIRI NAK, MUMUNDI (W), KOMBOLI 400000	MAHARASHTRA	400000
430	Shree Energy & Energy Solutions LLP	507, A-1, Vasthambh apartment, Vasthambh road, Wadgaon-East road, Wadgaon East, Pune	MAHARASHTRA	411004
431	Om Energy	507, A-1, Vasthambh apartment, Vasthambh road, Wadgaon-East road, Wadgaon East, Pune	MAHARASHTRA	411004
432	Sava Solar Power	132/18, DH Kulkarni Nagar, Walthanwadi, Chinchwad,	MAHARASHTRA	411004
433	Amel Power Solutions	Krishnarajm Colony, Near Dhadimbh House, Atravadi 44605, Atravadi, Vasantwadi	MAHARASHTRA	411004
434	ELECTRIC POINT CORPORATION	153 ELZOR 81 SHANKAR NAGAR, NAGPUR.	MAHARASHTRA	471001
435	GRUIN POWER ENGINEERING LLP	113, RAMNA, MARKET ROAD, NEWAR NAGAR, NAGPUR	MAHARASHTRA	471001
436	Solar Energy Pvt.Ltd	F-203, Anand Complex, Chhatrapati, Near Chhatrapati Kulkarni Nagar, Pune	MAHARASHTRA	411004
437	WEAT Solar Logic Pvt.Ltd	22, Siroze Apartment, Ambadi Road 109/0 Road, Vashi West Vashi, Thane Maharashtra, India	MAHARASHTRA	400007
438	Siddhikhat Renewable Energy	Syreen Pvt. Ltd. Slop No. 485, Shri Venkateswara, 2156, Nagar, Ambegaon East, Pune	MAHARASHTRA	411004
439	PRAYAS ELECTRONICS PVT. LTD.	Flat No. 201 Plot no. 163, Rajhansal Building No. 2, Behind Life Line Hospital, Sector 3, Anand Navi Mumbai - 400 708, Maharashtra, India	MAHARASHTRA	400708
440	Green power	216524, Sahayw Peeth, Near Pichau Bridge, Pune	MAHARASHTRA	411004
441	Sunwin Solutions (P) Pvt. Ltd	Plot No. 243, S.V. Additional MIDC, Saran	MAHARASHTRA	411004
442	VEDANT ENTERPRISES	100, RACHAVENDRA NAGAR, PLOT 101, MAHARAJI SOCIETY	MAHARASHTRA	411004
443	POWIRGISE SOLAR ENGINEERING LLP	30 KAPILA NAGAR GAURAKSHAN ROAD BYCOTI NAGAR AROLA 411003 MAHARASHTRA INDIA	MAHARASHTRA	411003
444	Surekha Trading Company	29, Navsah Society, Navsah Nagar Near Shiv Temple, Nagpur	MAHARASHTRA	471001
445	TULSI MARKETING SERVICES PRIVATE LIMITED	502, 502, 4TH FLOOR, WEST MANTAL NAR PETH, 502, 4TH	MAHARASHTRA	411004
446	A.S. SOLAR POWER PROJECT PRIVATE LIMITED	At Post Nalwadi, Chhatrapati, Saran Nagar, Opp. Post, Wadgaon 411001	MAHARASHTRA	411001
447	SUNMERA RESOURCES PRIVATE LIMITED	1, NANTH NAGAR, NEAR OLD PUNE NOKA, SOLAPUR	MAHARASHTRA	418001
448	Energy Power Eas	205, Jayashankar, 2V, Jai Durga Society, Manish Nagar, Nagpur, Maharashtra	MAHARASHTRA	471001
449	Synopoint Energy And Power Private Limited	Uda Nagar, Plot no. 91, Aurangabad-410003	MAHARASHTRA	410003
450	URSA SOLAR ELECTRONICS PVT. LTD.	From Center, Chhatrapati, Behind entry 6th floor, Jaihind road, Nandgaon	MAHARASHTRA	411004
451	Energy India Pvt. Ltd.	10th Floor, J.V.P.D Scheme, Ahar, MIDC, Solapur	MAHARASHTRA	418001
452	Shukoush	40, Railway Lines, Dufferin Chowk, Solapur.	MAHARASHTRA	418001
453	Ethane Solar Private Limited	Shree Anand Road, Kadhavli, Mumbai, India.	MAHARASHTRA	400002
454	Power Systems Pvt Ltd	17, Kuge Heights, Sun City Road, Anand Nagar, Solapur road, Pune	MAHARASHTRA	411004
455	SOLARIX POWER PVT LTD	AUDI AMBAR SOCIETY B, Opp Kharadi city Kharadi Nagar	MAHARASHTRA	411004
456	N.MODERN ENGINEERS	20, KALASH BUILDING, JAMNABAD COMPLEX, NEERI NAKA, JAMNABAD	GUJARAT	389001
457	Wada Green Energies Pvt Ltd	11, Uda Road, Sangli, Maharashtra	MAHARASHTRA	415001
458	MAHARASHTRA INSTITUTE OF SOLAR ENERGY	11, RABHANI SHRIMPING COMPLEX, TILAK NAGAR, MUMBAI	MAHARASHTRA	400002
459	SHRI SOLAR ENERGY	11, RABHANI SHRIMPING COMPLEX, TILAK NAGAR, MUMBAI	MAHARASHTRA	400002
460	SOLARIX POWER PVT LTD	11, Uda Road, Sangli, Maharashtra	MAHARASHTRA	415001
461	Electronical Power Solutions	11, Uda Road, Sangli, Maharashtra	MAHARASHTRA	415001
462	Power Systems Pvt Ltd	17, Kuge Heights, Sun City Road, Anand Nagar, Solapur road, Pune	MAHARASHTRA	411004

Sl. No.	Company Name	Address	City	State	Pin Code
463	SANJAY MARKETING CO. OPTIMAYUKESH APT MHASOBA MAIDAN KALYAN W				
464	SUNSHINERS ENERGY SOLUTIONS PVT LTD 1212, 1222, Seeta Appala, Opposite Hotel Monarch, Agra Road, Shreejyoti				
465	Adarva Electronics A-2922 Jamban Bajans, Kac. Ward, Prampat Sangar, Pune-411027				
466	ZUKI PIRE-SOLUTIONS NEW GANESH LANE INFRAPAKASHI COLONY ASHAD CROWN SHEGAON ROAD AMRAYATI				
467	Nashik Efficiency Office No. 7, Dugate Apts Gauch Nagar Sangar				
468	MATE CONTINUM TECHNICUS LLP, Central Shed No. 1, Plot No. 23, Out No. 187 Road, Phangal, Pune, Maharashtra				
469	KUMATH RENEWABLES PVT LTD R-2218 HAS, Indis Nagar, Opposite LIC Office, Latur				
470	P S ENTERPRISES SHEP NO. 2 SAGAR VIHAR CHISPOD NO. 2 SECTOR NO. 19 AIRTEL INVA NI MBRAI MALHARASHTRA				
471	AKSHAY URJA AT POST SANJAYKONAM TAL SANGANER DIST NIMEDNAGAR				
472	APP ENTERPRISES 743 A WORD FLAT NO 35 SANJAY APP TIMBER MARKET TIMBER MARKET KAMAN SHIVAJI PETIK AUNER KOLHAPUR CITY KOLHAPUR				
473	P Enterprises Exvelgo Eclave, Shop No. 4, Opp. Resny School, Subala, Vihar Road, Pune - 411048				
474	VALUE UPGRADDED TECHNOLOGIES & RESEARCH PRIVATE LIMITED 864-D, Deshpandan Nagar, Barampuzar, Nagpur, 440033 India.				
475	PS Softec Old Nigam College Chowk, Cuscutti House Road, Camp, Amravati				
476	Omni Roller Systems 204, Block III-409, Lloyds Charities, New Coconut Grove Road, Malhakhda Cheshok, Mangalpur, Pune, Pune				
477	Rago Networks Pvt Ltd B-6900, Ramak, 4th A/Block, Sahaj D'ware				
478	S H Energy Projects P Limited Office No. 7, 4th Floor, Kedar Tarika, M. S. S. D. Tower, Karye Road, Pune				
479	The Green Option Pvt Ltd New Se Pad, Bina, Midland Colony, Malhakhda				
480	SUREE SANARTH SUREE PRINUS SIKH MOJISHWANI HEIGHTS RAJAPAL COLONY, KARIMNAGAR MASAPACHAVATI NASHIK				
481	Kalpu Power Private Limited 601, Maharmal Business Center, Tower - 2, Phase - 2, Pune - 411045 (Maharashtra)				
482	SOLARJY 104 BAJIRAM PRITHI OPP. METRO IN SUREE JALGAON				
483	Madhura International, A-502, ICC Trade Towers Sampann Jagtap Road, Shivajinagar, Pune				
484	Arcadia Cleanenergy Ltd 10th Floor, Kamete Complex, Near Prithvi Crossing, Elliborjga, Ahmedabad				
485	Vidali Solar A In HANAGAL COMPLEX, SAJANKAR NAGAR, KHANAPUR ROAD, NASHIK 440013 Nagpur (MAHARASHTRA)				
486	Alternative Resources Technology India Pvt Ltd, 5/3 Show market Kankal Yash, G. Alabadi Pune.				
487	SOLARJY RENEWABLES LLP D-309, RUPAREE, CAUDRES CHS, PLOT-C3, SECTOR-22, NERUL-GAST NAYT SO, MIDAL, MAHARASHTRA				
488	SURYAURGA, TECHNOLOGY, Main Road, Opp to VITA bank, Yedhi - 411506, Sitona Jhu, Maharashtra				
489	Rupshantare Rays Main Road, Near Police Station, Gondia, Maharashtra				
490	INDHIRT SOLAR STEAM PVT LTD, OFFICE NO. 11, KAJE CHAMBERS, MURDANGNAGAR, GOVINDI, PUNE-20				
491	ANSHI Energytech LLP A-102, Viking Garden, Parkson road no 1, Simsati Nagar, Thane west				
492	ANSHI SOLAR POWER 1182/78 JE ROYAL PALACE, NEAR DEVA OFFICE PARK, ANANDHARIP				
493	Kee-jee Electronics, Nayan 26, Loknagar Housing Sp, Pradhikaran, Pune				
494	Chandee Power Private Limited Hat Number 1, Building 03, Bhatnagar Memores Co Op Society, Bhosale Sagar, Pune-411007				
495	White Apple Global 402 A-106 Parkside CHS Plot no 65 Sector 15 Koperkhalane New Mumbai				
496	TECHN RENEWABLES PRIVATE LIMITED D-491, C-58, ADE, VASANT PURVA, LBS MARKET, 4TH FLOOR, WEST MIDLAND, MALHARASHTRA, INDIA				

No.	Name of the Company	Address of the Company
497	Avni Energy Systems	335, AME, Hikal Rajyav Nv 2, B. No 6, First Floor, Tractor, Mumbai
498	Bhavana Industries Limited	BHAGERIA INDUSTRIES LTD. OFFICE NO - 1931-1066, 19TH FLOOR, TORIWAL CENTRE, OFF. S.V. ROAD, NEAR RAILWAY STATION, GORUWADON-WADIPYALM 400 1652.
499	Trinarti Solar Solutions	Shop No. 11, Nagar Centre, Wing 2, Zimabha Trade Nagar (440370), Maharashtra
500	SOLARMAK INFOSOLUTIONS (PVT) LTD	Plot No. 49, DEVA, KRABE, SHELTON ROAD, AIRANG-BAD
501	M/S Prajah Projects & Service Pvt. Ltd.	Locha Superstar-II, Unit No. 120, 1st Floor, Flat No. F-4 & F-AT, Road No. 27, Wagale Industrial Area, MIDC, Thane (W)
502	GreenTech Equipments & Solar Solutions	11474, near mangalmani, oshre, Rhatkaraj Diat - Kolhapur
503	KTM Energy Systems (India) Pvt. Ltd.	144102, Vva Hattimark, Oppo. Sargadara Institute, Bawdhan, Pune
504	Pradhikaran Suzalakk Energy Pvt Ltd	Vidhana, Dandi Pradhikaran, Pragasabani Colony, Samalga, Nagri, Jaha
505	Solar Engineers	Flat No. 6, Rajdree A/cement, Satafni Nagar Sup, Indira Nagar, Nashik
506	Souasa Super Pvt.Ltd.	55, Bhat Jhansi Road Near Delhi
507	Energy mix India	201 Rajkum Apartment, Near Bank of Maharashtra, TMV Colony, Chabildi, Pune
508	SWARANPUR GREENTECH ENERGY PVT. LTD	SR. NO 2/1, NEAR 'S' MARKET, IN FRONT OF FOOD BAZAAR, BANER, PUNE MAHARASHTRA 411005
509	परिष्कारिण संस्था	अहमदनगर जिल्हा, अहमदनगर जिल्हा, अहमदनगर जिल्हा
510	Sungold Energy Systems Pvt. Ltd.	10/A, Sona, Building Poonawala Marston, Kalyani, Dr. Mahadevan Kalya, Gurgaon, Chandi Road (E), Mumbai
511	JOYNT Solar Power Systems	272, Shreyas, Vidya Nagar, Chikowdi, Dornali (West), Mumbai
512	SunLata Energy Systems Private Limited	55, NO.1052, Plot No. 9, Flat No. 603, Sa. Ra. Apartments, Near Sahaib Bhat Road, Pune
513	Suryalata	507 MAHARAJ RESIDENCY OFF. VERA DRESA ROAD ANDHERI WEST MUMBAI
514	Dhanatre Solar Enterprises LLP	Wing B, Ardinglen Court Rajdree Refactions, Thakur Village, Borivali (E), Mumbai
515	Osare Energy Pvt. Ltd.	Shop No. 03, Swapnack Complex, Near Poonam Mall, Worli, Mumbai
516	Aditya Enterprises Shop No. 1	Canada tower building, Shramprasth Tumbak, chait, near Canada corner, Nashik, Maharashtra, India
517	SRIEE ENTERPRISES J01	SIAM RENAISSANCE COLONY, PARYATI TOWERS, PIPELINE ROAD, SAVSODI, AHMEDNAGAR
518	SRIEE ENTERPRISES AT POST-GREGGION DHIMA	PHIRANGI WADI, TAL. SHIRUR, DIST. PUNE
519	ASHWARYA ENTERPRISES	476 RAJESHWER COMPLEX RAMKRISHNA RAO GAR VASMAT ROAD PARHAR
520	Pinergy GreenTech Pvt.Ltd	P. Shambhudeen, New Pandit Colony, Shambhurnagar, Nashik
521	ISHANSI TRADING ENTERPRISES	5 SWAMI PRASAD, DURGANAGAR, TRIMBERTI CHOWK, NASHIK - 422010, MAHARASHTRA, INDIA
522	Vegle P Technologies	Unit 1137A, Pimpri Wasti, Tank, Khamosh Nadi, Pimpri, Tal. - Haveli, Dist. - Pune
523	Pinona Electronics Pvt. Ltd.	Unit No.02, Electronic On operative Indus Pune, pune road Pune
524	M/S ASI ENTERPRISES	H.O. GAYLORD BUILDING, OPP. MONI TEXTILE MILL, MODINAGAR 201301 (H.P.) WORKS CODE: ADD: F-338, SECTOR-65, NO.11A, 2nd FLOOR
525	Munch Enterprises	Plot No. 05, Tuck Nagar, Dahanu, Sahaib Apartments, Baramet: 191, Veer Savarkar Chowk, Aungmyebid
526	SUNER SOLAR AND SECURITY SOLUTIONS	GANDHI NAGAR, GURUDHAR NAGAR, NEAR WATER TANK, RAJGURUWADI
527	SURJYA VINAYAK ENERGY PVT. NO.12	ORONACHARYA NAGAR, PARESHI LAPORE, TRIMBERTI NAGAR, BUNGALOW NAGPUR
528	Ahar Solis Equipment	4 Sarasoni, Aahar Solis, Vajrapur Society, Bhowasol, Pune-411037
529	GRUVA ENTERPRISES	Unit: 111/104, MESHETTI SOLAR VENTURES, 553466-D-03563, PUNE, 411036

Sl. No.	Name of the Applicant	Name of the Company	Address of the Company
500	Atavilshwar Solar Power LLP, 809, Rupa Solitaire, Bldg. No. A-1, 3rd Floor, Poo Park, MIDC, IT, Indul Area, Village Mulhapur, Near Moundan.		
501	Powermax Engineers, Shop No. 3, 1st Floor, Venkatesh Complex, Near Sankar Complex, West, Nagpur(MH)		
502	SILKMANIA POWER SOLUTION PRIVATE LIMITED 22, JAWAHAR CO-OPERATIVE SOCIETY BAZAR BAGAR BAFARA, Sakinaka MH 43001 IN		
503	SOLFIN CONSULTANCY SERVICES PVT.LTD.-301, OAKWOODS, VIKAS NAGAR, PUNE		
504	Solar Works Solutions Pvt Ltd, Shriwad Soc, Shivajinagar Road, Pune		
505	A Star Avastha Solar Light Systems Chinchwad (near) prapti chinchwad		
506	SOLTECH - MAJAY VISHWA MAHARAJ - WIPROAD, NAYNED		
507	Hi-Tech Engineers A-304, Shaktiass Complex, Yashwantrao Chavan Road, Shivajinagar, Pune		
508	Planetway Marketing India Pvt.Ltd., 2/657, Gokulnagar, Aurangabad, Maharashtra		
509	Vedaa battery s/p - c/o. state bank of India, kothbaram road, kalyan, Maharashtra, Dist. Jalnadnagar		
540	LORD BODHRHA 301 AIR POWER PRIVATE LIMITED PLAT NO. 13, ANKURANPUR, MC APARTMENT, STREET NO. 1, ASHOK NAGAR WEST, PINKLI DHILAM, DIST. MH 401 PHATISGARH		
541	AMUL SOLARS 118299, E WARD, MALI COLONY, TAKALAJA, KOLHAPUR		
542	VASHISHTA ENTERPRISES, Shop No. 9, Padi Heritage, Building No. C, Solitaire Business Hub, Opp. Hotel Ambience Executive, Kalamandir, Pune - 411057		
543	M.S.A.B.ELECTRICALS SHIP-104-04-SECTION NO.2 AIR ENCLAVE OFFICE WADIA PARKS, 311 AK 4030, ARMBEDGAON NAGAR		
544	Concept Engineers Office No-402, 4th Flay, Stella Enclave, Opp. Reliance Near Above McDonalds, Aurangabad, Pune		
545	Microbe Products 11821303, CIDC Estate, Wagholia, Vadodra, Gujarat, India		
547	URINALAYA - MEZZANINE FLOOR, JIPROUSSE BAY, NAGAR SOJANWE, SAVAL NAGAR, NAGPUR		
548	Green Renewables Energy Pvt Ltd 45 The Clarendon Near The Grand Bangalore Hotel SG Highway Ahmedabad Gujarat		
549	POWER GLAZZ INTERA PVT LTD A1, New Greenlight Apartment, Ahmed Nagar, Near K. T. Cinema, Near (X) Dist. Rajgadh, MH 4202		
550	Megadonk Solar Solutions, 7, Puri Residency, Swarn Samardh Nagar, Karam Road, Nashik, Phase 4, 1046		
551	TRIKRINO ASSOCIATES VIDYUT PVT.LTD WLSB, MIDC, Phase II, Dombivli (E), 42/204, Thane, Maharashtra, India		
552	ROCKWELL TECH SYSTEMS PVT LIMITED WLSB, MIDC, OFFICE NO. 22, SHAKKATI AGENC PUNE		
553	M/S CKMud Engineers & Consultants, A/P - Chhatrapati, Tal. - Kasad, Dist. - Satara		
554	Five Elements Solutions Pvt No 1201 A wing, 4th flay, behind Iscon Temple, Karaj, Kandhwa Road, Pune		
555	M/s Bharat Green energy solutions private limited near nagpur amravati		
556	Raviv Industries Pvt. Ltd. B-491, 4th Floor, Asamb Trade Centre, Road No. 1, MIDC, Aundh (E), Aundh, Maharashtra - 411003		
557	Planet Solar Systems Pvt. No. 513 and A 16, Mitti Ind. orial Area, Koregaon, Pune City, Maharashtra		
558	SP SUDHO PAPER M - 7th, No 1758, 1st Floor, Shambhu Nagar, Chhatrapati Nagar, Karaj Road, Near, Aurangabad		
559	VIPCH ENGINEERS, Thakkar Bhawan, Roadhouse Market, Gandhinagar, Nagpur		
560	DEEPTI ENTERPRISES, BLDG NO. 65, MIDC, ORANI MARKET, NEAR COPELA, NEAR NAGAR SURJALDE, C. A. ROAD, NAGPUR		
561	Mumbai Energy Services Pvt. Ltd. C-53103 Sector Near Parel, Dist. Pragam Maharashtra		
562	Mr. Venkateshwar Electricals, 33, Miranand Co-operative Housing Society, 7th floor, V2, DTC, Aurangabad		

Sl. No.	Name of the Company	Address of the Company
563	Genel Engineering Pvt Ltd.	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
564	Sulur Solar B-1C2	Elbara Shoppe mall, Indraprastha Nagar, Hisar, Haryana
565	Sonabhadra Tech Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
566	Acas Engineering Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
567	MMC SOLAR NAVY MAHARASHTRA	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
568	IKVIT Building Technology Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
569	RIHA ELECTRICALS	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
570	HYDROTECH ENERGY LIMITED	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
571	ACCELERA POWERTECH INDIA PVT LTD	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
572	KANTHAK SOLAR ENERGY PRIVATE LIMITED	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
573	ERESH ESCOSOLAR LLP	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
574	Sunlight Renewable Energy Solutions	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
575	Haridwar APT	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
576	SOLARIS SOLAR SOLUTIONS A-205	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
577	NUCLEUS ENERGY PRIVATE LIMITED	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
578	Solar Sky Technology Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
579	GO SOLAR B-207	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
580	RENEWABLE ENERGY PRIVATE LIMITED	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
581	605 KBI SHAKTI E-ENTREPRENEURS	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
582	RUN ORB ENERGY PRIVATE LIMITED	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
583	UVA SOFT PRIVATE LIMITED	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
584	SHREE AM SOLAR POWER PVT LTD	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
585	Recharge Energy Technologies LLP	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
586	Kavanta Energy Limited	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
587	Active Green Energy Private Limited	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
588	SILMOLAS SYSTEMS	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
589	Shree Sanchi Pump Repairing Works	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
590	Energy Solutions Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
591	Energy Solutions Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
592	Energy Solutions Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
593	Energy Solutions Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
594	Energy Solutions Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
595	Energy Solutions Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
596	Energy Solutions Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
597	Energy Solutions Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road
598	Energy Solutions Pvt Ltd	108, Pinnase Business Park, Corporate Road

Cell: 9890848111 | Email: info@rechargeenergy.com | Website: www.rechargeenergy.com

S. No.	Company Name	Address	City	State	Pin Code
597	KANODA PEROX SYSTEMS PVT LTD	901, SHEKARAN HOUSE, OPP. KETAVI RETROL PUMP, POLYTECHNIC ROAD, AMBAWADI, AHMEDABAD, GUJARAT	Ahmedabad	Gujarat	380015
598	RUTJA ENERGY SOLUTIONS PVT LIMITED	S. No. 18, Flat No. E2-301, Shambhavar Heights, Dange Chowk, Pune	Pune	Maharashtra	411004
599	BSA Diermaack Pvt Ltd	near dindur high school, Ambegaon, Pune	Pune	Maharashtra	411004
600	LAKSHMINAG SOLAR POWER PVT. LTD	621, PLOT 24, MEGHANA NORTH EAST RESIDENCY, ASHA OFFICES COLONY, KAMHARISHERA, PURAM	Pune	Maharashtra	411004
601	FLINT SPARK ENERGY PRIVATE LIMITED	Survey no. 21, Hanuman Nagar, Bhagar Vadi, Near Ganesht Temple, Bhosari, Pune	Pune	Maharashtra	411004
602	RAY SOLAR SHOP NO. 5, THEARKER MANUSITY, COLLEGE ROAD, WASHIK	Washik	Maharashtra	411004	
603	Suyokanand Infra Private Limited	17401, Adhast Plaza, Opp. Gaurah Dwar, Opp. Oran, New Bardi, Ahmednagar	Ahmednagar	Maharashtra	431001
604	gasitic solar lot no 20, j-1, p-12, bulbo, Aurangabad	Aurangabad	Maharashtra	431001	
605	SAA Enterprises	Silver Smith Complex, Ramnagar, Chandrapur	Chandrapur	Maharashtra	431001
606	Somonic System Integrators private limited	Unit No. S-12, Plot-19 to 21, Hanay, Tower-1, Sector 18, Koperkhairaner, New Mumbai	Mumbai	Maharashtra	400088
607	Generative Powertech Pvt Ltd	Corp. Office Adh. 6/Bhamburda 2, Near Prasad Khatol, Karyat, Gimpur road, Nahaip, 13, Reg. Adh. AP-Charoort Tal Nigad Durg Nashik	Nashik	Maharashtra	422002
608	ENSEMAY POWERTRON LLP	701, Prasadnagar, 14/11/13, Sam Road Park, Durg, Pune	Pune	Maharashtra	411004
609	Jay Enterprises	Banshodhan Nagar, Barambhi Road, Pimpri	Pimpri	Maharashtra	411004
610	WY Corporation	11/2/1, Laxmi Yashwan Apartment, Tecton Nagar Square, Nagpur	Nagpur	Maharashtra	479001
611	WY Corporation	11/2/1, Laxmi Yashwan Apartment, Tecton Nagar Square, Nagpur	Nagpur	Maharashtra	479001
612	KSolar Energy Pvt.Ltd	477 Deyashik, Near Narayandri Post Office, Kaveri Nagar, Pune	Pune	Maharashtra	411004
613	PTROTECS	PADALKAR INDUSTRIAL ESTATE, NEAR DANDOLAR, SOGARDHINING, SRINAGAD ROAD, PUNE, MAHARASHTRA	Pune	Maharashtra	411004
614	Spacetime Corp	A-201, Sai Enclave, Sam Takaram Road, Mahad, (Dist)	Mahad	Maharashtra	411004
615	EPNATION AUTOMATION AND SOLAR POWER PLOT NO 32, PATEL NAGAR, BEHIND PATEL LAWN, BIFFHY PASS, ROAD, ALURANGABAD, M.S	Alurangabad	Maharashtra	411004	
617	Om Esolve Technology	Om Shubh Chandra Road, opp. Kuldagauri School, Santinagar, old Jalga	Jalga	Maharashtra	389001
618	RECH SUN ENVIRO	ANKSHATA SWAMI VIVEKANAND SOC LANE NO.1, NEW BANGAYI, PUNE	Pune	Maharashtra	411004
619	SJA Computers And Electronics	PLOT NO 286, MAYA MANDIR, RAMULI LALA NIVAS, DURGAMCHETI	Durgamcheta	Maharashtra	411004
620	Power Solar India Pvt Ltd	Level -5, Aurum Avenue, Adjoint to Cumbaa Complex, Near Banner, Udaan, Link road, east Banner, Durg	Durg	Maharashtra	411004
621	Soltraan Solutions Pvt Ltd	S. No. 10, chandniwada colony, Jaya Niwas, Walhokesh, Chhatrapati Shivaji	Pune	Maharashtra	411004
622	Om present Energy Solutions Private Limited	No. 4784, Madh Nagar, Wam, Solapur	Solapur	Maharashtra	411004
623	Helio-Nassite India Pvt Ltd	S. No. 175A, VALLABHINAGAR, SWARGANGA VINAYAK, AT NO.02, PUNE, MAHARASHTRA, INDIA	Pune	Maharashtra	411004
624	Amit Green Energies	Shivajinagar, Vastega Nagar, Bhamburda, Chok, Kora Naka, Latur	Latur	Maharashtra	411004
625	UJWALA SOLAR	SOMANI FARM HOUSE, HISSOD ROAD, LAKHANIA, WASHIM	Washim	Maharashtra	411004
626	SKAPTING FUTURE PROCKS	"Sambharan", Bilaji Nagar, Jaijai Bus, Cinema, Akola	Akola	Maharashtra	411004
627	ISHAAN ENERGY SAVING	451 DABAI NAGAR, WAHODA, NAGPUR	Nagpur	Maharashtra	411004
628	PATRA ENERGY PRIVATE LIMITED	NEAR JAIN MANDIR, TEJANAPUR, HINSHI, BHOJI KUMBHAR, AKOLA	Akola	Maharashtra	411004
629	RAJULI ENTERPRISES	107 JALNAT AROOF AMBAWADI ROAD, WADI POINT, RAJUR	Rajur	Maharashtra	411004
630	ROCK SOLAR SOLUTIONS	67, Khamakhani, Nagpur, Near Karmu Shivom Temple, Nagpur	Nagpur	Maharashtra	411004

C:\Users\SHWINI-T-MAY\AppData\Local\Temp\SR_14_18 Upvadhan Sapari Ltd Not Meture

631	SOLETRUSWABLE ENERGY SYSTEMS PVT. KANHEJWAL CORNER, KANGAR CHOWK, K-2, GINDO, ALERANGABAD-430003
632	NEW BREA ELECTRICALS Pvt No-3, Lane No-5, Thane Colony, Aurangabad-431001
633	SATHEE ELECTRICALS, Sainik Road, Opp. A.P. Patel, Vazira Corner, Pathanpur - 431401
634	INDEEPI ENERGY SOLUTIONS PVT. LTD. (SINE IIT - Sondey Jeebhad company) Plot No. 143, MIDC, Infosh Park, South Ambazari Road Nagpur-22
635	DALANI AGANUS SARDIA CIRCLE, SECON NO. 4 AND 5, CITY CENTER, PUNE ROAD, SRENGADA TALAO, NASHIK, MAHARASHTRA
636	KANSAS ANTIPOWERS plant no. 110 madhav nagar near Zamboni NB's village 155001
637	MUSLIM ENERGY PRIVATE LIMITED Executive Centre India Pvt Ltd, Level 2, Kallipenta Synergy Opp. Orma Byatt, Kamsuzmuda, Mumbai
638	Pansola Electric Club 135 Pushkar Industrial Estate, Phase 1, Vajra GIDC, Kharol Vani Road, Ahmednagar, 431445, Golepali, India
639	R - Energy Systems Survey No. 74, Plot No. 12, Dhargaj Inamdar, Ahmednagar, Jambhad Road, Pune
640	JK ENERGY AND ASSOCIATES NO. 16, 2nd Floor, new jagad colony, Madhav road, Nagpur.
641	MAH YASH ELECTRICALS Shop No.04, Year Babbari Chowk, Atgaoli, Gadakhindi, Maharashtra
642	N&S Surya Enterprises (Inkhand) Silver Ash, Newt Stop, Awar Road, Latur.
643	Square Power, J.P. 101 A, Rajpura Shopping Centre, Opp. Griffin School, (HEAT Market, Near Railway Station, Mvd Road) IT
644	HA-CIRCLE SOLAR PRIVATE LIMITED H No. 1, F-1812, 8, KUSAR WAZA, BANSHIR GANI, BE-D
645	SHRINAYAN INCORPORATION The 4 Residency, Plot No. 12, Sawa Mahi Nagar, Near Canal Road, Aherdihant, Panhaurani, Nashik
646	Shaktika Indus Tech Pvt Ltd, Sunakar House, Plot No. 21, Gajanan Housing Society, Ganeshkhand Road, Shivajinagar, Pune
647	PAUGAJANAN ELECTRICALS CHAWKORSE, TAL. CHAMORSHI, DIST. - GAECHIROJI
648	Shree Siddhivinayak Bhavan Trust Limited Plot No. 83, R.M.S. Colony, (Behind Police Line) Jalgaon
649	ELECTRIFIC ENGINEERS FLY NO 3, SUPARNA SOCIETY, 29 SHEELAVIHAR COLONY, PAUD PHATA, ERANDWANE, PUNE
650	Aurochto Solar Energy LLP C-392, Shivajinagar, Dandara, Nandivoli, Kalyan (West) 421300
651	ACME India Structures Private Limited Plot 47, Shear Village Society, Sion Road, Hadapsar
652	Shree Vinayakam Construction Limited Plot No. 83, K.M.S. Colony, Keshavnagar Bypass, road with jayashree Dairiangant 416103
653	Sahjeech Incorporation 72, Tharaj Road, Gajanan Nagar, Nagpur
654	Electrical and Facility Services AC, Willow House C.H.S. Eden Woods, San Ghisat Alwar Road, opposite SHI Dams (W)
655	ANANTA SOLAR ENTERPRISES Plot ADD - AT Ertawa taluqa, Kanaga tal 444110 (off - plot no. 14) Near apollo Tera Shobhari ahwas kharaj tal. Di. wstalin 444105
656	PAWAPAL AIR Indira development complex, opp jayashree chandrapur
657	SARVES SOLAR SYSTEMS PVT. KANSAR WAZA, RESIDE BANK OF INDIA, MANISH NAGAR ROAD, BSSA, NAUPUR
658	Greenstar Enterprises Co. NO. B2H48, Anand Nagar, Shinde Layout Near RIT Garden, Nagpur, Maharashtra
659	Planet Solar & Interprite 202, Shiraj, Opp. Secho Layout, Awas Road, Sol Nagar, Aurangabad
660	Pinnacle Engineering Solutions India Pvt Ltd THE CITY AGENCIES OFFICE B1474 ELANOR PARK C AND T HOUSE OFFICE PATIL ROAD, PUNE
661	LR IT SERVICES 1st floor, Gauri complex, Pajra khand Road, (beh. Keshavnagar), Nagpur
662	Prasanna Wadhwani Solutions LLP Plot No. 27A, Vayal Yash, Remission Nagar, Shindhad - 425409, 16th Road, Near Maharashtra, India
663	Prakash Electronics Indira Complex, Srinagar, Chaudh Mahadigan Road, Dhule
664	AT Supply Chain Solutions Pvt. Ltd. (off), Tower No. 7, 11th Garden, Trivark, Andhara West, Mumbai - 53

C:\Users\ADMINI~1\My AppData\LocalTemp\R_34_18 Updell\Bhar Sumit Use For Marketing

Sl. No.	Name of the Company	Address of the Company
665	SHUBHI AXMI TRADERS PLOT NO 43, BHANUPATNAGAR, NIRMALNAGDA, BIKRITA URBAN SERVICES SOCIETY, NAGPUR	
666	Mega Power 12, Prapara Palace, Nandada Nagar, Nagpur	
667	Sachin Dare Solar Pvt Ltd, Survey no 34, Plot no 28, 3, Gokarni Buidhling, Bld no 14, nr/na housing zone, Gulerwaga, Dhankhadi, Pune.	
668	SOLARIS POWER 1, PanchNagar, Nandawadi, Nagpur	
669	SUNSHINE KASAI ENTERPRISES 105 Swamy Colony (C), Colony Kalsadi Byade, near a police station, P. Rajp. 27.	
670	SHREINATH RESOURCE MANAGEMENT LLP, 60/2, Madhwa Palace, Chhatrapati, Nagpur	
671	Prokide Energy Systems & Consultants, Shop No. 111, Mangalghum Industrial Complex, Mhasani MEDC, Pune 411026	
672	SOLAR LIGHTS & SOLAR POWER PRIVATE LIMITED, NEAR BAGUNYA MANGAL KAR, CHIRSHAI	
673	SRISHAY ENERGY P LTD, 201 LAXMI PALACE S V ROAD OPP RAYMOND SHOWROOM DORIVALI WEST SUMIRAI	
674	Sky Wings Technologies Pvt. Ltd. 302, Empressson, Behar Kanti Dairy, Pune.	
675	S. K. Energies, Gnt No. 480, Bantol college Road, Zira Wasti, At Po Pimpalgaon Mahi, Tal. Ahmednagar, Dist. Ahmednagar	
676	Srius Wakarna Solar, Madhuraish Apartments road, Srusi Chowk, Jambhark, Akola	
677	Teggar International, A/307 Marichur, Chhatra Plot 14 Sector 19 Vashi Plot Mumbai	
678	BEHANT SOLAR COMPANY S-411, DAVATRI CHSL SECTOR-7 SANPADA, NAVI, MUMBAI	
679	PALLAR INDUSTRIES OPP VIDARBHA DISTILLERS TEAKA NAKA KAMPTEE ROAD	
680	MAXX SOLAR POWER, Plot No. 16, Dada E Bhawan, Near of Mahatma Hotel, Near Sharda Chowk, Nagpur, Nagpur	
681	Green Green 2x4 Ltd, Plot No. A 144/145, Road No.23, Village Panepabbada, Wagle Estate, Thane West - 401105	
682	SureET Solar Infra Private Limited, CTS No. 141748, Plot No. 98, Wing B, Shivganga Appr. Nandavli, P. Ch. Pune, Maharashtra	
683	S. byone Energy, Jadhav Prasad Limited, 153 Navadar, Shankar Nagar, Dr. Ambedkar Road, Chhatrapati, Nagpur	
684	SUGAN ENERGY PRIVATE LIMITED FLAT NO.5, 28-G SIACTOR TOWN CENTER, GUDCO, AURANGABAD	
685	SHREEF ENERGY SOLUTIONS, FLAT NO.102, B-1, ASHTA RESI, IGATRA J. KONDITWA, ROAD, SINDHURAI, KAVAJI, PUNE	
686	Modern solar energy pvt ltd 2, Sahyadhi, Indhargan	
687	Yanavas Engineering Services 19, 'Anugraha', Vidya Nagar, Dew-Bidola Tal. Shindkheda, Dist. Dhule	
688	Supers Electricals Sangli-131, MIDC, Phase 1, Dandhadi East	
689	Vega Powertronics-131, MIDC, Phase 1, Dandhadi East	
690	PELUS ENTERPRISES, Shop No. S-7, C/Anandnagar, Chhatra Center, At 3 Road, Camp, Pune-91	
691	MASTERS ENGINEERING, CHAHAKAR NAGAR, NEAR SONPADA LANE, KHAMLA ROAD, NAGPUR	
692	Madh Solar Systems-102, No. Sanghvi Chsl, Plot No. 51 & 52, Sector 28, Nand (P), Nand (K) Road	
693	Techno Engineering Pvt Ltd, No. 121/13 Near Vardhaji Hotel Dalavi Wadi Pune	
694	Digid Infrastructure A-11, SPHEET ANGAN, PUNE-BANGALORE EXPRESSWAY, MARHE, P. N.P.	
695	Reka Consulting Solutions, Ch. P. C. 50-2 & 3, LAKSHMIBAY BUILDING, SAKHAI NAKA BUTHI, PUNE	
696	ASHUJY, 101, Sur 2400 Apartment, P. Road, Pune	

मुद्दा क्र. २:- सौर पंप/कृषी पंपाची ५ लाखाचे सद्दिष्ट होते, ते १० हजारावर आणण्यात आले याबाबतच्या कारणमिमांसा व अभिप्राय द्यावेत.

विभागाचे अभिप्राय :- केंद्र शासनाने राष्ट्रीय स्तरावर १ लाख नग सौर कृषीपंपाच्या योजनेसाठी रु. ४००.०० कोटी एवढी तरतूद घोषित केली होती. या अंतर्गत राज्यासाठी केंद्र शासनाने दिनांक ९ डिसेंबर, २०१४ रोजी ६१४० नग, दिनांक ३० डिसेंबर, २०१४ रोजी १,४०० नग असे ७५४० नग सौर कृषीपंप आस्थापित करण्यास मान्यता दिली होती. त्यास अनुसरून अटल सौर कृषी पंप योजना” च्या प्रस्तावास मंत्रीमंडळाची मान्यता घेऊन शासन निर्णय क्र. सौरप्र-२०१४/प्र.क्र.२१९/ऊर्जा-७, दिनांक २७ मार्च, २०१५ अन्वये राज्यात ७५४० नग सौर कृषीपंप आस्थापित करण्याचे धोरण जाहीर करण्यात आले.

दिनांक २९ जानेवारी, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये केंद्र शासनाने २,४६० नग आस्थापित करण्यास मान्यता दिली. त्यास अनुसरून “अटल सौर कृषी पंप योजना” च्या प्रस्तावास मंत्रीमंडळाची मान्यता घेऊन शासन निर्णय क्र. सौरप्र-२०१४/प्र.क्र.२१९/ऊर्जा-७, १४ जुन, २०१७ अन्वये २४६० सौर कृषीपंप आस्थापित करण्यास मान्यता देण्यात आली. अशा प्रकारे एकूण १०,००० नग राज्याचे सौर कृषीपंप आस्थापित करण्याचे एकत्रित धोरण जाहीर करण्यात आले.

दिनांक २७ मार्च, २०१५ च्या शासन निर्णयातील नमूद अटी व शर्ती बाबत योजनेच्या अंमलबजावणीत येणाऱ्या अडचणी विचारात घेऊन काही अटी व शर्तीमध्ये सुधारणा/बदल करून त्यानुसार शासन निर्णय क्र. सौरप्र-२०१६/प्र.क्र.३१९/ऊर्जा-७, दिनांक २४ नोव्हेंबर, २०१६ अन्वये अटी व शर्तीमध्ये अंशतः बदल करण्यात आला. तसेच योजनेची जलदरित्या अंमलबजावणी होण्यासाठी आत्महत्याग्रस्त जिल्हे व इतर जिल्हे यांच्यातील सौर कृषीपंप वाटपाचे प्रमाण ८०-२० टक्के रद्द करून ते ५०-५० टक्के असे दिनांक १४ जुन, २०१७ च्या शासन निर्णयान्वये करण्यात आले.

केंद्र शासनाने मंजूरी दिलेल्या १०,००० नग आस्थापित करण्यासाठी सौर कृषीपंपाधी योजना राज्यामध्ये गहावितरण कंपनीमार्फत राबविण्यात येत आहे. सद्यःस्थितीमध्ये केंद्र शासनाच्या मंजूरीनुसार पहिल्या टप्प्यानुसार १२६८, दुसऱ्या टप्प्यानुसार २४६०, सौर कृषीपंप आस्थापित झालेले आहेत. केंद्र शासनाच्या मान्यतेनुसार एकूण ३,७२८ नग सौर कृषीपंप आस्थापित करण्यासाठी वित्तीय सहाय्य उपलब्ध होणार आहे. केंद्र शासनास सदर योजनेस मुदतवाढ देण्याबाबत विनंती करण्याच्या मंत्रीमंडळाच्या निर्णयाच्या अधीन राहून राज्य शासनाव्दारे सदर योजनेची अंमलबजावणी सुरू ठेवण्यात आली. परंतु केंद्र शासनाने या योजनेच्या अंमलबजावणीच्या मुदतीस वाढ देण्याची विनंती अमान्य केल्याने सदर योजना या योजने अंतर्गत ज्या लाभार्थ्यांनी अंशदान भरले आहे. त्यास कृषी पंप देण्याच्या उद्देशाने ५६५० नगावर सिमित करण्यात आली. त्यापैकी मे, २०१८ अखेर ५५८५ सौर कृषीपंप आस्थापित झाले आहेत. केंद्र शासनाकडून प्राप्त होणाऱ्या ३,७२८ नग सौर कृषीपंपाच्या वित्तीय सहाय्याव्यतिरिक्त आस्थापित होणाऱ्या १९२२ नग सौर कृषीपंपासाठी केंद्रीय वित्तीय सहाय्य प्राप्त होणार नसल्यामुळे त्यासाठी अंदाजित रक्कम रु. ३०.३१ कोटी इतक्या निधीची आवश्यकता आहे.

योजनेच्या पहिल्या टप्प्याचा मर्यादित कालावधी पाहता १०,००० नग सौर कृषी पंपाच्या सद्दिष्टापैकी ५६५० नग सौर कृषी पंप आस्थापित होणार आहेत. योजनेच्या दुसऱ्या टप्प्यात केंद्र शासनाने दिनांक १८/१०/२०१७ रोजी २००० नग व दिनांक १०/११/२०१७ रोजी ५००० नग असे एकूण ७००० नग सौर कृषी पंप आस्थापित करण्यास काही अटी व शर्तीवर नव्याने मान्यता दिली असून योजनेतील अर्थसहाय्यातील व इतर अटी व शर्तीतील महत्वाचे बदल लक्षात घेऊन त्यानुसार योजना राबविण्याचे प्रस्तावित आहे. त्यास मंत्रीमंडळाची मान्यता देण्याची कार्यवाही सुरू आहे.

मुद्दा क्र. ३:- मेडा ही मध्यस्थ संस्था आहे. ती जाहिरात करते. एकूण किंमतीच्या दोन ते अडीच टक्के पैसा घेते. त्यातून ते कर्मचाऱ्यांचा पगार करतात. मेडा संस्था पॅनल उभी करत असेत तर त्यातून घरगुती ग्राहकांचा फायदा होईल व त्यातून ५ ते १० टक्के विजेची बचत होईल. या मुद्याबाबतची माहिती .

विभागाचे अभिप्राय:-राज्य शासनाने दिनांक १६/७/ १९८५ च्या शासन निर्णयान्वये अपारंपरिक ऊर्जाबाबत महाऊर्जा या संस्थेची नोडल एजन्सी म्हणून नियुक्ती केली आहे. अपारंपरिक ऊर्जेचा प्रसार व प्रचार महाऊर्जाकडून करण्यात येतो. त्यासाठी राज्य शासनाकडून हरित ऊर्जा निधीतून महाऊर्जास निधी उपलब्ध करून देण्यात येतो.

राज्याच्या अपारंपरिक ऊर्जा संबंधीच्या प्रचलित धोरणानुसार तसेच ऊर्जा संवर्धन धोरणानुसार घरगुती वीज ग्राहक, गृहनिर्माण सोसायटी, खाजगी संस्था इ. यांना स्वयंचालपरासाठी इमारतीच्या छतावर सौर ऊर्जा पॅनलद्वारे सौर ऊर्जा निर्मिती करण्याची मुभा असून त्यासाठी केंद्र शासनाकडून ३० टक्के अनुदान देण्यात येते. महाऊर्जाकडे सौर ऊर्जा पॅनेल उत्पादक व तत्सम उत्पादकांचे नोंदणीकृत पॅनेल असून (त्यामुळे वाजवी किंमतीत) ग्राहकांना त्यांनी संबंधितानी महाऊर्जाकडे स्वयं विज वपार प्रकल्पाची नोंदणी केल्यास तांत्रिक व तत्सम सेवा उपलब्ध करून देण्यात येते, तसेच केंद्र शासनाचे ३० टक्के अनुदान मिळण्यासाठीची कार्यवाही करण्यात येते.

मेडा ही राज्य शासनाची अपारंपरिक ऊर्जा क्षेत्रातील तांत्रिक सहाय्य देणारी संस्था असून मेडा मार्फत सौर पॅनल अथवा इतर उपकरणांचे उत्पादन केले जात नाही. परंतु अशा Net Metering बाबतच्या संस्थांची माहिती रोबत जोडलेली आहे.

मुद्दा क्र. ४:- मा. अर्थमंत्र्यांनी विधान सभेत अर्थसंकल्प सादर करतांना केलेल्या घोषणांच्या अनुषंगाने माहिती.

विभागाचे अभिप्राय :- (मुद्दा क्र. ३६ व ३९) मा. अर्थ मंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांनी राज्याचा अर्थसंकल्प विधानमंडळासमोर सादर करतांना सौर ऊर्जेद्वारे वीज निर्मितीचे उद्दिष्ट घोषित केले होते. त्यास अनुसरून राज्यात

“मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना” ही योजना दि. १४ जून, २०१७ च्या व दि. १७ मार्च, २०१८ च्या शासन निर्णयान्वये राबविण्यात येत आहे.

सदर योजने अंतर्गत प्रत्येकी २ भेगावॅटचे पथदर्शी प्रकल्प राळेगणसिध्दी जि. अहमदनगर व गांजरदा. कोळंबी जि. यवतमाळ येथे आस्थापित करण्यात येत आहेत. पथदर्शी प्रकल्पा व्यतिरिक्त योजनेच्या टप्पा-१ मध्ये विदर्भ, मराठवाडा, पश्चिम महाराष्ट्र व उत्तर महाराष्ट्र येथे सदर योजनांतर्गत प्रकल्प आस्थापित करण्यासाठी एकूण २०० मे.वॅ. क्षमतेच्या निविदा प्रकाशित करण्यात आल्या असून प्रकल्प उभारण्यासाठी विकासकांना इरादापत्र (LOI) देण्यात आले आहे.

योजनेच्या टप्पा-२ मध्ये विदर्भ, मराठवाडा आणि पश्चिम महाराष्ट्र येथे एकूण ३०० मे.वॅ. क्षमतेच्या प्रकल्पांसाठी निविदा प्रकाशित करण्यात आल्या असून विकासकांना इरादा पत्र (Letter of Intent) देण्यात आले आहे. याशिवाय महावितरण कंपनीने १००० मेगावॅट क्षमतेच्या निविदा प्रकाशित केल्या आहेत.

मा. अर्थमंत्री महोदयांनी घोषित केलेल्या योजनेनुसार सौर ऊर्जा वीज निर्मितीचे उद्दिष्ट पूर्ण करण्याच्या दृष्टीने विभागस्तरावर कार्यवाही सुरू आहे.

मुद्दा क्र. ५ :- डी.पी. जळणे, ऑईल वेळेवर न मिळणे सदर कारणामुळे डी.पी. दुरुस्त होत नाही या अनुषंगाने माहिती.

महावितरणतर्फे महाराष्ट्रातील सर्व प्रकारच्या विद्युत ग्राहकांना विजपुरवठा हा स्थानिक विद्युत रोहित्रावरून केला जातो. रोहित्रावर त्यांच्या स्थापित क्षमतेपेक्षा ज्यास्त वीजजोडणी केली जात नाही. आवश्यकता भासल्यास क्षमता वृद्धीकरण करून ज्यादा क्षमतेचे रोहित्र बसवून वीज ग्राहकांना योग्य दावाने विद्युत पुरवठा केला जातो.

आजगितीस महाराष्ट्रात एकूण रोहित्रांची संख्या ५१७६९२ इतकी असून नादुरुस्त होण्याचे प्रमाण सरासरी ७.५०% इतकी आहे. रोहित्र नादुरुस्त झाल्यानंतर वीजग्राहकांची गैरसोय टाळण्यासाठी तातडीने रोहित्र बदलवून घेतली जातात व नादुरुस्त झालेली रोहित्रे दुरुस्तीसाठी पाठविली जातात. रोहित्र नादुरुस्त झाल्यानंतर नजिकच्या फिल्टर युनिट किंवा भांडारात नेऊन बाहय व आंतरीक पाहणी केल्यानंतर दुरुस्ती करण्यात येते.

काही रोहित्रांवर महावितरणच्या अपरोक्ष अवैध वा अनधिकृत वीजजोडणी केल्यामुळे अतिभारामुळे रोहित्र नादुरुस्त होतात. रोहित्र नादुरुस्त होण्यास प्रमुख कारण अनधिकृत वीजजोडणी किंवा मंजूर भारापेक्षा अतिरिक्त वीज वापर करणे हे आहे.

महावितरणने सन २०१७-१८ मध्ये ५९८० किलो लीटर्स तेल उपलब्ध करून दिले आहे व सन २०१८-१९ साठी ५१०० किलो लीटर्स तेल पुरवठा होण्यासाठी निविदा प्रक्रिया पूर्ण झालेली असून, लवकरच संपूर्ण राज्यभर मागणीनुसार व आवश्यकतेनुसार तेलाचा पुरवठा केला जाईल.

तसेच क्षेत्रीय कार्यालयांना लागणा-या तेलाचा पुरवठा करताना नादुरुस्त रोहित्रांमधून वापरण्यायोग्य तेलाचा साठा अपेक्षित प्रमाणापेक्षा कमी गिळत असल्यामुळे व गैरप्रकार वाढीस लागु नये म्हणून दर महिन्याचे ऑईलचे अंकेक्षीत केलेली माहिती मागविली जाते, त्याप्रमाणे क्षेत्रीय कार्यालयांना लागणा-या तेलाची मागणी ERP प्रणालीमधून मागवून त्याची तांत्रिक योग्यता तपासून तेलाचा पुरवठा केला जातो.

रोहित्र दुरुस्तीसाठी प्रत्येक जिल्हास्तरावर दुरुस्ती केंद्रांना कंत्राटे देण्यात आलेली आहेत. रोहित्र बदलण्याची कारवाई महाराष्ट्र विद्युत नियमक आयोग वितरण परवाना धारकाच्या कृतीचे मानके विद्युत पुरवठा सुरू करायचा कालावधी आणि भरपाईचे निश्चितीकरण, विनियम २०१४ नुसार धाडून दिलेल्या माभकमनुसार करून घेतली जातात. गरजेनुसार आपतकालीन स्थितीत वेगवेगळ्या क्षमतेची वापरण्याजोगी रोहित्रे पर्यायी व्यवस्था म्हणून तयार ठेवली जातात.

नादुरुस्त रोहित्रांची सन २०१६-१७, २०१७-१८ व एप्रिल - २०१८ पर्यंतची सद्यस्थिती

वर्ष	कार्यान्वित वितरण रोहित्रे	एकूण नादुरुस्त रोहित्रे	नादुरुस्तीची टक्केवारी
सन २०१६-१७	४९४६०९	३९३१५	७.९५%
सन २०१७-१८	५१६३३५	३८७२५	७.५०%
एप्रिल २०१८	५१७६९२	३३१४	०.६४%

मुद्दा क्र. ६ :- SEZ बाबत

Status of the Distribution Licensee

Nidar Utilities Panvel LLP ("NUPLLP") was appointed as the Co-Developer by Persipina Developers Pvt. Ltd. ("PDPL") for the SEZ at Panvel, Dist. Raigad, Maharashtra which was acquired in Oct 2014 by PDPL and notified in the Gazette on 10-Apr-2016. NUPLLP was approved as a Co-Developer by the Board of Approval (BoA) under the SEZ Act in its meeting during 2016-17. Accordingly, the Ministry of Commerce and Industry issued the approval letter dated 09-Sep-16 approving NUPLLP as a Co-Developer of the said SEZ.

Per the SEZ Act, the Developer (and includes the Co-Developer) are Deemed Distribution Licensee for Electricity within the area of the notified SEZ. NUPLLP accordingly is the Deemed Distribution Licensee for the said SEZ at Panvel and thereby made an application to the Hon'ble Maharashtra Electricity Regulatory Commission ("MERC"). The MERC vide its order dated 10-Feb-2017 took on its record NUPLLP's status as a Deemed Distribution Licensee for the said SEZ at Panvel.

Since its appointment a Co-Developer, NUPLLP has been able to expedite the process for the distribution of electricity within the said SEZ. Given below are the key milestones achieved by NUPLLP from a regulatory perspective to date:

Sr. No.	Key Milestones Achieved	Date
1	Execution of Co-Developer Agreement with PDPL	10-Aug-15
2	Approval of NUPLLP as a Co-Developer by MOCI	09-Sep-16
3	Taking on record the Deemed Distribution Licensee Status of NUPLLP by MERC	10-Feb-17
4	Execution of Connection Agreement with TPC-T	10-May-17
5	Issuance of Maharashtra Electricity Regulatory Commission (Specific Conditions of Distribution Licence applicable to Nidar Utilities Panvel LLP for Multi-Services SEZ at Panvel, District Raigad, Maharashtra) Regulations, 2017	26-May-17
6	Execution of Power Purchase Agreement (PPA) with TPC-D	18-Jul-17
7	Filing of Petition with MERC for Approval of PPA with TPC-D **	25-Jul-17 & 06-Dec-17
8	Approval of Provisional Tariff by MERC	03-Aug-17
9	In-principle Approval of DPR & Capex Scheme by MERC	28-Nov-17
10	Final Grid Connectivity Permission from STU	07-Mar-18
11	STOA Approval from MSLDC for Test Charging NUPLLP's Electricity Distribution Network	22-May-18
12	Permission from MSLDC for Test Charging NUPLLP's Electricity Distribution Network	22-May-18
13	Test Charging of NUPLLP's Electricity Distribution Network	23-May-18 to 26-May-18

** NUPLLP is awaiting the approval of the PPA executed with TPC-D from the Hon'ble MERC post which it will be able to begin power distribution operations within its area of supply.

Duty / Benefits on Distribution of Power – State / Central

The Central and the State Governments have exempted levy of Indirect Taxes in the form of Excise Duty, Custom Duty, Service Tax, CST, MVAT, GST, etc. on the inputs for developing the SEZ. The Developer of SEZ is accordingly entitled for such Tax benefits.

Income Tax deduction is also available on profit from SEZ activities and thus Developer is entitled to such deduction subject to meeting specific conditions.

With regard to any benefits in term of Electricity Duty and Tax on Sale of Electricity, there is no direct exemption available to the Developer. Electricity Duty and Tax on Sale of Electricity shall be levied on its consumers by NUPLLP and remitted to the Govt. as per applicable law.

**तेराव्या विधानसभेचा उप विधान समितीचा सन २०१७ चा चौथा अहवाल
महसूल व वन विभाग**

अधिसूचना क्रमांक २ .—भूमिसंपादन, पुनर्वसन, पुनर्स्थापना करताना वाजवी भरपाई मिळण्याचा व पारदर्शकतेचा हक्क (महाराष्ट्र) नियम, २०१४ प्रसिध्द करणारी अधिसूचना क्रमांक एल्व्यूएन-०२/२०१३/प्र. क्र. १९०/अ-२, दिनांकित २७ ऑगस्ट, २०१४.

अधिसूचना क्रमांक ८४ .—भूमिसंपादन, पुनर्वसन, पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळणाचा व पारदर्शकतेचा हक्क (महाराष्ट्र) (सुधारणा) नियम, २०१६ प्रसिध्द करणारी अधिसूचना क्रमांक एल्व्यूएन १२/२०१३/प्र. क्र. १९०/अ-२ (भाग १६), दिनांकित २१ एप्रिल, २०१६.

सदर शिफारशीच्या अनुषंगाने महसूल व वन विभागाने त्यावर केलेल्या कार्यवाहीची माहिती दिनांक २ ऑगस्ट २०१८ रोजी पाठविली आहे.

उपरोक्त अधिसूचनेवर समितीने खालीलप्रमाणे शिफारस केली आहे :—

भूमिसंपादन, पुनर्वसन, व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा व पारदर्शकतेचा हक्क (महाराष्ट्र) नियम, २०१४ या नियमातील नियम ७ (१) (ख) अन्वये सामाजिक परिणाम निर्धारण अहवालाचे मूल्यमापन करण्याकरिता स्थापन करण्यात येणाऱ्या तर गटामध्ये पंचायती, ग्रामसभा, नगरपालिका किंवा महानगरपालिका सदस्यांमधून दोन प्रतिनिधी नियुक्त करतांना उक्त स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये महिला प्रतिनिधी, असतील तर एका महिला प्रतिनिधीस प्राधान्याने प्रतिनिधीत्व देण्यात यावे, अशी शिफारस समिती शासनास करीत आहे. याप्रकरणी शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीने एका महिन्यात देण्यात यावी.

सदर अधिसू नेसंदर्भात अहवालात केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने अंतिम कार्यवाही करण्यात येऊन त्यानुसार आवश्यक ती शासन अधिसूचना, **महाराष्ट्र शासन राजपत्र** असाधारण भाग चार-अ मध्ये दिनांक २९-०६-२०१८ रोजी प्रसिध्द करण्यात आली आहे. व त्याबाबत माहिती दिनांक ८ ऑक्टोबर, २०१८ रोजीच्या बैठकीत ठेवली व त्यावर समितीने कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत. (माहिती परिशिष्ट “ ब ” मध्ये सादर करण्यात येत आहे.)

१०९

S. Com. 10/11

जून २०१८ च्या ४ व्या अहवालातील
शिफारशीविरुद्ध माहिती

परिशिष्ट "त"

RNI No. MAHBIL/2009/31733

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार-अ

वर्ष ४, अंक ७९(२) | शुक्रवार, जून २९, २०१८/आषाढ ८, शके १९४० | पृष्ठे २, किंमत : रुपये १५.००

असाधारण क्रमांक १३२

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र शासनाने केंद्रीय अधिनियमान्वये तयार केलेले
(भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश बांध्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

महसूल व वन विभाग

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरू चौक, मंत्रालय
मुंबई ४०० ०३२, दिनांक २८ जून २०१८

अधिसूचना

भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क अधिनियम, २०१३.

क्रमांक एलक्यूएन १२/२०१३/प्र. क्र. १९० (भाग-१६)/अ-२ — भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क अधिनियम, २०१३ (२०१३ चा ३०) याच्या कलम १०९ ची फोट-कलमे (१) व (२) यांद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या आणि खाबाबतीत त्यास समर्थ करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा व्याप करून, उक्त अधिनियमाच्या कलम ११२ अन्वये पूर्वीप्रसिद्धी देण्यात आल्यानुसार महाराष्ट्र शासन भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क (महाराष्ट्र) नियम, २०१४, मध्ये आणखी सुधारणा करण्यासाठी पुढील नियम करीत आहे, जसे की :—

१. या नियमाने भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क (महाराष्ट्र) सुधारण नियम, २०१८, असे म्हणावे.

२. भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क (महाराष्ट्र) नियम, २०१४ च्या नियम ७ मधील उप-नियम (१) च्या खंड (छ) मध्ये "दोन प्रतिनिधी", या वचकुरानंतर "यांमधील एक महिला—जर स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये महिला प्रतिनिधी उपलब्ध असतील तर—असेल ; " हा मजकूर जादा दखल करण्यात येईल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नात्राने,

सु. कि. शावडे.

शासनाचे सहसंचक.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चाव-अ, जून २९, २०१८/आखण्ड ८, शके १९४०

REVENUE AND FORESTS DEPARTMENT

Madam Cama Marg, Hutatma Rajguru Chowk, Mantralaya
Mumbai 400 032, dated the 28th June 2018

NOTIFICATION

RIGHT TO FAIR COMPENSATION AND TRANSPARENCY IN LAND ACQUISITION, REHABILITATION AND RESETTLEMENT ACT, 2013.

No. LQN. 12/2013/C.R.190 (Part-16)/A-2.—In exercise of the powers conferred by sub-sections (1) and (2) of section 109 of the Right to Fair Compensation and Transparency in Land Acquisition, Rehabilitation and Resettlement Act, 2013 (30 of 2013) and of all other powers enabling it in that behalf, the Government of Maharashtra hereby makes the following rules further to amend the Right to Fair Compensation and Transparency in Land Acquisition, Rehabilitation and Resettlement (Maharashtra) Rules, 2014, the same having been previously published as required by section 112 of the said Act, namely:—

1. These rules may be called the Right to Fair Compensation and Transparency in Land Acquisition, Rehabilitation and Resettlement (Maharashtra) Amendment Rules, 2018.

2. In rule 7 of the Right to Fair Compensation and Transparency in Land Acquisition, Rehabilitation and Resettlement (Maharashtra) Rules, 2014, in sub-rule (1), in clause (b), after the words "as the case may be" the words, "out of which one shall be woman, if women representatives are available in the local self-Government bodies" shall be added.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

S. K. GAWADE,

Joint Secretary to Government.

तेराव्या महाराष्ट्र विधानसभेचा उप विधान समितीचा
सन २०१० चा पहिला अहवाल
गृह विभाग

सदरहू अहवालात समाविष्ट असलेल्या शिफारशींवर शासनाने वर केलेल्या कार्यवाहीचे विवरण

अधिसूचना क्रमांक ६३.—मुंबई विदेशी मद्य (सुधारणा) नियम, २००९ प्रसिध्द करणारी अधिसूचना क्रमांक एफएलआर. १७०७/प्र.क्र.३८/भाग २. इएक्ससी-२. दिनांकित १३ नोव्हेंबर, २००९.

समितीने उपरोक्त अधिसूचना दिनांक २ नोव्हेंबर, २०१० रोजीच्या बैठकीत विचारात घेतली व मुंबई विदेशी मद्य नियम, १९५३ च्या नियम ७० डी च्या उप नियम (६) मध्ये “ बारा युनिट व शब्दांऐवजी दोन युनिट प्रतीआठवडा ” अशी शिफारस करून पूर्वीची तरतूद रिस्टोअर करण्यात यावी असे सूचवून मान्यता दिली. सदरहू शिफारशीच्या अनुषंगाने गृह विभागाने त्यावर केलेल्या कार्यवाहीची माहिती दिनांक १७ डिसेंबर, २०१८ रोजीच्या पत्रान्वये पाठविली आहे (माहिती परिशिष्ट “ क ” मध्ये सादर करण्यात येत आहे.)

सदर अधिसूचनेसंदर्भात अहवालात केलेल्या शिफारशींची माहिती विभागाकडून प्राप्त झालेली आहे सदर माहिती दिनांक १२ फेब्रुवारी, २०१९ रोजीच्या बैठकीत विचारार्थ ठेवली असता, त्यावर समितीने कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

परिशिष्टा 'क'

गृह विभाग / राउशु-२

प्राप्त ५ नु २०१० चा ७ ला अहवाल

बाराव्या महाराष्ट्र विधानसभेच्या उपविधान समितीच्या पहिल्या अहवालामध्ये समाविष्ट असलेल्या शिफारशींवर शासनाने केलेल्या कार्यवाहीचे विवरण

क्रमांक	अहवालाचा पृष्ठ क्रमांक व परिच्छेद क्रमांक	समितीची शिफारस	शासनाने केलेली कार्यवाही
(१)	(२)	(३)	(४)
तीन	पृ. ११७ परिच्छेद क्रमांक ६३.	मुंबई विदेशी मद्य (सुधारणा) नियम, २००९ प्रसिध्द करण्याची अंतिम अधिसूचना क्रमांक एफएलआर १७०७/प्र.क्र.३८/भाग-२, इएक्ससी-२, दिनांकीत १३ नोव्हेंबर, २००९. समितीने उपरोक्त अधिसूचना दिनांक २ नोव्हेंबर, २०१० रोजीच्या बैठकीत विचारात घेतली व मुंबई विदेशी मद्य नियम, १९५३ च्या नियम ७० डी च्या उपनियम (६) मध्ये "द्वारा युनिट" या शब्दाऐवजी "दोन युनिट प्रती आठवडा" अशी शिफारस करून पुढील तरतुद रिस्टीअर करण्यात यावी अशी शिफारस केली होती.	सदर शिफारशीच्या अनुषंगाने गृह विभाग, अधिसूचना क्र. एफएलआर१७११/प्र.क्र.८२/राउशु-२, दि.२८/०८/२०१५ अन्वये प्रसिध्द करण्यात आली असून सदर अधिसूचनेच्या ३५ प्रती चासोवत जेदून पाठविण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार-ब

वर्ष १, अंक १८(३) सोमवार, ऑगस्ट ३१, २०१५/भाद्रपद १, शके १९३७ [पृष्ठे २, किंमत : रुपये १.००

असाधारण क्रमांक २०६

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र अधिनियमांन्वये तयार केलेले
(भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांव्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

गृह विभाग

गादान कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक २८ ऑगस्ट २०१५

अधिसूचना

महाराष्ट्र दारूबंदी कायदा.

क्रमांक एफएलआर. १७११/प्र. क्र. ८२/राजशु-२.— आरंभार्थ, महाराष्ट्र शासनाने असे आदेश केले. मुंबई विदेशी मद्य नियम, १९५३ मध्ये सुधारणा करून खालील नियम तात्काळ अंमलात आणवत आणि म्हणून महाराष्ट्र दारूबंदी अधिनियम (१९४९ चा मुंबई २५) च्या कलम १४३ च्या उप-कलम (३) च्या परंतुकानुसार तरतूद केल्याप्रमाणे हे नियम अर्धी प्रसिद्ध व चरता ते करण्यात यावेत :

त्याअर्थी, आता, महाराष्ट्र दारूबंदी अधिनियम (१९४९ चा मुंबई २५) च्या कलम १४३ च्या पोट-कलम (२) च्या खंड (बी) व (एफ) द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या आणि त्याबाबतीत महाराष्ट्र शासनाने सनर्ध करणाऱ्या द्वारे सर्व अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासन यद्वारे मुंबई विदेशी मद्य नियम, १९५३ मध्ये खालीलप्रमाणे सुधारणा करता आले ते असे :-

१. या निवर्तना मुंबई विदेशी मद्य (सुधारणा) नियम, २०१५ असे संबोधण्यात यावे.

२. उक्त मुंबई विदेशी मद्य नियम, १९५३ च्या नियम २ चा खंड (१९) चा उपखंड (इ) ऐवजी पुढील उपखंड (i) समाविष्ट करण्यात यावा, जसे की,—

“(i) १००० मि.ली. चे स्पिरिटस् किंवा देशी मद्य, किंवा.”

३. उक्त मुंबई विदेशी मद्य नियम, १९५३ च्या नियम ७०-डी च्या उप नियम (६) मध्ये “ होन युनिट प्रति आठवडा ” या शब्दांऐवजी “ बारा युनिट प्रति महिना ” असे काढावे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावने,

अ. शा. पागो,
शासनाचे सहसचिव.

(४)

HOME DEPARTMENT

Mantralaya, 5th Floor, Madam Cama Road, Hutatma Rajguru Chowk
Mumbai 400 032, dated the 28th August 2015

NOTIFICATION

MAHARASHTRA PROHIBITION ACT.

No. FLR 1711/CR-S2/ EXC-2.— Whereas, the Government of Maharashtra is satisfied that the following rules further to amend the Bombay Foreign Liquor Rules, 1953 should be brought into force at once, and therefore the rules should be made without previous publication as provided by the proviso to sub-section (3) of section 143 of the Maharashtra Prohibition Act (Bom. XXV of 1949).

Now therefore, in exercise of the powers conferred by clauses (b) and (f) of sub-section (2) of section 143 of the Maharashtra Prohibition Act and of all other powers enabling it in this behalf, the Government of Maharashtra hereby makes the following rules further to amend the Bombay Foreign Liquor Rules, 1953 as follows, namely :—

1. These rules may be called the Bombay Foreign Liquor (Amendment) Rules, 2015.
2. In rule 2 of the Bombay Foreign Liquor Rules, 1953 (hereinafter referred to as "the principal Rules") in clause (19), for sub-clause (i), the following sub-clause shall be substituted, namely :—
" (i) 1000 milliliters of spirits or country liquor, or"
3. In rule 70-D of the principal Rules, in sub-rule (6), for the words "two units per week" the words "twelve units per month" shall be substituted.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

A. S. GHARGE,
Joint Secretary to Government.

**तेराव्या विधानसभेचा सन २०१५ चा उपविधान समितीचा पहिला अहवाल
महसूल व वन विभाग**

अधिसूचना क्रमांक डी-८.—महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमिनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आकारणी) नियम, २००७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक एनए-१००५/प्र.क्र. २८५/ल-५, दिनांकित १३ फेब्रुवारी, २००७.

उपरोक्त अधिसूचनेवर समितीने खालीलप्रमाणे शिफारशी केल्या आहेत :-

- (१) कोणत्याही जमिनीचा अनधिकृतपणे अकृषिक वापर केला गेल्यास त्यावरील दंड आकारणी करतवेळी शासनाने भूखंडाचे क्षेत्र, अनधिकृत अकृषिक वापराचा कालावधी आणि अनधिकृत अकृषिक वापराचे प्रयोजन हे तीन घटक विचाराचा घेऊन दंड आकारणीचे निकष निश्चित केले असून ते या प्रारूप अधिसूचनेद्वारे प्रसिद्ध करण्यात आले आहेत. तथापि, एखाद्या जमिनीचा अनधिकृतपणे अकृषिक वापर केला गेल्यास त्यावर दंड आकारतेवेळी उक्त त्रिसूत्रीचा वापर करून दंड आकारणे अत्यंत अडचणीचे असल्याचे निर्देशनास येते. या त्रिसूत्रीच्या आधारे दंड आकारणी करण्यासंदर्भातील निकषांमध्ये कोणतीही स्पष्टता दिसून येत नाही. त्यामुळे दंड आकारणीच्या अंमलबजावणीबाबत अनेक अडचणी येत असून लहान घरासंबंधी स्वतःच्या मालकीच्या शेतात तसेच ग्रामीण भागातील घरांच्या संदर्भात कमी दंड आकारण्यासंबंधीचा हेतू सफल होत नाही.

“कृषीक जमिनीवर स्वतः राहणाऱ्या लोकांच्या घरासंदर्भात वेगळा विचार होणे आवश्यक असून कृषिक जमिनीवर अनधिकृतपणे बिल्डरने घरे बांधली असल्यास त्यांच्याकडून जास्त दंड आकारण्यासंबंधी वेगळा विचार करावा,” अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे. याप्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यात देण्यात यावी.

- (२) “उक्त अधिसूचनेमध्ये अनधिकृत अकृषिक वापराचे प्रयोजन या अंतर्गत निवासी वापर, औद्योगिक व वाणिज्यिक वापर असे तीन संवर्ग नमूद केले आहे. परंतु त्यामध्ये शिक्षणाकरिता वेगळा संवर्ग दिसून येत नाही. तसेच प्रचलित नियमांमध्ये शैक्षणिक वापराकरिता दंड आकारण्याबाबतही वेगळे निकष दिसून येत नाहीत. त्यामुळे राज्यातील तळागाळील विद्यार्थ्यांनाही सहजरित्या शिक्षण सुविधा उपलब्ध होण्याकरिता अनधिकृत अकृषिक वापराबाबत शैक्षणिक संस्थांच्या इमारतींवर दंड आकारतेवेळी वेगळे निकष असावेत.” अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे. याप्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यांत देण्यात यावी.

- (३) “शासनाद्वारे अनेक योजनांना सबसिडी दिली जाते. त्यातील काही योजना राबविताना उदा. न्याहरी निवास योजना-अशा योजना राबविताना स्वतःच्या घराचा वापर केला जातो. अशा परिस्थितीत ती घरे बांधलेले क्षेत्र शेती क्षेत्रात असल्यामुळे त्यासाठी बिगर शेती (एनए) करण्याची आवश्यकता नसावी.” अशी शिफारस समिती शासनास करित आहे. या प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यांत देण्यात यावी (माहिती परिशिष्ट “ड” मध्ये सादर करण्यात येत आहे).

सदरहू शिफारशीच्या अनुषंगाने विभागाने त्यावर केलेल्या कार्यवाहीची माहिती दिनांक ४ मे, २०१९ रोजीच्या पत्रान्वये दिली आहे. सदर माहिती समितीने दिनांक २६ जून, २०१९ रोजीच्या बैठकीत विचारार्थ ठेवली असता समितीने माहिती विचारात घेतली व त्यावर समितीने कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाहीत.

परिशिष्ट '००' खण्ड २०१५ चा पहिला अहवाल
डी-८ ची माहिती

महाराष्ट्र शासन

क्र:- एनएपी-२०१८/प्र.क्र.३६२/ज-१अ,
महसूल व वन विभाग, पहिला मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक:- ४/५/२०१९

प्रति,

अवर सचिव (ड-११),
महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,
विधानभवन, मुंबई-४०० ०३२.

विषय :- उपविधान समितीचा सन २०१५ चा पहिला अहवाल यातील शिफारशींवरील कार्यवाहीबाबत..

- संदर्भ :-**
१. शासन अधिसूचना क्रमांक एनएए-१००५/ प्र.क्र.२८५/ल-५, दिनांक १३ फेब्रुवारी, २००७
 २. महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयाचे पत्र क्र.२२६६/उपविधान/ड-११, दिनांक २० जानेवारी, २०१६ चे पत्र
 ३. महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयाचे पत्र क्र.३०९८६/उपविधान/ड-११, दिनांक ३० नोव्हेंबर, २०१८ चे पत्र

उपरोक्त विषयावरील संदर्भाधीन पत्र क्र.२ ला अनुसरून कळविण्यात येते की. तेराव्या विधानसभेच्या उपविधान समितीचा पहिला अहवाल विधानसभेस दिनांक १० डिसेंबर व विधान परिषदेस दिनांक १४ डिसेंबर, २०१५ रोजी सादर करण्यात आला होता. या अहवालात संदर्भाधीन क्र.१ येथे नमूद या विभागाची खालील विषयाची अधिसूचना समाविष्ट आहे :-

प्रारूप अधिसूचना क्रमांक डी-८-	महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमिनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आकारणी) नियम, २००७" प्रसिध्द करणारी अधिसूचना क्रमांक एनएए-१००५/ प्र.क्र.२८५/ल-५, दिनांक १३ फेब्रुवारी, २००७
--------------------------------	--

०२. उपविधान समितीने विधानसभेस दि.१०/१२/२०१५ रोजी व विधानपरिषदेस दि.१४/१२/२०१५ रोजी सादर केलेल्या अहवालात, सदर अधिसूचनेच्या बाबतीत नमूद केलेले अभिप्राय व शिफारशीसंदर्भात विभागाचे अभिप्राय पुढीलप्रमाणे आहेत :-

अ. क्र.	उपविधान समितीच्या अभिप्राय / शिफारस	अहवालातील अनधिकृतपणे	विभागाचे अभिप्राय (१) (२) (३)
१	कोणत्याही अकृषिक वापर केल्यास त्यावरील दंड आकारणी करतवेळी शासनाने भूखंडाचे क्षेत्र,	जमिनीच्या	महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ च्या कलम ४१ ते कलम ४७ अ मध्ये शेत जमिनीच्या अकृषिक वापरातील

<p>अनधिकृत अकृषिक वापराचा कालावधी आणि अनधिकृत अकृषिक वापराचे प्रयोजन हे तीन घटक विचारात घेऊन दंड आकारणीचे निकष निश्चित केले असून ते या प्रारूप अधिसूचनेद्वारे प्रसिध्द करण्यात आले आहेत. तथापि, एखादया जमिनीचा अनधिकृतपणे अकृषिक वापर केला गेल्यास त्यावर दंड आकारते वेळी उक्त त्रिसूत्रीचा वापर करून दंड आकारणे अत्यंत अडचणीचे असल्याचे निदर्शनास येते.</p> <p>या त्रिसूत्रीच्या आधारे दंड आकारणी करण्यासंदर्भातील निकषांमध्ये कोणतीही स्पष्टता दिसून येत नाही. त्यामुळे दंड आकारणीच्या अंमलबजावणीबाबत अनेक अडचणी येत असून लहान घरासंबंधी, स्वतःच्या मालकीच्या शेतात तसेच ग्रामीण भागातील घरांच्या संदर्भात कमी दंड आकारण्यासंबंधीचा हेतू सफल होत नाही.</p> <p>“कृषिक जमिनीवर स्वतः राहणाऱ्या लोकांच्या घरासंदर्भात वेगळा विचार होणे आवश्यक असून कृषिक जमिनीवर अनधिकृतपणे बिल्डरने घरे बांधली असल्यास त्यांच्याकडून जास्त दंड आकारण्यासंबंधी वेगळा विचार करावा.”</p> <p>असो शिफारस समिती शासनास करीत आहे. याप्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यात देण्यात यावी.</p>	<p>बदलासंदर्भात तरतूदी आहेत. तसेच, या तरतूदीच्या अंमलबजावणीच्या संदर्भात शासनाने महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमिनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आकारणो), १९६९ हे नियम केलेले आहेत. सदर नियमातील “नियम ८ हा जमिनीच्या अनधिकृत वापरासाठी शास्ती” यासंदर्भात आहे. सदर नियमात असलेली तरतूद सुधारित करण्याच्या उद्देशाने महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ च्या कलम ३२८ आणि कलम ३२९ अन्वये प्राप्त असलेल्या अधिकारात शासन राजपत्रातील अधिसूचना क्रमांक एनएए-१००५/प्र.क्र.२८५/ल-५, दिनांक १३ फेब्रुवारी, २००७ य अन्वये महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमिनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आकारणो), १९६९ च्या नियम ८ मध्ये बदल करण्याकरिता नियमांचा मसुदा हरकती व सूचना मागविण्याकरिता प्रसिध्द करण्यात आलेला आहे. सदर नियमाच्या मसुदावांचवये, अनधिकृत अकृषिक वापराचा कालावधी, अनधिकृत अकृषिक वापराचे प्रयोजन आणि अनधिकृत वापर केलेल्या जमिनीचे क्षेत्र विचारात घेऊन मसुदात नमूद केलेल्या कोष्टकान्वये येणाऱ्या आकारणीमधील जास्तीत जास्त रकमेच्या दंडाची आकारणी करण्यासंदर्भात नियमामध्ये तरतूद करण्याचे प्रस्तावित आहे. या अनुषंगाने, नमूद करण्यात येते की, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ च्या प्रकरण ३ मधील जमिनीच्या उपयोगासंदर्भात असलेल्या कलम ४२, ४४ मध्ये शासनाने अशातच पुढील अधिनियमान्वये सुधारणा केलेल्या आहेत :-</p> <ol style="list-style-type: none"> १. सन २०१५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १९, दिनांक २४/४/२०१५ अन्वये, कलम ४४ (अ) मध्ये सुधारणा २. सन २०१७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३०, दिनांक १५/४/२०१७ अन्वये, कलम ४२-ब आणि ४२-क ची सुधारणा ३. सन २०१८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १२, दिनांक १७/१/२०१८ अन्वये,
<p>२ “उक्त अधिसूचनेमध्ये अनधिकृत अकृषिक वापराचे प्रयोजन या अंतर्गत निवासी वापर, औद्योगिक वापर व वाणिज्यिक वापर असे तीन संवर्ग नमूद केले आहे परंतु, त्यामध्ये शिक्षणाकरिता वेगळा संवर्ग दिसून येत नाही. तसेच प्रचलित नियमांमध्ये शैक्षणिक वापराकरिता दंड आकारण्याबाबतही वेगळे निकष दिसून येत नाहीत. त्यामुळे राज्यातील तळागाळातील विद्यार्थ्यांनाही सहजरित्या शिक्षण सुविधा उपलब्ध होण्याकरिता अनधिकृत अकृषिक वापराबाबत शैक्षणिक संस्थांच्या इमारतींवर दंड आकारतेवेळी वेगळे निकष असावेत”</p>	

<p>अशी शिफारस समिती शासनास करीत आहे. या प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यांत देण्यात यावी.</p> <p>३ "शासनाद्वारे अनेक योजनांना सबसिडी दिली जाते. त्यातील काही योजना राबविताना उदा. न्याहरी निवास योजना- अशा योजना राबविताना स्वतःच्या घराचा वापर केला जातो. अशा परिस्थितीत ती घरे बांधलेले क्षेत्र शेती क्षेत्रात असल्यामुळे त्यासाठी बिगर शेती (N.A.) करण्याची आवश्यकता नसावी" अशी शिफारस समिती शासनास करीत आहे. या प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यांत देण्यात यावी.</p>	<p>कलम ४२-ड ची सुधारणा महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ कलम ४२, ४४ मधील उक्त नमूद सुधारणांच्या पार्श्वभूमीवर विषयाधीन प्रकरणी, शासन राजपत्रातील अधिसूचना दिनांक १३/२/२००७ अन्वये, प्रसिध्द केलेल्या प्रारूप नियमांचा मसुदा अवलोकनात घेतला असता, या मसुद्यातील तरतुदीमध्ये काही उणीवा असल्याचे दिसून येते. या प्रकरणी, उपविधान समितीने आपल्या अभिप्रायांसह शिफारसो करून काही सुधारणा देखील सुचविलेल्या आहेत. सदर नियम पूर्वप्रसिध्द करून बराचसा कालावधी झालेला असून सदर नियमातील संदिग्धता दूर करण्याकरिता आणि अधिनियमातील तरतुदीत झालेल्या सुधारणा विचारात घेऊन आता कालानुरूप आणखी बदल करणे आवश्यक आहे. यास्तव, सदर नियम मागे घेऊन, नव्याने नियम करण्याची आवश्यकता आहे. सबब, सदर नियम आता मागे घेण्यात येऊन सुधारित नियम लवकरच पूर्वप्रसिध्द करण्याचे संकल्पित आहे.</p>
---	---

 (सुनील कोटेकर)
 अवर सचिव

प्रत :-

निवडनस्ती ज १-अ कार्यासन.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण
प्राधिकृत प्रकाशन

मंगळवार, फेब्रुवारी १३, २००७ / माघ २४, शके १९२८

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यातली या भाषावला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग चार-ब

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र अधिनियमान्वये तयार केलेले (भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेशा मॉब्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

महसूल व वन विभाग

नंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक १३ फेब्रुवारी २००७

अधिसूचना

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६.

क्रमांक एन९९/१००५/प्र.अ. २८५/६६-५.— महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ च्या कलम ३२८ चे पोट-कलम (१) आणि पोट-कलम (२) च्या खंड (खारा) अन्वये महाराष्ट्र शासनाने प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकाराचा आणि त्याबाबतचे त्यास समर्थ करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासन याद्वारे महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमिनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आंफारजी) नियम, १९६९ च्या नियम ८ अन्वये अतिरिक्त अकृषिक वापराच्या शारदीयमध्ये खालीलप्रमाणे सुधारणा प्रस्तावित करित आहे. या प्रस्तावित सुधारीत नियमाचा मसुदा उक्त संहितेच्या कलम ३२९ च्या पोट-कलम (१) अन्वये प्रसिद्ध करणे आवश्यक असल्याने त्याद्वारे परिष्कार होण्याचा संभव असलेल्या सर्व भूमितीच्या माहितीकरिता याद्वारे प्रसिद्ध करण्यात येत आहे व अशी सूचना देण्यात येत आहे की, उक्ता नियम महाराष्ट्र शासनाने कलम ३९ च्या २००७ रोजी किंवा त्यानंतर विचारात घेण्यास येईल.

सा. वा.नं.—५८

(३५१)

[किंमत : रुपये ३.००]

दोनों समकक्षीय भाषाओं में प्रयोग के लिए प्रस्तावित है।

कुछ अक्षरों के अभाव में प्रयोग के लिए प्रस्तावित है।

(१) प्रयोग के अभाव में प्रयोग के लिए प्रस्तावित है।

(२) प्रयोग के अभाव में प्रयोग के लिए प्रस्तावित है।

०३. परिचय अथवा मूल प्रयोग के लिए प्रस्तावित है।

(संभवतः)
कक्ष अधिकारी

आज्ञा :- विद्यमान में प्रयोग के लिए प्रस्तावित है।

३५२ महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असा., फेब्रुवारी १३, २००७ / माघ २४, शके १९२८ [भाग चार-ब

२. उक्त नियमावली संदर्भात कोणत्याही व्यक्तीकडून ज्या ज्योत्स्वकी हरकती किंवा सूचना उल्लेखित दिनांकापर्यंत किंवा त्यापूर्वी महाराष्ट्र शासनाकडे प्रदान राहिली (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२ यांच्याकडे प्राप्त होतील त्या शासनाकडून दिवसाला घेण्यात येतील.

ग्रामप नियम

१. या निर्देशात महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमिनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आकारणी) सुधारणा नियम, २००७ असे संदर्भित करण्यात यावे.

२. महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमिनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आकारणी) नियम, १९६९ मधील नियम ८ च्या ऐवजी खालीलप्रमाणे नियम ८ बदल करण्यात येईल :-

" ८. जमिनीच्या अनधिकृत अकृषिक वापरासाठी शासती. -- (१) कलम ४४ च्या उपधर्माचे उल्लंघन करून जर कोणत्याही जमिनीचा अनधिकृतपणे अकृषिक वापर केला तर, निव्वळ विन्यायाचे तिच्या धारकास किंवा त्याच्यामार्फत त्याच्या अधीन दाना स्वरूपात व्यक्तीस (एक) असा अनधिकृत वापर थांबविण्यास (दोन) असा अनधिकृत वापरसह्य; एकूण करासह्यकरिता अकृषिक कराची आकारणी करववी; आणि (तीन) अनधिकृत अकृषिक वापरसह्य; कालावधी, अनधिकृत अकृषिक वापरसह्ये प्रयोजन आणि अनधिकृत अकृषिक वापर केलेल्या जमिनीचे क्षेत्र विचारात घेऊन पुढील कोटिकावधी येणाऱ्या आकारणीमार्फत जास्तीत जास्त रकमेच्या दंडाची आकारणी करील.

कोटिका

(अ) कालावधी.—

अनुक्रमांक (१)	अनधिकृत अकृषिक वापरसह्य कालावधी (२)	दंड (३)
१	३ वर्षांपेक्षा जास्त नाही	अकृषिक आकारणीच्या ५ पट
२	३ वर्षांपेक्षा जास्त पण ५ वर्षांपेक्षा जास्त नाही	अकृषिक आकारणीच्या १० पट
३	५ वर्षांपेक्षा जास्त पण १० वर्षांपेक्षा जास्त नाही	अकृषिक आकारणीच्या २० पट
४	१० वर्षांपेक्षा जास्त	अकृषिक आकारणीच्या ४० पट

(ब) प्रयोजन.—

अनुक्रमांक (१)	अनधिकृत अकृषिक वापरसह्ये प्रयोजन (२)	दंड (३)
१	त्रिदली	अकृषिक आकारणीच्या ५ पट
२	औद्योगिक	अकृषिक आकारणीच्या २० पट
३	वाणिज्यिक	अकृषिक आकारणीच्या ४० पट

भाग चार-ब | महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असा., फेब्रुवारी १३, २००७ / माघ २४, शके १९२८ ३५३

(क) जमिनीचे क्षेत्र.---

अनुक्रमनं.क (१)	अतिरिक्त अकृषिक बापर खातीस क्षेत्र (२)	दंड (३)
१	५०० चौरस फूटांपेक्षा जास्त नाही	अकृषिक आकारणीच्या १ पर
२	५०० चौ. फू. पेक्षा जास्त पण १००० चौ. फू.पेक्षा जास्त नाही	अकृषिक आकारणीच्या १० पर
३	१००० चौ. फू. पेक्षा जास्त पण २००० चौ. फू.पेक्षा जास्त नाही	अकृषिक आकारणीच्या २० पर
४	२००० चौरस फूटांपेक्षा जास्त	अकृषिक आकारणीच्या ३० पर

(२) ही दंडाची आकारणी अतिरिक्त अकृषिक बापर विभागातून करून घेईपर्यंतच्या कालावधीसाठी दरवर्षी सहीत सुत्रप्रमाणे करण्यात येईल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या अदेशानुसार व नामने.

अविनारा हजारे,
शासनपदे उपा सचिव.

REVENUE AND FORESTS DEPARTMENT
Mantralaya, Mumbai 400 032, dated the 13th February 2007

NOTIFICATION

MAHARASHTRA LAND REVENUE CODE, 1966.

No. NAA. 1006/C.R. 285/L-5. --The following draft of rules further to amend the Maharashtra Land Revenue (Conversion of use of Land and Non-agricultural Assessment) Rules, 1969, which the Government of Maharashtra proposes to make in exercise of powers conferred by sub-section (1) and clauses (xvii) of sub-section (2) of section 328 of the Maharashtra Land Revenue Code, 1966 (Mah. XLI of 1966), and all other powers enabling it in that behalf, is hereby published as required by sub-section (1) of section 329 of the said Code, for information of all the persons likely to be affected thereby; and notice is hereby given that the said draft will be taken into consideration by the Government of Maharashtra on or after the 31st day of March 2007.

2. Any objections or suggestions which may be received by the Principal Secretary (Revenue), Revenue and Forests Department, Mantralaya, Mumbai 400 032, from any person with respect to the said draft on or before the aforesaid date, will be considered by the Government.

Draft Rules

1. These rules may be called the Maharashtra Land Revenue (Conversion of use of Land and Non-agricultural Assessment) (Amendment) Rules, 2007.

2. For rule 8 of the Maharashtra Land Revenue (Conversion of use of Land and Non-agricultural Assessment) Rules, 1969, the following rule shall be substituted, namely :--

" 8. *Penalties for unauthorised non-agricultural use.*—(a) If any land is used unauthorisedly in contravention of the provisions of section 44, it shall be lawful for the Collector to require the holder thereof or any person claiming through or under him to stop such unauthorised use, pay the non-agricultural assessment on the land with reference to the altered use for the entire period of such unauthorised use, and such fine not more than forty times or otherwise maximum calculated as provided in the para (b) below, of the non-agricultural assessment on the land leviable with reference to the unauthorised altered use under the provisions of the Code, as he may fix.

(b) For unauthorised non-agricultural use, penalty may be fixed by considering the area of land, period of unauthorised non-agricultural

use and purpose of non-agricultural use. While considering these three factors, penalty can be calculated as follows:—

(A) *Period.*—

Serial No.	Period of unauthorised Non-agricultural use.	Penalty
1	From 1 to 3 years	5 times
2	From 3 to 5 years	10 times
3	From 5 to 10 years	20 times
4	Above 10 years	40 times

(B) *Purpose.*—

Serial No.	Purpose of unauthorised Non-agricultural use.	Penalty
1	Residential	5 times
2	Industrial	20 times
3	Commercial	40 times

(C) *Area of land.*—

Serial No.	Area of unauthorised Non-agricultural use.	Penalty
1	Upto 500 sq. ft.	1 time
2	From 501 to 1000 sq. ft.	10 times
3	From 1001 to 2000 sq. ft.	20 times
4	Above 2001 sq. ft.	40 times

The penalty shall be charged for every year till the regulation of unauthorised non-agricultural use.”

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

AVINASH HAZARE,
Deputy Secretary to Government.

महाराष्ट्र शासकीय मुद्रणालय, मुंबई

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार

वर्ष ४, अंक ३] बुधवार, जानेवारी १७, २०१८/वीष २७, शके १९३९ [पृष्ठ ४, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक १२

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०१८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १२.— महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ यात आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.	पृष्ठ
	१-४

दिनांक १५ जानेवारी २०१८ रोजी पत्तणीय राज्यपालांनी शेवटी दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

राजेन्द्र ग. भागवत,
प्रभारी सचिव (विधि विधान),
महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

सन २०१८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १२.

(मा. राज्यपालांचे संमती मिळाल्यानंतर "महाराष्ट्र शासन राजपत्रात" दिनांक १७ जानेवारी २०१८ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम)

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ यात आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.

१९६६ चा
१९६६ चा
मह. २१

ज्याअर्थी, यात यानुद्धे दिलेल्या प्रथोपनांकरिता, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ यात आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे : त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या अदुरुसष्टाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :-

१. या अधिनियमास, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता (गाचवी सुधारणा) अधिनियम, २०१७ असे म्हणावे. संक्षिप्त नाव.

१९६६ चा
मह. २१

२. महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ (यात यानुद्धे ज्याचा निर्देश "दुरुस्त संहिता" असा करण्यात येईल) याच्या कलम २२अ मध्ये, पोट-कलम (६) ऐवजी, पुढील पोट-कलम वाचल करण्यात येईल :-

“(६) या कलमान्वये गायदान जमिनीचे वायरातील परिवर्तन, प्रदान, पट्टा यांचे अधिकार राज्य शासनाकडे निहित असतील :

परंतु, कलम २३०अ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, पोट-कलम (३) खालील राज्य शासनाचे, अधिकार कोणत्याही अधिकाऱ्याकडे किंवा त्यास दुय्यम असणाऱ्या इतर प्राधिकऱ्याकडे सौम्यविक्रय वेगळ्या नाही.”.

(१)

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग बारा, एप्रिल १५, २०१७/चैत्र २५, शके १९३९

(२) ज्या संज्ञासाठी प्रारूप प्रादेशिक योजना किंवा प्रारूप विकास योजना तयार करण्यात आली असेल, आणि अशा प्रारूप प्रादेशिक योजनेबाबतची किंवा प्रारूप विकास योजनेबाबतची आवश्यक ती नोंदीस राजपत्रात यथोक्तितेच्या प्रसिद्ध करण्यात आली असेल किंवा अशी प्रादेशिक योजना, किंवा यथास्थिति विकास योजनेचा मान्य करण्यात आली असेल अशाच ती राजपत्रात प्रसिद्ध करण्यात आली असेल त्या बाबतीत, महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नियंत्रणाच्या अधिनियम, १९६६ याच्या कलम १८ अन्वये १९६६ चा निष्काशकान्वयकान्वय किंवा उपरोक्त अधिनियमाचा तरतुदीन्वये नियोजन प्राधिकरणाकडून देण्यात आलेल्या मंडळातील इमारत बांधण्याच्या परवानगीस, जशा सेंट इमारतीसाठी कलम ४१ अन्वये अधिषेपत असलेली परवानगी असल्याचे मानण्यात येईल."

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४१ याचा कलम
४८ ची सुधारणा
अटल्यानंतर
करण्यासाठी
अधिकार.

३. उक्त संहितेच्या कलम ४८ च्या परत-कलम (७) मध्ये, "पाचपट इतको" या मजकुरापूर्वीचे, "पाचपट पर्यंत" ही मजकूर दखल करण्यात येईल.

४. (१) या अधिनियमाद्वारे सुधारणा करण्यात आलेल्या, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६, १९६६/४ या याच्या तरतुदीची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, राज्य शासनास, प्रसंगानुरूप, तो अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनासाठी, त्यास आवश्यक किंवा इतर कायदे अशी, या अधिनियमाद्वारे सुधारणा करण्यात आलेल्या उक्त संहितेच्या तरतुदीची विनंगत नसलेली कोणतीही गोष्ट, राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, करता येईल :

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समतल झाल्यानंतर, त्यास कोणताही आदेश काढता येणार नाही.

(२) परत-कलम (१) खाली काढण्यात आलेला प्रत्येक आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर, शक्य शिस्तमात लवकर, विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल.

सन २०१७ चा
महाराष्ट्र अध्यादेश
क्रमांक २ याचे
निरसन व
व्याख्ये.

५. (१) महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता (सुधारणा) अध्यादेश, २०१७ हा, याद्वारे, निरसित करण्यात येत आहे.

(२) जशा प्रकारे निरसन झाले असेल तसे, उक्त अध्यादेशाद्वारे सुधारणा करण्यात आलेल्या अंतर्गत संहितेच्या संबंधित तरतुदीन्वये करण्यात आलेली कोणतीही कृती किंवा कोणतोही कार्यवाही (काढण्यात आलेली कोणतीही अधिसूचना किंवा दिलेला आदेश यांसह) ही, या अधिनियमान्वये सुधारणा करण्यात आलेल्या उक्त संहितेच्या संबंधित तरतुदीन्वये करण्यात आलेली कोणतीही कृती, कार्यवाही, किंवा, यथास्थिति, काढण्यात आलेली अधिसूचना किंवा दिलेला आदेश असल्याचे मानण्यात येईल.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण भाग चार, जानेवारी १७, २०१८/पौष २७, शके १९३९

भरणा त्या भोगवटाद्वारे केला असेल तर, अतिरिक्तप्रमाणे प्रस्ताव्या दिनांकापासून अशी नवीन, अतिरिक्त वापरात रूपांतरित करण्यात आली असल्याचे दर्शविणारी अन्वयक लो मॅर हस्तक अभिलेखातध्ये करण्यात येईल आणि त्याला जिल्हाधिकारी, त्या राज्या भरणा केल्याच्या दिनांकापासून सहा दिवसांच्या कालावधीच्या आत, नियमन्वये विहित केलेल्या नमुन्यात संपद देईल :

परंतु आणखी असे को, या संबंधित केलेल्या अर्जावरून या फोटो-कलमाखालील कार्यवाही हाती घेण्यात आली असेल त्या बाबतीत, रूपांतरण कर अतिरिक्त आकारणी आणि जेथे जेथे लागू असेल तेथे, शासनाच्या प्रचलित आदेशानुसार नजराणा किंवा अधिमूल्य आणि इतर शासकीय देणी यमाती शप्तनाला देण असलेली रक्कम, निर्धारित केल्यानंतर,—

(क) भोगवटादार चर्ग-एक म्हणून धारण केलेल्या जमिनीच्या काबजोत, अर्ज केल्याच्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत ; आणि

(ख) भोगवटादार चर्ग-दोन म्हणून धारण केलेल्या जमिनीच्या काबजोत,—

(एक) जेथे जिल्हाधिकारी, आपल्या स्तरवर अशा जमिनीचा वापराला बदलसाठी परवानगी देण्यास सक्षम असेल तेथे, अर्जाच्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत ; किंवा

(दोन) अशा रूपांतरणास किंवा वापरातील बदलास परवानगी देण्यास सक्षम असणाऱ्या प्राधिकरणाची ज्या दिनांकास जिल्हाधिकार्याला परवानगी मिळाली असेल त्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत,

संबंधित भोगवटादारास नोंदीस देण्यात येईल :

परंतु तसेच, या कलमान्वये निवादी किंवा इतर अनुज्ञेय प्रयोजनासाठी एखाद्या जमिनीच्या केलेल्या अतिरिक्त आकारणीत अन्वयक असलेले अशी परवानगी देण्यास सक्षम असणाऱ्या प्राधिकरणाने दिलेल्या विश्वास क्रापाच्या परकनगीपुरतः मुदतरणा करवात देईल, आणि त्या प्रयोजनासाठी प्रत्येक प्रकारातमध्ये अशी बंधकाल परवानगी देण्यात आल्यापासून ३० दिवसांच्या आत, जिल्हाधिकार्याला अशा विकास क्रापाच्या परवानगीची एक प्रत सादर करणे हे, अशा सक्षम प्राधिकरणासाठी अनिवार्य असेल :

परंतु तसेच, या फोटो-कलमान्वये, चलन, किंवा रूपांतरण कर प्रदानाची पावती, अतिरिक्त आकारणी व नभारणा किंवा अधिमूल्य व इतर शासकीय देणी याबाबतचा भरणा केल्याची गतनी ही, अतिरिक्त वापरान्वये ही कधीन रूपांतरित केली असल्याचा पुरावा म्हणून ग्राह्य धरण्यात येईल आणि त्याबाबतीत अणशुद्धी कोवतही पुरावा आवश्यक असणार नाही.

(३) दिशेष्ट प्रयोजनासाठी कलम २१ किंवा ३८ अन्वये, शासनने दिलेल्या कोणत्याही जमिनीस किंवा संबद्ध काल्यान्वये शासनने संगणित केलेल्या व कोणत्याही व्यक्तीला, संस्थेला किंवा कंपनीला किंवा वापराकरिता सुपूर्द केलेल्या कोणत्याही जमिनीस किंवा प्रासप किंवा अगिमा प्रादेशिक योजनेतील कोणत्याही आरक्षणाखाली असलेल्या, परंतु, नियोजन प्राधिकरणाने किंवा समुचित प्राधिकरणाने संगणित न केलेल्या कोणत्याही जमिनीस, फोटो-कलमे (१) व (२) मधील कोणतीही गोष्ट लागू होणार नाही .

१९९६ चा मध.

४१.

५. (१) या अधिनियमद्वारे सुधारणा करण्यात आलेल्या, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६, याच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, राज्य शासनास, प्रसंगानुरूप, ती अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनासाठी, त्यात अन्वयक किंवा इष्ट असेल अशी, या अधिनियमाद्वारे सुधारणा करण्यात आलेल्या उक्त संहितेच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेली कोणतीही गोष्ट, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, करता येईल :

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर, अस कोणत्याही आदेश काढला गेणार नाही.

अन्वयक दूर
परतुदींची
अंमलबजावणी

२

सन १९८६ चा
महाराष्ट्र
अर्थनियम क्रमांक
४१ याच्या कलम
४२ ची सुधारणा.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण भाग चार, जानेवारी १७, २०१८/घोष २७, अके १९३९.

३. उक्त संहितेचा कलम ४२ मधील पोट-कलम (२) मध्ये,—

(क) "लघु आर्थिक वापरात" या मजकुरानंतर, "किंवा: कोणत्याही सूक्ष्म, लघु व मध्यम अन्न प्रक्रिया औद्योगिक घटकांच्या वापरात" हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल ;

(ख) परंतुकांमध्ये, "लघु आर्थिक प्रयोजनाकरिता" या मजकुरानंतर, "किंवा कोणत्याही सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम अन्न प्रक्रिया औद्योगिक घटकांकरिता" हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल ;

(ग) परंतुकानंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :

"परंतु आणखी असे की, कोणत्याही सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम अन्न प्रक्रिया औद्योगिक घटकांसाठी केला जाणारा जमिनीचा वापर हा, शांतीच्या प्रयोजनासाठी केला जाणारा जमिनीचा वापर असल्याचे मानण्यात येईल."

सन १९३६ चा
महाराष्ट्र
अर्थनियम क्रमांक
४१ याच्या कलम
४२६ याचा अर्थ
करणे.

४. उक्ता संहितेचा कलम ४२क नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

निवासी
प्रयोजनासाठी
जमीन वापराच्या
रुपांतरणासाठी
जरतूद.

"४२६. (१) (एक) कोणत्याही गावाचे ठिकाण, यांच्या हद्दीपासून २०० मीटर च्या अत स्थित क्षेत्रात किंवा,

(दोन) नगर किंवा शहर, यांच्या हद्दीपासून २०० मीटरच्या आतील परंतु प्रांतीय किंवा अंतिम प्रादेशिक योजनेमध्ये विकासयोग्य झोन करिता वाटप केलेल्या क्षेत्रात ;

(घात वापुढे ज्याचा निर्देश "परिधीय क्षेत्र" असा करण्यात आला आहे) स्थित असलेला कोणत्याही जमीन, अशा क्षेत्राला लागू असलेल्या विकास नियंत्रण विनियमांनुसार तयार झालेला, निवासी प्रयोजनासाठी किंवा प्रकृत किंवा अंतिम प्रादेशिक योजनेनुसार अनुत्तम प्रयोजनासाठी अकृषिक वापरात रूपांतरित केलेला असल्याचे मानण्यात येईल.

(२) अकृषिक वापराच्या अशा परिधीय क्षेत्रांमध्ये स्थित असलेल्या जमिनीच्या जमिनीच्या रूपांतरणासाठी, जिन्हाधिकारी याबाबतून केलेल्या अर्जावरून किंवा स्वतःहून, कलम ४७अ मध्ये नमूद केलेल्या दराने रूपांतरण कर आणि अशा जमिनीची अकृषिक आवकरणे निर्धारित झालेल्या किंवा निर्धारित करण्याची व्यवस्था करील आणि त्याबाबतचा भरणा करण्यासाठी संबंधित भोगवटदाराला त्याबाबतची एक भट्टीस देईल :

परंतु, अशा जमीन, भोगवटदाराने वर्ग दोन म्हणून धरणा केलेले असलेल्या जिन्हाधिकारी, धादारे अशा जमिनीस तशी भट्टी देईल असेल ते दस्तऐवज उपांग संश्लेष कायदे, नियम उपांग उपादारे अशी जमीन निर्धारित केलेले असलेले असे शासकीय अर्देश यांची देखील तपासणी करील आणि जर अशा परिधीय क्षेत्रात स्थित असलेल्या जमिनीचे रूपांतरण, निवासी प्रयोजनासाठी किंवा प्रांतीय किंवा अंतिम प्रादेशिक योजनेनुसार परवानगी दिलेल्या प्रयोजनासाठी अकृषिक वापराकरिता तराअन्वये अनुत्तम असले तर, जिन्हाधिकारी, आवश्यक असले त्या त्या वेळी, अशा रूपांतरणास परवानगी देणाऱ्या सक्षम प्राधिकरणाचे पूर्वमान्यता घेतल्यानंतर शासनाच्या विशेष किंवा सर्वसाधारण आदेशांप्रमाणे अशा रूपांतरणाबद्दल देव असलेला नजराणा किंवा अधिमूल्य आणि इतर शासकीय देणी तसेच, उपरोक्त रूपांतरण कर आणि अकृषिक आकारणीची रक्कम निर्धारित करील आणि भरणा करण्यासाठी भोगवटदाराला तो कळवेल, जर वा पोट-कलमाच्या देव अस्तित्वात असेल असेल

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार

वर्ष १, अंक १४ | शुक्रवार, एप्रिल २४, २०१५/वैशाख ४, शके १९३७ | पृष्ठे ३, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक २४

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०१५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १९.—महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी अधिनियम	पृष्ठे १-३
--	---------------

दिनांक २३ एप्रिल २०१५ रोजी माननीय राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम सादितोसामो, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

एन. ए. सईद,
प्रधान सचिव व विधि परामर्शी,
महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

सन २०१५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १९.

(माननीय राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर "महाराष्ट्र शासन राजपत्रात" दिनांक २४ एप्रिल २०१५ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम).

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी अधिनियम.

१९६६ च
क्र. ४९ ज्याअर्थी, यात वाढुदे दिलेल्या प्रयोजनसाठी महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ यात आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे; त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या सहासष्टाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

१. या अधीनस्थकास, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता (सुधारणा) अधिनियम, २०१५ असे म्हणवें. संक्षेप न.१३.

(१)

महाराष्ट्र शासन राजपत्र अध्यादेश भाग पार, एडिच २४, २०१५/वैशाख ४, शके १९३७

४. या अधिनियमद्वारे सुधारण केल्याप्रमाणे, सज्ज खेडिमेन्वा तरतुदी अंमलात आशतना अंगणेहो अस्तथा अस्तथा सु
 वृद्धकल्याण, राज्य शासनास, प्रसंगानुसृत, राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, ती अडवण घुस करपाचया अस्तथा सु
 प्रयोजनासाठी, त्यास आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल अशी, या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेली कोणतीही अधिनियम
 मोष्ट करत घईल :

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभक दिनांकापरतून दोन वर्षांन काळावधी समाप्त आल्यानंतर असा कोणताही
 आदेश काढण्यात येणार नाही.

(२) घोट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेला अत्यंत आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर, शक्य दित्तका
 लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहातुडे ठेवण्यात येईल.

२

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार, एप्रिल १४, १९६५/वैशाख ४, अंक १९३७

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४१ याच्या कलम
४४४ ची
नुसारणा.

२. महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ (गता, चापूटे, अन्वेष विदेश "उक्त संहिता" असा करण्यात आला आहे). याच्या कलम ४४४ मध्ये,—

१९६६ चा
नं. ४६.

(एक) पोट-कलम (१) मध्ये,—

(क) खंड (तीन) मध्ये, "विशेष वसाहत प्रकल्पासाठी" या मजकुराऐवजी "एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्पासाठी" हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ख) शर्त (ब) मध्ये, "विशेष वसाहत प्रकल्प" या मजकुराऐवजी "एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्प" हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ग) शर्त (घ) मध्ये, "विशेष वसाहत प्रकल्प" या मजकुराऐवजी "एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्प" हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(घोन) पोट-कलम (२) मध्ये, "विशेष वसाहत प्रकल्पासाठी" या मजकुराऐवजी "एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्पासाठी" हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(तीन) पोट-कलम (५) मध्ये,—

(क) "विशेष वसाहत प्रकल्पासंबंधीची" या मजकुराऐवजी "एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्पासंबंधीची" हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ख) "त्या जमिनीच्या धारकास विहित नमुन्यात सनद देण्यात येईल" या मजकुरापूर्वी, "अशी सुचना भिन्नत्याच्या दिनांकापासून खन्वबुन्या लौकिक वापरच्या बाबतीत साठ दिवसांच्या अग्नि एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्पाच्या बाबतीत, नव्वद दिवसांच्या कालावधीच्या आत", हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल ;

(चार) स्पष्टीकरण-दोन ऐवजी पुढील स्पष्टीकरण दाखल करण्यात येईल :—

"स्पष्टीकरण-दोन.— या कलमाच्या प्रयोजनांसाठी, "एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्प" याचा अर्थ, महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगरचन अधिनियम, १९६६ च्या तरतुदीअन्वये, सनदानी एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्पाच्या विकासासाठी तयार केल्या विनियमंजालील एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्प किंवा अनेक एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्प, असा आहे."

१९६६ चा
नं. ३७.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४१ याच्या कलम
३२८ ची
नुसारणा.

३. उक्त संहितेच्या कलम ३२८ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, खंड (सोळा-क) मध्ये, "विशेष वसाहत प्रकल्पासाठी वापर" या मजकुराऐवजी "एकात्मिकृत नगर वसाहत प्रकल्पासाठी वापर" हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ग ३, अंक २४(५) | शनिवार, एप्रिल १५, २०१७/खंड २५, भाग १९३९ | पृष्ठे ४, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक ४३

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

स. २०१७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३०.— महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ चात आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम. पृष्ठे १-४

दिनांक १३ एप्रिल २०१७ रोजी मा. राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम सादरतोशाही, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

प्रकाश हि. साळी,
प्रधान सचिव,
महाराष्ट्र शासन,
धिंधि व न्याय विभाग.

स. २०१७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३०.

(मा. राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर " महाराष्ट्र शासन राजपत्रात " दिनांक १५ एप्रिल २०१७ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ चात आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.

ज्याअर्थी, राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नसते ;

१९६६ च. अधिनियम ४१-
२०१७ चा महाराष्ट्र अधिनियम ३०
२०१७ च. अधिनियम ३०
२०१७ च. अधिनियम ३०

आणि ज्याअर्थी, यात यापुढे दिलेल्या प्रजाजनांसाठी, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ चाअखेर आणखी सुधारणा करण्याकरिता महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी तात्काळ कार्यवाही करणे अंगीकारून घ्यावे अशी परिस्थिती अस्तित्वात असल्याबद्दल त्यांचे खात्री पटले होते, आणि, म्हणून, त्यांनी दिनांक ५ जानेवारी २०१७ रोजी महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता (सुधारणा) अध्यादेश, २०१७, हा प्रख्यापित केला होता ;

आणि ज्याअर्थी, अशा अध्यादेशाचे राज्य विधानमंडळाच्या अधिनियमात रूपांतर करणे इष्ट आहे; त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या अङ्गसंघटने बंधी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :-

महाराष्ट्र ग्रामन राजपत्र असावतण भाग चार, एप्रिल १५, २०१७/वेळ २५, प्रकं १९७९

3

परंतु आग्रह असा की, वा संबंधित केलेल्या अर्जावरून वा गोट-रुलगाटानेला कायमची हानी नसल्या आली असेल त्या बाबतीत, रूपांतरण कर व अर्जावरून आल्याप्रमाणे आणि जेथे जेथे लागू असेल तेथे, शासनाच्या प्रचलित आदेशानुसार मजगती किंवा अधिमूल्य आणि इतर शासकीय देणी वापाटी शासनाला देण असेलनी रककन, निगमित केलेलीतर, -

(क) भोगवटादार वर्ग-एक म्हणून धरण केलेल्या जमिनीच्या बाबतीत, अन केलेल्याच्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत ;

(ख) वर्ग दोन भोगवटादार म्हणून धरण केलेल्या जमिनीच्या बाबतीत, -

(एक) जेथे जिल्हाधिकारी, आपल्या स्तरवर अशा जमिनीच्या वापरातील बदलासाठी परवानगी देण्यास सक्षम असेल तेथे, अर्जाच्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत ;

(दोन) अशा रूपांतरणास किंवा वापरातील बदलास परवानगी देण्यास सक्षम असणाऱ्या प्राधिकरणाची ज्या दिनांकास जिल्हाधिकार्याला परवानगी मिळाली असेल त्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत,

संबंधित भोगवटादारांना नोटीस देण्यात येईल :

परंतु तसेच, या कलमान्वये एखाद्या जमिनीच्या केलेल्या अर्जावरून आवश्यक असलेले तेथे नियोजन प्राधिकरणाने दिलेले विकास कामाच्या परवानगीनुसार सुधारणा करण्यात येईल, आणि त्या प्रयोजनासाठी प्रत्येक प्रकरणांमध्ये अशी परवानगी देण्यात आल्यापासून किंवा त्यात सुधारणा केल्यापासून, कोणतीही असाधारण, ३० दिवसांच्या आत, जिल्हाधिकार्याला अशा विकास कामाच्या परवानगीची एक प्रत सादर करणे हे, नियोजन प्राधिकरणासाठी अनिवार्य असेल :

परंतु तसेच, जर शासनाने विकास योजनेत सुधारणा किंवा फेरबदल केला असेल आणि त्याच एक परिणाम म्हणून विकास योजनेत दर्शविलेल्या जमिनीच्या वापरात वाढी फेरबदल होत असेल तर त्या विकास योजनेत दर्शविलेल्या वापराच्या आधारे जमिनीच्या केलेल्या अर्जावरून आवश्यक असलेल्या आराखड्यात अशी सुधारणा किंवा फेरबदल केलेल्याच्या दिनांकापासून सुधारणा करण्यात येईल :

परंतु तसेच, वा गोट-रुलगाटानेला, चलान, किंवा रूपांतरण कर प्रदानाची पावती, अर्जावरून आवश्यक असलेल्या किंवा अधिमूल्य व इतर शासकीय देणी संबंधितच भरणा केलेली जावती हो, अंतिम विकास योजनेत दर्शविलेल्या अर्जावरून वापराच्या आधारे जमिनीच्या केलेल्या अर्जावरून आवश्यक असलेल्या आराखड्यात येईल अर्जा तयारवलेली आणखी कोणताही पुरावा आवश्यक असणार नाही.

(३) विविध प्रयोजनासाठी कलम ३१ किंवा ३८ अन्वये, शासनाने दिलेल्या कोणत्याही जमिनीस किंवा संयुक्त कलमान्वये शासनाने संपादित केलेले किंवा कोणत्याही व्यक्तीला, संस्थेला किंवा कंपनीला वापराकरिता सुपूर्द केलेल्या कोणत्याही जमिनीस किंवा विकास योजनेतील कोणत्याही आरक्षणाखाली असलेल्या, परंतु, नियोजन प्राधिकरणाने किंवा समुचित प्राधिकरणाने संपादित न केलेल्या कोणत्याही जमिनीस, गोट-रुलगाटाने (१) व (२) मधील कोणतीही गोष्ट लागू होणार नाही.

अर्क. (२) ज्या क्षेत्रासाठी प्रारूप प्रादेशिक योजना तयार करण्यात आली असेल आणि अशा प्रारूप प्रादेशिक योजनेबाबतची आवश्यक ती गोंदीस योजनेबाबतच्या राजपत्रात प्रसिद्ध करण्यात आली किंवा अशा प्रादेशिक योजनेबाबतच्या आवश्यक ती गोंदीस योजनेबाबतच्या राजपत्रात प्रसिद्ध करण्यात आली असेल अशा क्षेत्रात जमीन किंवा असेल त्या बाबतीत जर या अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार, रूपांतरण कर व अधिमूल्य आकारणी आणि भोगवटादार वर्ग-दोन म्हणून धरण केलेल्या जमिनीच्या बाबतीत, शासनाचे प्रचलित आदेश आणि कायद्याच्या संयुक्त तरतुदी वापराच्या आशा रूपांतरणासाठी आकारलेला मजगती किंवा अधिमूल्य आणि इतर शासकीय देणी अशा भरणा केला असेल आणि, महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगरपालिका अधिनियम, १९६६ च्या कलम २८ अन्वये अशा जमिनीबाबत विकास कामाची परवानगी दिलेली असेल तर, तेथे कलम ३२ किंवा कलम ३४ च्या प्रयोजनासाठी अशा जमिनीच्या वापरास, तसेच अर्जावरून वापराच्या रूपांतरणात आले असल्याचे मानण्यात येईल.

<p>२</p> <p>संक्षिप्त नाम व संख्या.</p> <p>मन १९६६ का महाराष्ट्र आला आहो)</p> <p>आंधोनियम क्रमांक ४१ चामध्ये कलमे ४२५ व ४२६ समाविष्ट करावे.</p>	<p>महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग खार, एप्रिल १५, १९६६/चैत्र २५, शके १९८२</p> <p>१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता (सुधारण) अधिनियम, १९६७ असे म्हणजे.</p> <p>(२) तो, दिनांक ५ जानेवारी १९६७ रोजी अंमलात आला असल्याचे मानण्यात येईल.</p> <p>२. महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ यात कपूडे ज्याचा निर्देश, "उक्त संहिता" असा करण्यात आला आहे) याच्या कलमे ४२५ नंतर, पुढील कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :-</p>	<p>१९६६ चा मह. ४१.</p>
---	---	------------------------

आंशिक विकास योजना क्षेत्रात अर्थसंधि केल्या जाणवत असून विकास योजनेच्या बाबतचा स्थानांतरणाची तरतूद.

"४२५. (१) कलमे ४२, ४२अ, ४४ आणि ४४अ यांमध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगरविकास अधिनियम, १९६६ याच्या तरतुदीनुसार कोणत्याही क्षेत्रामध्ये अंतिम विकास योजनेस प्रसिद्ध केल्यावर, जर पोट-कलम (२) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे रूपांतरण कर, अक्रषिक आकारणी आणि लागू असेल तेथे, नगरणा किंवा आधिमूल्य आणि इतर शासकीय देणी यांचा भरणा केला असेल तर, अशा क्षेत्रात समाविष्ट असलेल्या भोगवट्याही जमिनीचा वापर हा, अशा विकास योजनेतील वाटप, आरक्षण किंवा निर्देशन या स्वरूपात दर्शविलेल्या बाबत रूपांतरित करण्यात आले असल्याचे मानण्यात येईल आणि अशा विकास योजनेनुसार अनुसूच्य असलेल्या बाबतासाठी अशा जमिनीच्या वापराकरिता कलम ४२ किंवा कलम ४४ अन्वये, भोगवट्याही स्वतंत्र परवानगी घेण्याची आवश्यकता असणार नाही.

परंतु, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता (सुधारणा) अधिनियम, १९६७ याच्या प्रारंभिक दिनांक (यात वापट, या कलमात ज्याचा निर्देश "प्रारंभाचा दिनांक" असे करण्यात आला आहे) किंवा त्यापूर्वी एखादी अंतिम विकास योजना आगोरच करायला असेल त्याबाबतीत, जर पोट-कलम (२) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे रूपांतरण कर, अक्रषिक आकारणी आणि लागू असेल तेथे, नगरणा किंवा आधिमूल्य आणि इतर शासकीय देणी यांचा भरणा केला असेल तर, अशा विकास योजनेच्या क्षेत्रामध्ये समाविष्ट असलेली भोगवट्याही जमीन ही, अशा अंतिम विकास योजनेमधील अशा जमिनीसंबंधातील वाटप, आरक्षण, किंवा निर्देशन या स्वरूपात दर्शविलेल्या बाबत रूपांतरित करण्यात आले असल्याचे मानण्यात येईल.

(२) कोणत्याही क्षेत्रात अंतिम विकास योजना प्रसिद्ध केल्यावर आणि, जेथे अंतिम विकास योजना आगोरच प्रसिद्ध करण्यात आली असेल तेथे, प्रारंभाच्या दिनांकांतर, भिन्नधिकारी या बाबतीत कोणत्या अनावरून किंवा स्वतःहून त्या विकास योजनेत दर्शविलेल्या वापराच्या आधारे कलम ४४अ मध्ये नमूद केल्यावराने रूपांतरण कर आणि अशा जमिनीची अक्रषिक आकारणी निर्धारित करील किंवा निर्धारित करण्याची व्यवस्था करील आणि त्याबाबतचा भरणा करण्यासाठी संबंधित भोगवट्याद्वारा त्याबाबतचा एक नोंदीस देईल :

परंतु, अशा जमीन भोगवट्याद्वारा सर्व दोन म्हणून धरण केले असेल त्या बाबतीत, जिल्हाधिकारी, ज्याद्वारे अशा जमिनीस तशी मंजूरी दिली असेल ते दरमाराच्या आणि संबद्ध बाबत, नियम आणि जखरे अशी जमीन निर्धारित केले असेल असे शासकीय अहवाल यांची देखील तपासणी करील आणि जर अंतिम विकास योजनेत दर्शविलेल्या वापरातील रूपांतरण त्याअन्वये अनुसूच्य असेल तर, जिल्हाधिकारी, आवश्यक असेल त्या त्या वेळी, अशा रूपांतरणास परवानगी देण्याच्या सूक्ष्म अधिकाऱ्याने पूर्वभाषणेपेक्षा नंतर शासनाच्या विशेष किंवा सर्वसाधारण आदेशाप्रमाणे, अशा रूपांतरणाबद्दल देण आलेल्या नगरणा किंवा अधिमूल्य अर्थात इतर शासकीय देणी तसेच, उपरोक्त रूपांतरण कर आणि अक्रषिक आकारणांची रक्कम निर्धारित करील आणि धरण करण्यासाठी भोगवट्याद्वारा ती कळविले. जर या पोट-कलमान्वये देण असलेल्या रकमेचा भरणा त्या भोगवट्याद्वारे केला असेल तर, त्याला जिल्हाधिकारी, त्या बाबतचा धरण केल्याच्या दिनांकापासून साठ दिवसांच्या कालावधीच्या आत, नियमान्वये विहित केलेल्या नमुन्यात मनाद देईल. मनाद देण्यात आल्यावर, उपरोक्त प्रमाणे भरणा केल्याच्या दिनांकापासून, अक्रषिक वापरात रूपांतरण करण्यात आले असल्याचे दर्शवण्याची आवश्यक ती नोंद अधिकारिभिलेखात करण्यात येईल :

महसूल व वन (महसूल) विभाग

प्रारंभ अधिसूचना क्रमांक डी-८. "महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमिनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आकारणी) नियम, २००७" प्रसिद्ध करणारी प्रारंभ अधिसूचना क्रमांक एनएए.१००५/प्र.क्र.२८५/ल-५, दिनांकित १३ फेब्रुवारी २००७ ही अधिसूचना नम २००८-०९ या काळावरील अस्तित्वात असलेल्या समितीचे विद्यारत घेताली होती व त्यावर खालीलप्रमाणे शिफारस सुचविली होती :-

"अधुनिक जमिनीवर शिक्षणसंस्थाने इमारती आहेत. त्यांना अकृषिक आकारणांच्या २० अथवा ४० पट दंड भरावा लागतो. ही टक्केवारी जास्त आहे. सबब, अकृषिक आकारणांच्या दंडाची रक्कम १० अथवा २० पट करण्यात यावी." तसेच "दंड भरण्यापूर्वी संबंधित संस्थेस आवश्यक असलेल्या कागदपत्रांची पूर्तता करणे बंधनकारक करण्यात यावे, अशी समितीची आग्रहाची शिफारस आहे."

उा विधान समितीच्या चौथ्या व्हद्यालात (सन २००८) उपरोक्त अधिसूचनेचा शिफारशीसह समावेश करण्यात आलेला आहे.

समितीने केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने शासनाने केलेल्या कार्यवाहीबाबतची माहिती (अनुपालन अहवाल) महसूल व वन विभागाने दिनांक ४ डिसेंबर २००८ रोजीच्या पत्रान्वये समितीकडे विद्यारथ पटविली होती. (परिसिष्ट 'अ') सदरहू माहिती समितीने दिनांक २८ जानेवारी २००९ रोजीच्या बैठकीत विद्यारत घेऊन त्यावर महसूल विभागाच्या सचिवांचे साक्ष घेण्याचा निर्णय घेतला. परंतु सदर साक्ष मह १ जुलै, २०१३ यावेळी घेतली नसल्याचे निदर्शनास आले.

वरच्यानच्या काळात महसूल व वन विभागाने त्यांच्या दिनांक ३ जुलै २०१२ रोजीच्या पत्रान्वये खालीलप्रमाणे उपविधान समितीस विनंती केली :-

"उपरोक्त अधिसूचनेसंदर्भात समितीने केलेल्या शिफारशीबाबतचा अनुपालन अहवाल दिनांक १९ एप्रिल २००८ रोजीच्या पत्रान्वये उपविधान समितीस सादर केला असून समितीने त्यावर साक्ष घेण्याचा निर्णय घेतल्याचे निदर्शनास येते. परंतु सदरहू साक्ष झाल्याचे दिसून येत नाही. राज्य मंत्रिमंडळाने दिनांक ८ फेब्रुवारी २००६ रोजी घेतलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ मध्ये सुधारणा क. ८ अंतर्गत आवश्यक कार्यवाही अद्याप प्रलंबित आहे. सदर सुधारणेचे निष्पत्तीचे रूपाने करण्यासाठी उपविधान समितीची संभली आवश्यक असल्याने शिफारशीसंदर्भात समितीने साक्ष आर्जवित करण्याबाबत मा.अध्यक्ष, उपविधान समिती यांना विनंती केली आहे."

तसेच श्री. गोपालदास अग्रवाल, वि.त.स. यांनीही त्यांच्या दिनांक ६ जुलै २०१२ रोजीच्या पत्रान्वये मा.समिती प्रमुख, उपविधान समिती यांना "अनधिकृत अकृषिक वापर केला गेल्यास अशा अनधिकृत वापरासाठी अकृषिक ला-राच्या ४० पटोपर्यंत दंडात्मक रकमेची आकारणी करण्याची तरतूद महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ मध्ये आहे. दंडाची आकारणी अकृषिक ला-राच्या ४० पटोपर्यंत करण्याची तरतूद अतः तरी क्षेत्रीय स्तरावर महसूल अधिका-यांकडून सर्वत्र प्रकरणात सरसकटपणे ४० पट इतकी दंडाची आकारणी करण्यात येते. सदर दंडाच्या आकारणीमध्ये दुरुस्त्या आणण्यासाठी अनधिकृत अकृषिक वापराचा कालावधी, प्रयोजन व क्षेत्र अशा त्रिभुज्यांशी दंडात्मक आकारणीची रक्कम किती असवी यासाठी संबंधित नियमांमध्ये मंत्रिमंडळाच्या मान्यतेने दुरुस्ती करण्यात आली असून सदर नियमांचे प्रारंभ प्रसिद्ध करण्यात आले असून ते मान्यतेसाठी उपविधान समितीस सादर करण्यात आले आहे. सदर नियमाने अंतिम नियम प्रसिद्ध झालेले नाही. ज्याप्रमाणे दिनांक १ जानेवारी १९९५ पूर्वीच्या जमीनीवरील शाराधीन अधिकाराने संरक्षित करण्यात आली आहेत व अशी अधिकाराने संभली असल्यास अशा प्रकरणात आरंभित जास्त ५ पट इतक्या दंडाची आकारणी करण्यात यावी, अशी दुरुस्ती संबंधित नियमात सुचविण्याबाबत विनंती केली आहे.

उपरोक्त रॉव बच्ची समितीने दिनांक २८ ऑगस्ट २०१३ रोजीच्या बैठकीमध्ये विद्यारथ घेऊन महसूल व वन विभागाच्या सचिवांची साक्ष घेण्याचा निर्णय घेतला व तसे विभागास कळविण्यात येऊन उपरोक्त बाबींच्या संदर्भात विभागाचे अभिप्राय मागविण्यात आले. (परिसिष्ट 'ब') सदरहू साक्ष दिनांक २५ सप्टेंबर २०१२ रोजी किशन चव्हाण, मुंबई येथे घेण्यात आली. साक्षी पराम्यान उपरोक्त अधिसूचनेसंदर्भात खालीलप्रमाणे चर्चा करण्यात आली :-

विभागीय सचिवांचा साक्ष :

समितीने विभागीय सचिवांना, उपरोक्त अधिसूचनेस केलेल्या दोन शिफारशींच्या अनुषंगाने शासनाकडून प्राप्त झालेल्या खुलासाच्या अनुषंगाने शासनाची धूमिका स्पष्ट करावी, असे सांगितले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, सन २००८ मध्ये समितीने आरंभ शिफारस केली होती की, अकृषिक जमिनीवर शिक्षण संस्थांच्या हाराची आहेत. त्यांना अकृषिक आकारणांच्या २० अथवा ४० पट दंड भरावा लागतो. ही टक्केवारी जास्त आहे. सबब, अकृषिक आकारणांच्या दंडाची रक्कम १० अथवा २० पट करण्यात यावी. तसेच दंड भरण्यापूर्वी संबंधित संस्थेस आवश्यक असलेल्या कागदपत्रांची पूर्तता करणे बंधनकारक करण्यात यावे. त्यावर शासनाने सन २००८ मध्ये असे करणे योग्य होणार नाही असे अभिप्राय व्यक्त केले आहेत.

महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमिनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आकारणी) नियम, १९६९ या नियमावलीमधील नियम ८ अन्वये अनधिकृत वापरसाठी वापरात आलेल्या जमिनीवर आकारणी होणा-या कराच्या ४० पटोपर्यंत दंड आकारण्याची तरतूद उपलब्ध आहे.

विधानसभे, जौटोनिक् किंवा वारिण्य असा फरक न करता, तसेच, छोटी जमीन किंवा २ एजारपेक्षा जास्त चौरेफूट जमीन असा फरक न करता सरसकट ४० पट दंड आकारता जातो. याबाबत शासनाकडे काही निवेदने आली होती. या काही विद्यारत घेऊन शासनाने नवीन प्रस्ताव तयार करून तो मान्यतेकरिता सादर केलेला आहे. त्यानुसार क्षेत्र ५०० चौरस फुटापेक्षा जास्त नसेल तर, अकृषिक आकारणांच्या १ पट, ५०० चौरस फुटापेक्षा जास्त पण १००० चौरस फुटापेक्षा जास्त नसेल तर, अकृषिक आकारणांच्या १० पट, १००० चौरस फुटापेक्षा जास्त पण २००० चौरस फुटापेक्षा जास्त नसेल तर, अकृषिक आकारणांच्या २० पट, २००० चौरस फुटापेक्षा जास्त नसेल तर, अकृषिक आकारणांच्या ४० पट दंड आकारणी करण्यात येणार आहे तसेच, त्यामध्ये काळावधी ३३ व ३० प्रयोजन असे निकष निश्चित करण्यात आले आहेत. या दोन मोष्टे विद्यारत घेऊन त्यातील सर्वात अधिक असेल तो दंड आकारणार असे नमूद केले आहे.

अभिसूचना समितीने विद्यारत वेळाने त्याचे केलेल्या शिफारशीवर शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती सविस्तर शब्द करणाने देते. सविस्तर शिफारशीवर शासनाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती रंगदीप प्रथा व सर्वप्रकाराने स्विकृत समितीला मिळणे आवश्यक आहे.

सद्य, उपरोक्त माहिती स्विकृत या सचिवालयद्वारा पाठविण्यात येवी. अत्युच्च, सर्वप्रकाराने सचिवालय, महाराष्ट्र विधानसभा व मा.सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद यांच्या निदर्शनास आणण्यात येईल, असे आणगास कळविण्यात येत आहे.

विभागाच्या पाठवावयाचे पत्र द्वा.क्ष.री.ला.ठी वादद
 १/११/२०१७ क.क्ष. (श्रीमती तोंडे) २५/११/२०१७

✓

अ. ल. (श्रीमती तोंडे)

आदली,

Bjg

(पूनम ढगे)

अवर सचिव,

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय.

साधी प्रत :-

१. डॉ. ... माधव वीर, उप सचिव, महाराष्ट्र शासन, महसूल विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२. श्री. राजेंद्र क्षीरसागर, उप सचिव, महाराष्ट्र शासन, महसूल विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

गहल्याचे नमुने बहुतांश लोकांना शेत जमिनीच्या अकृषिक वापरसाठी परवानगी देण्याची आवश्यकता आहे हस नाहीत नसते हे पुढील कारण आहे. लोकांनी अकृषिक वापरसाठी परवानगी घेतलेली नसल्यास अज्ञानक विभागाच्या एखाद्या अधिकारी येतो आणि घेऊन ४० घट दंड आकारतो. मुळात १ ते ४० पटीपर्यंत दंड आकारण्याची तरतूद असताना एकाही अधिकारी ४० पटीच्या कामी दंड आकारत नाही. शासनाने या संदर्भात जे नवीन नियम तयार केलेले आहेत त्यांचे आधी स्वागत करावे. परंतु लोकांना नवीन नियमांची माहिती नसल्यामुळे त्यांच्याकडून सूडा दंड असून केला जातो. एखादी व्यक्ती शिक्षण विषयक चांगले काम करीत असताना त्यांच्याकडून जमिनीचा अकृषिक वापर करण्यासाठी परवानगी देण्यात सूक्ष्म झाली असेल तर अशा लोकांचा देखील कोठे तरी विचार झाला पाहिजे. त्यावर विभागीय सचिवांनी राबितले की, हा भोष्ट खरी आहे. ग्रामीण भागात अनेक लोकांना शेत जमिनीचा अकृषिक वापर करू नये. झाल्यास शासनाने परवानगी देण्याची आवश्यकता आहे याची माहिती नसते. त्यामुळे या संदर्भातील सर्वेक्षण विचार करून नवीन नियम तयार केले आहेत. अशा सरदरकट ४० पटीपर्यंत दंड न आकारता ५०० चौरस फूट, ५०० चौरस फूट ते १००० चौरस फूट, १ हजार चौरस फूट ते २ हजार चौरस फूट आणि २ हजार चौरस फूटांपेक्षा जास्त अशी वर्गीयरी केली आहे. नवीन वर्गवासीनुसार शेत जमिनीचा विना परवानगी अकृषिक वापर केल्यास त्यापेटी आकारण्यात येणाऱ्या दंडाची रक्कम क्षेत्रफळानुसार वाढत जाणार आहे. विना परवानगी केलेला जमिनीचा अकृषिक वापर नियमित करण्यासाठी क्षेत्रफळानुसार दंड आकारण्याबाबत शासनाने प्रस्तावित केलेल्या बदलात समितीची मान्यता असले तर शासनाने नवीन बदलानुसार अंमलबजावणी करणायला सुरुवात करावी काय? या संदर्भातील अधिसूचनांचे दिनांक १३ जुलै, २००७ रोजी प्रारूप प्रसिद्ध झाले आहे. परंतु अजूनपर्यंत त्याची अंमलबजावणी सुरू झालेली नाही.

या अनुषंगाने समितीने विचारले की, आजच्या मंडीला शेत जमिनीचा अकृषिक वापर केल्यास दंडाची आकारणी कशाप्रकारे केली जाते? यावर विभागीय सचिवांनी असे सांगितले की, महाराष्ट्र जमिन महसूल अधिनियमामध्ये विना परवानगीने जमिनीचा अकृषिक वापर केल्यास दंडात असलेल्या जमिनीवर आकारणू होणऱ्या कराच्या १ ते ४० पटीपर्यंत दंड आकारणी करण्याची तरतूद आहे. स्वतः कोणत्याही बाबतीत फरक केला जाऊ नये. दंड आकारणीच्या बाबतीत प्रस्तावित बदलानुसार जमिनीचे क्षेत्रफळ, वापर केलेला कालावधी आणि प्रयोजन (औद्योगिक, वाणिज्यिक आणि निवासी) हा निकष ठरविलेला आहे.

शेत जमिनीचा अकृषिक वापर करण्याबाबत जिल्हाधिकारींकडून रिक्तक्षेत्र परवानगी घेतली असेल तर शैक्षणिक संस्थांना अकृषिक आकारणीतून सूट दिली आहे. परंतु जिल्हाधिकारींची परवानगी न देता जमिनीचा अकृषिक वापर केला असेल तर वापरकर्ता असलेल्या अकृषिक जमिनीवर आकारणी होणऱ्या कराच्या ४० पटीपर्यंत दंडनीय अकृषिक आकारणी केली जाते. जिल्हाधिकारींची परवानगी न देता जमिनीचा शैक्षणिक कामनिमित्त अकृषिक वापर केला जात असेल तर दंड आकारणीबाबत सूक्ष्म विचार करावा अशी समितीने शिफारस केली आहे. समितीने केलेली सूचना शासनापुढे मांडण्याचे विभागीय सचिवांनी मान्य केले आहे. शासकीय जमीन असेल किंवा स्वतःची जमीन असेल आणि त्या जमिनीचा अकृषिक वापर केला असेल तर त्यांना सूट देण्याची तरतूद आहे काय? असे समितीने विचारले असता विभागीय सचिवांनी असे सांगितले की अशी तरतूद नाही, अशा प्रकारचा फरक केला जात नाही. कुठे विषयक जमीन अकृषिक नसून वापरण्यास सुरुवात केली जाते त्यावेळी नियमानुसार जिल्हाधिकारींची परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसेच त्या जमिनीवर स्थापन करू लागू होत असले तर त्यासाठी एखाद्या बदल करणाऱ्या व दंडाची आकारणीची रक्कम भरानी लागते.

ग्रामीण भाग, 'क' वर्ग नगरपालिका आणि महानगरपालिका या क्षेत्रात विना परवानगी जमिनीचा अकृषिक वापर केल्याप्रकरणी दंडनीय अकृषिक आकारणी करताना शासनाने कोणताही फरक न करण्याची तरतूद आहे. एखाद्या शेतकऱ्याने स्वतःच्या शेतामध्ये घर बांधले असे कि दुसऱ्या बाजूला विस्तारवून घेतले घर बांधले तर त्यामध्ये शासनाने फरक केलेला नाही, असे समितीने विचारले असता विभागीय सचिवांनी दिली की, शेतकऱ्याने शेतामध्ये घर बांधले असेल तर त्याला अकृषिक करच्या आकारणीतून सूट दिली आहे.

या संदर्भात २०१२ मध्ये पहिली सुधारणा करण्यात आली त्यामध्ये असे नमूद केले आहे की, "नगरीय मजणे ग्रामीण भागामध्ये क्षेत्रातील शेतीसाठी उपयोग करण्यात येणाऱ्या कोणत्याही जमिनीचे वैयक्तिक खऱ्याचा किंवा निवासी प्रयोजनात स्थापित करण्यासाठी अशा परवानगीची आवश्यकता राहणार नाही." तसेच पुढे असेही नमूद केले आहे की, "४० चौरस मीटरपर्यंत दुकान, पौढाची गिरणी, किराणा दुकान, मिरची कोरपेथ व आसऱ्या लागणाऱ्या वाणिज्यिक वापरसाठी अशा प्रकारच्या परवानगीची भरवण नाही."

समितीने पुढे विचारले की, जमीन मालकाने स्वतःसाठी घर बांधले असेल किंवा स्वतःचा लहानसा उद्योग उभारला असेल तर त्यासाठी शासनाने अकृषिक आकारणीतून सूट दिली आहे. अशा प्रकारची आकारणी करताना महानगरपालिका हद्दीतील कोटयवधी रुपयांच्या जमिनीच्या किमती आणि ग्रामीण भागातील जमिनीच्या किमती यातील तफावट फक्त अकृषिक आकारणी करताना फरक का केला नाही? स्वतःच्या मालकांच्या शेतामध्ये घर बांधले असेल तर त्यांना अकृषिक आकारणीतून सूट दिली आहे. परंतु महापत्तिका हद्दीतील घरांची किंमत लाखो रुपये असते. त्यावर विभागीय सचिवांनी सांगितले की, ग्रामीण आणि शहरी भागातील अकृषिक आकारणीची रक्कम वेगळी आहे. स्वतःच्याकडून अकृषिक आकारणीच्या पटीतच दंड घेतला जातो. ग्रामीण भागातील अकृषिक आकारणीचा दर आणि शहरी भागातील अकृषिक आकारणीचा दर यांमध्ये फरक आहे. अकृषिक जमिनीच्या वापरापेटीचा दंड हा अकृषिक आकारणीच्या पटीतच आकारण्यात येणार आहे. ग्रामीण भागात अकृषिक आकारणी केली होत असल्यामुळे त्या भागात दंडाचा दर आधीचाच कमी येईल. ग्रामीण भागात अकृषिक आकारणीचे दर १० घट, २० घट, ४० घट आहेत. त्या तुलनेत नगरपालिका आणि महानगरपालिका क्षेत्रात अकृषिक आकारणीचे दर जास्त आहेत. १० घट, २० घट, ४० घट हे पटोस दंड आकारणी करीत असताना त्या भागातील अकृषिक आकारणीचा दर किती आहे हाच वेग राहणार आहे. एकेपरीत विचार केल्यास ग्रामीण भागात दंड कमी राहिल आणि शहरी व महानगरपालिका भागात दंड आकारणीची रक्कम जास्त राहिल.

व्याप्रमाणे निवृत्ती, औद्योगिक व जाणिव्यिक वापर असे तीन संवर्ग आहेत त्याप्रमाणे शिक्षणाकरिता वेगळा संवर्ग दिसून येत नाही. 'शिक्षणाकरिता वेगळा संवर्ग असायला हवा असे थटते. सध्याच्या विषयामध्ये शैक्षणिक वापराकरिता दंड आकारण्याबाबत वेगळा निकष नाही. परंतु, वादाबाबत लॉगोचे शिफारस विचारात घेऊन शिक्षण ही वेगळी जबाबारी करता येईल का अशा प्रकरणा प्रस्ताव आत्मनकडे सादर करण्याबाबत प्रयत्न करायला येईल.

त्यावर समितीने असे विचारले की, शासनाने केलेल्या कार्यवाह्यांमध्ये असे नमूद केले आहे की, "शैक्षणिक संस्थांची दंडनीय आकारणी कमी केल्यास इतरही अनेक संस्था, मंडळांमध्ये यंत्रणेकडून उर्वरित भागणी होऊ शकते. परिणामी शासनास मोठ्या प्रमाणावर महसुलास मुक्तावे लागेल व एक प्रकारे अनधिकृत अकुषिक वापर करणाऱ्यांकडे कल वाढेल. त्यामुळे अनधिकृत अकुषिक वापराबाबत शैक्षणिक संस्थांच्या उदात्ततेत दंडनीय आकारणी कमी करणे योग्य होणार नाही", या बाबत समितीने, त्यावर विभागीय सचिवांनी सांगितले की, शैक्षणिक वापर व इतर वापर यंत्रणे तुलना करणे उचित होणार नाही असे माझे मत आहे. जेथे अकुषिक जमिनीचा शैक्षणिक कारणाकरिता वापर केलेला आहे अशा प्रकारांचाच वेगळा विचार व्हावा अशी समितीची सूचना व अपेक्षा आहे. स्पष्टरुद्ध बाब माननीय महसूल मंत्रि महोदयांसमोर सादर करावी लागेल. या विषयाबाबत मला त्यांच्या समवेत चर्चा करावी लागेल. परंतु, शिक्षण थाकारिता एक वेगळा संवर्ग असण पाहिजे. याबाबत मान्यता घेऊन थांबावतचो महिती सांगितला सादर केली जाईल.

कलम ४४ प्रमाणे शैक्षणिक संस्थांची परवानगी घेतल्यास करावी आकारणी केली जात नाही. विनापरवानगी काम करणाऱ्यांना काही सवलती असायला असे प्रश्नचार्ता शारते का? असा समितीने प्रश्न विचारला असता विभागीय सचिवांनी उत्तर दिले की, परवानगी घेऊन बांधकाम केल्यास दंड आकारण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही. शैक्षणिक संस्थांनी परवानगी घेतल्यानंतर अकुषिक आकारणी केली जात नाही. परंतु परवानगी न घेतल्यास दंड आकारणीबाबतच्या नियम व परिप्रेषणांनी दंड आकारण्या जातो.

त्यावर समितीने विचारणा केली की, आपण दिलेल्या माहितीमध्ये असे नमूद केले आहे की, इतर संस्थांमुळे अशा तऱ्हेची गाणणी करतात. पूर्ण परवानगी घेतली तर शिक्षण संस्थांवर करावी आकारणी केली जात नाही. मात्र इतर संस्थांकडून ती केली जाते. हा जो फरक आहे त्यामध्ये सुधुर्ता आपणयाची आवश्यकता आहे. त्यावर विभागीय सचिवांनी सांगितले की, कायदा हा सर्वांकरिता समान असला पाहिजे. याकरिता सन २००८ पासून अकुषिक वापराकरिता परवानगी घेणे बंधनकारक करण्यात आले आहे. त्यानुसार परवानगी घेऊन बांधकाम केल्यानंतर आकारणी करण्यात येणार नाही.

त्यावर समितीने पुन्हा प्रश्न केला की, अकुषिक वापर करणाऱ्यांशी निष्ठाधिकार्यांची परवानगी न घेण्याकडे कायदाचे धोरण न करण्याकडे लक्षकाच केल दिसून येते, याची नेमकी कोणती करणे आहेत? त्यावर विभागीय सचिवांनी सांगितले की, दंडाक अनेक कारणे आहेत. अकुषिक परवानगी मिळविण्यास वेळ लागतो. त्यामुळेच आता ग्रामीण भागात ४० चौरस मीटर एवढ्या क्षेत्रावर अकुषिक वापर करणाऱ्यांचा झाल्यास आता पूर्ण परवानगीची अट काढून टाकण्याचा निर्णय घेतला आहे. याबाबतचे नोटिफिकेशन समितीला सादर केले जाईल.

त्यावर समितीने, निवासी घर बांधणीकरिता वापर केल्यास पूर्ण परवानगीची अट नाही अशा प्रकारची दुरुस्ती दीड वर्षांपूर्वी करण्यात आली होती. त्यानंतर सहा महिन्यांपूर्वी शेतामध्ये पीठाची चक्की, फिराणा दुकान किंवा इतर व्यवसाय करावयाचे असल्यास अकुषिक परवानगी घेण्याची गरज नाही अशी दुरुस्ती करण्यात आली आहे. ही दुरुस्ती नेमकी काय आहे, या बाबतची माहिती समितीला द्यावी, असे विभागीय सचिवांना सांगितले. त्यावर विभागीय सचिवांनी माहिती दिली की, पूर्ण परवानगी घ्यावी लागत होती. आता ती अट काढून टाकण्यात आली आहे. आता ग्रामीण भागात ४० चौरस मीटर क्षेत्राचा अकुषिक वापर करावयाचा असेल तर पूर्ण परवानगी न घेत तो करता येईल. त्यानंतर केंद्राच्या वापराबाबतची माहिती तलाठ्यांना एक महिन्याच्या आत कळविण्याची पाहिजे. असे करताना महसुलामध्ये सूट दिलेली नाही. त्याकरिता अकुषिक आकारणी केली जाणार आहे. केवळ पूर्ण परवानगीची अट काढून टाकलेली आहे. क्षेत्राच्या वापराचाच प्रयोजनात केलेल्या बदलांमुळे जागरूक कर लागत असेल तर तो आकारण्यात येईल. मात्र त्याकरिता दरवर्षी अकुषिक आकारणी केली जाणार आहे.

उपरोक्त माहितीच्या अनुषंगाने सन्माननीय सदस्यांनी विचारणा केली की, लोक परवानगी का घेत नाहीत? त्याबाबत विभागीय सचिवांनी सांगितले की, एखाद्या जागेचा अकुषिक वापर करणाऱ्या परवानगी मिळण्यासाठी लोकांना निष्ठाधिकार्यांकडे जावे लागते. त्यामध्ये बदल करण्याच्या दृष्टीने पाहिले पाऊल म्हणून आम्ही ४० चौरस मीटर क्षेत्राचा वापराकरिता पूर्ण परवानगीची अट काढून टाकली आहे. परंतु, त्यामुळे शासनाच्या महसुलाचे नुकसान होऊ नये हे देखील पाहिले पाहिजे याकरिता एक महिन्याच्या आत त्याबाबतची माहिती तलाठ्यांना कळविण्याची पाहिजे. जेणेकरून त्यावर दरवर्षी अकुषिक आकारणी करता येईल. तसेच असे तसेच दाखविले महिन्याच्या आत कळविणार नाहीत, त्यांच्याकडून दंडनीय आकारणी केली जाईल.

त्यावर समितीने मत व्यक्त केले की, ज्या शैक्षणिक संस्था शेत जमिनीचा अकुषिक वापर करणाऱ्यांशी परवानगी न घेता त्या जमिनीचा अनधिकृत अकुषिक वापर करतात त्यांच्यावर कायद्यातील प्रिस्क्रिप्शन्नुसार दंडनीय अकुषिक आकारणी केली जाते. वस्तुस्थिती अशी आहे की, शेत जमिनीचा शैक्षणिक प्रयोजनासाठी अकुषिक वापर करणाऱ्यांशी परवानगी घेण्याची आवश्यकता आहे हेच लोकांना माहीत नाही. या कामी मोठ्या प्रमाणावर अडचणी आहेत हे मान्य आहे. परंतु शेत जमिनीवर शैक्षणिक संस्था उभारण्याची असल्यास त्या जमिनीचा अकुषिक वापर करण्यासाठी नियमानुसार निष्ठाधिकार्यांची परवानगी घ्यावी लागते. याची अनेकांना माहितीच नसते. शेतकी गावाकामतच्या शेत जमिनीवर लोकांचा गावठाणासारखा वापर सुरू आहे. परवानगी न घेता शेत जमिनीचा अनधिकृत अकुषिक वापरासाठी वापर केल्यामुळे संबंधितांना नोटीस देऊन त्यांच्याकडून दंड आकारला जातो. ज्यावेळी दंडनीय आकारणी केली जाते त्यावेळी अकुषिक वापराच्या प्रयोजनाची अगोदर परवानगी घ्यावयाचे पाहिजे हातो असे त्या लोकांना कळते. सांगण्याचा उदेश एवढाच आहे की, अकुषिक वापरासाठी परवानगी घेण्यास लोक तयार असताना, परंतु अशाप्रकारची परवानगी घ्यावी लागते हेच त्यांना माहीत नसते. शासनाची प्रक्रिया क्लिष्ट असल्यामुळे दंड आकारण्या लागतो हे कारण

वापर विभागीय सचिवांनी संगीतले की, विविध विभागांशी बंधू नेटवर्केशन असण्याची शक्यता आहे. महसूल विभागाच्या संदर्भात तागावयव्ये झाल्यास संगीतीची मान्यता घेतल्याशिवाय त्याची अंमलबजावणी केली जात नाही.

शासनाने अनुक्रमे दिनांक १४ मार्च २००२ आणि दिनांक १० ऑक्टोबर २००३ रोजीच्या शासन निर्णयामध्ये अमळ वेगळा जाहीर घेईली व त्याद्वारे जुनी अतिक्रमणे नियमित करण्याबाबत जवळील संडी दिली होती. अनधिकृत क्षेत्राच्या वापरासंबंधी १०० चौरस मीटर क्षेत्राचा वापर केला असल्यास त्यासाठी ५ फट दंड, १०१ ते ५०० चौरस मीटर क्षेत्राचा वापर केला असल्यास त्यासाठी १० फट दंड, ५०१ ते १००० चौरस मीटर क्षेत्राचा वापर केला असल्यास त्यासाठी १५ फट दंड आणि १००० चौरस मीटर क्षेत्रापेक्षा जास्त वापर केला असल्यास त्यासाठी २० फट दंड ठेवण्यात आला होता. अशाप्रकारे पूर्वी लोकांना घरे नियमित करण्यासंबंधी संधी देण्यात आली होती. आता सध्या नेटवर्केशनच्या संदर्भात फेरविचार घ्यावा, असे सचिवांनी अभिप्राय व्यक्त केलेले आहेत. हे बाब शासन स्तरावर कळविण्यात येईल.

वापर संगीतीने मत व्यक्त केले की, स्वतःच्या जमिनीवर, स्वतः राहत असलेल्या घरांच्या बाबतीत आणि विल्डरने बांधलेल्या घरांच्या बाबतीत वेगळा विचार होणे आवश्यक आहे. विल्डरने बांधलेल्या घरांच्या संदर्भात ४० फटपेक्षा जास्त दंड आकारल्यास समितीचे कर्तो म्हणणे नाही. पाबळत शासनाने फेरविचार करावा.

शासनद्वारे अनेक योजनांना संवसिडी दिली आहे. उदाहरण संगीतबद्धे झाल्यास कोकणात त्याही निवास योजना आहे. त्या क्षेत्रात राबविताना स्वतःच्या घरांचा वापर केल्या जातो. अशा परिस्थितीत ती घरे बांधलेले क्षेत्र प्रेती क्षेत्रात असल्यामुळे त्यासाठी विभर प्रेती (एनए) करण्याची आवश्यकता नसावी अशी सूचना आहे.

सन २०१२ मध्ये सध्या काळ्यात बदल केल्या आहे. महानगरपालिका, नगरपालिका आणि ग्रामीण भागाच्या स्तरावर दंड आकारणी करणे असल्याने त्यांचा प्रमाणे स्वतः राहत असलेली घरे आणि इतर कामांसाठी उपयोग होत असल्यास त्यात फरक असणे आवश्यक आहे. या संदर्भात ३ निकष केलेले आहेत. त्यांचा उपयोग करणे सध्या कठीण स्वरूपाचे आहे. योजनेत शासनाने फेरविचार करणे आवश्यक आहे.

पूर्वी बांधलेल्या घरांच्या संदर्भात तागावयव्ये झाल्यास सध्या कायद्यामुळे नियमांचे उल्लंघन होणार आहे. ती घरे नियमित करित असताना त्या संबंधी वेगळा विचार करणे आवश्यक आहे. त्याचप्रमाणे पूर्वी ग्रामीण भागात अनधिकृत घरे बांधली होती. त्यापैकी काही गावांच्या समावेश महानगरपालिकेमध्ये झाल्यामुळे ती घरे नियमित करण्यासंबंधी वेगळा विचार होणे आवश्यक आहे. महानगरपालिका, या क्षेत्रात जो प्रमाणे भाग जोडला व त्या ठिकाणी जे लोक घरे बांधून राहत आहेत त्यांच्यासाठी वेगळा विचार करण्याची आवश्यकता आहे.

सध्या अधिसूचना नव्याने गठीत झालेल्या समितीसमोर दिनांक २० ऑक्टोबर २०१५ रोजीच्या बैठकीत ठेवण्यात आली असून सध्या अधिसूचनेवर विचारविनिमय करण्यात आला.

अभिप्राय व शिफारशी :

(१) कोणत्याही जमिनीचा अनधिकृतपणे अकृषिक वापर केला गेल्यास त्याबरोबर दंड आकारणी करतवेळी शासनाने घड्याचे क्षेत्र, अनधिकृत अकृषिक वापराचा कालावधी आणि अनधिकृत अकृषिक वापराचे प्रयोजन हे तीन घटक विचारात घेऊन दंड आकारणीचे निकष निश्चिन केले असून ते या प्रारूप अधिसूचनेद्वारे परिभाषित करण्यात आले आहेत. तथापि, एखाद्या जमिनीचा अनधिकृतपणे अकृषिक वापर केला गेल्यास त्यावर दंड आकारणे वेळी उभल त्रिसुत्रीचा वापर करून दंड आकारणे अत्यंत वाढवणीचे असल्याचे निर्देशनास येते. या त्रिसुत्रीच्या अर्थात दंड आकारणी करणारासंबंधी निकषांमध्ये कोणत्याही स्पष्टता दिसून येत नाही. त्यामुळे दंड आकारणीच्या अंमलबजावणीसंबंधत अनेक अडथळे येत असून लहान घरासंबंधी, स्वतःच्या मालकीच्या स्रोतात तसेच ग्रामीण भागातील घरांच्या संदर्भात कमी दंड आकारण्यासंबंधीचा हेतू रूपात होत नाही.

“कृषिक जमिनीवर स्वतः राहणा-या लोकांच्या घरासंदर्भात वेगळा विचार होणे आवश्यक असून कृषिक जमिनीवर अनधिकृतपणे विल्डरने घरे बांधली असल्यास त्यांच्याकडून जास्त दंड आकारण्यासंबंधी वेगळा विचार करावा,” अशी शिफारस समितीने शासनास करित आहे. याप्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यात देण्यात यावी.

(२) “उक्त अधिसूचनेमध्ये अनधिकृत अकृषिक वापराचे प्रयोजन या अंतर्गत निवासी वापर, औद्योगिक वापर व वाणिज्यिक वापर असे तीन स्वर्ग नमुद केले आहे. परंतु त्यामध्ये शिक्षणसंस्था वेगळा स्वर्ग दिसून येत नाही. तसेच प्रयोजन नियमांमध्ये शैक्षणिक वापराकरिता दंड आकारण्याबाबतही वेगळे निकष दिसून येत नाहीत. त्यामुळे राज्यातील तळागाळातील विद्यार्थ्यांनाही सहजरित्या शिक्षण सुविधा उपलब्ध होण्याकरिता अनधिकृत अकृषिक वापराबाबत शैक्षणिक संस्थांच्या इमारतीवर दंड आकारतवेळी वेगळे निकष असावेत ” अशी शिफारस समितीने शासनास करित आहे. याप्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यात देण्यात यावी.

(३) “शासनद्वारे अनेक योजनांना संवसिडी दिली जाते. त्यातील काही योजना राबविताना उदा. चवहरी निवास योजना- अशा योजना राबविताना स्वतःच्या घरांचा वापर केल्या जातो. अशा परिस्थितीत ती घरे बांधलेले क्षेत्र प्रेती क्षेत्रात असल्यामुळे त्यासाठी विभर प्रेती (N.A.) करण्याची आवश्यकता नसावी” अशी शिफारस समितीने शासनास करित आहे. या प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यांत देण्यात यावी.

यावर समितीने विचारणा केली की, शासनाने २०१२ मध्ये कायद्यात दुरुस्ती केली, परंतु २००७ च्या दुरुस्तीमध्ये दरवाढाबद्दल बंधूंकडून उद्देश्य 'का केला' नाही? समितीचे असे म्हणणे आहे की, हा फरक जोपर्यंत नमूद करावयास हवा होता, हा बदल प्रॉस्पेक्टिव्ह पद्धतीने करावयास येणार आहे की रिट्रोस्पेक्टिव्ह पद्धतीने करावयास येणार आहे? पूर्वलेखीप्रभावाने दंड आकारणी केली तर अनेकांवर मोठ्या प्रमाणात आर्थिक भार पडेल. त्यावर विभागीय राबिचांनी सांगितले की, पूर्वी अकृषिक आपरापेटाव्य जमिनीबाबत निर्णय झाला नसेल किंवा दंड आकारणी केली नसेल तर नवीन नियमानुसार दंड आकारणा लागेल. अगोप्य अकृषिक वापर होत असलेले जमीन प्रकरण असेल आणि ते निर्धारित करावयास असेल तर दंड आकारण ते निर्धारित करावे लागेल. त्यामुळे संस्कृत ४० पट दंड लागू करता. आताचा नियमामध्ये नमूद केले आहे की, १ ते ४० पटोपर्यंत दंड आकारता येईल.

नियम ८ मध्ये असे नमूद केले आहे की, "जमिनीवर अकृषिक आकारणीची ४० पटींहून अधिक नसेल, तर असा दंड रेषयुक्त फर्माविलेले विधीसमता असेल." याबद्दल शासनाने अनेक निवेदने प्राप्त झाली होती की, दंड आकारणीच्या बाबतीत गावदरजेक तत्वे नसल्यामुळे अधिकतम प्रकरणांत ४० पट दंडाची आकारणी होत आहे. त्यामुळे आता आवश्यक ती सुधारणा करावी असेल, याद्वारे या प्रकरणे सामोरे येतील त्यांना नवीन दर लागू होतील. जमीन प्रकरणे असतील आणि त्यावर सक्षम प्राधिका-याने अस्तित्वात असलेल्या विनयानुसार निर्णय दिला असेल तर ती प्रकरणे भव्याने उपडवत येणार नाहीत.

त्यावर समितीने असे मत व्यक्त केले की, हा प्रकार म्हणजे रोगापेक्षा इलाज घ्यावी, असाच आहे. शेत जमिनीवर शैक्षणिक संस्था सुरू केली असेल आणि त्यासाठी शासनाने परवानगी घेतली असेल तर अन्न संस्थाना ४० पटोपर्यंत लावण्यास येणा-या दंड आकारणीतून सूट दिली आहे. शासनाकडून एका संस्थाने या संस्था सुरू झाल्या असतील. त्या शैक्षणिक संस्थाने किरलहाधिकार्यांची परवानगी घेतली नसेल तर त्यांना नाममात्र दर लावण्यास पाहिजे. शासनाने या संस्थांची दाने होत असल्यास ४० पटोपर्यंत आकारणी करणे ठीक आहे. परंतु या संस्थांचे तसे होत नाही. जिल्हाधिकार्यांची परवानगी घेऊन शेत जमिनीवर शैक्षणिक संस्था सुरू केली असेल तर त्या संस्थाना ४० पटोपर्यंत अकृषिक आकारणीचा दंडातून सूट दिली आहे. परंतु ज्या संस्थाने अशाप्रकारची परवानगी न घेता शैक्षणिक संस्था सुरू करून शेत जमिनीचा अकृषिक वापर केला असेल तर त्यांच्याकडून नाममात्र दराने रक्कम वसूल करावयास पाहिजे किंवा काही प्रमाणात पेनल्टी लावण्यास पाहिजे.

या अनुषंगाने विभागीय राबिचांनी सांगितले की, या विषयी समितीने विचार करून रिपोर्टस केली होती. समितीने २००८ मध्ये विधिमंडळाला तसेच केलेल्या अडव्यालात परिच्छेद क्रमांक-२ च्या अनुषंगाने रिपोर्टस केली होती की, "अकृषिक जमिनीवर शिक्षण संस्थांच्या उभारणी आहेत. शासनाकडून अकृषिक आकारणीच्या १० अथवा ४० पट दंड भरवा लागतो. ही टक्केवारी जास्त आहे असे समितीचे मत आहे. शेत, अकृषिक आकारणीच्या दंडाची रक्कम १० अथवा २० पट करण्यास पाहिजे." समितीची रिपोर्टस शासनाने घेऊन घेतले आहे. नवीन सुधारणेच्या अधिसूचनेच्या अनुषंगाने लोकांकडून शासनकडे निवेदनांचे प्रकारच्या हरकती व सुचना आलेल्या नाहीत.

नवीन कायद्याच्या अनुषंगाने समितीने असे सांगितले की, दंड आकारणी करीत असताना पूर्वलेखी प्रभावाने न करता ती प्रॉस्पेक्टिव्ह असली पाहिजे. शासनाने एका कायद्या १९९५ मध्ये अकृषिक वापरकामे निर्धारित करण्याचे धोरण स्वीकारले आहे. पूर्वी ग्रामीण भागातील अनेक गावे नगरपालिकांमध्ये समाविष्ट झाली आहेत. उदाहरण सांगण्यास झाल्यास वसईतील १७ गावे महानगरपालिकेमध्ये समाविष्ट झाली आहेत. दंड आकारणीच्या संदर्भात त्यांचे भविष्य काय राहणार आहे. त्यांच्याकडील दंड आकारणी करीत असताना शासनाने कट ऑफ डेट निश्चित करणे आवश्यक आहे. कमीत कमी पूर्वीच्या काळातील रहिवासी घरांना १९९५ ची कट ऑफ डेट देण्याची तसेच त्यांच्याकडून ५ ते १० टक्के दंड आकारण त्यांच्या केसेस निकाली काढणे आवश्यक आहे. त्यानंतर २०१३ पासून नवीन कायद्यानुसार अंमलबजावणी करावी असे धाटले. परंतु अवर कायद्यानुसार जुन्या काळातील रहिवाशांकडून दंड आकारणी केल्यास तो ४० पटपेक्षा जास्त होण्याची शक्यता जाकारता येत नाही. या सर्व बाबींचा विचार करत कट ऑफ डेट निश्चित करावी. समितीने उपस्थित केलेल्या मुद्दासंबंधी विभागीय राबिचांनी सांगितले की, शासनाने दिनांक १ जानेवारी १९९५ पासून स्वीकारलेले धोरण वेगळ्या मुद्दासंबंधी आहे. सदर कायद्यात शासनाने कट ऑफ डेट प्रस्तावित केलेला नाही. निवृत्ती कामाकरिता अकृषिक जमिनीचा वापर केला असल्यास त्यासाठी ५ पट दंडाची कमाल मर्यादा नमूद केलेली आहे. ५०० चौरस फूटांपर्यंत घर असल्यास त्यासाठी एक पट दंड आहे.

त्यावर, हा कायदा नोटीफिकेशनमध्ये नमूद केलेला नाही. नोटीफिकेशनमध्ये १ ते ३ वर्षांचा कालावधी नमूद केला आहे. तसेच ५ पट दंड दर्शविलेला आहे. अशाप्रकारे अनेक कॉम्प्लिकेशन आहेत. आणि ३ आर्टीकल समावेश केला आहे. त्यात अनेक कॉम्प्लिकेशन आहेत. नोटीफिकेशनमध्ये केलेल्या शब्दप्रयोगाचा विचार केल्यास मुळाव्या अर्थे सफल होऊ शकणार नाही असे समितीचे मत आहे. या अनुषंगाने विभागीय राबिचांनी उत्तर दिले की, मंडळाला जाऊन तसे नोटीफिकेशन घ्यावे असेल असे समितीचे मत आहे. त्या संदर्भात समितीने व्यवस्त केलेले अधिप्राय शासन स्तरावर कळविण्यास येईल.

यावर समितीने सांगितले की, नोटीफिकेशनसंबंधी समितीने रिपोर्टस मांडण्याकडून विभागाकडे प्रारूप आल्यानंतर त्या संबंधी उपविधान समितीची मान्यता न घेता अंमलबजावणी केली जाते. त्या अनुषंगाने सदर नोटीफिकेशनची अंमलबजावणी का केली नाही. कायदा या नोटीफिकेशनमध्ये काही कॉम्प्लिकेशन असल्यामुळे ते नोटीफिकेशन निदर्शनास आणलेले आहे. सदर नोटीफिकेशनच्या अंमलबजावणीबाबत अनेक अडथळे आहेत. लहान घरासंबंधी, रस्त्याच्या मार्फतीच्या शेतात तसेच ग्रामीण भागातील घरांच्या संदर्भात कमी दंड आकारण्यासंबंधीचा हेतू सफल होत नाही. परिणामी असेल तो निर्माण होऊ शकतो. स्वतः राहणा-या घरांच्या संदर्भात वेगळा विचार होणे आवश्यक आहे. या उलट विल्हारे घरे बांधली असल्यास त्यांच्याकडून जास्त दंड आकारण्यासंबंधी वेगळा विचार करावा असे समितीचे मत आहे. यामुळे या संदर्भात रिपोर्टिंग करावे लागेल.

नगरविकास विभाग

अधिसूचना क्रमांक १२५.—महाराष्ट्र नगररचना (प्रशगित संरचना) नियम, २०१७ प्रसिद्ध करणारी अधिसूचना क्रमांक टिपीएस-१८१४/प्र.क्र. ८२/१४/नियम/नवि-१३, दिनांकित ७ ऑक्टोबर, २०१७.

सदर अधिसूचनेसंदर्भात दिनांक १९ जून, २०१८ रोजी झालेल्या बैठकीच्या अनुषंगाने नगरविकास विभागाने दिनांकित १० जून, २०१९ रोजीच्या पत्रान्वये माहिती पाठविली असून सदर माहिती समितीने दिनांक २६ जून, २०१९ रोजीच्या बैठकीत विचारात घेतली व त्यावर समितीने कोणतेही अभिप्राय व्यक्त केले नाही.

(माहिती परिशिष्ट “इ” मध्ये सदर करण्यात येत आहे)

परिशिष्ट "इ"

अं.१०५ ची माहिती

**मा. उप विधान समितीच्या दि. १९ जून २०१८ रोजी
झालेल्या बैठकीच्या अनुषंगाने नगर विकास
विभागाशी संबधित आशवासित केलेली माहिती**

१. म.प्रा.नि. व न.र.अधिनियम १९६६ मधील कलम ५२ (क) नुसार अनधिकृत बांधकामे प्रशमन आकार लावून प्रशमित संरचना म्हणून घोषित करण्यासाठी अधिनियमाचे कलम १५८ (१) अन्वये प्रसिध्द केलेले नियम शासन निर्णय दि.०७/१०/२०१७.
२. राज्यातील नागरी भागात अनधिकृत बांधकाम / अतिक्रमण नियंत्रण व निर्मुलनासाठी उपाययोजना बाबत शासन निर्णय दि.०२/०३/२००९.
३. म.प्रा.नि. व न.र.अधिनियम (MRTP) कायद्यांतर्गत अनधिकृत बांधकामाविरुध्द कारवाई करणेबाबत शासन परियत्रक दि.०३/०५/२०१८.
४. म.प्रा.नि. व न.र.अधिनियम १९६६ मधील कलम ५२ (क) सह कलम १५८ (१) अन्वये केलेल्या नियमाच्या अनुषंगाने कार्यवाहीबाबत शासन निर्णय दि.०९/०७/२०१८.
५. म.प्रा.नि. व न.र.अधिनियम १९६६ मधील कलम ५२ (क) नुसार अनधिकृत बांधकामे प्रशमन आकार लावून प्रशमित संरचना म्हणून घोषित करण्यासाठी अधिनियमाचे कलम १५८ (१) अन्वये तयार केलेल्या नियमातील सुधारणांबाबत शासन निर्णय दि.२८/०८/२०१८.

महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम,
१९६६ मधील कलम ५२ क नुसार अनधिकृत बांधकामे
प्रशमन आकार लावून "प्रशमित संरचना" म्हणून
घोषित करण्यासाठी अधिनियमाचे कलम १५८(१)
अन्वये केलेले नियम प्रसिध्द करणेबाबत ..

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग,
मंत्रालय, मुंबई-३२

शासन निर्णय क्रमांक: टिपीएस-१८१४/प्र.क्र.८२/१४/नियम/नवि-१३
दिनांक : ०७/१०/२०१७

शासन निर्णय :- सोबतची शासकीय अधिसूचना महाराष्ट्र शासनाच्या असाधारण राजपत्रामध्ये
प्रसिध्द करावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नांवाने.

(संजय सावजी)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :-

- १) मा.मुख्यमंत्री महोदय यांचे सचिव.
- २) मा. राज्यमंत्री, नगर विकास यांचे खाजगी सचिव.
- ३) प्रधान सचिव (नवि-१), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) प्रधान सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

प्रति :-

- १) संचालक, नगर रचना, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- २) व्यवस्थापक, शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, चर्नी रोड, मुंबई.
त्यांना विनंती करण्यांत येते की, सोबतची शासकीय अधिसूचना महाराष्ट्र शासनाच्या
असाधारण राजपत्रामध्ये प्रसिध्द करून त्याच्या प्रत्येकी १०० प्रती या विभागास पाठवाव्यात.
- ३) महानगरपालिका आयुक्त / मुख्याधिकारी, नगरपरिषदा / नगरपंचायती (सर्व).
- ४) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, एमआयडीसी.
- ५) व्यवस्थापकीय संचालक, सिडको.
- ६) कक्ष अधिकारी (नवि-२९) नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
त्यांना विनंती की सदरची सूचना या विभागाच्या वेबसाईटवर प्रसिध्द करणेत यावी.

NOTIFICATION
Urban Development Department
Mantralaya, Mumbai - 400 032.
Dated 7th October, 2017.

Maharashtra Regional and Town Planning Act, 1966

No.TPS-1814/CR-82/14/Rules/UD-13:-In exercise of the powers conferred by sub section (1) of Section 52A and clause (xxxviii) of sub section (2) of Section 158 of the Maharashtra Regional and Town Planning Act, 1966 (Mah.XXXVII of 1966), and of all other powers enabling it in that behalf, the Government of Maharashtra hereby make the following rules, the same having been previously published as required by sub-section (1) of the said section 158, as follows:-

- 1) These rules may be called the Maharashtra Town Planning (Compounded Structures) Rules, 2017.
- 2) These rules shall apply to the unauthorised developments carried out on or before 31/12/2015 within the jurisdiction of Local Authority/ Planning Authority & New Town Development Authority constituted under section-113 of the MR&TP Act, 1966.
- 3) These rules shall come into force at once.
- 4) In these rules, unless the context requires otherwise,-
 - (a) "Act" means the Maharashtra Regional and Town Planning Act, 1966 (Mah. XXXVII of 1966);
 - (b) "Buffer zone" means an area to be left free from development as per the concerned regulations;
 - (c) "Compounded structure" means a structure defined as compounded structure under clause (5A) of section 2 of the Act;
 - (d) "Compounding charges", "infrastructure charges" and "premium" means compounding charges, infrastructure charges and premium as specified by the Government under these rules;
 - (e) "Prohibited areas" means the areas where development is prohibited on account of safety and legal or natural impediments or constraints;

3

(f) "Regulations" means Development Control and Promotion Regulations made under the Act;

(g) "Structurally unsafe buildings" means the building which is declared as dangerous structure under the relevant provisions of the concerned Municipal laws time being in force;

(h) "Unauthorised development" means an unauthorised development as envisaged in subsection (1) of Section 52 of the Act;

The words an expression used in these Rules but not defined hereinabove shall have the same meaning as respectively assigned to them under the Act, rules or regulations made thereunder.

5) The following types of unauthorised developments shall not be considered for declaration as compounded structure under section 52 A of the Act, namely:-

(a) Unauthorised developments in the areas where development is prohibited by or under any law, or development prohibited areas such as rivers, canals, tanks, blue flood line, defence zone, quarry, heritage buildings, dumping grounds, ecologically sensitive areas like hill slope having slope greater than 1:5, CRZ-I areas, mangroves, forest etc.;

(b) Unauthorised development in Buffer Zones;

(c) Structurally unsafe building;

(d) Unauthorised development on lands in zones other than the Residential Zone, Public-Semipublic Zone, Commercial Zone & Industrial Zone;

(e) Unauthorised development carried out by violating the land use permissible in zones of Development Plan except in the Residential Zone.

6) The following types of unauthorised developments may be considered for declaration as compounded structure subject to the fulfilment of conditions mentioned below and parameters specified in the table annexed to these rules.

(a) Unauthorised development on inam lands and class-II Occupant lands on production of clearance or No Objection Certificate from the competent authority;

(b) Unauthorised developments on lands reserved for public purposes except playground, garden and open spaces in any plan, if the said reservation is shifted or deleted after following due process of law, subject to the condition that the cost of shifting or deletion is borne by the owner and / or occupier;

(c) Unauthorised developments on lands reserved for linear reservations such as roads, railways, metros in any plan, if the said linear reservations are shifted after following due process of law;

(d) Unauthorised developments on buildable reservations in any plan, if requirements of regulation for Accommodation Reservation are complied with;

(e) Unauthorised developments violating the land use zone, if the land use zone is changed after following due process of law subject to the condition that the cost of zone change is borne by the owner and / or occupier;

(f) Unauthorised developments on Government lands or lands owned by other public authorities on production of,-

(i) No objection certificate from the land owning authority authorised to do so under the law applicable thereto; and

(ii) After transfer or allotment or lease of such land to the concerned person by following due process of law under the law applicable thereto;

(g) Unauthorised development on land earmarked for any special scheme for rehabilitation or resettlement of any Project Affected Person, at the discretion of the Planning Authority;

(h) Unauthorised developments on unauthorised plots subject to conditions mentioned in entry 15 in the table annexed hereto;

7) Development which is permissible in Residential or Commercial or Public-semipublic or Industrial Zone as per prevailing development control Regulations but constructed without obtaining prior permissions of the authority shall be

(Handwritten signature)

considered for declaration as compounded structure by charging compounding charges.

8) Unauthorised developments (Residential or other use) which is carried out in Residential or Commercial or Public-semipublic or Industrial Zone in violation of Regulations on the following grounds may be considered for declaration as compounded structure after taking into consideration the parameters specified in the table annexed to these rules,-

- (i) Floor Space Index (F.S.I.);
- (ii) Height of building;
- (iii) Marginal open spaces;
- (iv) Coverage;
- (v) Road width; or
- (vi) Other development control matters provided in the table annexed to these rules.

9) Every Planning Authority shall, within six months from the commencement of these rules, publish notice, in local newspapers widely circulated in its area, inviting applications, in the form provided by it in the public notice, from the owners or occupiers of unauthorised development, for consideration to declare such structure as compounded structure and stating therein the time and date on or before which the application must reach to it, and applications received thereafter shall not be considered.

10) Every Planning Authority shall consider the applications received by it after taking into consideration the parameters specified in these rules and in the table annexed to these rules;

11) And where the Planning Authority is satisfied in case or class of cases the unauthorised developments or use of such developments can be permitted for retention or continuation of use by charging and recovering premium, infrastructure charges and compounding charges, as specified in these rules and upon such payments, the Planning Authority may declare such unauthorised development as compounded structure.

12) Where the planning authority has declared any unauthorised development as compounded structure, no further development shall be permissible in such structure other than repairs and maintenance, and any redevelopment or

reconstruction of such structure shall be permissible only as per the provisions of the prevailing Development Control and Promotion Regulations.

13) In respect of unauthorised development to be declared as compounded structure, in addition to the Development Charges,-

(a) i) Infrastructure charges equal to the development charges shall be levied and recovered.

ii) Compounding charges not less than double the development charges shall be levied and recovered.

(b) Premium shall be assessed, levied and recovered as applicable in the jurisdiction of planning authorities for the categories such as Additional Floor Space Index premium, Transferrable Development Rights (TDR) loading premium, infrastructure improvement charges, Deficiency premium etc. as the case may be.

14) All money received by the planning authority as premium, infrastructure charges and compounding charges under these rules shall be credited to a separate head of account and the same shall be utilized only for the purpose for providing public amenities, utilities and services in the respective areas.

By order and in the name of Governor of Maharashtra,

(Sanjay Sanji)
Deputy Secretary to Government

Table

Parameters to be taken into consideration by the Planning Authority while declaring unauthorised developments as compounded structures,-

1	Permissible height of building with respect to Road Width.	Road width	Maximum permissible height
		6.00 mt.	Upto 15.00 mt.
		9.00 mt.	Upto 24.00 mt.
		12.00 mt.	Upto 36 mt.
		Note:- No building shall be declared as compounded structure having height more than 36 mt.	
2	Permissible building use.	<p>i) Mixed uses under R-1 and R-2 zones may be considered as permissible in Development Control Regulations without the limitations of the floors.</p> <p>ii) Uses in independent building may be considered as permissible in Development Control Regulations, provided the road width is minimum 9 mt.</p> <p>iii) Mixed use other than residential use may be considered by charging compounding charges as specified in these rules.</p>	
3	Permissible Floor Space Index (FSI)	<p>Floor Space Index (FSI) shall be permissible as per the prevailing Development Control Regulations of the respective Planning Authority:</p> <p>Provided that if some extra construction has been carried out beyond the then permissible Floor Space Index limit or areas free of Floor Space Index have been brought into habitable use, then such areas / construction can be considered for declaration as compounded structure by procuring premium Floor Space Index or Fungible Floor Space Index or Transferrable Development Right admissible as per the current norms in the prevailing</p>	

Q.3

		<p>Development Control Regulation by paying additional compounding charges at the rate of 10% of land rate as mentioned in the Annual Statement Rates in addition to the premium for such additional Floor Space Index;</p> <p><u>Explanation:-</u></p> <p>For the purpose of this clause higher permissible Floor Space Index as applicable for Economically Weaker Section / Low Income Group housing and slum rehabilitation projects shall be taken into consideration subject to the restrictions of dwelling unit sizes mentioned in the respective Development Control Regulations.</p>												
4	Inadequate set backs	<p>Inadequate marginal distances with respect to Development Control Regulations may be considered as per the following table:-</p> <table border="1" data-bbox="878 961 1218 1199"> <thead> <tr> <th>Sr. No</th> <th>Building height</th> <th>Minimum required setback</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Height up to 10 mtr.</td> <td>0.75 mtr.</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>10 to 24 mtr.</td> <td>50 % of required setback</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Above 24 mtr.</td> <td>50 % of required setback or as decided by Chief Fire Officer.</td> </tr> </tbody> </table> <p>It can be considered for compounding subject to recovery of an amount equal to 50 % of the cost of the unauthorised development occupied by inadequate marginal distance calculated as per the construction rate mentioned in applicable Annual Statement of Rates, with additional compounding charges equal to 10 % of the land rate in current Annual Statement of Rates subject to No Objection Certificate of fire, wherever necessary.</p>	Sr. No	Building height	Minimum required setback	1	Height up to 10 mtr.	0.75 mtr.	2	10 to 24 mtr.	50 % of required setback	3	Above 24 mtr.	50 % of required setback or as decided by Chief Fire Officer.
Sr. No	Building height	Minimum required setback												
1	Height up to 10 mtr.	0.75 mtr.												
2	10 to 24 mtr.	50 % of required setback												
3	Above 24 mtr.	50 % of required setback or as decided by Chief Fire Officer.												

		<p>Provided that the unauthorised development carried out along the classified roads may be permitted within building / control line subject to no objection certificate from the concerned authority.</p>
5	Width of approach road	<p>Width of approach road must be as per the approved Development Control Regulations of the concerned planning authority. If width of approach road is not as per the Development Control Regulations, the possibility of widening the same may be explored by adopting the process under prevailing Acts / Rules / Regulations. However, in any case, following minimum width of road should be observed.</p> <p>In Gaothan Area -</p> <p>i) For purely Residential use - at least 4.50 m.</p> <p>ii) For Mixed use - at least 6.00 m.</p> <p>In Outside Gaothan Area -</p> <p>i) For purely Residential use - at least 6.00 m.</p> <p>ii) For Mixed use - at least 9.00 m.</p> <p>However such uses may be considered by charging the additional compounding charges equal to 10 percent of the land rate in current Annual Statement of Rates.</p>
6	Plinth area (Ground Coverage)	<p>Plinth area or Ground Coverage may be relaxed by the concerned planning authority or officer authorised by charging the additional compounding charges equal to 10% of the land rate in current Annual Statement Rates. These charges shall not be necessary in cases in which charges for inadequate setback are recovered.</p>

23

7	Parking area	If parking area is not possible to be provided for the individual building, possibility be explored to provide mechanical parking or a space for common parking adjoining such area. If not possible then for residential building only concession be given by charging additional premium equal to 20% of land rate in current Annual Statement of Rates. For other building concession may be given not exceeding 50% of required parking area by charging additional premium as mentioned above.
8	Inner chowk / duct sizes.	Relaxation may be granted upto 33% in the required sizes.
9	Stair case width / passage width / balcony / terrace / misuse of any free Floor Space Index component.	Relaxation may be granted up to 30 % of the base Floor Space Index as per the Development Control Regulations by recovering additional compounding charges equal to 10 % of the land rate in current Annual Statement of Rates.
10	No Objection Certificates of Drainage Department	No Objection Certificate from authorised officer of Planning Authority is required wherever necessary.
11	No Objection Certificates of Water Supply Department	No Objection Certificate from authorised officer of Planning Authority is required wherever necessary.
12	No Objection Certificates of Garden	No Objection Certificate from authorised officer of Planning Authority is required wherever necessary.
13	No Objection Certificates of Fire department	Wherever required as per the Development Control Regulations, fire No Objection Certificate from authorised officer is necessary.
14	Structural stability of Unauthorized building	Wherever required as per the Development Control Regulations, Structural stability certificate / No Objection Certificate from authorised structural engineer is necessary.

15	<p>Unauthorised sub-division of layouts / plot in Residential Zone</p>	<p>Unauthorised layout / plot / subdivision in Residential zone -</p> <p>i) Unauthorised layouts which are as per the Development Control Regulations can be regularised by charging one time compounding charges as specified by the Government. But when such layouts are not as per the Development Control Regulations, then in such cases compounding charges plus land value of compulsory re-recreational open space shall be recovered.</p> <p>ii) for unauthorised sub-division of plot, when such plot owner comes for regularisation then such plot may be regularised by charging compounding and infrastructure charges.</p> <p>iii) in cases (i) and (ii) above where open spaces are not available in layouts, in such cases Floor Space Index shall be the 75 per cent of the basic Floor Space Index.</p>
----	--	--

By order and in the name of Governor of Maharashtra,

(Signature)

(Sanjay Saoji)
Deputy Secretary to Government

राज्यातील नागरी भागात
अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण
नियंत्रण व निर्मूलनासाठी उपाययोजना.

महाराष्ट्र शासन

नगर विकास विभाग

शासन निर्णय क्र. कडोमपा-२००६/प्र.क्र.१९२/२००६/नवि-२८

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

दिनांक:- ०२ मार्च, २००९.

प्रस्तावना:-

राज्यात नागरीकरण वेगाने होत असताना, शहरांमध्ये अनधिकृत बांधकाम व अतिक्रमणाची समस्या दिवसेंदिवस गंभीर होत असल्याचे दिसून येत आहे. यासंदर्भात शासनाने किंवा संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी वेळोवेळी केलेल्या उपाययोजना पुरेशा परिणामकारक नसल्याचे अनुभव असत येत असल्याने नागरी भागातील अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण नियंत्रण व निर्मूलनासाठी सर्वंकष योजना आखण्याची बाब शासनाने विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

राज्याच्या नागरी भागात अनधिकृत बांधकाम व अतिक्रमण नियंत्रण/निर्मूलनासाठी खालीलप्रमाणे उपाययोजना अंमलात आणण्याचा शासनाने निर्णय घेतलेला आहे.

(१) संरचनात्मक सुधारणा

(१) स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण नियंत्रण व निर्मूलनासाठी समर्पित, सक्षम यंत्रणा निर्माण करणे :-

(अ) अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण नियंत्रण व निर्मूलन पथक:-

(१) सर्व महानगरपालिकांमध्ये मुख्यालय स्तरावर तसेच प्रत्येक प्रभाग स्तरावर अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण नियंत्रण व निर्मूलन पथके निर्माण करण्यात यावीत

मुख्यालय स्तरावरील रुंदर अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण नियंत्रण व निर्मूलन पथक उपआयुक्त दर्जाच्या अधिकार्याच्या नेतृत्वाखाली कार्यरत राहिल. तसेच प्रभाग स्तरावरील पथक सहायक आयुक्त/प्रभाग अधिकारी यांच्या नेतृत्वाखाली कार्यरत राहिल. या अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण नियंत्रण व निर्मूलन पथकांना आवश्यक कर्मचारीवृंद व यंत्रसंपुष्टी (उदा. ट्रक, डंपर, जे.सी.बी. इ.) उपलब्ध करून देण्यात यावी.

जेव्हा मोठ्या प्रमाणावर अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण निष्कासनाची कार्यागरी होती घ्यावयाची असेल तेव्हा मुख्यालयातील पथक प्रभाग स्तरावरील पथकास मदत करेल. मुख्यालयातील पथकाचे प्रामुख असलेले उपायुक्त यांना आजूबाजूच्या प्रभागातील मनुष्यबळ व यंत्रसंपुष्टी या कामासाठी गुंथण्याचे (Pooling of the machinery & manpower)

(11) नगरपालिकाभन्दा प्रभाग कार्यालय भन्दा अग्ल्या स्तरावर मुख्याधिकारी यांच्या नियंत्रणाखाली 'अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण नियंत्रण व नियमन पथक' निर्माण करण्यात यावे व या पथकास आवश्यक कर्मचारीवृंद व यंत्रसामुग्री (उदा. ट्रक, डंपर, जे.सी.बी. इ.) उपलब्ध करून देण्यात यावे.

(घ) **नागरी पोलीस**- राज्यतील महानगरपालिका / नगरपालिका कायदांतर्गत व महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगररचना अधिनियम, १९६६ अंतर्गत अनधिकृत बांधकामे, अतिक्रमणे इत्यादी गुन्ह्यांसाठी संबंधित महानगरपालिका / नगरपालिका स्तरावर नागरी पोलीस वंत्रणा उभी करण्याकरीता संबंधित महानगरपालिका / नगरपालिका यांच्याकडून नागरी पोलीसांची आवश्यक पदे त्यांच्या आस्थापनेवर निर्माण करून अशा नागरी पोलीसांचा पूर्ण खर्च स्थावरित्वा उचलण्याची जबाबदारी स्विकारण्यासंबंधी ठराव प्राप्त झाल्यास तेंद्विषयी पोलीस बार्मेचान्यांची पदे गृह विभागांतर्गत निर्माण करण्यात येतील व त्यावर पोलीसांच्या नियुक्ती करून नियमित पोलीसांना प्रतिनियुक्तीवर "नागरी पोलीस" म्हणून संबंधित महानगरपालिकेत/ नगरपालिकेत नियुक्त करण्यात येईल. सदर नागरी पोलीसांना मुंबई पोलीस अधिनियम, १९५२ मधील कलम २१ च्या तरतुदीनुसार देखील प्राधिकृत करण्यात येईल, जेणेकरून ते महानगरपालिका/नगरपालिका कायदाखालील किंवा महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगररचना अधिनियम, १९६६ खालील गुन्ह्यांची देखील घेऊन त्यासंबंधीत कार्यवाही करतात. नियमित पोलीसांसारखे कर्तव्यही बजावू शकतील. सदर "नागरी पोलीस" संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली काम करतील. त्यांचे वेतन व भत्ते, रज/निवृत्ती अंशदान इ. संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थेकडून अदा करण्यात येतील.

नागरी पोलीसांची पदे निर्माण करण्यासंबंधी महानगरपालिका/ नगरपालिकेकडून ठराव प्राप्त झाल्यानेतर नगर विकास विभागामार्फत आवश्यक प्रस्ताव गृह विभागकडे सादर केला जाईल व त्यानुसार संबंधित जिल्हाच्या पोलीस अधीक्षक किंवा पोलीस आयुक्तांच्या आस्थापनेवर आवश्यक संख्येत पोलीसांची पदे निर्माण करणे. त्याकरीता पदेनिमित्ती, प्रशासकीय, महानगरपालिका/नगरपालिका अर्थसंध्यांमध्ये नागरी पोलीस म्हणून काम करण्यासाठी पोलीसांच्या सेवा प्रतिनियुक्तीने उपलब्ध करून देणे इ. कार्यवाही गृह विभागाकडून करण्यात येईल.

नागरी पोलीसांना नगरी गृहविकासविषयी संवेदन माहिती देण्याची शक्यता त्यांच्यासाठी महानगरपालिका/नगरपालिका अधिनियम व महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगररचना अधिनियममधील ठळक तरतुदीविषयी प्रशिक्षण सत्रे आयोजित करण्यात यावीत.

नागरी पोलीसांची योजना महानगरपालिकांकडून अतिवाढ व नगरपालिकांकडून ऐच्छिक राहिल.

(२) **नागरी गुन्हांसाठी स्वतंत्र विशेष पोलीस ठाणे**-

अनधिकृत बांधकाम / अतिक्रमणाकरखे नागरी गुन्हे नोंदविण्यासाठी व त्यांचा तपास करून न्यायालयात दाखोपत्र दाखल करण्यासाठी स्वतंत्र विशेष पोलीस ठाणे स्थापन करण्यासंबंधी संबंधित महानगरपालिका यांच्याकडून त्यासंबंधी पूर्ण खर्च स्थावरित्वा उचलण्याची जबाबदारी स्विकारण्यासंबंधी ठराव प्राप्त झाल्यास एक किंवा आवश्यकतेनुसार जास्त विशेष पोलीस ठाणे शासनाकडून संबंधित महानगरपालिका क्षेत्रात निर्माण करण्यात येतील. असे विशेष पोलीस ठाणे संबंधित शहराच्या पोलीस आयुक्त किंवा यथास्थिती संबंधित जिल्हाच्या पोलीस अधीक्षकाकडे प्रशासकीय नियंत्रणाखाली कार्यरत राहिल. मात्र या संबंधीचा संपूर्ण अर्थही व अनावर खर्च संबंधित महानगरपालिकेकडून देय राहिल. अशा स्वतंत्र विशेष पोलीस ठाण्यांसाठी वेगळ्या संपूर्ण आवती/अन्ववती खर्चाचा प्रतपुर्तीसाठी महानगरपालिकांनी त्यांच्या अर्थभंडाराला प्रत्येक

लेखाशीर्षाखाली अर्थसंकल्पीय तरतूद करून शासनाच्या निर्देशानुसार शासकीय तिजोरीत आवश्यक रकमेचा भरणा करणे आवश्यक राहिल.

विशेष पोलीस ठाणे स्थापन करण्यासंबंधी महानगरपालिकेकडून ठराव प्राप्त झाल्यानंतर नगर विकास विभागामार्फत आवश्यक प्रस्ताव गृह विभागाकडे सादर केला जाईल व त्यानुसार संबंधित जिल्हाच्या पोलीस अधीक्षक किंवा पोलीस आयुक्तांच्या कार्यक्षेत्रात पथक नागरी गुन्हांसाठी विशेष पोलीस ठाणे निर्माण करणे. त्याकरीता पोलीसांमधी पदनिर्भरता, पदभरती इ. कार्यवाही गृह विभागकडून करण्यात येईल.

(३) नागरी गुन्हांसाठी स्वतंत्र न्याययंत्रणा:-

नागरी गुन्हांच्या न्यायप्रविष्ट प्रकारणी न्यायदानाची कार्यवाही त्वरित व्हावी यासाठी महानगरपालिकेच्या क्षेत्रात विशेष न्यायालय स्थापन करण्याविषयी संबंधित महानगरपालिका यांच्याकडून यासंबंधी पूर्ण खर्च स्थायीरित्या उचलण्याचे जबाबदारी स्वीकारण्यासंबंधी ठराव प्राप्त झाल्यास विधी व न्याय विभागामार्फत मा.उच्च न्यायालयाच्या मंजूरीने महानगरपालिका/नगरपालिका कायद्याखालील किंवा महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगररचना अधिनियम, १९६६ खालील गुन्हाकारिता संबंधित महानगरपालिकेच्या क्षेत्रात स्वतंत्र विशेष न्यायालय निर्माण करण्यात येईल.

अशा विशेष न्यायालयांसाठी येणाऱ्या संपूर्ण आवती/अनावती खर्चाच्या प्रतिपूर्तीसाठी महानगरपालिकांनी त्यांच्या अर्थसंकल्पात स्वतंत्र लेखाशीर्षाखाली अर्थसंकल्पीय तरतूद करून शासनाच्या निर्देशानुसार शासकीय तिजोरीत आवश्यक रकमेचा भरणा करणे आवश्यक राहिल.

महानगरपालिका/नगरपालिका कायद्याखालील किंवा महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगररचना अधिनियम, १९६६ खालील गुन्हाकारिता स्वतंत्र विशेष न्यायालये स्थापन करण्याबाबत महानगरपालिकेकडून ठराव प्राप्त झाल्यानंतर नगर विकास विभागामार्फत आवश्यक प्रस्ताव विधी व न्याय विभागामार्फत सादर केला जाईल व मा.उच्च न्यायालयाच्या मान्यतेने पुढील कार्यवाही विधी व न्याय विभागामार्फत करण्यात येईल.

विशेष पोलीस ठाणे व विशेष न्यायालयांची स्थापना करण्यासाठी ठराव करून नगरपालिकांनी देखील मागणी केल्यास व खर्चाची स्थायीरित्या जबाबदारी स्वीकारल्यास त्यांच्यासाठीही विशेष पोलीस ठाणे व विशेष न्यायालये भविष्यकाळात निर्माण करण्यात येतील.

वरीलप्रमाणे नागरी पोलीस, विशेष पोलीस स्टेशन व विशेष न्यायालये अशी सर्व यंत्रणा संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थेने ठराव करून मागणी केल्यास व खर्चाची जबाबदारी स्थायीरित्या स्वीकारल्यास, निर्माण करण्यात येणार असल्याने यासाठी आस्थापना खर्चाची विहीत करण्यात आलेली मर्यादा शिथिल करण्यात येईल.

(II) क्षेत्रीय पातळीवर अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमणासंदर्भात करावयाच्या कार्यवाहीविषयी जबाबदारी आणि कार्यपद्धती यांची सुस्पष्ट मांडणी :-

महानगरपालिका/नगरपालिका क्षेत्रात होणारे अतिक्रमण व अनधिकृत बांधकामास आळा घालण्याच्या दृष्टीने गुढोलप्रमाणे कार्यपद्धती व जबाबदारी विहित करण्यात येत आहे:-

- महानगरपालिकेअंतर्गत पत्थेक प्रभागाले होणाऱ्या अतिक्रमण व अनधिकृत बांधकामावर कार्यवाही करण्याची जबाबदारी संबंधित सहायक आरक्षक/प्रभाग अधिकारी यांची राहिल. नगरपरिषदेमध्ये अतिक्रमण व अनधिकृत बांधकामावर कार्यवाही करण्याची

२) (अ) या कामासाठी संबंधित सहायक आयुक्त/प्रभाग अधिकारी यांनी महानगरपालिका आयुक्तांच्या मान्यतेने त्यांच्या प्रभागाची त्याधर्माणे मुख्याधिकार्यांनी शहराची बिटनिहाय विभागणी करून प्रत्येक बिटमध्ये सुसंगत कामचान्दाची बीट निरीक्षक व बीट मुकादम म्हणून नियुक्ती करावी. कोणत्याही बिटमध्ये अनधिकृत बांधकाम, अतिक्रमण, अमधिकृत फेरीवाले इ. नागरी गुन्हे घडू नयेत. याद्वारे संबंधित बीट निरीक्षक व बीट मुकादम यांच्याकडे गस्त घालण्याचे काम सोपविण्यात यावे. त्याकरीता शक्य असल्यास त्यांना मोटर सायकल तसेच डिजिटल कॅमेरे उपलब्ध करून द्यावे. बीट निरीक्षकाने बीटमध्ये आले असलेल्या बांधकाम परवानगीचे कागदपत्र, होटिंग्ज लावण्यासाठी परवानगी, फेरीवाला अनुज्ञप्ती किंवा नोंदणीपत्र इ. ची तपासणी करून आवश्यक परवानगी नसेल अशी प्रकरणे संबंधित प्रभाग अधिकार्यांच्या किंवा यथास्थिती मुख्याधिकार्यांच्या लेखी निदर्शनास आणावील. प्रभाग अधिकार्यांने किंवा यथास्थिती मुख्याधिकार्यांने उपलब्ध अभिलेखाची तपासणी करून जर ते समाधानकारक आढळले नाहीत तर नियमानुसार संबंधितांना नोंदीस द्यावी व संबंधित व्यक्ती नोंदीस काढावधीत आवश्यक कागदपत्रे सादर करू न शकल्यास त्या गुन्हाबाबत पुढील आवश्यक कारवाई (निष्कासन, एफ.आय.आर. दाखल करणे इ.) नियमानुसार करावी.

(ब) महानगरपालिकेत प्रभाग स्तरावर व नगरपालिकेत मुख्यालय स्तरावर बिटनिहाय नोंदवही ठेवण्यात यावी आणि बीट निरीक्षक/मुकादम यांनी या नोंदवहीमध्ये त्यांच्या बीटमधील अतिक्रमण/अनधिकृत बांधकाम इ. नागरी गुन्हेगारी संबंधीत घटनांची नोंद घ्यावी. तसे न केलेल्या संबंधित बीट निरीक्षकास जबाबदार धरण्यात यावे. तसेच बीटमध्ये अतिक्रमण/अनधिकृत बांधकामाची एकही घटना निदर्शनास न आल्यास त्याचीही सुस्पष्ट नोंद बीट रजिस्टरमध्ये करण्याची जबाबदारी बीट निरीक्षक/बीट मुकादमाची राहिल.

(क) बीट निरीक्षक व बीट मुकादम यांनी बीट नोंदवहीत नोंद केल्यानंतर संबंधित घटनेची साहानिशा करण्यासाठी प्रभाग अधिकार्यांनी किंवा यथास्थिती मुख्याधिकार्यांनी एक अधिकार्यांची नियुक्ती करावी. सदर अधिकार्यांनी त्याच अहवाल प्रभाग अधिकार्यांनर किंवा यथास्थिती मुख्याधिकार्यांनर अहवाल सादर करावा व प्रभाग अधिकारी/मुख्याधिकारी यांनी त्याआधारे नियमानुसार पुढील आवश्यक ती कारवाई करावी.

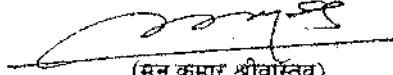
(ड) महानगरपालिकांच्या बाबतीत प्रभाग स्तरावरील सहायक आयुक्त/प्रभाग अधिकारी यांच्या नियंत्रणाखालील पथकाने अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण निर्मूलनाबाबत प्रभाग स्तरावर करण्यात आलेल्या निष्कासन कारवाईचा दैनंदिन अहवाल अतिरिक्त/उप-आयुक्त (मुख्यालय)/(अनधिकृत बांधकाम विभाग) यांच्याकडे सादर करावा. अतिरिक्त/उप-आयुक्त (मुख्यालय) यांनी शहरात करण्यात आलेल्या कारवाईचा दैनंदिन अहवाल घेऊन तो आयुक्तांना सादर करावा.

(इ) नगरपरिषदांमधील अतिक्रमण निर्मूलन व अनधिकृत बांधकाम नियंत्रण पथकाने शहरातील अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमणांबाबत केलेल्या कारवाईचा दैनंदिन अहवाल मुख्याधिकार्यांनी घ्यावा.

३) अनधिकृत बांधकामावर प्रभावी नियंत्रण ठेवण्यासाठी अनधिकृत बांधकाम/अतिक्रमण नियंत्रण व निर्मूलन पथक व महानगरपालिकेच्या नगरपालिकेच्या नगररचना विभाग यांच्यात अधिक समन्वयाची आवश्यकता असल्याने त्याकरीता आद्युक्तांनी/मुख्याधिकार्यांनी आवश्यक उपयोजनेत कराव्यात. एखाद्या निव्वेजत प्राधिकरणाच्या नगररचना विभागाने एखाद्या बांधकामास बांधकाम परवानगी दिल्यानंतर त्याची माहिती क्षेत्रीय अधिकार्यांना/बीट कार्यदालांना त्वरीत देण्यात येईल, असा व्यवस्था करण्यात येईल.

- ४) महानगरपालिका/नगरपालिका क्षेत्रात सुरु असलेली सर्व नविन बांधकामे मंजूर आराखड्यानुसारच होत आहेत किंवा कसे याची पहाणी प्रभाग स्तरावरील किंवा यथास्थिती मुख्यालय स्तरावरील पथकाने निमित्तरित्य कराधी व मंजूर आराखड्याशिवाय बांधकाम सुरु असल्याचे आढळल्यास निचमनुसार कारवाई करावी.
- ५) आपापल्या कार्यक्षेत्रामध्ये निदर्शनास आलेल्या/आणण्यात आलेल्या अतिक्रमण/अनधिकृत बांधकाम/अनधिकृत फेरीदारने/अनधिकृत जाहिरात फलक इत्यादी नागरी गुन्हाबाबत विहित मुदतीत नोटीस न दिल्यास व पुढील कारवाई न केल्यास संबंधित अधिकार्यास/कर्मचार्यास व्यक्तिशः जबाबदार धरून त्याच्या विरुद्ध कारवाई करण्यात येईल, याची सर्व संबंधितांनी नोंद घ्यावी.
- ६) प्रभाग अधिकार्याने किंवा यथास्थिती मुख्याधिकार्याने दिलेल्या नोटीशीस त्यांच्या सक्षम वरिष्ठ अधिकार्यांनी किंवा न्यायस्थाने स्थगिते दिली नसल्यास विहित मुदतीनंतर नोटीशीप्रमाणे पुढील कारवाई निश्चितपणे करणे आवश्यक राहिल. तसे न केल्यास संबंधितांना व्यक्तिशः जबाबदार धरून त्याच्या विरुद्ध कारवाई करण्यात येईल, याचीही सर्व संबंधितांनी नोंद घ्यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(मनु कुमार श्रीवास्तव)
सचिव (२), नगर विकास विभाग

प्रति,

- १) मा. मुख्य सचिव,
- २) अपर मुख्य सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) प्रधान सचिव, विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) आयुक्त, सर्व महानगरपालिका.
- ७) संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, वरळी, मुंबई.
- ८) मुख्याधिकारी, सर्व नगरपरिषदा.
- ९) नगर विकास विभागातील सर्व सह सचिव/उप सचिव
- १०) नगर विकास विभागातील सर्व कार्याक्षेपे.
- ११) निवडनस्ती.

महाराष्ट्र प्रादेशिक नगर रचना अधिनियम (MRTP)
कार्यवाहीत अनधिकृत बांधकामांविरुद्ध कारवाई
करणेबाबत..

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग

शासन परिपत्रक क्र.संकीर्ण-२०१८/प्र.क्र.५१०/नवि-२०
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक:- ३ मे, २०१८.

वाचा:- शासन निर्णय क्र.कडॅमपा-१००६/प्र.क्र.१९२/२००६, तबि-२६, दिनांक ०२ मार्च, २००९.

शासन परिपत्रक:-

राज्यातील नागरी क्षेत्रात अनधिकृत इमारती बांधकामाची समस्या दिवसेंदिवस गंभीर होत असल्याचे दिसते. विकासकाकडून नियमबाह्य / पुरेश्या परवानग्या प्राप्त न करताच बांधकाम करण्यात येते व तदनंतर अशा सदनिका, मालमत्ता विळी करण्यात येताना अशा व्यवहाराची नोंदणी संबंधित दुय्यम निबंधक यांचेकडे करण्यात येते. परंतु, जेव्हा उक्त बांधकाम अनधिकृत असल्याचे लक्षात येते, तेव्हा नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था / नियोजन प्राधिकरणाकडून निष्कासनाची कार्यवाही करण्यात आल्यास नाळेधारक किंवा सदनिका धारक यांना निष्कासनाच्या कार्यवाहीला सामोरे जावे लागते. वास्तविक बहुतांश नाळे धारक व सदनिका धारकांची ते राहता असलेली इमारत अनधिकृत असल्याची माहिती नसते. यामुळे नाळेधारक व सदनिका धारकांची फसवणूक होते. या बाबी टाळण्यासाठी संदर्भित शासन निर्णय दिनांक ०२ मार्च, २००९ अन्वये सूचना दिलेल्या आहेत.

२. वरील बाबी टाळण्याच्या दृष्टिने सुस्पष्ट सूचना देण्याची बाब उतवनाच्या विचाराधीन होती. महाराष्ट्रातील नगर विकास विभागांतर्गत सर्व नियोजन प्राधिकरणांनी महाराष्ट्र प्रादेशिक नगर रचना अधिनियम, १९६६ कार्यवाहीत अनधिकृत बांधकामांविरुद्ध कारवाई करणेबाबत ताबुर्ची देण्यात आलेल्या सूचनांबरोबरच खालील कार्यपध्दतीचा अवलंब करण्यात यावा.

१. अनधिकृत बांधकामांबाबत महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम कलम २६०, २६७ व २६७ (अ) तसेच महाराष्ट्र प्रादेशिक नगररचना अधिनियम, १९६६ मधील कलम ५२, ५३ व ५४ तसेच इतर अनुषंगिक कलमांनुसार कारवाई करण्यात यावी.

२. सर्व संबंधित नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था / नियोजन प्राधिकरणे यांनी प्रभागतेहात अधिकृत व अनधिकृत बांधकामाची यादी सर्वे नं. ६ ठिकाणकांच्या भावासह स्वतंत्ररित्या त्यांच्या संकेतस्थळावर तसेच वर्तमानपत्रात प्रसिध्द करावी.

३. बांधकाम निष्कासित करण्याची नोंदस देतनांच महानगरपालिकेने संबंधित दिवाणी न्यायालयामध्ये Court वास्तव करण्याकरिता सूचना देण्यात, जेणेकरून संबंधित न्यायालयाचा Ex-Parte स्थितीची आदेश देता येणार नाही.

४. त्या त्या नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था / नियोजन प्राधिकरण क्षेत्रातील अनधिकृत इमारतीची / बांधकामाची यादी संबंधित दुय्यम निबंधकाकडे सादर करणे, त्यांना सदर इमारतीतील सदनिकांबाबत खरेदी व्यवहार नोंदवू नयेत अशा सूचना संदर्भित नियोजन प्राधिकरणांनी द्याव्यात.

५. ज्या प्रकरणांमध्ये स्थगिती आदेश आहेत अशा प्रकरणांमध्ये संबंधित न्यायालयाना इमारत अनधिकृत असणे, यामुळे ग्राहकांशी फसवणूक होणे, या बाबी निदर्शनास आणून स्थगिती उठविण्याकरीता न्यायालयास विनंती करण्याच्या सूचना देण्यात येत आहेत त्यानुसार कार्यवाही करण्याची जबाबदारी सर्व संबंधित अधिकारी / कर्मचारी यांची राहिल.

६. ज्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांच्या क्षेत्रात अनधिकृत बांधकामे आहेत, अशा अधिकाऱ्यांवर दिनांक ०२.०३.२००९ च्या शासन निर्णयातील सूचनांनुसार कारवाई करण्यात यावी.

३. सादर शारान परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक २०१८०५०४९४२४९२९२५ असा आहे. हे शासन परिपत्रक डिजीटल रदाक्षरीने स्विकारित करणे काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नव्याने,

Digitally signed by Shankar Trambak Jadhav

Date: 2018.05.04 14:28:12 +05'30'

(शंकर जाधव)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत:-

- १) गा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- २) ना. सभापती, महाराष्ट्र विधान परिषद यांचे सचिव, विधान भवन, मुंबई.
- ३) मा. अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधान सभा यांचे सचिव, विधान भवन, मुंबई.
- ४) मा. राज्यमंत्री (नगर विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) प्रधान सचिव-१/२ नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) आयुक्त, मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण, मुंबई.
- ७) व्यवस्थापकीय संचालक, सिडको, नवी मुंबई.
- ८) आयुक्त, सर्व महानगरपालिका.
- ९) विभागीय आयुक्त, प्रशासकीय विभाग, सर्व.
- १०) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, पुणे महानगर प्रादेशिक विकास क्षेत्र, पुणे.
- ११) आयुक्त तथा संचालक, नगर परिषद प्रशासन संचालनालय, वरळी, मुंबई.
- १२) सभापती, नागपूर सुधार प्रस्थाप, नागपूर.
- १३) मुख्यअधिकारी, नगरपरिषदा / नगर प्रशासन सर्व.

महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम, १९६६ चे कलम '५२ अ' सह कलम १५८ (१) अन्वये केलेल्या नियमाचे अनुषंगाने कार्यवाहीबाबत.

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग,
भादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
शासन निर्णय क्रमांक : टिपीएस-१८१४/प्र.क्र. ८२/१४/नवि-१३
दिनांक :- ०९ जुलै २०१८.

राज्यातील नागरी भागातील दि.३१/१२/२०१५ पूर्वीच्या क्षेत्राव्देषित बांधकामांना प्रशासित संरचना म्हणून घोषित करण्याकरीता महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम १९६६ मध्ये सुधारणा करून कलम-५२(अ) मध्ये समविष्ट करण्यात आलेला आहे. त्यासह उक्त अधिनियमाच्या कलम-१५८(१) मध्ये नमूद केलेली वैधानिक कार्यवाही पूर्ण करून तयार केलेले इंग्रजी नियम शासनाने दि.०७/१०/२०१७ रोजीच्या अधिसूचनेद्वारे मंजूर केलेले असून याबाबतचे प्रसिद्धीकरण दि.१०/१०/२०१७ रोजीच्या महाराष्ट्र शासन राजपत्रात करण्यात आलेले आहे. सदर नियमाचे मराठी भाषेतील प्रसिद्धीकरण दि. २०/०२/२०१८ रोजीच्या महाराष्ट्र शासन राजपत्रात झालेले आहे. यानंतर उक्त अधिनियमातील कलम १५८(३) च्या तरतूदीनुसार सदर नियम विधिमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांच्या पटलावर ठेवणेसाठी सादर करण्यात आलेले आहेत.

या विषयाबाबत मा. मुंबई उच्च न्यायालयात दाखल जनहित याचिका क्र. ८०/२०१३ व १३८/२०१२ यांमध्ये सुनावणी वेळी उपस्थित झालेल्या काही मुद्द्यांच्या अनुषंगाने खाटीकरण/निदेश देणे आवश्यक असल्याचे शासनाने मत झाले आहे. सबब, राज्यातील सर्व नियोजन प्राधिकरणांना महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम, १९६६ चे कलम १५४ अन्वये पुढीलप्रमाणे निदेश देण्यात येत आहेत.

निदेश

- १) दि. ०७/१०/२०१७ रोजी मंजूर केलेल्या नियमातील तरतूदीनुसार दि. ३१/१२/२०१५ पूर्वीची अनधिकृत बांधकामे प्रशासित संरचना म्हणून घोषित करण्यासाठी आवश्यक प्रसिद्धीकरण तसेच त्या अनुषंगीक कालमर्यादेसाठी शासनाने दि. ११/०६/२०१८ रोजी दिलेल्या अधोकरणांनुसार नमूद केलेल्या कालमर्यादेत उचित कार्यवाही करावी.
- २) दि. ०७/१०/२०१७ रोजी मंजूर केलेल्या नियमातील तरकशात प्र.क्र. ८ च्या नमूद तरतूद खालीलप्रमाणे सुधारीत करण्यात येत आहे.

Slab case width/ passage width/ balcony / terrace / mixuse of any free floor space index component.	These violations may be considered for declaration as compounded structure as per clause 3 mentioned in the table.
---	--

- ३) महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम १९६६ मध्ये तत्काले समविष्ट झालेल्या कलम ५२(अ) मधील तरतूदीनुसार दि.३१/१२/२०१५ पूर्वीची अनधिकृत बांधकामे प्रशासित संरचना म्हणून घोषित करण्यासाठी संशोधित नियोजन प्रत्येकरणाने यानुषंगाने तयार केलेल्या दि.०७/१०/२०१७ रोजीच्या नियमानुसार कार्यवाही करण्यासाठी शासनाने पूर्ण मान्यता देणे आवश्यक आहे. तसा प्रस्ताव शासनाने सादर करतबेळी अनधिकृत बांधकामे प्रशासित संरचना म्हणून घोषित केलेल्यामुळे त्याकरीता आवश्यक संपादनिक तसेच भौतिक संशोधनाचा खर्च प्रमाणे उचलून देण्यात येईल त्याबाबतचे नियमांमधील संपादनिक तसेच भौतिक संशोधनाचा खर्च प्रमाणे उचलून देण्यात येईल.

४) दि.०७/१०/२०१७ रोजीच्या नियमावलील तरतूद क्र. ६ नुसार मंत्रालय विकासास योग्यतेतील आरक्षणे / स्पर्धागत अर्धवृत्त अनेकदिकृत बांधकामे प्रशमित संरचना म्हणून घोषित करावयाची झाल्यास महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम १९६६ चे क्लम-३७ मधील फेरबदलाची वैधानिक कार्यवाही पूर्ण करून त्यास शासनाची मान्यता मिळाल्यानंतरच याबाबतची पुढील कार्यवाही करणे अपेक्षित आहे. अशी कार्यवाही करणे आवश्यक असल्याचे संबंधित नियोजन प्राधिकरणाचे मत झाल्यास तसे प्रस्ताव या निर्देशाच्या दिनांकापासून १ वर्षांच्या आत शासनास मान्यतेसाठी सादर करणे आवश्यक आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार घेतांयाने,

(रा.मं.पदार)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत माहितीसाठी:-

- १) मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव.
- २) मा.राज्यमंत्री (नवि) यांचे खाजगी सचिव.
- ३) प्रधान सचिव (नवि-१) नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) संचालक, नगर रचना, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
/- स्थाना विनंती करण्यात येते की, सदरचे निर्देश नगर रचना संचालनालयाच्या www.dtp.maharashtra.gov.in या वेबसाईट वर देखील प्रसिद्ध करण्यात यावेत. तसेच याच्या प्रती सर्व संबंधितांना पाठवून घ्याव्यात.
- ५) मुख्य नियोजनकार, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई.
- ६) संचालक तथा सह सचिव (नगर रचना), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) सह संचालक तथा सह सचिव (नगर रचना), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) सह संचालक, नगर रचना, अंमलबजावणी कक्ष / मूल्यांकन / पुणे / कोकण / नाशिक / नागपूर / औरंगाबाद / अमरावती विभाग
- ९) विभागीय आयुक्त, पुणे / कोकण / नाशिक / नागपूर / औरंगाबाद / अमरावती विभाग.
- १०) आयुक्त, सर्व महानगरपालिका.
- ११) जिल्हाधिकारी, सर्व जिल्हे.
- १२) सर्व महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणे.
- १३) शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ, नवी मुंबई.
- १४) सहायक संचालक, नगर रचना / नगर रचनाकार, सर्व शाखा कार्यालये, नगर रचना विभाग.
- १५) मुख्य अधिकारी, सर्व नगरपालिका/नगर पंचायत.
- १६) कक्ष अधिकारी (नवि-२९), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
/- स्थाना विनंती करण्यात येते की, सदरचे निर्देश विभागाच्या वेबसाईटवर प्रसिद्ध करावेत.
- १७) कक्ष अधिकारी, माहिती व तंत्रज्ञान विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
/- स्थाना विनंती करण्यात येते की, सदरचे निर्देश शासनाच्या वेबसाईटवर प्रसिद्ध करावेत.
- १८) अवर सचिव, नवि-११ / नवि-२३ / नवि-३०.
- १९) कक्ष अधिकारी, नवि-९ / नवि-१२.
- २०) नियड नस्ती (नवि-१२).

१६३

महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम,
१९६६ मधील कलम ५२(क) नुसार अनधिकृत बांधकामे
प्रशमन आकार लावून "प्रशमित संरचना" म्हणून
घोषित करण्यासाठी अधिनियमाचे कलम १५८(१)
अन्वये तयार केलेल्या नियमातील सुधारणांदावत...

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग,
मंत्रालय, मुंबई-३२

शासन निर्णय क्रमांक: टिपीएस-२८१४/प्र.क.८२/१४/नियम/नवि-१३,
दिनांक: २८/०८/२०१८

शासन निर्णय :- सोबतची शासकिय सूचना महाराष्ट्र शासनाच्या साधारण राजपत्रांमध्ये प्रसिध्द
करावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नांवाने.

Pawar
Rajendra
Mahadeo

(रा.म.पवार)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :-

- १) मा. मुख्यमंत्री महोदय यांचे सचिव.
- २) मा. राज्यमंत्री, नगर विकास यांचे खाजगी सचिव.
- ३) प्रधान सचिव (नवि-१), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) प्रधान सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

प्रति :-

- १) संचालक, नगर रचना, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
/-त्यांना विनंती की सदरची सूचना संयोजन/नवाच्या श्रेवमाईटवर प्रसिध्द करावी तसेच त्याच्या
प्रती भवे निर्योजन प्राधिकारणांना पाठवून द्याव्यात.
- २) उपसंचालक, नगर रचना, नागरी संशोधन घटक, पुणे.
/- उक्त सूचनेच्या अनुषंगाने नागरिकांच्या तसेच नियोजन प्राधिकारणांच्या प्राप्न होणाऱ्या सूचना
/ हरकती संकलीत करून त्याचा भोषधरी शासनास सादर करावा ही विनंती.
- ३) व्यवस्थापक, शासकीय मध्यवर्ती मुद्रनालय, वनी रोड, मुंबई.
/-त्यांना विनंती करण्यात येते की, सोबतची शासकीय अधिसूचना महाराष्ट्र शासनाच्या
असाधारण राजपत्रांमध्ये प्रसिध्द करून त्याच्या प्रतिकां १०० प्रती वा विभागास पाठवाव्यात.
- ४) महानगरजलिका आयुक्त / मुख्यधिकारी, नगरपालिका / नगरपालिका (सचि),
- ५) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, एम.आय.डी.सी.

- ६) व्यवस्थापकीय संचालक, सिडको.
- ७) कक्ष अधिकारी (नवि-२९) नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
/-त्यांना विनंती करी सदरची सूचना या विभागाच्या वेबसाईटवर प्रसिध्द करणेत यावी.
- ८) कक्ष अधिकारी, माहिती व तंत्रज्ञान विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
/-त्यांना विनंती करण्यात येते की, सदरची अधिसूचना शासनाच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करावी.
- ९) निवड भरती, कायदासम (नवि-१३).

02/11/20

NOTICE

Government of Maharashtra
Urban Development Department
Mantralaya, Mumbai - 400 032.
Dated 28/08/2018.

Maharashtra
Regional and
Town
Planning Act,
1966

No.TPS-1814/CR-82/14/Rules/UD-13.- Whereas, the Maharashtra Town Planning (Compounded Structures) Rules, 2017 are prepared by the Government of Maharashtra in exercise of powers conferred by sub-section (1) of Section 52A and clause (xxxviii) of sub-section (2) of Section 158 of the Maharashtra Regional and Town Planning Act, 1966 (Mah.XXXVII of 1966), and of all other powers enabling it in this behalf published vide Notification No.TPS-1814/CR-82/14/Rules/UD-13, Dt.07/10/2017 (herein-after referred to as the said rules);

And whereas, various planning authorities in the State communicated various issues raised while implementation of these rules and requested the Government to reduce the compounding charges required to be paid in such cases;

And whereas, the Government felt it necessary to consider the request and necessity to modify the said rules as mentioned in schedule attached herewith;

Now therefore, these modifications are hereby published as required by sub-section (1) of Section 158 for the information of public and notice is hereby given that the said expiry of one month period from the date of publication of these rules.

Any objections or suggestions which may be received by the Deputy Director of Town Planning, Urban Research Cell, Central Building, Pune-01, within one month from the date of publication of this notice in Government gazette from any person with respect to the modification in the said rules may be considered by the Government with finalization of the said rules.

By order and in the name of Governor of Maharashtra,

Pawar
Rajendra
Mahadeo
(R.M.Pawar)
Under Secretary to Government

Schedule

(Modification Suggested in the table attached with earlier sanctioned rules vide Notification dt.07/10/2017).

Parameters to be taken into consideration by the Planning Authority while declaring unauthorised developments as compounded structures

Sr. No.	Parameter	Proposed Modification
1	Permissible height of building with respect to Road Width.	Note: No building shall be declared as compounded structure having height more than 36 mt. <i>except in Municipal Corporation of Greater Mumbai (MCGM). In MCGM Building having height more than 36 mt. may be declared as compounded structure subject to fulfillment of other criteria of these regulations subject to required road width as per sanctioned DCPR of MCGM.</i>
2	Parameter No.3,4,5,6,7. 3- Permissible Floor Space Index (FSI). 4- Inadequate setbacks. 5- Width of approach road. 6- Plinth area (Ground Coverage) 7- Parking area.	In place of "the Compounding charges equal to --- % of the construction rate / land rate in current Annual Statement of Rates" the words "the Compounding Charges as decided by Planning Authority" is substituted subject to following condition Condition: The planning authority shall decide the compounding charges as mentioned above by calculating the funds needed for providing public amenities, utilities and services in the respective areas.

By order and in the name of Governor of Maharashtra.

Pawan
Rajendra
Maharao

(R.M.Pawan)

Under Secretary to Government

१६७

सुचना
महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,
दि.२८/०८/२०१८

महाराष्ट्र
प्रादेशिक
नियोजन व
नगर रचना
अधिनियम
१९६६

क्र.टिपीएस-१८१४/प्र.क्र.८२/१४/नियम/न.वि.-१३, ज्याअर्थी, महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम १९६६ (सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम ३७) चे कलम ५२ अ च्या पोट-कलम (१) आणि कलम १५८ च्या पोट-कलम (२) मधील खंड (अडविस) आणि त्याबाबतीत त्यास समर्थ करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र नगर रचना (प्रशिक्षित संरचना) नियम, २०१७ तयार करून अधिसूचना क्र. टिपीएस-१८१४/प्र.क्र.८२/१४/नियम/न.वि.-१३, दि.०७/१०/२०१७ अन्वये प्रसिध्द केलेले अर्हेत (यापुढे उक्त नियम संबोधलेले);

आणि ज्याअर्थी, राज्यातील विविध नियोजन प्राधिकरणांकडून उक्त नियमावलीच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने येणाऱ्या अडचणीबाबत शासनास कळविण्यात आलेले असून या नियमानुसार अशा प्रकरणी वेळ होणारे प्रशिक्षण शुल्क कमी करण्याचे निर्देश शासनस्य कलेक्ती अर्हेत;

आणि ज्याअर्थी, अशी विनंती विचारात घेवून उक्त नियमामध्ये त्यामध्ये सेवेतच प्रयत्न दराविल्यानुसार दुरुस्ती करणे आवश्यक असल्याचे सामनाचे मत झाले आहे;

त्याअर्थी, उक्त सुधारणा उक्त अधिनियमाचे कलम १५८ च्या पोट-कलम (१) द्वारे आवश्यक असल्याप्रमाणे मागरीकांच्या माहिती करीत प्रसिध्द करण्यात येत असून या नोंदीसंदारे कळविण्यात येत की याप्रमाणे उक्त नियमाला प्रस्तुतित करण्यात आलेल्या सुधारणा सा प्रसिध्दीकरण असून १ महिन्याच्या कालावधी नंतर महाराष्ट्र शासनाकडून विचारात घेण्यात येतील.

उक्त नियमाला सुधारणाबाबत विहित मूळीत उपसंमालक, नगर रचना, महाराष्ट्र संशोधन घटक, मध्यवर्ती इमारत, पुणे वॉर्धेबाई या नोंदीसंदारे राजपत्राला प्रसिध्दीकरण आल्याच्या त्रिकांकणामून एक महिन्याच्या कालावधीत प्राप्त होणाऱ्या सूचना / हरकतींचा शासनाकडून उक्त नियम आंमल बरणपूर्वी विचार करणेत येईल.

महाराष्ट्राचे राज्यपत्र यांचे आदेशानुसार ७ न्याने.

Pawar
Rajendra
Mahadeo

(रा.म.पवार)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रपत्र

(रापुत्री दि.०७/१०/२०१७ रोजीच्या अधिसूचनेद्वारे संज्ञर केलेल्या अधिसूचनेसोपतच्या तक्रार्यातील प्रभावित फेरबदल)
**प्रशमित संरचना म्हणून अनधिकृत विकास कामे घोषित करतवेळी
 नियोजन प्राधिकरणाने विचारात घ्यावयाचे मापदंड**

अ.क्र. (१)	मापदंड (२)	प्रस्तावित फेरबदल (३)
१	रस्ताच्या रुंदी प्रमाणे इमारतीची अनुज्ञेय उंची	टिप :- ३६ मी. पेक्षा अधिक उंची असलेल्या बुहन्मुंबई महानगरपालिका वगळता इतर ठिकाणाच्या वरिष्क्याही इमारतीला प्रशमित संरचना म्हणून घोषित केले जाणार नाही. बुहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रातील ३६.०० मी. पेक्षा जास्त उंचीच्या इमारती या नियमातील इतर तरतुदीच्या अर्थी राहून तसेच बुहन्मुंबई विकास नियंत्रण नियमावली नुसार आवश्यक रुंदीचा रस्ता उपलब्ध होत असल्यास प्रशमित संरचना म्हणून घोषित करता येईल.
२	मापदंड क्र. ३, ४, ५, ६, ७, ८- अनुज्ञेय घटईक्षेत्र निर्देशांक, ४- किमान आवश्यक सामासिक अंतरातील कमतरता, ५- पौचमार्गाची रुंदी, ६- जपेत्वाचे क्षेत्र (तळछापात क्षेत्र), ७- वाहनतळाचे क्षेत्र	"वर्षाधिक बाजारमूल्येदर तक्रार्यामध्ये नमूद केलेल्या जपेत्वाच्या / बांधकामाच्या ...% दराने प्रशमित शुल्क" या ऐवजी "नियोजन प्राधिकरणाने निर्दिष्ट केलेल्याप्रमाणे प्रशमित शुल्क" याप्रमाणे शब्द रचना खालील अटीच्या अधिन राहून सध्याच्या करणाचे प्रस्तावित आहे. अट :- उपरोक्त नमूद नसलेल्या प्रशमित शुल्क ठरवितेवेली नियोजन प्राधिकरणाने त्याच्या क्षेत्रातले सांख्यिकीय सुविधा, परिसेवा व सेवा पूर्ततेकरीत्या प्रयत्नकर्त्या लागणारा निश्चित परिणाम करावो.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या अदेशानुसार व नावाने,

Pawar
 Rajendra
 Mahadeo

(रा.म.पवार)

अवर सचिव, महानगर शासन